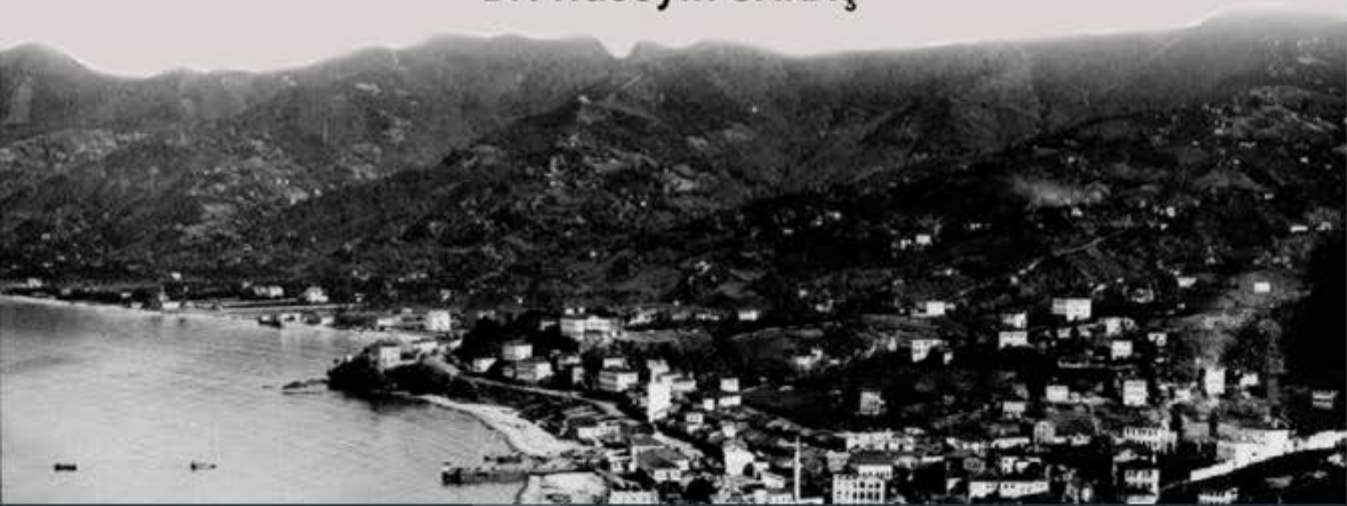

SAVAŞ VE TİCARET: 20. YÜZYIL BAŞLARINDA RUSYA'DA TİCARÎ FAALİYETLERDE BULUNAN RİZELİ ESNAF

Dr. Hüseyin SARAÇ

**SAVAŞ VE TİCARET:
20. YÜZYIL BAŞLARINDA RUSYA'DA
TİCARİ FAALİYETLERDE BULUNAN
RİZELİ ESNAF**

Dr. Hüseyin SARAÇ

EĞİTİM
yayınevi

**SAVAŞ VE TİCARET: 20. YÜZYIL BAŞLARINDA RUSYA'DA
TİCARİ FAALİYETLERDE BULUNAN RİZELİ ESNAF**

Dr. Hüseyin SARAÇ

Editör: Prof. Dr. Murat Mustafa ÖNTUĞ

Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Ziya Aydoğın (yza@egitimyayinevi.com)

Genel Yayın Koordinatörü: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)

Sayfa Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi

Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Yayıncı Sertifika No: 47830

ISBN: 978-625-8223-62-0

1. Baskı, Ekim 2022

Baskı Cilt

Bulut Dijital Matbaa Sanayi Ticaret Limited Şirketi

Musalla Bağları Mah. İnciköy Sok. 1/A Selçuklu / KONYA

Matbaa Sertifika No: 48120

Kütüphane Kimlik Kartı

**SAVAŞ VE TİCARET: 20. YÜZYIL BAŞLARINDA RUSYA'DA
TİCARİ FAALİYETLERDE BULUNAN RİZELİ ESNAF**

Dr. Hüseyin SARAÇ

Editör: Prof. Dr. Murat Mustafa ÖNTUĞ

214 s., 165x240 mm

Kaynakça var, izin var.

ISBN: 978-625-8223-62-0

Kapak kısmında kullanılan resimler Rize'nin 20. yüzyıl başlarındaki görünüşünü yansıtmaktadır. Bu resimler olay53.com adresinden alınmıştır.

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mechanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EĞİTİM

yayınevi

Yayınevi Türkiye Ofis: İstanbul: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Atakent mah. Yasemen sok. No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
+90 332 351 92 85, +90 533 151 50 42, 0 332 502 50 42
bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Eğitim Publishing Group, Inc.
P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America
americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
sevkiyat@egitimyayinevi.com

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye
+90 332 499 90 00
bilgi@egitimkitabevi.com

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr
+90 537 512 43 00
bilgi@kitapmatik.com.tr

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin SARAÇ, 1977 yılında Rize'nin Ardeşen ilçesi sınırları dâhilindeki Küçükköy köyünde doğdu. İlköğrenimini Küçükköy İlkokulunda, ortaöğrenimini Işıklı 60. Yıl Okulunda, lise öğrenimini ise Ardeşen Lisesinde bitirdi. 2003 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde başladığı lisans eğitimini 2007 yılında tamamladı. 2009 yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümüne Araştırma Görevlisi olarak atandı. 2010 yılında Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimini ve 2014 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalındaki doktora eğitimini tamamladı. 2015 yılında Nevşehir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı Kürsüsüne Yrd. Doç. Dr. (Dr. Öğr. Üyesi) ünvanıyla ataması yapıldı. Evlidir. Kürşat Ata (d. 2010) ve Bilge Sümeyye (d. 2012) adında iki çocuk babasıdır. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerini kapsayan şehir tarihiyle (Rize ve Nevşehir gibi) alakalı çok sayıda proje, kitap, makale ve bildiri şeklinde bilimsel çalışmaları bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	IX
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	XIII
GİRİŞ	15
Tarih Boyunca Osmanlı-Rus İlişkileri Üzerine.....	15

1. BÖLÜM

RUSYA'DA MAL VARLIKLARINA EL KONULAN ESNAFIN ARZUHALLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (Şekil ve İçerik Yönünden)

1.1. Arzuhallerin Şekil ve İçerik Yönünden Değerlendirilmesi	23
1.1.1. Şekil Yönünden Değerlendirme	23
1.1.2. İçerik Yönünden Değerlendirme	25
1.2. Arzuhallerdeki Rizeli Esnafın Mesleklerine Göre Değerlendirilmesi	32
1.2.1. Fırıncılar	32
1.2.2. Balıkçılar	34
1.2.3. Çiftçiler/Ziraatçılar	36
1.2.4. Bakkal, Dükân ve Mağaza İşletmecileri	37
1.2.5. Otel ve Kahvehane İşletmecileri	37
1.2.6. Emlakçılar	38
1.2.7. Lokantacılar	38

2. BÖLÜM

RUSYA'DA MAL VARLIKLARINA EL KONULAN ESNAF (Şahıs, Lakap, Zarar-Ziyan, Tarih, Yer ve Zaman Bilgileri)

2.1. Rizeli Fırıncılar.....	41
2.1.1. Mehmet'in Oğlu Halil	41
2.1.2. Ahmet'in Oğlu Zekerya	42
2.1.3. Havva Tesmiye ve Yusuf	43
2.1.4. Mustafa'nın Oğlu Osman	43
2.1.5. Yağcızâde Abdülhamit	44
2.1.6. Aydınoğlu Mehmet Ali	45
2.1.7. Mustafa'nın Oğlu Ali	46
2.1.8. Uzunosmanzâde Mehmet Ali	47
2.1.9. Aydınzâde Hasan	47
2.1.10. Muratoğlu Tefik	48
2.1.11. Çalıkıranoğlu İsmail	49
2.1.12. Mollahüseynoğlu Hasan	50
2.1.13. Uyuzoğlu Yusuf	51
2.1.14. Telatorzâde Halim Ağa	51
2.1.15. Pirimzâde Ali Efendi	52
2.1.16. İmamzâde Zekerya ve Mehmet	53
2.1.17. Cihazzâde Mehmet	54
2.1.18. Mamakoğlu Mehmet Ali	55
2.1.19. Çesikzâde Mesut	56
2.1.20. Haciosmanzâde Yusuf	56
2.1.21. Kudulhasanoğlu Şaban	57
2.1.22. Melikzâde Yusuf	58
2.1.23. Kösezâde Ali	59
2.1.24. Kösezâde Osman	59
2.1.25. Alibarzâde Ali	60
2.1.26. Evdecioğlu Mesut	61

2.1.27. Pasalioğlu İsmail ve Ustaoğlu Ali	62
2.1.28. Kavasżade Halil Emin Efendi	63
2.1.29. apazade Hasan.....	63
2.1.30. Hacifanioğlu Şaban	64
2.1.31. Badoğlu Osman.....	65
2.1.32. Bozacıżade Kasım.....	66
2.1.33. Sarıoğlu Ali	67
2.1.34. Aydınoğlu Mustafa ve Hatıroğlu Şakir	67
2.1.35. Korkozżade Miktat Efendi.....	68
2.1.36. Hacıalioğlu Halil.....	69
2.1.37. Dolguzoğlu Ahmet	70
2.1.38. Ustamehmetoğlu Macit.....	71
2.1.39. Dereciżade Őevki Usta	71
2.1.40. Hacifanioğlu Halit	72
2.1.41. Tarakçioğlu Macit.....	73
2.1.42. amkertenodđlu Ahmet.....	74
2.1.43. amkertenodđlu Mustafa	75
2.1.44. Celilżade İsmail Hakkı	76
2.1.45. Topaloğlu Hurşit	77
2.1.46. ıracıoğlu Hacı Emin.....	77
2.1.47. Apıloğlu Halil	78
2.1.48. Hortoloşoğlu Suleyman ve Kardeşi Halil	79
2.1.49. Yazıcıżade Mehmet ve Ortađı Huseyin	80
2.1.50. Sertalioğlu Mehmet	81
2.1.51. Mollaalizade İsmail	81
2.1.52. Noranzade Ali	82
2.1.53. Hacıkamıloğlu Ahmet.....	83
2.1.54. Davıoğlu Mustafa.....	84
2.1.55. Hacıkamıloğlu Muhayyer	85
2.1.56. Hacıkamıloğlu Recep.....	86
2.1.57. Alabżade Mahmut Usta	87
2.1.58. Muhtarodđlu Şakir	88
2.1.59. DervıŐođlu Mustafa.....	88
2.1.60. Mollaibrahımoğlu İbrahim ve Ortakları	89
2.1.61. Safoğlu Recep avuş ve Akif	90
2.1.62. akıroğlu Hacı Mehmet.....	92
2.1.63. Dereciżade Huseyin	92
2.1.64. Alemdaroğlu Mehmet.....	93
2.1.65. Mehmet.....	94
2.1.66. Burakoğlu Osman	94
2.1.67. İbişoğlu Mustafa	95
2.1.68. Tarakçioğlu İsmail.....	96
2.1.69. Hacıhalımżade Huseyin ve Ortakları	96
2.1.70. Karazade Mehmet Ali	97
2.1.71. Bazımizade Huseyin	98
2.1.72. OdabaŐżade Mehmet	99
2.1.73. Kudulhasanoğlu Ali.....	100
2.1.74. olakżade Mehmet.....	100
2.1.75. Ezhamaroğlu Abdulkadir.....	101
2.1.76. Sarıalioğlu Yunus ve Alemdaroğlu Mehmet Usta	102
2.1.77. Hacıbekıroğlu Huseyin Usta ve Ortakları.....	103
2.1.78. İpsızoğlu Ali Hasan	104
2.1.79. Sarıoğlu Ali, İsmail ve Başyoşoğlu Salih.....	104
2.1.80. Kocahıroğlu Mustafa.....	105
2.1.81. Pedresıoğlu Şaban	106
2.1.82. Nebaoğlu Yakup	107
2.1.83. Koroğlu Yakup	108

2.1.84. İmamzâde Süleyman.....	109
2.1.85. Ferahzâde Mehmet Ali	110
2.1.86. Güneşzâde Tevfik	111
2.1.87. Tomaszâde İbrahim	111
2.1.88. Feruhzâde Hasan	112
2.1.89. Kazancıoğlu Ali, Osman, Cevahir ve Ortakları	113
2.1.90. Boşnakoğlu Hamit, Mehmet ve Osman	114
2.1.91. Kazancıoğlu Mehmet ve Ahmet.....	115
2.1.92. Aşoğlu Ahmet ve Ali.....	116
2.1.93. Dervişoğlu Mehmet ve Toyasoğlu Mesut.....	117
2.1.94. Hacısüleymanzâde Ali Ağa.....	118
2.1.95. Kestioğlu Halil	119
2.2. Rizeli Balıkçılar	125
2.2.1. Köseoğlu Rıdvan	125
2.2.2. Köseoğlu İlyas	126
2.2.3. Kurzelioğlu Ömer.....	127
2.2.4. Kurzelioğlu Hüseyin	128
2.2.5. Çakıroğlu Rauf.....	129
2.2.6. Satıroğlu Harun	130
2.2.7. Kabzoğlu Yusuf.....	130
2.2.8. Kadıoğlu Robil Reis	131
2.2.9. Küçükoğlu Şakir.....	132
2.2.10. Hacıoğlu Ömer	133
2.2.11. Süleymanoğlu Ali Rıza Kaptan	134
2.2.12. Hacıoğlu Rifat.....	135
2.2.13. Vanlıoğlu Mehmet.....	136
2.2.14. Köseoğlu Muhsin	137
2.2.15. Karvanoğlu İlyas Reis.....	137
2.2.16. Eminoğlu Emin	138
2.2.17. Hacıoğlu Ömer İlyas.....	139
2.2.18. Sarımahmutoğlu Timur Ali	140
2.2.19. Kataroğlu Osman.....	140
2.2.20. İbadoğlu Mehmet Reis.....	141
2.2.21. Karvanoğlu Faik Reis	142
2.2.22. Halisoğlu Muhsin Reis.....	143
2.2.23. Köseoğlu İlyas	144
2.2.24. Saudoğlu Süleyman	145
2.2.25. Saudoğlu Muharrem	145
2.2.26. Köseoğlu Ali.....	146
2.2.27. Velioğlu Mustafa	147
2.2.28. Hacıoğlu Emin	148
2.2.29. Kotiloğlu Ali	149
2.2.30. Sarıhasanoğlu Osman Reis.....	149
2.2.31. Satukoğlu Doğan.....	150
2.2.32. Hacıoğlu Mehmet	151
2.2.33. Beyazıtıoğlu İzzet	152
2.3. Rizeli Çiftçiler/Ziraatçılar.....	155
2.3.1. Ustaoğlu Kasım	155
2.3.2. Safoğlu İbrahim ve Âdem	155
2.3.3. Safoğlu Recep Çavuş ve Hüseyin	156
2.3.4. Hafızoğlu İsmail, Hasan ve Ali.....	157
2.3.5. Sunealioğlu Aziz	158
2.3.6. Dursunoğlu Maksut.....	159
2.3.7. Dervişoğlu Şevki.....	160
2.3.8. Hotoğlu Raşit Ağa.....	160
2.3.9. Kürdosmanoğlu Recep	161
2.3.10. Hacıoğlu Reşit	162

2.3.11. Bedrosoğlu Şaban	163
2.3.12. Gezmişoğlu Tufan.....	164
2.3.13. Mazlumoğlu Hasan Cavit.....	165
2.3.14. Muratoğlu Tefik	166
2.3.15. Marangozoğlu Ahmet ve Torosoğlu Ömer	167
2.3.16. Saboğlu Mehmet	168
2.4. Rizeli Bakkal, Důkkân ve Mađaza İŐletmecileri	170
2.4.1. Temurcuoğlu Haşim, Durali ve Hakan	170
2.4.2. Dursunoğlu Musa Efendi	172
2.4.3. Mollahasanoğlu İsmail	172
2.4.4. Kondukođlu Hůseyin.....	173
2.4.5. Vanlioğlu Yusuf.....	174
2.4.6. Hacı Mehmetalioğlu Mehmet Ali	175
2.4.7. akıroğlu Hasan.....	176
2.4.8. Karacaođlu Hůseyin, Ali ve Őmer.....	177
2.4.9. Sabođlu Hůseyin	178
2.5. Rizeli Otel ve Kahvehane İŞletmecileri	179
2.5.1. Alizâde Macit Efendi	179
2.5.2. Piriszâde Osman	180
2.5.3. Seferzâde Ziya	181
2.5.4. Hacıfani Ali, Hafız Hasan ve Mustafa	182
2.5.5. Karamustafaoğlu Dursun Ali	183
2.5.6. Satunoğlu Recep	184
2.6. Rizeli Emlakçılar	185
2.6.1. Ricanzâde Şevki Hurşit Ağa, Keskinalemdarzâde Emin ve Şişmanhasanoğlu Memiş	185
2.6.2. Yenioğlu Hacı İbrahim.....	186
2.6.3. Ricanzâde Hůseyin Hůsnů	187
2.6.4. Buzcuzâde RůŐtů	188
2.7. Rizeli Lokantacılar	189
2.7.1. Paşaoğlu Mustafa Ahmet.....	189
2.7.2. Odabaşzâde Ali	190
2.7.3. Mehmet Efendi	191
2.7.4. Hacıalioğlu Abidin	192
2.7.5. Bektaşoğlu İbrahim.....	193
SONUÇ.....	195
EKLER.....	198
BİBLİYOGRAFYA.....	203
DİZİN	207

KISALTMALAR

Bkz.	: Bakınız
BOA.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
DH.	: Dâhiliye
H.	: Hicrî
Haz.	: Hazırlayan
HR.	: Hariciye
M.	: Miladi
R.	: Rûmî
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SYS.	: Siyasî

“Yüce Türk Milletinin Mukaddesatını Yaşatmak İçin
Canını Hiç Düşünmeden Feda Eden Aziz Şehitlerimize İthafen.
Rahmet, Minnet ve Saygıyla.....”

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

Tarihte Osmanlı Devleti ile Rusya arasında ilk diplomatik münasebetler 15. yüzyılın sonlarında başlayıp Osmanlı Devleti'nin fiilen ortadan kalktığı 20. yüzyılın başlarına kadar çok yönlü olarak devam etmiştir. Özellikle 18. yüzyılda Rusya'nın büyük devlet olma yolunda gösterdiği çaba ve yayılmacı siyasetini Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında bulundurduğu topraklara yönelik olarak gerçekleştirmesi ve bu doğrultuda saldırgan bir tutum içine girmesi bu iki devletin mücadelelerinin iki asır boyunca sürmesine neden olmuştur. Bu dönemlerde Osmanlı Devleti sahip olduğu toprakları muhafaza etme mücadelesini verirken Rusya ise İstanbul ve Çanakkale boğazları üzerinden sıcak denizlere inme hayalinin peşinden koşmuştur. Bu doğrultuda Rusya'nın Osmanlı toprakları üzerinden tarihi emellerini gerçekleştirmek için giriştiği son savaş Birinci Dünya Savaşı'dır. Bu savaşta Osmanlı ve Rus orduları 1914 yılından 1918 yılına kadar farklı cephelerde doğrudan veya dolaylı olarak karşı karşıya gelmişlerdir. Bir taraftan Osmanlılar ve Ruslar çeşitli cephelerde birbirlerine karşı üstünlük mücadelesine girişirken diğer yarıdan Ruslar, bünyesinde barındırdığı milletlere karşı uluslararası anlaşmaları çiğneyerek çeşitli mağduriyetlere yol açacak tutum ve davranışların içine girmiştir. Bu kapsamda kendi ülkelerinde değişik meslek gruplarında ticarî faaliyetlerde bulunan Rusya tebaasından olmayan esnafın mallarına ve mülklerine kısaca tüm birikimlerine cebren el koymak suretiyle onları ülke dışına çıkartmışlardır. Rusların bu tutumundan etkilenen esnaf gruplarından biri de Rizeli esnaflardır.

1915 Rusyasının muhtelif şehirlerinde fırıncılık, balıkçılık, çiftçilik, bakkalcılık, emlakçılık, lokantacılık, otel ve kahvehane işletmeciliği ile meşgul olan Rizeli zanaatkârlar savaş yıllarından çok daha önce Rusya'ya gitmiş, Rusya'da çeşitli kentlerde ticarî faaliyetlerini sürdürerek geçimlerini sağlamış, birikimlerinin belli bir kısmını Rize'de yaşayan ailelerine ulaştırmaya çalışmışlardır. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı-Rus Harbi başladıktan kısa bir zaman sonra

Rusya Devleti'nin yetkili birimleri tarafından yapılan işlerden ilki, Rusya'da ticarî faaliyetlerde bulunan bu esnafın mallarına el konulmak suretiyle bunları sınır dışına çıkarılması olmuştur.

Bu çalışmada, Osmanlı arşivinden temin ettiğimiz belgeler ışığında 1915 yılına kadar Rusya'nın muhtelif şehirlerinde ticarî faaliyetlerle iştigal ederken Rusya hükümetinin yetkili mercileri tarafından alınan karar doğrultusunda mallarına el konulup sınır dışı edilen Rizeli Osmanlı vatandaşlarının mağduriyetlerini ortaya çıkartmak amaçlanmıştır. Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, Rusya'da mal varlıklarına el konulan ticaret erbaplarının memleketlerine döndükten sonra kaza ve sancak düzeyindeki idarî birimlere verdikleri arzuhal yani dilekçeler şekil ve içerik yönünden değerlendirilmiş ve iştigal ettikleri yedi farklı iş kolu üzerinde çeşitli tespitler yapılmıştır. İkinci bölümde de Rusya'nın farklı şehirlerinde ticarî faaliyetlerde bulunan Rizeli Osmanlı vatandaşlarının Rize'de bulunan köyleri, sülale ve aile bilgileri, Rusya'da yaşadıkları şehirler, çalıştıkları iş kollarına dair bilgiler, gurbet ellerde çalışırken memleketlerine dönme sebepleri, tarih bilgileri, zararlarının toplam miktarları, çeşitli para birimlerine göre zarar ve ziyanlarının miktarlarıyla ilgili bilgiler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Eserimizin hazırlanma safhalarında fikirlerinden istifade ettiğim, çeşitli tavsiye ve yardımlarını gördüğüm yüksek lisans tez danışman hocam Uşak Üniversitesi tarih bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Murat Mustafa ÖNTUĞ hocama çok teşekkür ediyorum. Arşiv belgelerinde yer alan bazı kelimelerin okunuşunda yaşadığım tereddütler nedeniyle istişare ettiğim Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi tarih bölümü araştırma görevlilerinden Dr. Almıla Gökçe ÖZCAN'a, araştırmacı yazar İshak Güven GÜVELİOĞLU'na, Rize'miz, Türkiye'miz ve gönül coğrafyamızda bulunan yerlerle alakalı çeşitli konular üzerinde araştırmalarını sürdüren tüm meslektaşlarıma teşekkür ediyorum. Bu eserin yayımlanmasında desteklerini esirgemeyen 2010 yılından itibaren Lüleburgaz'da faaliyetlerini sürdüren Doğrusal Mühendislik İnşaat Taahhüt San. Tic. Ltd. Şti. ailesine de müteşekkirim. Ayrıca her zaman desteklerini gördüğüm, annem, babam, eşim ve çocuklarım Kürşat Ata ve Bilge Sümeyye'ye de şükranlarımı sunuyorum. Üzerimde büyük emekleri bulunan babaannem Hanife (1938-2008)'ye ve dedem Osman (1928-2022)'a Allah'tan rahmet diliyorum.

Dr. Hüseyin SARAÇ

Eylül, 2022

Nevşehir

GİRİŞ

Tarih Boyunca Osmanlı-Rus İlişkileri Üzerine

Rus toplumunun tarihi 5. yüzyılda Slav kabilelerinin bugünkü Rusya topraklarına yerleşmesiyle başlamıştır. 9. yüzyılda ise Kiev¹ merkezli olarak kurulan Kiev Knezliği siyasi bir merkez haline gelmiştir. 13. yüzyılda Moğol istilasıyla yıkılan Kiev Knezliği ve bölgede güçlü bir devlet olan Altın Ordu Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte Moskova Knezliği ortaya çıkmıştır. Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul'u alıp ardından boğazların kontrolünü sağladıktan sonra önceden Ceneviz ve Venediklerin hakimiyeti altında olan ve ekonomik yönden önemi bulunan Kırım ve civarındaki limanları alarak Karadeniz ve çevresini Türk gölü haline getirmek için çabalamıştır. Bu doğrultuda 1461 yılında Amasra, Sinop ve Trabzon'u fethetmiştir. Bu dönemde Kırım Hanlığı'nın da Osmanlı Devleti himayesine girmesiyle birlikte Moskova Knezliği ile komşu olunmuştur².

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında ilk diplomatik ilişkiler ise II. Bayezit döneminde başlamıştır. Moskova Büyük Dükalığı veya Knezliği adıyla Rus topraklarının önemli bölümünü yönetimi altına toplamış olan Rusların büyük prensi III. İvan, 1492-1497 tarihleri arasında bir elçilik heyetini İstanbul'a göndermiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti ile Rusya Dükalığı arasındaki arabuluculuk rolünü ise Kırım Hanı Mengli Giray üstlenmiştir. III. İvan II. Bayezit'den Osmanlı Devleti'nin kontrolü altındaki Kuzey Karadeniz liman şehri Kefe ve Azak bölgesindeki ticarî faaliyetlerde bulunan Rus tüccarlarının yaşadığı sorunların giderilmesini istemiştir. Bu talep II. Bayezit tarafından uygun bulunarak Rus tüccarların karşılaştıkları sıkıntıların giderilmesine yönelik gerekli çalışmaların başlatılması talimatı verilmiştir. Ancak II. Bayezit, Rusya Knezliği ile doğrudan diplomatik ilişkilerin kurulmasını uygun görmemiştir³.

¹ Kiev: Günümüzde Ukrayna Devleti'nin başkentidir.

² Haydar Efe, "Osmanlı'nın Kuzey ve Doğu Politikası ve Rusya'nın "Sıcak Denizlere İhne Politikası" Kapsamında Şekillenen Doğu Sınırları", *KAÜİİBFD*, C. 9, S. 17, 2018, s. 299.

³ Şerhat Kuzucu, "Rusya Ahidname Defterine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı Rus Ticarî İlişkilerinin Seyri", *TAD*, C. 35/S. 59, 2016, s. 64. Ayrıca Bkz. Uğur Şakar, "Açıklamalı Bir Kaynakça Denemesi: 93 Harbi (1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı) Üzerine Bazı Çalışmalar", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, C. 4, S. 4, 2018, s. 2.

IV. İvan, kendi hükümdarlığı döneminde Moskova Knezliği'ni lağvedip kendini tüm Rusya'nın çarı ilan etmiştir. Böylece devlet Çarlık yönetimine geçmiş ve IV. İvan Rusya tarihinde ilk defa çar ünvanını kullanan kişi olmuştur. IV. İvan, saltanatı döneminde insanların mal ve can güvenliğini pek fazla önemsememiş, etrafındakilere oldukça zalim davranmış ve bu yüzden tarihte “Korkunç İvan” olarak adlandırılmıştır. IV. İvan döneminde siyasi birliğini tamamlayan Rus Çarlığı, 16. yüzyıldan itibaren yavaş yavaş bölgede dağınık halde bulunan Müslüman kavimleri kontrol altına almaya dolayısıyla Rus nüfuzu da artmaya başlamıştır⁴. 1555'te Beştav Çerkezlerini, 1557'de Kabartay Çerkezlerini, Don ve Terek Nehirleri çevresinde bulunan Büyük Nogay topluluklarını almaları Rusya'nın 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yayılma siyasetinin veya bölgeyi kontrolü altına alma istemesinin kanıtıdır. Yine 1557 yılında Ruslar tarafından kışkırtılan Kazak ve Çerkeslerin Tula'ya kadar ilerleyen Devlet Giray'a karşı Kırım'ı doğudan ve batıdan kuşatmaları bu isteğin bir başka göstergesidir. Ayrıca Ruslar, bununla da kalmayarak Kazak ve Çerkesler 1559 yılında Osmanlı Devleti'nin en kuzey noktasında bulunan Azak Kalesi'ni kuşatmışlardır. Bu harekât Rusların, Karadeniz'in kuzeyinde Osmanlılara karşı yaptığı ilk harekât olması ve niyetlerini ortaya koyması bakımından da bir öneme sahiptir. Karadeniz'in kuzey bozkırlarında daha sonraki yıllarda gelişen buna benzer hareketler Osmanlı Devleti'ni 1569 yılında Astarhan (Ejderhan) adıyla bilinen sefere çıkmaya zorlamıştır. Osmanlılar, Rus yayılcılığına karşı yaptıkları bu seferle Rusların Kafkasya'ya doğru genişlemelerini engellemeyi ve Karadeniz'e çıkma çabalarını bertaraf etmeyi amaçlamışlardır⁵.

Ruslar, 17. yüzyılın ilk yarısında ülke içinde meydana gelen iç karışıklıklardan Osmanlı Devleti'nin etkisi altında olan Karadeniz yönünde aktif bir siyaset izleyememiştir. Bu dönemlerde Moskova ve civarları Lehistan-Rus mücadelesinin alanı haline gelmiştir⁶. Ruslar, ancak 17. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Karadeniz'e çıkma çalışmalarına ağırlık vermiştir. Rusya'nın izlemiş olduğu yayılcı siyaseti Osmanlı-Rus mücadelelerinin tekrar başlamasına ve gittikçe şiddetlenmesine sebep olmuştur. Diğer taraftan Ruslar, Osmanlı Devleti'nin 1683 yılında Viyana'da bozguna uğraması üzerine oluşturulmuş olan Kutsal İttifak bloğuna katılmıştır. Savaşın sonunda Osmanlı Devleti ile diğer devletler arasında Karlofça Antlaşması, Osmanlı Devleti ile Rusya Çarlığı⁷ arasında ise 1700 yılında İstanbul Antlaşması imzalanmıştır. Ruslar imzalanan antlaşmaya Rus tüccarların Azak Denizi ile İstanbul arasında ticaret yapabilmelerini sağlayacak bir madde koymak istemiş ancak bu talep Osmanlılar tarafından kesin bir dille reddedilmiştir⁸.

4 Muhammed Taşkesenligil, “16. Yüzyılda Korkunç İvan'ın Rus Tarihindeki Rolü Üzerine”, *KARADENİZ*, S. 36, 2017, s. 144-145.

5 Sinan Yüksel, Rusya'nın Karadeniz Devleti Olma Süreci ve Bu Süreçte Rus-Osmanlı İlişkileri, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2011, s. 3.

6 Yüksel, Rusya'nın Karadeniz Devleti Olma Süreci ve Bu Süreçte Rus-Osmanlı İlişkileri, s. 9.

7 Rusya Çarlığı: 1547 yılından 1721 yılına kadar Rusya Çarlığı olarak adlandırılan 1721'den 1917 yılına kadar da Rusya İmparatorluğu olarak ifade edilen bir devlettir. Çalışmamızda bu devlete Rusya Çarlığı, Çarlık Rusyası, Rusya İmparatorluğu ve Rusya Devleti gibi değişik şekillerde ifade edilmiştir.

8 Osman Köse, “Rusya Ahidname Defterine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı Rus Ticari İlişkilerinin Seyri”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 15, S. 28, Aralık 2012, s. 206-208. Ayrıca Bkz. Ümmet Erkan, “Rusya'da Modernleşme Hareketleri, Rusya Müslümanları ve İsmail Gaspralı”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, C. 12, S. 27, s. 759.

Rusya'nın Osmanlı nüfuzu altındaki bölgelere yönelik faaliyetleri 18. yüzyıl başında da devam etmiştir. Bu doğrultuda Rus Çarı I. Petro Osmanlı sınır bölgelerine yönelik askeri yığınaklarını arttırmıştır. Kırım Hanı Devlet Giray'ın Sultan III. Ahmet'i bilgilendirmesi neticesinde de 1710 yılında Osmanlı-Rus Savaşı başlamıştır. Kısa bir süre sonra barış istemek zorunda kalan Rus Çarı I. Petro ile 1711 yılında imzalanan Prut Antlaşması'yla da Osmanlılardan bir imtiyaz alamamıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin II. Viyana Bozgunu'nda kaybettikleri yerleri tekrardan kazanmak için 1715 yılında Venedik ve Avusturya'ya karşı başlattığı savaşta Rus Çarı I. Petro taraf olmamış böylece Osmanlı-Rus münasebetlerinin olumlu bir yönde başlamasını sağlamıştır. Rus Çarı bu durumu fırsata çevirerek 1713 yılında Osmanlı-Rusya devletleri arasında imzalanan Edirne Antlaşması'nın yenilenmesini talep etti. Bu sebeple Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ile Rus temsilcisi arasında 1720 yılında 13 maddeden oluşan bir anlaşma imzalandı. Böylelikle Ruslar ilk defa Osmanlı Devleti sınırları içerisinde serbest ticaret hakkı elde etmiştir⁹. Sadrazam Damat İbrahim Paşa yapılan bu antlaşmanın ardından 1721 yılında Rus Çarı I. Petro'ya Kalmık Ayyuka Han'ın siyasî faaliyetlerinden duyulan rahatsızlık ve Türk tüccar Dimitri Kazakov'un meselesiyle ilgili bir de mektup göndermiştir. Sadrazam, 1726 yılında da Rus Başvekili Kont Gavril İvanoviç Golovkin'e bir mektup göndererek Osmanlı ve Rusya arasında yaşanan siyasî ve ticarî münasebetlerdeki sorunların halledilmesini istemiştir¹⁰.

Tüm bu olumlu gelişmelere rağmen Osmanlı Devleti'nin kendileri için tanıdığı imkânları hiçe sayarak Karadenize açılma ve burada serbest ticari faaliyetlerini sürdürebilme, buralarda siyasi, ekonomik ve ticarî hacmini arttırmayı amaç edinen Rusya, emellerini gerçekleştirmek amacıyla 1736 yılında Karadeniz kıyısında önemli bir konuma sahip olan Azak ve Bahçesaray'ı işgal etmiştir. Bu gelişmelerin üzerine Osmanlı-Rus Savaşı başlamış ve Avusturya Rusların yanında yer almıştır. Üç yıllık bir savaşın ardından Osmanlı Devleti, 1739 yılında Avusturya ile Belgrat, Rusya ile de Niş Antlaşmaları imzalamak zorunda kalmıştır. Rusya, on beş maddeden oluşan bu antlaşmaya kendisine ticarî imtiyazlar sağlayacak bir maddeyi koydurmayı başarmıştır. Böylece Rus tüccarlar ilk defa Karadeniz'de ticaret yapma hakkını elde etmiştir¹¹.

Rus tahtına 1762 yılında Türk düşmanı II. Katerina'nın çıkmasıyla Osmanlı-Rus ilişkileri farklı bir yöne evrilmiştir. Katerina'nın ilk icraatı Lehistan'da yaşanan taht kavgalarına müdahale edip ülkeyi parçalamaya yönelik girişimde bulunmak olmuştur. Bu girişim sonucu bir grup Lehistanlı'nın Osmanlı ülkesine sığınmasına sebep olmuştur. Rus askerlerinin Osmanlı'ya sığınanları öldürmeye yönelik girişimleri ve Osmanlı Devleti'nin kendi ülkesine sığınanları müdafaya çalışması 1768 yılında Osmanlı-Rus Savaşı'nın başlamasına sebep olmuştur.

9 Kuzucu, "Rusya Ahidname Defterine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı Rus Ticarî İlişkilerinin Seyri", s. 66.

10 Hüseyin Saraç, "Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın Sadrazamlığı Döneminde Rus Başvekili Kont Gavriil İvanoviç Golovkin'e Yazdığı Mektup", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 5, Ş. 14, 2018, s. 134-135.

11 Uğur Kurtaran, "XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Avusturya Antlaşmalarında Belgrad İle İlgili Hükümler", *Yeni Türkiye*, S. 67, 2015, s. 1643-1645. Ayrıca Bkz. Kuzucu, "Rusya Ahidname Defterine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı Rus Ticarî İlişkilerinin Seyri", s. 67.

Osmanlı Devleti, yaklaşık altı yıl süren savaşın ardından gerek karada gerekse denizde ağır yenilgiler almış, savaşın sonucunda yapılan 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'yla Ruslara büyük tavizler vermek zorunda kalmıştır. Bu antlaşma Osmanlı'nın şimdiye kadar yaptığı şartları en ağır olan antlaşmadır. Bu antlaşmaya göre Rus tüccarlar kendi gemileriyle Karadeniz ve Akdeniz'de ticaret yapma hakkı elde etmiş ve tarihte ilk defa boğazlardan serbestçe geçebilmişlerdir. Ayrıca Rus tüccarlar, İngiliz ve Fransız tüccarları gibi Osmanlı ülkesinin tüm limanlarında %3 gümrük vergi karşılığında her türlü mallarını satabilme hakkına kavuşmuşlardır¹².

Bu gelişmeler üzerine Karadeniz ve Akdeniz cihetlerinde ticarî faaliyetlerine başlayan Rus tüccarlar zaman zaman yapılan antlaşmanın kurallarına aykırı hareketlerde bulundular. Örneğin Ruslar, Osmanlı ülkesinden ihraç edilmesi yasak olan mamülleri satın alıp ülkelerine götürdüler. Bu durum Osmanlı ülkesinde fiyat artışlarına sebep oldu. Bu ve tarz gelişmeler Osmanlı Devleti ile Rusya Çarlığı'nın arasının açılmasına sebep olmuştur. Bundan başka bu iki devlet Küçük Kaynarca Antlaşması ile bağımsızlığını kazanan Kırım Hanlığı için de karşı karşıya gelmiştir. Kırım Hanlığı bağımsızlığını ilan ettiğinde Rus yanlısı Şahin Giray, Kırım Hanı olmuştur. Bu durum Kırım Tatarları arasında bir ayaklanma çıkmasına sebep olmuştur. Osmanlı Devleti, Rusya yanlısı Şahin Giray'a karşı Osmanlı yanlısı Selim Giray'ı desteklemiştir. Ayaklanmanın başlaması üzerine Fransa ve İngiltere'nin arabuluculuğu sayesinde savaş çıkmadan İstanbul'daki Aynalıkavak Kasrı (Sarayı)'nda 1779 yılında yeni bir antlaşma imzalanmıştır. Tarihe Aynalıkavak Antlaşması olarak geçen bu antlaşmaya göre Osmanlı Devleti, Kırım Hanı Şahin Giray'ı tanımıştır. Rusya Akdeniz ve Karadeniz'de Fransa ve İngiltere'ye verilen ticarî haklar gibi imtiyazlar elde etmiştir. Buna karşılık olarak da Rus kuvvetleri Kırım'dan çekilmiştir¹³.

Osmanlı Devleti ve Rusya Çarlığı arasında yapılan ticaret antlaşmalarından bir diğeri 1783 yılında yapılmıştır. Bu antlaşma için Rusya'yı Yakoda Polikof, Osmanlı'yı Reisülküttap Hayri Efendi, dönemin İstanbul Kadısı Müftüzâde Ahmet Resmi Efendi ve Kethüda Mustafa Efendi temsil etmiştir. 1782 yılında başlayan görüşmeler 1783 yılında neticelendirilmiş, antlaşma aynı yıl I. Abdülhamit tarafından da imzalanarak yürürlüğe girmiştir. 81 maddelik bu ticaret antlaşması ile Ruslar, Osmanlı Devleti'ne karşı önemli bir diplomatik zafer kazanmıştır¹⁴.

Tüm bu gelişmelerle yetinmeyen Rusya, yine II. Katerina döneminde Osmanlı'ya karşı Avusturya ile bir ittifak antlaşması imzalamıştır. Rusya Avusturya ile imzaladığı bu ittifak antlaşmasının ardından 1787 yılında Osmanlı'yı yeni bir savaşın içine sokmuştu. Ancak Avrupalı devletlerin Osmanlıların lehine müdahil olmaları neticesinde III. Selim döneminde 1792 yılında Yaş Barış Antlaşması

12 Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca Antlaşması", *TDV İslam Araştırma Merkezi Yayınları*, C. 26, İstanbul 2002, s. 524-526. Ayrıca Bkz. Kuzucu, "Rusya Ahidname Defterine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı Rus Ticarî İlişkilerinin Seyri", s. 68.

13 Muharrem Dördüncü, "1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan 1841 Londra Sözleşmesine Kadar Boğazlar Meselesi", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 3, S. 1, 2001, s. 76-77.

14 Haluk F. Gürsel, *Tarih Boyunca Türk-Rus İlişkileri Bir Siyasî Tarih İncelemesi*, Pia Kitabevi, 1968, s. 57-58. Ayrıca Bkz. Kuzucu, "Rusya Ahidname Defterine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı Rus Ticarî İlişkilerinin Seyri", s. 80.

imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre 1774 Küçük Kaynarca, 1779 Aynalıkavak, 1783 ticaret antlaşması ve 1784 Kırım'ın ilhakıyla sonuçlanan antlaşmalarda kabul edilen hususlar eskisi gibi geçerliliğini korumuştur. Özi Kalesi Ruslara terk edilmiştir. Ruslar tarafından ele geçirilen Bender, Akkerman ve Kili gibi yerler Osmanlı'ya iade edilmiştir. Görüldüğü üzere Ruslar bu savaşta çok ciddi bir toprak kazanımı elde edememiş ancak ticarî açıdan yeni kazanımlar elde etmeyi başarmıştır¹⁵. Yaş Antlaşmasıyla Osmanlı Devleti'nde gerileme dönemi sona ermiş dağılma ve çöküş dönemi başlamıştır.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti ile Rusya 1828 yılında savaşın eşiğine gelmişlerdir. İki devleti karşı karşıya getiren olay Fransız İhtilali etkisiyle filizlenen ulusçuluk isyanları sonucunda Avrupalı devletlerin de kışkırtmasıyla Yunanistan'ın muhtariyet ilan etmesi olmuştur. Osmanlı Devleti'nin Rumların isteğini kabul etmemesi üzerine Ruslar Osmanlılara karşı savaş açarak Edirne'ye kadar ilerlemişlerdir. İstanbul'un tehlikeye girmesi üzerine Osmanlılar ve Ruslar arasında 1829 yılında Edirne'de Edirne Barış Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Yunanistan bağımsızlığını kazanarak Osmanlı'dan ayrılan ilk ulus olmuştur¹⁶.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti ve Rusya'nın karşı karşıya geldiği ikinci olay 1853 yılında başlayan Kırım Savaşı'dır. Rusya 19. yüzyıl başlarından itibaren büyük bir Karadeniz devletine dönüşerek bölgeyi Ruslaştırma siyasetini sürdürmeye devam etmiştir. Ancak bununla yetinmeyen Rusya daha da ileri giderek Karadeniz'in dışına çıkarak Akdeniz'e inmeyi amaçlamıştır. Rusya, bu doğrultuda geleneksel güneye inme ve sıcak denizlere açılma siyasetini gerçekleştirmek üzere tekrar harekete geçmiştir. Rusya'nın bu yayılımcı siyasetinin sonucu olarak da Kırım Savaşı çıkmıştır. Rusya'nın yarattığı tehlike Avrupalı devletlerin çıkarlarına dokunmuştur. Bu nedenle bu devletler Osmanlı Devleti'nin yanında yer alarak Rusya'ya karşı Avrupa bloğunu oluşturmuşlardır. Yapılan savaş sonucunda Rusya'nın yenilmesi üzerine 1856 yılında Paris Antlaşması imzalanmıştır. Yapılan bu antlaşma ile Karadeniz'in tarafsızlığı sağlanmış, Boğazların yabancı savaş gemilerine kapalılığı ilkesi sürdürülmüş, Eflak, Boğdan ve Sırbistan topraklarındaki Rus nüfuzu kırılmış ve böylece Rusya'ya karşı bir Avrupa siyasi kuşağı oluşturulmuştur. Böylelikle Rusya'nın güneye inme politikasının önüne set çekilmiştir. Bu savaştan sonra Rusya, yönünü Türkistan coğrafyasına çevirmeye mecbur kalmıştır. Osmanlı Devleti de Paris Antlaşması'yla savaştan önceki sınırlarına kavuşmuştur¹⁷.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti ile Rusya Çarlığı'nı karşı karşıya getiren olaylardan bir diğeri de Rusların Balkanlarda Slav ırkından olanları birleştirmek için izlediği politika ve bu doğrultuda Balkan uluslarını Osmanlıya karşı

15 Serhat Kuzucu, "II. Katerina Dönemi Osmanlı-Rus İlişkilerinde Kırım", Türk Dünyası Araştırmaları, S. 185, 2010, s. 114-116.

16 Şerafeddin Turan, "1829 Edirne Antlaşması", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1-2, 1951, s. 143-145.

17 Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-2010)*, Der Yayınları, İstanbul 2010, s. 228-230. Ayrıca Bkz. Togay Seçkin Birbudak, "1853-1856 Kırım Harbi'nde Osmanlı Avusturya İlişkileri", *Bellekten*, C. LXXXII (82), S. 293, Ankara 2018, s. 258-260.

kışkırtmasıdır. Rusların diğer bir amacı ise 1870'lerde Almanya ve İtalya'nın siyasî birliklerini kurmasıyla Avrupa'da değişen siyasi dengelerden istifade ederek Balkanlarda Osmanlı egemenliği altında yaşayan uluslar üzerinde hâkimiyet alanlarını genişletmek ve Osmanlı'nın Balkanlar üzerindeki hâkimiyetine son vermektir. Rusya'nın Osmanlı egemenliği altında bulunan topraklara yönelik bu tarz eylemleri sonucunda 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93. Harbi) başlamıştır. Bu savaş, küçük bir beylikten imparatorluk haline gelmiş ve 600 yılı aşkın bir süre ömür sürmüş bir devletin yıkılma sürecini başlatan en önemli savaşlardan biridir. Bu savaştan sonra bütün dünya devletleri Osmanlı'nın siyasî coğrafyasını Osmanlı olmadan yeniden şekillendirme çalışmalarına başladıkları bir dönemin başlangıcı olarak da kabul edilebilir¹⁸.

Osmanlı Devleti'ni yıkılışa sürükleyen diğer önemli gelişmeler ise 20. yüzyılın başlarında meydana gelen savaşlar yani 1911 yılında Trablusgarp, 1912 ve 1913 Balkan Savaşları ve akabinde yine Rusya ile karşı karşıya gelinen Birinci Dünya Savaşı'dır. Birinci Dünya Savaşı'ndan müttefiklerinin mağlup olmasıyla kendi de mağlup ayrılan Osmanlı Devleti savaşın sonunda rakibi olan devletlerle antlaşmalar yapmış bunun sonucunda toprakları işgale uğramıştır. Böylelikle, asırlardır üç kıtaya hükmetmiş bir devlet olan Osmanlı kuruluşundan itibaren Avrupa devletleri ve Rusya başta olmak üzere hem içten hem de dıştan çeşitli şekil ve yöntemlerle saldırılara maruz kalmış, bu süreçlerde yaşanan olayların etkisiyle nizam ve otoritesi bozulmuş ve devlet sahnesinden çekilmiştir. Ancak Osmanlı Devleti tarih sahnesinden çekilirken Osmanlı'nın mirasını sahiplenecek ve Osmanlı'nın devamı niteliğini taşıyacak Türkiye Cumhuriyeti Devleti adında yeni bir devlet kuruluş sürecini tamamlayarak tarih sahnesine çıkmıştır.

Görüleceği üzere Osmanlı ve Rusya ilişkileri 15. yüzyıl sonuna kadar giden köklü bir geçmişe sahiptir. Bu iki ülke 17. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadar geçen süreyi savaşlar, ittifaklar, yardımlar ve çeşitli antlaşmalar ile geçirmişlerdir. Ruslar bu süreçte sadece kendi bölgesinin değil dünyanın tarihi seyrine de etki etmiş bir devlet olarak kendini göstermiştir¹⁹. Birinci Dünya Savaşı öncesi Osmanlı Devleti, Rusya'nın da içinde bulunduğu bir ittifak sistemi içerisinde yer almak istemiş, bu doğrultuda çaba sarf etmiş fakat anlaşma sağlanamamıştır. Rusya'nın Osmanlı'nın karşısında olan Fransa ve İngiltere'nin yanında savaşa girmesi ise Rus Çarı Romanov Hanedanı'nın sonunu getirmiştir. Böylelikle Ruslar, 1914'de başlayıp 1918'de neticelenen Birinci Dünya Savaşı bitmeden 1917 yılında ülkelerinde çıkan ve Bolşevik İhtilali olarak adlandırılan iç karışıklık sebebiyle savaştan çekilmek zorunda kalmıştır. Tabii olarak Osmanlı Devleti'nin, Ruslara yardım götürmeyi planlayan Fransız ve İngiliz gemilerini Çanakkale Boğazı'ndan geçirmemesi Çarlık Rusyasının da sonunu getirmiştir²⁰.

18 Eray Sedar Yurdakul, *1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı (93 Harbi)*, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Yayınları, Ankara 2020, s. 1-2.; Ayrıca Bkz. Yavuz Aslan, "Çarlık Rusyası Yönetiminde Kars'ta Eğitim ve Eğitim Kurumları", *TAED*, C. 59, 2017, s. 547.

19 Hayri Çapraz, *Rusya Dış Ticaret Politikasında Güney Kafkasya*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2012, s. 9.

20 Coşkun Topal, "Türk Rus İlişkileri ve Moskova Anlaşması", *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C. 4, S. 6, 2018, s. 313-134.

1914 yılında başlayan Birinci Dünya Savaşı Osmanlı İmparatorluğu ile Çarlık Rusya arasında yaşanan son savaştır. Çarlık Rusya, bu savaş henüz neticelenmeden tarih sahnesinden çekilmek zorunda kalırken Osmanlı Devleti ise itilaf devletlerince²¹ savaş sonunda dayatılan antlaşmalarla fiilen işgal altına alınmıştır. Osmanlı'yı Rusya'dan ayıran yönü Osmanlı'nın ardından bir ulus devlet niteliği taşıyacak olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulması ancak Rus Çarlığı'nın ardından bu niteliklere sahip bir devletin kurulamayışıdır. Her ne kadar Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya arasında tarihin pek çok evresinde her iki ülkeyi derinden sarsacak derecede şiddetli çarpışmaların içine girmiş iseler de tarih boyunca Osmanlı vatandaşları Rusya taraflarında, Rusya vatandaşları da Osmanlı ülkesinde ticarî faaliyetlerde bulunabilmişlerdir.

Her iki devletin de müdahil olduğu Birinci Dünya Savaşı yıllarında ticarî faaliyetlerin sürdürüldüğüne yönelik en büyük kanıt 1916 yılında Rusya'nın farklı şehirlerinde çeşitli iş kollarında çalışan Rizeli Osmanlı vatandaşlarıdır. Bu vatandaşlar uzun zamandan beri Rusya'nın muhtelif şehirlerinde ticarî faaliyetlerini sürdürürken Rusya hükümetinin aldığı karar üzerine Rus kolluk kuvvetleri tarafından tüm birikimlerine cebren el konularak sınır dışına çıkarılmışlardır. Mal varlıklarına el konulan Rizeliler memleketlerine döndükten sonra devletin yetkili mercilerine arzuhal yani dilekçeler vermek suretiyle hak arayışlarına girişmişlerdir. Bu hak arayışının sebebi, yöntemi, şekli ve neticeleriyle ilgili gelişmeler çalışmamızın ilgili bölüm ve kısımlarında izah edilmeye çalışılmıştır.

21 İtilaf Devletleri: İngiltere (Birleşik Krallık), Fransa ve Rusya'nın başı çektiği Sırbistan, İtalya, Romanya, Portekiz, Japonya, ABD, Yunanistan, Belçika ve Brezilya gibi devletlerin desteklediği bir bloktur. Adı geçen devletler İttifak grubunda yer alan Osmanlı, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan'a karşı savaşmışlardır. Bkz. Ergenekon Savrun, "Birinci Dünya Savaşı'nda İtilaf ve İttifak Devletlerinin Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Çıkar Çatışmaları: Türk Bağımsızlığına Giden Yol" II. Uluslararası Tarih Sempozyumu Birinci Dünya Savaşı 100. Yıl Bildirileri Kitabı, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 2015, s. 759-778.; Musa Kılıç, "Birinci Dünya Savaşı Sürecinde İtilaf Devletleri Vatandaşlarının Zorunlu İkamet Merkezlerinden Biri Olarak Urfa Mutasarrıflığı", *AMS*, 7/1, 2019, s. 72-80.

1. BÖLÜM

RUSYA'DA MAL VARLIKLARINA EL KONULAN ESNAFIN ARZUHALLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (Şekil ve İçerik Yönünden)

1.1. Arzuhallerin Şekil ve İçerik Yönünden Değerlendirilmesi

1.1.1. Şekil Yönünden Değerlendirme

Arzuhal, arz ve hal kelimelerinin birleşmesiyle oluşan Arapça kökenli bir kelimedir. Bu kavram Osmanlılarda dilekçe kelimenin karşılığı olarak kullanılmıştır. Umumi müfettişliklerin kaydını taşıyan pul ve bazı özel mühürleri içeren arzuhaller özellikle Osmanlı döneminde en tabii hak arama işlemi olarak tercih edilmiştir. Herhangi bir hususta haksızlığa uğrayan, yöneticilerin icraatından memnun olmayan, vergi adaletsizliğine veya eşkıyanın zulmüne maruz kalan ya da bir şekilde şikâyeti veya isteği olan her düzeydeki kişi herhangi bir kısıtlamaya maruz kalmadan bireysel veya topluca arzuhal verebilmiştir²².

Diplomatik yönden farklı bir mahiyet gösteren ve devlet teşkilatı bakımından da önem taşıyan arzuhallerde genel itibariyle hitap, dua ve bitiş förmüllerinin bulunduğu görülür. Arzuhallerin esas kısmında dilekçe sahibinin kendini tanıttığı “tarih-i nefis”, sahibi olduğu vasıfları ifade eden “beyan-ı istihkak” ve istekleri belirten “beyan-ı matlab” yer almaktadır. Arzuhallerin sonunda ise istek sahibinin yine belirli formüller şeklinde verilen imzası bulunmaktadır. Bazı yönleriyle günümüzdeki dilekçeye benzerlik göstermekle birlikte oldukça gelişmiş bir şekilde ve kalıplaşmış ifadelerle düzenlenen arzuhallerin yazılması kolay olmamıştır. Bu durum Osmanlılarda zamanla arzuhalcilik adıyla bir mesleğin ortaya çıkmasına da sebep olmuştur²³.

Osmanlı Devleti'nde şikâyet ve istek sahibi kişilerin tek tek sancak veya kaza gibi çeşitli idarî birimlerine arz ettikleri arzuhal örneklerine de rastlamak

²² Ensar Köse, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Toplu Hak Arama: XVIII. Yüzyıla Ait 100 Örnek Mahzar”, *I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri Kitabı*, Levha Yayınları, İstanbul 2012, s. 415.

²³ Mehmet İpşirli, “Arzuhal”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 3, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, s. 447-448.

mümkündür. Bu arzuhallere Osmanlı Devleti'nin kuzeydoğu sınırları özelinde Rize ve dolaylarında yaşayan ancak çeşitli ticarî faaliyetlerde bulunmak üzere Rusya'nın muhtelif şehirlerine gitmek zorunda kalan ancak 1915 yılında Osmanlı-Rus münasebetleri kapsamında Rusya'dan zorla çıkartılan Osmanlı vatandaşlarının mağduriyetlerini konu alan arzuhal (dilekçe) niteliğindeki vesikalar gösterilebilir.

Rusya'nın muhtelif şehirlerinde ticarî faaliyetlerini sürdüren Osmanlı vatandaşlarını konu alan bu vesikalar bugüne kadar arşivin tozlu raflarında adeta kendinin gün yüzüne çıkarılmasını beklemekteydi. Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalan ve HR. SYS. koduyla kaydı tutulan bu arzuhalleri şekil yönünden değerlendirdiğimizde, genel anlamda arzuhallerde gördüğümüz bazı diplomatik kaidelerinin konumuzla alakalı arzuhallerde de görüldüğünü söyleyebiliriz. Hitap, dua ve bitiş formülleri bunlardan bazılarıdır.

Rizeli Osmanlı vatandaşlarının verdikleri arzuhallerde, her birinin kendilerini tanıttıkları “tarih-i nefis” denilen bölümler mevcuttur. Bu bölümler arasında ufak tefek bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bazı arzuhallerde, kişiler kendileriyle ilgili bilgileri ilk satırlarda belirtirken bazı arzuhallerde ise kişiler hakkındaki bilgilere arzuhallerin üzerlerine yapıştırılan pulların üzerlerine yazılan yazılardan ulaşılmaktadır. Arzuhal sahiplerinin vasıflarını ve kabiliyetlerini anlattıkları kısım “beyan-ı istihkak” bölümüdür. Konumuzla alakalı arzuhallerde vasıflar ve kabiliyetler belgenin üst kısmında ifade edilmiştir. Bazı arzuhal sahiplerinin yaptıkları mesleklerle alakalı bilgileri satır aralıklarında yine tekrarladıkları da olmuştur. Arzuhallerin son bölümünde ise isteklerini belirttikleri “beyan-ı matlab” bölümü bulunmaktadır. Bu bölüm aynı zamanda arzuhallerin sonuç kısmını oluşturmaktadır. Çalışma konumuzla alakalı arzuhallerde her şahsın istek ve temennilerini açık bir şekilde dile getirdikleri görülmüştür.

Mahallî idarî birimlere verilen arzuhallerin gerek kâğıt türü ve boyu olsun, gerekse evrak kaleme alınırken kullanılan klişe cümleler olsun birbirine benzedikleri görülmüştür. Yine her arzuhalin en alt ve en üst köşelerinde muhakkak bir tarih bilgisi mevcuttur. Bu arzuhallerin mahalli idarî birimlerine verilmiş tarihleri de birbirine oldukça yakındır. Yazılan arzuhallerin tamamı 1915 yılında kaleme alınmış ardından Atina/Pazar Kazası ile merkezi Rize olan Lazistan Sancağı Mutasarrıflığı olmak üzere iki mahalli idarî birimlerde kabul görmüş, 1916 yılında da Dâhiliye ve Hariciye Nezaretlerinde çeşitli açılardan değerlendirmelere tabi tutulmuşlardır. Bazı arzuhaller ise arzuhali kaleme alan şahsın askerde bulunması sebebiyle ilgili şahsın görev yaptığı komutanlık merkezlerine verilip oradan da kişinin ikametgâhının bulunduğu idarî birimine havale edilmiştir²⁴.

Birinci Dünya Savaşı bahane edilerek Rus hükümetinin Rusya cihetlerinde ticarî faaliyetlerini sürdüren Rizeli Osmanlı vatandaşlarına yönelik aldığı karar neticesinde mağdur olan vatandaşlar tarafından yazılan arzuhallerin büyük

24 Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına verilen arzuhal örneği için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/12-1.; Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına verilen arzuhal örneği için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/35-5-1.

çoğunluğu şekil itibariyle birbirine benzemektedir. Mahalli idarî birimlere teslim edilen arzuhallerin belli bir formatta ve aynı kurguyla yazılmış oldukları görülmektedir. Dilekçelerin büyük çoğunluğunda ana metin sayfanın orta bölgelerine denk gelecek şekilde yazılırken zarar-zıyan verilerinin toplandığı, tabloların oluşturulduğu bölüm ise dilekçenin baş tarafına gelecek şekilde yazılmıştır. Bu durum bize önceden hazırlanmış bir dilekçe formatının bulunduğunu veya diğer bir deyişle arzuhal yazma işiyle uğraşan bir meslek erbabının da bu dönemde faaliyet gösterdiğini akla getirmektedir. Bu dönemde eğitim seviyesi de göz önünde bulundurulduğunda sıradan vatandaşlardan hukuk diline uygun düşecek bir formatta dilekçelerini yazabilmeleri oldukça düşük bir ihtimaldir²⁵.

1.1.2. İçerik Yönünden Değerlendirme

Konumuz dâhilinde değerlendireceğimiz arzuhaller, Osmanlı idare yapısının bir parçası konumundaki kaza ve sancaklarda yetkili kılınan amirlere verilen belgelerdir. Bu arzuhallerde, Rusya'nın çeşitli şehirlerinde ticaretle iştigal ederken Rusya Çarlığı tarafından 1915-1916 yıllarında alınan bir karar üzerine mallarına el konulup sınır dışı edildikten sonra memleketleri olan Rize ve civarına dönmek zorunda kalan Osmanlı vatandaşlarının şikâyet ve talepleri yer almaktadır.

Mahalli idarî birimlerin yöneticilerine yazılan arzuhallerde, dikkat çeken hususlardan biri arzuhal sahiplerinin dilekçelerinde ifade ettikleri iddiaların yerel yöneticiler tarafından oluşturulan bir komisyon aracılığıyla araştırılmasıdır. Şöyle ki; mağdur vatandaşlar dilekçelerini ikamet ettikleri mahallin idarî amirlere verdikten sonra bu iddiaların doğruluğunun araştırılması için arzuhal dediğimiz dilekçe kaza kaymakamlığınca belediye birimlerine havale edilmekteydi. Daha sonra belediye birimlerinde de bir komisyon oluşturulmaktaydı. Sancaklarda ise aynı iş mutasarrıflık tarafından yürütülmüştür. Oluşturulan komisyonun üyeleri dilekçe sahibinin ikamet ettiği köyün muhtar-ı evveli ile muhtar-ı sanisi, köyün imamı ve bunlardan başka 3 adet de aza olmak üzere üye sayısı toplam 6 kişiydi. Ardından üyelerin tamamı düzenlenen raporlara mühürlerini basarlardı. Belediyenin yetkili mercilerince görevlendirilen komisyon üyelerinin dilekçe sahiplerinin ikamet ettikleri köylerden seçilmesindeki amaç bu üyelerin dilekçe sahibini ve aile efradını yakinen tanıyor olmaları, bunun yanında yetkililerin iddiaların doğruluğunu kısa sürede karara bağlamak istemeleridir. Bir diğer sebep de Osmanlılar ve Rusların sonraki dönemlerde olası bir antlaşma sürecinde Rusların itirazına karşın hukukî alt yapıyı hazırlamaktır. Bu kapsamda verilen tüm arzuhallerde bir araştırma komisyonu oluşturulmuş ve ilgili dilekçelerde ileri sürülen iddiaların araştırılıp doğruluğu teyit edilmesi kural haline getirilmiştir²⁶.

25 Örnek arzuhal/dilekçe için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/58-1-1.

26 İdarî birimlere verilen dilekçelere yönelik yapılan işlemlere örnek teşkil eden arzuhal örneği için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/4-5. Ayrıca R. 19 Teşrinievvel 1331/M. 1 Kasım 1915 tarihli bir derkenarda ise şu yönde not düşülmüştür: "Sahibi istida tüccar-ı muâşereden olup Rusya'da firmacılık zanaatıyla meşgul olduğu bittetik anlaşılmıştır" Belediye Reisi. Bu durum dilekçe sahiplerinin ülke dışına çıkmadan önce kendisi, ülke dışında hangi mesleği icra edeceği, ikametgâh adresleri ve hangi tür ticarî faaliyetlerde bulunacağına dair belge ve bilgilerin belediyenin ilgili birimine verdiklerini göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/8-19.

Mağdurların şikâyet dilekçelerinde dikkat çeken bir diğer husus ise bu süreçte zarar gören vatandaşların zarar ve ziyanlarını genel anlamda afaki olmayan gayet makul ve gerçekçi verilerle hesaplamış olmalarıdır. Rusya'nın farklı şehirlerinde aynı meslekleri icra eden fakat birbirlerinden haberdar olmayan insanların benzer kalemlerde benzer fiyatlar vermeleri bunu doğrulamaktadır. Daha somut bir ifadeyle belirtecek olursak, Batum'da fırıncılık mesleğini icra eden bir esnafın fırınında kullandığı hamur teknesinin birim fiyatı ile Bahçesaray şehrinde fırıncılık mesleğini icra eden vatandaşın kullandığı hamur teknesinin birim fiyatı arasında çok büyük bir fark yoktur. Hamur teknesi veya buğday unu gibi diğer malzemelerin birim fiyatları farklı şehirlerde de birbirlerine oldukça yakındır. Bu durum yoğun olarak fırın dükkânlarında kullanılan un, şeker, yağ, tuz ve diğer ürünlerin fiyatlarında da gözlenmiştir²⁷.

Arzuhallerde dikkat çeken konulardan bir diğeri de Birinci Dünya Savaşı kapsamında Osmanlı Devleti tarafından Rusya'ya yönelik ilan edilen seferberlik kararıdır. Osmanlı Devleti tarafından seferberlik ilan edildikten kısa bir süre sonra Rusya'nın muhtelif şehirlerinde birbirlerinden farklı meslekleri icra eden ticaret erbaplarından yaşça askerlik görevlerini icra etmeye uygun olanlar işyerlerini yakın dostlarına emanet etmek veya dükkânlarını kapatmak suretiyle memleketlerine dönmüşler, ardından silah altına alınmak suretiyle vatani görevlerini can siperhane ifa etmeye çalışmışlardır. Mal ve canlarından geçen bu insanların bir kısmı, görevlerini icra ederken Rusya'da bırakmak zorunda kaldıkları ticaretgâhlarının Ruslar tarafından yağmalandıklarını öğrendiklerinde yağmalanan mallarını tazminine yönelik hak arayışlarına girişmişler ve bu kapsamda helal kazançlarının Moskofdiye adlandırdıkları kişilerin ellerinde kalmaması için hizmette buldukları komutanlık merkezlerine dilekçelerini teslim etmişlerdir. Daha sonra dilekçeler buradan komutanlık merkezinin bağlı bulunduğu idarî birimler üzerinden ilgili bakanlıklara gönderilmiştir. Mağdur vatandaşların dilekçelerinde de belirttikleri üzere Osmanlı Devleti'nin yetkili mercileri aracılığıyla Rusya Çarlığı'na yönelik hukuk mücadelesini başlatmışlardır. Bu işlerle Dâhiliye ve Hariciye Nezaretleri ilgilenmiştir²⁸.

Yerel idarî birimlerden (kaza, sancak ve vilayet) gönderilen bütün dilekçeler önce Dâhiliye Nezaretinde toplanmış, ardından da Hariciye Nezaretine gönderilerek burada değerlendirilmiştir²⁹. Hariciye Nezaretinde aynı içerikli iki defter düzenlenmiştir. Defterlerden biri Osmanlı Devleti'nde kalırken diğeri ise Rusya Çarlığı'na gönderilmiştir. Bu kurumlarda yapılan değerlendirmelerde bazı dilekçelerde ibraz edilen zarar ve ziyanların mahallerinde tespit edilemediği, bundan başka dilekçenin içinde bir muallaklığın bulunduğu görülmüştür. Zarar ve ziyanları yerinde tespit edilemeyenlerin zararlarının karşılanmasının oldukça

27 Örnek teşkil eden iki belgeyi kıyaslamak için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/48-1. ve BOA. HR. SYS. 2394/43-3.

28 BOA. HR. SYS. 2394/35-5-1. Ayrıca bkz. BOA. HR. SYS. 2394/19-1-1.

29 Dilekçelerin ilgili birimlerde toplanması, değerlendirilip neticelendirilmesine örnek teşkil eden dilekçe örnekleri için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/3-1.; BOA. HR. SYS. 2394/3-2.; BOA. HR. SYS. 2394/3-3.; BOA. HR. SYS. 2394/3-4.; BOA. HR. SYS. 2394/58-1-1.; BOA. HR. SYS. 2394/58-1-2.; BOA. HR. SYS. 2394/58-2-1. ve BOA. HR. SYS. 2394/58-3-1.

zor olduğu bakanlıkça belirtilmiş ancak böyle durumda olanların isimlerinin yine de dosyada kayıtlı tutulması ve bu durumda olanların dosyalarının ayrılıp sonraki süreçlerde tekrar değerlendirmelere tabi tutulacağı yönünde not düşülmüştür. Görüldüğü üzere belge ve sağlıklı bilgilere dayanılmadan kaleme alınan dilekçelere bakanlıkça şüphe ile yaklaşılmış ve böyle durumda olan kişilerin dilekçelerini elde edecekleri kanıtlarla tekrardan yazmaları istenmiştir. Burada şunu belirtmek isteriz ki zarar ve ziyanları mahallerinde tespit edilemeyenlerin işyerlerinin bu mahallerde yaşayan Ruslar tarafından yağmalanmış ya da Rus askerleri tarafından yok edilmiş olması mümkündür³⁰.

Rizeli Osmanlı vatandaşlarının vermiş oldukları dilekçelerin içeriğine yönelik bakanlıkta yapılan değerlendirmelerde oldukça titiz davranıldığına yönelik bir başka örnekte ise ufak bir ayrıntının bile dikkatle incelendiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda bakanlıkça dilekçeler üzerinde yapılan incelemelerde bazı mal veya ürünlerin gereğinin üzerinde fiyatlandırıldığı kanaatine varılmıştır. Böyle olan dilekçelere yönelik dilekçenin yazıldığı mahallin idarî birimlerdeki yöneticilere tekrar yazı yazılarak ilgili mal veya ürünün ilgili mahaldeki birim fiyatının araştırılması ve neticesinin de bakanlığa bildirilmesi talimatı verilmiştir. Böylelikle devlet, bir yandan kendi vatandaşlarının haklarını aramaya çalışırken diğer yandan uluslararası hukuk kurallarının dışına çıkmamaya özen göstermiştir. Bu durum, bize Osmanlı devlet kurumlarının nasıl işlediğini ve hangi etik değerler üzerinde kurulmuş olduğunu göstermesi bakımından önemlidir³¹.

Dikkatimizi çeken bir diğer husus, Dâhiliye Nezaretine ulaştıktan sonra burada değerlendirilen dilekçelerin Hariciye Nezaretine bir tezkere ile iletilmesi sürecinde bazı tezkerelerin yazımında farklı bir usul benimsendiğini görmekteyiz. Örneğin genel itibarıyla Dâhiliye Nezaretinden Hariciye Nezaretine gönderilen konumuzla alakalı tezkere niteliğindeki yazışmaların çoğunda tezkere tarihi ve numaraları yer alırken bazılarında bu bilgilere yer verilmeden Hariciye Nezaretine gönderildiği tespit edilmiştir³².

Ticarî faaliyetlerde bulunan Rizeli Osmanlı vatandaşların dilekçelerinde zikrettikleri ve oldukça dikkate değer bilgilerden biri de dilekçelerinde Osmanlı Devleti'nin yerine "Türkiye" kavramını kullanmalarındır. Özellikle balıkçılık mesleğini icra eden Rizeli Osmanlı vatandaşları, dilekçelerinde kayık ve takımlarını tedarik ettikleri yer bilgisi için "Türkiye" adını kullanmışlardır. Bahsedilen alanda faaliyet gösteren esnaflar³³ "...Türkiye'de tedarik ederek Rusya'nın Sohum iskelesinde..." şeklinde başlayan cümlelerle taleplerini dilekçelerinde belirtmişlerdir³⁴.

30 Bu konuya örnek teşkil eden arzuhal için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/58-1-2.; BOA. HR. SYS. 2394/57-19.

31 Örnek dilekçe metni için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/1-2.

32 Örnek belgeler için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/57-2. ve BOA. HR. SYS. 2394/57-4.

33 Esnaf: Üreticilerin meşgul oldukları iş kollarına göre sınıflandırılan kesimlerdir. Bağımsız çalışan, yaptığı iş sermayeden ziyade kol ve beden gücüne dayanan girişimciler olarak da tanımlanabilirler. Osmanlı toplumundaki esnafın kökenleri Türk-İslam devletlerine kadar götürmek mümkündür. Her esnaf kolunun kendine mahsus gelenekleri ve eğitimleri vardır. Ahmet Kal'a, "Esnaf", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, C. 11, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, s. 423.

34 Örnek belgeler için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/21-17. ve BOA. HR. SYS. 2394/21-19.

Dilekçelerde edindiğimiz izlenimlerden biri de esnafın genelinin uzun zamandan beri Rusya'da çalışıyor olmasıdır. Mağdurların çoğu 3 ila 15 yıl arasında mülk sahipleriyle kontrat etmek suretiyle ticarethanelerini açmışlar ve çeşitli mesleklerde işlerini icra etmeye çalışmışlardır. Bu süreçlerde mülk sahipleriyle mutabık kaldıkları kira bedellerinin yarısı veya tamamını da peşin ödemişlerdir. Dilekçelerde belirtilen zarar-zıyan tablosunun en alt kısmında bu durum açıkça görülmektedir. Diğer açıdan bu duruma bakıldığında ise Rusya'da çeşitli alanlarda esnafılık yapan Rizeli Osmanlı vatandaşlarının yabancı bir memlekette kendilerinden farklı dilleri ve dinî inançları benimseyen bir milletin içinde güven esasına dayanan bir esnafılık anlayışını Rusya ellerinde tesis etmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır³⁵.

Yazılan dilekçelerde dikkatimizi çeken bir diğer husus, bazı dilekçelerde dilekçelerin teslim edildiği mahallerin idarî yapıları dikkate alınarak bu yapının her kademesi zikredilirken bazı dilekçelerde bu ayrıntılara yer verilmemesidir. Örnek bir cümle ile bu durumu belirtecek olursak, bazı dilekçe sahipleri dilekçesini yazdıktan sonra dilekçenin en alt kısmına köyünü, köyünün bağlı bulunduğu nahiyesini, nahiyenin bağlı bulunduğu kaza birimini, kazanın bağlı bulunduğu sancağı ve sancağın dâhil olduğu vilayetin ismini tek tek belirtirken bazıları sadece köyü ve köyün bağlı bulunduğu nahiyeye birimini belirtmekle yetinmiştir. Örneğin bazı dilekçelerde Trabzon vilayeti, Lazistan sancağı, Atina kazası, Hemşin nahiyesi ve Makron Kavak köyü şeklinde idarî yapı olarak belirtilmişken bazı dilekçelerde sadece Hemşin nahiyesi, Sanu/Topluca köyü şeklinde belirtilerek dilekçeyi sonlandırmak tercih edilmiştir³⁶.

Dilekçelerin üzerinde yaptığımız incelemeler neticesinde tespit ettiğimiz unsurlardan biri de çok ortaklı işletme sahipleri tarafından verilen bazı arzuhal veya diğer adıyla dilekçelerin üzerlerinde ortaklardan her birinin isimlerinin belirtilmiş olmasıdır. Ancak bu durum çoklu ortağı olan işletme sahipleri tarafından verilen dilekçelerin her biri için geçerli olmamıştır. Çoklu ortağı olan işletme sahipleri tarafından verilen dilekçelerin bazılarında ise dilekçeyi kaleme alan ortağın imzası bulunurken diğer ortakların isimleri sadece metin içinde belirtilmiştir³⁷.

Dilekçelerde tespit ettiğimiz bir diğer konu da bazı kardeşlerin aynı zanaatla uğraşmalarına rağmen aynı şehirde değil de farklı şehirde ticarî faaliyetlerini sürdürmeyi tercih etmesidir. Oysa kardeşler aynı iş kolunda aynı şehirde faaliyetlerini sürdürmeyi tercih etselerdi herhangi bir konuda güç birliği yapabilir ve karşılaştıkları sıkıntıların üstesinden daha kolay gelebilirlerdi³⁸.

Dikkate değer bir başka konu da dilekçe sahiplerinin ticarî faaliyetlerde buldukları şehirlerin tamamı Rusya Çarlığı sınırları dâhilinde olmasına rağmen dilekçelerindeki zarar-zıyan tablolarını tek bir para birimine göre değil de farklı

35 BOA. HR. SYS. 2394/9-15. Ayrıca bkz. BOA. HR. SYS. 2394/44-4-1.

36 Örnek belgeler için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/10-1-1. ve BOA. HR. SYS. 2394/18-19.

37 Örnek dilekçe için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/12-1.

38 BOA. HR. SYS. 2394/18-1. Ayrıca bkz. BOA. HR. SYS. 2394/14-19.; BOA. HR. SYS. 2394/18-8.; BOA. HR. SYS. 2394/18-15.; BOA. HR. SYS. 2394/13-17.

para birimlerine göre hesaplamalarıdır. Örneğin, mağdurlar tarafından verilen bazı dilekçelerde manat, bazılarında ruble, bazılarında kuruş, bazılarında hem manat hem kuruş, bazılarında ise lira para cinsinden hesaplamalar yapılmıştır. Bu durumun sebebi muhakkak manat ve rublenin Rusya Çarlığı'nın, kuruş ve liranın ise Osmanlı Devleti'nin sınırları dâhilinde kullanılıyor olmasıdır. Ancak neden tek bir para birimi üzerinden değil de pek çok para birimi cinsinden hesap yapma gereği duyulduğu anlaşılamamıştır. Bununla birlikte az da olsa kimi dilekçelerde zarar ve ziyanlar manat para biriminden hesaplanmış, bu meblağın da kaç kuruşa karşılık geldiği yazılmıştır. Fakat çoğu dilekçede bu ayrıntıya dikkat edilmemiştir³⁹.

Mağdur vatandaşlar tarafından verilen dilekçelerde çalıştıkları devletin para birimi değil de dilekçeyi teslim ettikleri kendi memleketlerindeki para birimini dikkate alarak zarar-ziyanlarını hesaplayanlar da olmuştur. Bu durum o dönemde dilekçe sahiplerinin zararlarını hangi para biriminden hesaplayacaklarına emin olamadıklarını göstermesi bakımından önemlidir⁴⁰. Bazı dilekçelerde tablo halinde zarar ve ziyanların kalem kalem ayrıntılı dökümleri verilirken bazılarında ise ayrıntılı dökümleri verilmeden metin içinde toplam zarar-ziyanlar belirtilerek geçiştirilmiştir. Yani belirtilen toplam zararın içinde hangi kalemlerde ne kadar zarar edildiği bilgisi bulunmamaktadır. Bu durum bazı dilekçeler üzerinde şüphe uyandırmaktadır. İdarî birimlere mağdur olduklarına dair dilekçe verenler hakkında gerekli tahkikatlar yapıldıktan sonra ve dilekçe sahibinin Rusya cihetlerinde çalıştığı tespit edildikten sonra dilekçelerle ilgili idarî birimler tarafından gerekli yazışmaların başlatılması kuralı benimsenmesi bu şüpheleri ortadan kaldırmaya yönelik olmasından kaynaklandığı söylenebilir⁴¹.

Dikkat çeken bir diğer konu da 1915 yılında Rusya Çarlığı egemenlik sahası içerisinde kullanılan ruble ve manat para biriminin aynı yılda Osmanlı İmparatorluğu'nda kullanılan lira ve kuruşa karşılık gelen değerleridir. Daha da ilginç olan şey Çarlık Rusya'sında resmi para biriminin ruble olmasına rağmen Birinci Dünya Savaşı dönemlerinde Rusya'nın farklı şehirlerinde ticarî faaliyetlerini sürdüren mağdurların zarar ve ziyanlarını manat cinsinden hesaplamalarıdır. Bahsi geçen dönemde Rusya'nın resmi para birimi ruble⁴² olmasına rağmen bazı

39 Manat para birimi örneği için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/41-3-1.; Ruble için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/35-1-1.; Kuruş için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/27-3-1.; Lira için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/23-1.

40 Manat para birimi örneği için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/11-12.; Ruble para birimi örneği için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/13-19.; Lira para birimi örneği için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/23-1.; Kuruş para birimi örneği için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/24-1.

41 BOA. HR. SYS. 2394/57-12. Ayrıca Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/57-14.

42 Ruble: Rusya'da 1769 yılından bu yana kullanılan para birimidir. 1895-1897 yılları arasında yapılan para reformuyla 1 altın ruble 1 kâğıt rubleye eşdeğer kabul edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla kâğıt rublenin altın rubleye değişimi durdurulmuştur. R. 25 Ekim 1917/M. 7 Kasım 1917 tarihinde gerçekleştirilen Ekim Devrimi'yle SSCB'nin kurulması ve yeni devlet bankasının devreye sokulmasıyla beraber bir geçiş süreci başlamıştır. Doğal olarak bu durum piyasalara yansımış ve Rusya'da para ve bankacılıkta karmaşalı yıllar yaşanmıştır. Birinci Dünya Savaşı ve iç savaş üretimi düşürdüğü gibi rublenin kıymeti de savaş öncesine (1913'e göre) binlerce misli düşmüştür. 1920 yılında milli gelir 1917'ye göre 3 misli daha azalmıştır. 1921'de rublenin değeri 1913'e göre 5.600 misli azalmıştır. Örneğin 16.38 kg unun fiyatı 140.000 rubleye çıkmıştır. 1921'de rubleye karşı tüketici güveni dibe vurmuştur. 1923 yılında SSCB'nin kurulmasıyla 1922 yılında devavüle çıkarılan paraların tavsiyesine girilmiştir. 1922'de tüm eski paralar 1922 tarihli 1 rubleye 10.000 karşılığında değiştirilmeye başlanmıştır. 1923 yılında ise 1923 tarihli 1 ruble 1922 tarihli 100 ruble ile değiştirilmeye devam edilmiş ve 1924 yılında ise para reformu tamamlanmış ve yeni ruble kullanılmaya başlanmıştır. 1947'de tekrar para reformu yapılması gereği doğmuştur. Yeni 1 ruble eski 10 ruble ile değiştirilmiştir. 1941-1945 yılları arasında gerçekleşen Büyük Anayurt Savaşı'nın da etkisiyle 1947'de 1 kg siyah ekmeğin karne fiyatı 1 ruble iken 3 rubleye çıkmıştır. Yani tüm ürünler 3 kat artmıştır. 1991 yılında Kremlin'den SSCB bayrağı indirilip RF bayrağı çekildiyse de SSCB alametli 10 ila 1000 arası küpler 1992'ye kadar devavüle sürülmeye devam etmiştir. 1993 yılında tamamen eski rejim logolu rubleler devavülden kaldırılmış ve 1993 yılından bu yana devavüle olan yeni ruble kullanılmaya devam etmektedir. Günümüzde yani 18.02.2022 tarihi itibarıyla 1 Amerikan doları 75,83 Rus rublesine eşitken 1 Türk lirası 5,57 Rus rublesine eşdeğerdir. 1 Amerikan doları da 13,65 Türk lirasına denk gelmektedir. Çarlık Rusyasının para

ticaret erbapları zarar ve ziyanlarını neden manat cinsinden hesaplama gereği duymuşlardır? Ruble bu anlamda anlaşılırdır çünkü Rusya Çarlığı'nın 1769 yılından bu yana kullandığı para birimidir. Manat⁴³ için ise bunu söyleyemeyiz. Manat, tarihin hiçbir döneminde Rusya'nın resmi para birimi olmamasına rağmen ruble ile aynı dönemlerde yoğun olarak sosyal hayatta kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bunun sebebi de yukarıda belirtilen yıllarda rublenin yanı sıra manat para biriminin de tedavülde olması ve en az ruble kadar güvenilir para birimi olarak halk nezdinde itibar görmesidir. Mağdurlar tarafından verilen dilekçeler üzerinde yaptığımız incelemeler neticesinde yukarıda bahsi geçen devirlerde manat para biriminin rubleye göre daha çok tercih edilmesinin, daha güvenilir ve oldukça yaygın bir para birimi olarak tercih edilmesinden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Konumuzla alakalı değerlendirmelerde bulunduğumuz dilekçelerin bazılarının iki defa yazıldığı görülmüştür. Tekerrür olarak yazılan bu tarz dilekçeler yine araştırmacılar nezdinde şüphe uyandırır da bu dilekçeleri karşılaştırıp incelediğimizde dilekçelerin herhangi bir art niyetle yazılmadığı, bilgi eksikliğinden kaynaklı tekrardan yazıldığı anlaşılmıştır. Bu tür dilekçeye örnek olarak Çayeli'nin Latum köyünden Kazancıoğlu Mehmet ve Ahmet kardeşler tarafından yazılan dilekçeler gösterilebilir. Bunlar ilk dilekçelerini R. 16 Teşrinisani 1331/M. 29 Kasım 1915 tarihinde, ikinci dilekçelerini iki gün sonra yani R. 18 Teşrinisani 1331/M. 1 Aralık 1915 tarihinde yazmışlardır. Bu iki şahıs tarafından yazılan dilekçelerin ilkinde zarar-ziyanlarının ayrıntılı dökümleri yapılmamış, ikinci dilekçelerinde ise zarar ve ziyanlarının ayrıntılı dökümleri yapılmıştır. Mağdurlar her iki dilekçede toplam zararlarını 375 lira olarak belirtmişlerdir. Burada sorulacak soru şudur: Bahsi geçen bu iki mağdur ilk dilekçelerini kaleme alıp yetkililere teslim ettikten sonra hatalı dilekçe yazdıklarını fark edip hatalarını düzelttikten sonra ikinci bir dilekçe mi vermişlerdir? Eğer böyleyse iki gün önce teslim ettikleri ilk dilekçelerini neden geri çekmemişlerdir? Onlar düşünemediler ise yetkililer neden farkına varamamıştır? Dolayısıyla yazarı ve içeriği aynı olan dilekçeler bakanlıkta farklı dilekçelermiş gibi işleme tabi tutulmuştur. Rusya'ya gönderilecek defterin içine farklı dilekçelermiş gibi kaydedildiler ise hatalı bir kayıt olduğunu söyleyebiliriz⁴⁴.

Arzuhaller üzerinde yaptığımız incelemelerde önemli gördüğümüz bir başka husus dilekçelerin iki farklı gelişmenin neticesinde yazılmış olmalarıdır. Şöyle ki; bazı dilekçelerde giriş cümlesinden sonra gelişme bölümünde konu anlatılırken

biriminin tarihi gelişim süreci için Bkz. Ali Başaran, "Rusya İmparatorluğu'nun İlk Kâğıt Parası", *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırma Dergisi*, C. 1, S. 1, Ocak 2010, s. 5-12.

43 Manat: Azerbaycan Devleti'nin para birimidir. Azerbaycan'da 1992 yılından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. 1994 yılından itibaren ise ülkenin tek para birimi haline getirilmiştir. 2006 yılında yapılan düzenleme ile 1 yeni manat 5.000 eski manata eşitlenmiştir. 1994 yılında yaşanan Rusya-Çeçenistan Savaşı'yla beraber kuzey demiryolu hatının kapanması dolayısıyla ithalat ve dış ticarete yaşanan düşüşler nedeniyle bütçe açıklarını gidermek için devamlı para emisyonuna başvurulması gereği duyulmuştur. Bu nedenle manatta değer kaybı yaşanmıştır. 1995 yılından itibaren ise enflasyon düşüş eğilimine girmiştir. 1996 yılından itibaren gerileyen enflasyon 1997 yılından itibaren tek haneli rakamları ulaşmıştır. 2004 yılında ise enflasyon kontrol altına alınabilmiştir. Bu tarihten itibaren de manat para birimi değer kazanmaya devam etmiştir. Bkz. Osman Nuri Aras, "Azerbaycan Para Reformu", *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, C. 42, 2005, s. 1-5. Manat günümüzde 1 manat 8.36 Türk lirasına eşittir. 1 ABD doları 1.70 Azerbaycan manatına eşdeğerdir (24.02.2022).

44 BOA. HR. SYS. 2394/44-8-1. Ayrıca Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/44-3-2.

mağdurlar, “Rusya hükümetinin aldığı karar üzerine tüm eşyalarım cebren ve gaspen el konuldu ticaretgâhım da yağmalandı. Ardından da sınır dışına çıkarıldım. Bu nedenle memleketime döndüm ve oradaki zarar ve ziyanlarımın Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya’dan tazmin edilmesini istiyorum.” şeklinde günümüz Türkçe’siyle ifadelendirebileceğimiz beyanatlarda bulunarak dilekçelerini yazdılar. Bazı dilekçelerde ise mağdurlar “Osmanlı Devleti’nin Rusya’ya harp ilan etmesi ve seferberlik kararı alması üzerine askerlik vazifemi icra etmek üzere ticaretgâhımı emaneten birilerine bıraktım ve memleketime döndüm. Memleketime döndükten hemen sonra askeri birliğime yazıldım. Daha sonra Rusya’da kalan dükkân ve eşyalarımın Ruslar tarafından cebren ve gaspen el konulduğunu öğrenince Rusya’daki zarar ve ziyanlarımın devletimizin yetkili birimlerince Ruslardan tahsil edilmesi için bu dilekçeyi yazdım” anlamlarına gelecek cümlelerle yazmışlardır. Mağdurların dilekçelerinde benzer konularda iki farklı üslubun oluşmasının sebebi bazı mağdurların seferberlik ilan edilir edilmez yaşları itibariyle silahlaltına alınma zorunluluklarının bulunmasıyla memleketlerine dönmeleri ve bu süreci beklemeleridir. Ticarî faaliyetlerini sürdürürken Rus hükümeti tarafından haksız bir şekilde malları gasp edilip sınır dışı edilenler ise yaşça büyük olmaları ve askerlik vazifesinden muaf tutulmaları sebebiyle Rusya’da kalmaya devam edip ticarî faaliyetlerini sürdürüyor olmaları ile açıklanabilir. Başka bir ifade ile Osmanlı-Rus Harbi yaşansa da bu durumun cephelerde sınırlı kalacağı, toplum nezdinde herhangi bir karşılık bulmayacağı ve Rusya’dan insan haklarına aykırı gayri ahlaki olarak değerlendirilebilecek bir davranış örneği göstermeyeceğine inanılmasıdır ancak ne yazık ki durum tam tersi olmuştur⁴⁵.

Önem arz eden hususlardan biri de gerek toplam zararın ortaya çıkarılması sürecinde gerekse mağdurların zarar-ziyan bilançolarını tercih ettikleri para birimine göre tedavüldeki diğer para birimlerinin karşılık değerleri hesaplanırken yapılan ciddi hesap hatalarıdır. Bunları birkaç başlıkta toplayabiliriz. Tespit ettiğimiz kadarıyla bazı hesap hatalarının kaynağı rakamsal benzerliklerdir. Örneğin Arap Alfabesi’yle yazılan rika metinlerde 2 ile 6 veya 5 ile 0 rakamları birbirlerini anımsatmaktadır. Dilekçe sahipleri bu rakamları zaman zaman karıştırmışlardır. Örneğin bir belgede 361 olarak gösterilmesi gereken zarar 316 şeklinde yazılmıştır. Doğal olarak bu durum sonucu değiştirmiştir⁴⁶. Bazı hatalar da sehven yapılan basit bir toplama hatasıdır⁴⁷. Bu durumu örneklendirecek olursak Çayeli’nin Latum/Madenli köyü sakinlerinden Mollaibrahimoğlu ve ortaklarına ait

45 Bu paragrafın konusuyla alakalı örnek belgeler için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/28-1-1.; BOA. HR. SYS. 2394/32-1-1.; BOA. HR. SYS. 2394/44-1-1. Ayrıca şunu belirtmek isteriz ki: 1914 yılında başlayıp 1918 yılında neticelenen Birinci Dünya Savaşı sürecinde de 1853 yılındaki Kırım Harbi ile 1877-1878 yılında meydana gelen ve 93 Harbi olarak da adlandırılan Osmanlı-Rus Harbi sonuçlarına benzeyen toplumların yaşam düzenini altüst eden, insanları vatanlarından koparan ve büyük mağduriyetlerin yaşanmasına yol açan bir netice ile son bulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-2010)*, s. 626-628.; Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınları, İstanbul 2010, s. 180-190. Günümüzde de Ukrayna’da yaşananlar yine Rusların Birinci Dünya Savaşı sürecinde kendi ülkelerinde yaşayan ve sadece ticaretle meşgul olan Osmanlı vatandaşlarına karşı yaptığı tutum ve davranışlarından farksızdır. Ruslar, Ukrayna’ya karşı acımasız yönünü ortaya koymakta ve savaşın her türlü hilesine başvurmuştur. Ukrayna’yı işgal girişiminde bulunmakta ve sivil asker farketmeksizin her kesimin üzerine haksız emellerine ulaşmak için bomba yağdırmaktadır. Yüzyıl öncesi yaşananlar adeta tekerür etmektedir. Acımasızlık Rusların karakterine adeta işlemiş ve modern çağda bile bu yönünü gizleyemez hale gelmiştir.

46 İlgili belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/44-1-1. ve BOA. HR. SYS. 2394/47-3.

47 Örnekle belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/13-5.

olan bir belge vardır. Ortaklar, toplam zararlarını 1.206 lira olarak göstermişlerdir. Hâlbuki toplam zararları 1.249 liradır⁴⁸. Bir kısım hatalar ise tercih edilen para biriminin bir başka para birimine dönüştürülmesi aşamasında ortaya çıkan yanlış hesaplamalarla alakalıdır⁴⁹.

Yapılan hesap hatalarından biri de mağdur vatandaşların zarar ve ziyanlarını toplarken en yakın onluğa veya yüzlüğe yuvarlayarak toplam zararı belirlemek istemelerinden kaynaklanmıştır. Hemşin nahiyesinin Tepan/Bilenköy köyü sakinlerinden Hamit'in oğlu olan Köroğlu Yakup'un dilekçesi bu tespitimize örnek teşkil eden bir dilekçedir. Yakup, uzun zamandan beri Rusya'nın Sivastopol şehrinde fırıncılıkla meşgul iken seferberlik ilanı üzerine Rusya'yı terk edip memleketi olan Hemşin'e döndükten sonra dilekçesinde belirttiği zarar ve ziyanları hesaplarken çeşitli hesap hatalarına sebebiyet vermiştir. Şöyle ki: 350 çeki odunu 1 çekisi 715 kuruştan hesaplamış ve 25.000 kuruş bulmuştur. Oysa 250.250 kuruş olmalıydı. Aynı şekilde 50 çuval unu, çuvalı 37,50 kuruştan hesaplamış bunun sonucunda 1.800 kuruş bulmuştur. 1.875 kuruş olmalıydı. Sonuç itibarıyla bu hatalar toplam zarara yansımıştır. Yakup dilekçesinde toplam zarar olarak 913.300 kuruş şeklinde belirtmektedir. Oysaki Yakup'un toplam zararı 1.138.625 kuruştur⁵⁰. Konumuzla alakalı arşiv metinlerinde karşılaştığımız bu ve benzeri hesap hatalarının tamamı giderilmiş ve doğru sonuçlar tabloya ve metin içeriğine yansıtılmıştır.

1.2. Arzuhallerdeki Rizeli Esnafın Mesleklerine Göre Değerlendirilmesi

1.2.1. Fırıncılar

Osmanlı devrinde Rize ve civar mahallerden çeşitli sosyal, ekonomik, iktisadî sebeplerden ayrılarak kabiliyetli oldukları alanlarda mesleklerini icra etmek için Rusya'nın farklı şehirlerine giden vatandaşlar olmuştur. Bu vatandaşlardan bazıları gittikleri şehirlerde mülk sahipleriyle sözleşme imzalayarak uzun vadede kiraladıkları iş yerlerinde fırın işletmişler ve bu hizmetin karşılığında da maddi kazanç elde etmişlerdir.

20. yüzyıl başlarına tekabül eden 1915 yılında Rize ve dolaylarından kalkıp Rusya'nın değişik şehirlerinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olanların sayısı ortaklarıyla birlikte değerlendirildiğinde 120'yi bulmaktadır. Bu kişilerin tamamı Birinci Dünya Savaşı kapsamında Rusya Çarlığı'nın almış olduğu karar üzerine ticaretgâhlarına el konulması ve sınır dışına çıkarılmaları neticesinde memleketleri olan Rize ve Rize'ye bağlı civar yerleşim birimlerine dönmek zorunda kalmışlardır.

Fırıncılık zanaatıyla uğraşanların büyük çoğunluğu, Hemşin yöresindedir. Hemşin'den başka Rize, Atina/Pazar ve Mapavri/Çayeli'den olanlar da mevcuttur. Hemşin yöresindeki fırıncılar şu köylerdendirler: Kuşiva/Yolkıy, Viçe-i Süfla/Aşağı Çamlıca, Sanu/Topluca, Zuğa Ortaköy/Çamlıtepe, Badara, Esgarköy, Çinkit/Uğrak, Livikçakışlı/Güroluk, Gumno/Yaltkaya, Malmenat/Akbucak, Viçe-i Ulya/

48 İlgili dilekçe için Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/47-3.

49 Örnek teşkil eden belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/13-15. ve BOA. HR. SYS. 2394/18-7.

50 Yapılan hesap hatalarıyla ilgili örnek dilekçe için Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/41/4-1.

Yukarı Çamlıca, Makron/Kavak, Canudobra/Aşağı Şimşirli, Hala veya Canottobra/Aşağı Şimşirli, Çat, Makrevis/Konaklar, Meleskür/Ortayol, Kısmanmaliver/Yukarı Şimşirli, Başköy ve Tepan/Bilenköy.

Atina/Pazar yöresindeki fırıncılar ise Hançkun/Alçılı, Çitat/Aktepe, Apsu/Suçatı, Tepan/Bilenköy ve Sonave/? köylerindedirler. Bunlardan başka Rize'nin Aronmağloz/Camıdağı köyü ile Mapavri/Çayeli'nin Hahoncı/Hipaldere, Latum/Madenli, Senoz Tolnis/Yeşiltepe ve Çeçeva/Hassaddıklar gibi köylerden olanlar da bulunmaktadır.

Rusya cihetlerinde fırıncılık zanaatıyla iştigal edenler sülale bilgileri açısından değerlendirildiğinde, hangi esnafın hangi sülaleye mensup olduğu anlaşılabilir. Fırıncılık sektöründe çalışan ticaret erbaplarının mensup oldukları sülale kayıtlarına bakıldığında 89 esnafın sülale kaydının belirtildiği, 6 esnafın ise belirtilmediği görülmüştür. Kayıtlarda sülale lakapları bulunan esnafın yerleşim birimleri bazındaki dağılımı ise şöyle olmuştur:

Yağcızâde, Aydınzâde, Muratoğlu, Kestioğlu, Mollahüseyinoğlu, Halidağazâde, Cedlikoğlu, Cihanzâde, Mamakoğlu, Çesikzâde, Hacıosmanzâde, Melikzâde, Kösezâde, Alibarzâde, Evdecioğlu, Pasalıoğlu, Ustaoglu, Kazaszâde, Hacifanioğlu, Bozacızâde, Hacialioğlu, Dogüzoğlu, Ustamehmetoğlu, Tarakçioğlu, Derecizâde, Hacifanioğlu, Çamkertenoglu, Celilzâde, Apiloğlu, Yazıcızâde, Sertalioğlu, Mollaalizâde, Noranzâde, Gürhanoglu, Musaömeroğlu, Hacıkamiloğlu, Alabzâde, Muhtaroglu, İbişoğlu, Hacıhasanzâde, Hacıhalimzâde, Karazâde, Bazimizâde, Odabaşzâde, Kudulhasanoğlu, Çolakzade, Pedresioğlu, Nebaoğlu, İmamzâde, Güneşzâde, Tomaszâde, Feruhzâde ve Süleymanzâde Hemşin'e bağlı köylerde doğan esnafın sülale lakaplarıdır.

Aydinoğlu, Çapazâde, Badoğlu, Sarioğlu, Hatiroğlu, Korkazzâde, Kocahiroğlu, Ardeşen'e bağlı köylerde ikamet eden fırıncıların bağlı bulunduğu sülale lakapları iken Telatorzâde, Pirimzâde, İmamzâde, Kudulhasanoğlu, Topaloğlu, Çıracioğlu, Hortoloşoğlu, Ferahzâde, Atina/Pazar ve köylerinde ikamet eden esnafın, Dervişoğlu, Mollaibrahimoglu, Alemdaroglu, Ezhamaroglu, Hacıbekiroğlu, Kalyoncuoglu, Celiloglu, İpsizli, İpsizoglu, Sarioğlu ve Balboşoğlu Mapavri/Çayeli ve köylerinde ikamet eden fırıncı esnafının, Safoğlu ve Çakıroğlu ise Rize'ye bağlı köylerde yaşayan fırıncı esnafın sülale lakaplarıdır.

Fırıncılık zanaatıyla uğraşan Rizeli Osmanlı vatandaşlarının işlettikleri dükkânlar ve verdikleri hizmetlerin büyüklüğüne göre zarar-zıyan durumlarında da farklılıklar görülmüştür. Eski adı Kısmanmaliver olan Yukarı Şimşirli köyünden Odabaşzâde Mehmet 149.970 manatla en fazla zarar gören esnaf olurken Mapavri/Çayeli merkez köyünden Dervişoğlu Süleyman'ın oğlu Mehmet ve ortağı aynı köyden Toyasoğlu Memiş'in oğlu Mesut 358 lira yani 3.436 manatla zararı en az olan esnaf arasında bulunmaktadır⁵¹.

51 Odabaşzâde Mehmet'in dilekçesi için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/10-8-1.; Ortaklardan Mehmet ve Mesut'un dilekçesi için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/44-6-1.

Arşiv belgelerinde tespit edebildiğimiz kadarıyla Rizeli fırıncıların 1915 yılının Rusya'sında fırın dükkanı açtıkları şehirler ise şunlardır: Sivastopol⁵², Simferopol⁵³, Yekaterinoslav⁵⁴, Kutayis⁵⁵, Varşova⁵⁶, Novador, Besarabya⁵⁷, Yeşikpol, Elsevier, Garutsa, Lublin⁵⁸, Akmesic⁵⁹, Melitopol, Besarabski⁶⁰, Kune, Kobanski, Haturmanski, Rasuf, Şavil, Kiev, Stavropol, Gega, Mitava⁶¹, Guberna, İkatirinslav, Herson⁶², Vosnosenski, Kahfuka, Vilene, Grodno⁶³, Brestlitovsk, Tiraspol⁶⁴, Tider, Eskiyo, Paltavski, Germencek, Boloski, Molave, Customer, Torskiy, Koranski, Bialisvid, Torbiciski, Rostov⁶⁵, Bender, Yalta⁶⁶, Kırım, Mogilyov⁶⁷, Cibnover, Naviliski, Seriski, Minsk, Bodoski, Karistopol, Riga⁶⁸, Kaypodol, Vinabca, Luç, Vamipodol, Veniyabçe, Kopuf, Teşbov, Alusna, Panva, Migruru, Kahofka, Kefe, Gamipodoski, Setanof, Vilinski, Tanbuv, Kazlov, Lomca, Avustorolanka, Gobel, Kalis, Taygan, Valinski, Ostorok, Rovna, Bellostuk, Katerslav, Melitopol, Noperkask, Harkov⁶⁹, Kamyebdol, Hayan, Bahçesaray, Garasnigorski, İşbola, Tiganderof, Sohumi, Ruzufka, İznanka, Kafkasya ve Kamenskiy.

Fırıncılık zanaatıyla uğraşan vatandaşlar yukarıdaki paragrafta da görüleceği üzere Rusya'nın 96 farklı şehrinde mesleklerini icra etmişlerdir. Bu şehirler arasında Kırım ve dolayları başı çekmektedir. Bu vatandaşlar zarar ve ziyanlarını manat, ruble, kuruş ve lira olmak üzere 4 farklı para birimiyle hesaplamışlardır. 39 kişi manat, 34 kişi hem manat hem kuruş, 10 kişi lira, 7 kişi ruble ve 5 kişi de kuruş cinsinden hesapladıkları görülmüştür. Bu sektörde çalışanların toplam zararları ise 43.977.075 kuruşa, 3.518.166 manat ve rubleye, 366.475 liraya tekabül etmiştir⁷⁰. Bkz. Tablo 96.

1.2.2. Balıkçılar

20. yüzyıl başlarında Rusya'nın farklı şehirlerinde ticarî faaliyetlerde bulunan Rizeli Osmanlı vatandaşlarının işgal ettiği zanaatlardan biri de balıkçılıktır. Uzun zamandan beri memleketlerinden tedarik edip kayık ve kotra adını verdikleri deniz araçlarıyla mesleklerini icra etmeye çalışmışlardır. Bu meslek erbapları da diğer meslek erbapları gibi Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı kapsamında uyguladığı

52 Sivastopol: Kırım'ın Karadeniz kıyısında yer alan liman kentlerinden biridir.

53 Simferopol: Akmesic'in diğer adıdır. Ruslar tarafından simferopol olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde Ukrayna'ya bağlı Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin başkentidir.

54 Yekaterinoslav: Ukrayna Devleti'nin şehirlerinden biri olup günümüzde Dnipro denmektedir.

55 Kutayis: Günümüzde Gürcistan Devleti'nin Tiflis'ten sonra en büyük şehirlerinden biridir.

56 Varşova: Günümüzde Polonya Devleti'nin sınırları dâhilinde bulunan bir şehirdir.

57 Besarabya: Moldova'nın eski adıdır. Prut ve Dinyester Nehirleri arasında yer alır.

58 Lublin: Günümüzde Polonya Devleti'nin şehirlerinden biridir.

59 Akmesic: Günümüzde Ukrayna devleti dâhilinde Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin başkentidir. Ruslar bu bölgeye Simferopol demektedir.

60 Besarabski (Besarabsky): Ukrayna'nın başkenti Kiev şehrinde bir yerleşim yeridir. Burası nehir kenarında bulunmaktadır.

61 Mitava: Letonya'nın şehirlerinden biridir. Bu şehrin günümüzdeki adı Jalgava'dır.

62 Bu vilayet günümüzde Ukrayna'nın şehirlerinden biri olup Kherson olarak bilinmektedir. Karadeniz sahilinde bir yerleşim yeridir. Buradaki örnekten de anlaşılacağı üzere Rizeli tüccarlar genellikle sahil yerleşim birimlerini tercih ettikleri görülmektedir.

63 Grodno: Günümüzde Belarus'taki yerleşim yerlerinden biridir. Neman nehri kıyısında bulunmaktadır.

64 Tiraspol: Moldova'nın en büyük şehirlerinden biridir.

65 Rostov: Rusya Federasyonu'nun en eski ve en turistik yerlerindenidir. Don Nehri kenarında kurulu bir kenttir.

66 Yalta: Ukrayna'ya bağlı Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin güney kısmında, Karadeniz kıyısında yer alan bir sahil şehridir.

67 Mogilyov: Beyaz Rusya'nın şehirlerinden biridir. Nehir kıyısında yer alır.

68 Riga: Günümüzde Letonya Devleti'nin başkentidir.

69 Harkov: Ukrayna'nın ikinci büyük şehridir. Ülkenin kuzeydoğusunda yer alır.

70 Üzerinde çalıştığımız belgelerden tespit ettiğimiz üzere 1915 yılında 1 Osmanlı lirası 120 Osmanlı kuruşuna, Rusya İmparatorluğu içerisinde dönemin itibarlı parası olarak daha çok tercih edilen 1 manat 12.5 Osmanlı kuruşuna ve 1 Rusya rublesi de 12.5 Osmanlı kuruşuna karşılık gelmekteydi. 1 manat ile 1 rublenin değerleri yukarıda belirtilen yılda eşitti.

yaptırımlardan etkilenmişlerdir. Liman bölgelerinde inşa ettikleri barakalar, kayık ve takımları Ruslar tarafından cebren zapt edilmiş ve bu kişiler Rusya sınırları dâhilinden çıkarılmışlardır.

Rizeli balıkçılar Karadeniz'in Rusya kıyılarında yer alan Sohum, Soçi, Ardılar, Anapa, Ardeplar, Kefe, Kafkasya Sahili⁷¹, Batum, Yalta ve Aroplar gibi şehirlerde balıkçılık mesleğini icra etmek suretiyle kendilerinin ve ailelerinin geçimlerini sağlamaya çalışmışlardır. Bu şekilde ticarî faaliyetlerde bulunan balıkçıların sayısı 33'tür. Bu iş kolunu tercih edenlerin çoğu Rize'nin merkeze bağlı köylerinde ikamet edenlerdir. Bu kişilerden 18'si Malpet/Eriklimanı, 3'ü Mirakloz/Taşlıdere, 2'si Atyanoz Çikora/Bozkale, 1'i Ğodri/Dağınıksu, 2'si Hurtoz/Fener, 1'i Kuvaroz/Sabuncular, 3'ü Kalandoz/Derepazarı, 1'i Varatlar/Köşklü, 1'i Mapavri/Çayeli'nin Akrotil/Limanköy ve 1'i de yine Mapavri/Çayeli'nin Muskas/Çeşmeköy köyündendirler.

Arşiv belgelerinde Rizeli balıkçıların mensubu oldukları sülale lakaplarıyla ilgili de bilgiler mevcuttur. Bu sülaleler şunlardır: Köseoğlu, Kurzelioğlu, Çakıroğlu, Satıroğlu, Kabzoğlu, Kadioğlu, Küçükoğlu, Hacıoğlu, Süleymanoğlu, Vanlıoğlu, Karvanoğlu, Eminioğlu, Hacıoğlu, Sarımahmutoğlu, Kotoroğlu, İbadoğlu, Halisoğlu, Sautoğlu, Velioğlu, Kotiloğlu, Sarıhasanoğlu, Beyazıtıoğlu ve Satukoğlu'dur. Görüldüğü üzere 23 farklı sülaleye mensup balıkçılık sektöründe geçimini idame ettiren şahıslar bulunmaktadır. Sülale bilgileri benzer olan kişiler de vardır.

Balıkçılar mesleklerini icra ederken kullandıkları av malzemeleri ise şunlardır: Kayık, kotra⁷², kalkan ağı, molozma⁷³, garmak⁷⁴, parapat⁷⁵, zincir, dalyan⁷⁶ takımı, uskumru ağı, hamsi saçması, hamsi alamanası⁷⁷, halat, kalın ve ince ip, balık kancası, ince balık ağı, moloz ağı, kambul ağı, palamut ağı, serçe balığı ağı, karman, çuan ve tofnak. Bunlardan başka liman şehirlerindeki satış reyonları, balıkçı barınakları ve bu barınaklarda ihtiyaç duydukları çeşitli yaşam malzemeleri diğer eşyaları oluşturmaktadır.

Yukarıda belirtilen sektörde uğraşanların zarar ve ziyanları değerlendirildiğinde zarar ziyanlarını 24 kişinin lira, 9 kişinin ise kuruş para birimiyle hesapladıkları görülmüştür. Bunların arasında Kabzoğlu Yusuf 1.430 lira zararla en fazla zarar eden kişi olurken, en az zarar eden 7.900 kuruş yani 64 lira ile İbadoğlu Mehmet Reis olmuştur⁷⁸. Balıkçılık zanaatıyla uğraşan yukarıda da belirttiğimiz

71 Kafkasya Sahili: Rusya'nın güneyinde yer alan Karadeniz sahil kısmı için kullanılan bir tabirdir. Bu tabir Rusya'nın kıyı şeridinde bulunan şehirleri kast etmek için kullanılmıştır. Konumuzla alakalı iki belgede Kafkasya Sahili olarak geçmektedir. Rizeli iki vatandaş mahalli bir ismi tercih etmek yerine o bölgedeki tüm şehirleri kapsayacak bu tabiri kullanma gereği duymuşlardır. Bunun sebebi ise Rusya'nın karadeniz sahilinde yer alan şehirlerden birinde değil tamamında ticarî faaliyetleri sürdürmeleridir.

72 Kotra: Küçük kayık veya bir yelkenli tekne için kullanılan bir terimdir.

73 Molozma: Barbunya, Çipura, levrek, istavrit ve karagöz gibi küçük balıkları avlamak için kullanılan bir çeşit balık ağıdır.

74 Garmak: Balık tutmakta kullanılan olta, kanca ve diğer aparatlar anlamına gelmektedir.

75 Parapat: Hamsi, sargan gibi küçük balıkları tutmakta kullanılan balık ağı.

76 Dalyan: Deniz, göl, ırmak gibi sularda, kıyılara yakın yerlerde su içinde çakılmış kazıklara gerilmiş ağılardan oluşturulan oldukça büyük ve geniş balık avlama yeridir. Diğer bir ifade ile bir tür balık avlama çemberi veya bir tür balık kapanı denilebilir.

77 Alamana: Büyük kayıklarda kullanılan bir çeşit balık ağı için kullanılan bir tabirdir.

78 En fazla zarara uğrayan kişi olan Kabzoğlu Yusuf için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/3-25.; en az zarar eden İbadoğlu Mehmet Reis için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/24-1.

32 kişinin zararlarının 1 liranın 120 kuruşa eşdeğer olduğunu da dikkate alarak tamamını lira cinsinden hesapladığımızda 16.728 Osmanlı lirası, kuruş cinsinden hesapladığımızda 2.007.450 Osmanlı kuruşu zarar ettikleri anlaşılmaktadır. Bu kişilerin manat ve ruble para cinsinden toplam zarar ise 160.596'dır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Tablo 130.

1.2.3. Çiftçiler/Ziraatçılar

20. yüzyıl başlarında memleketlerinden ayrıлып Rusya'nın muhtelif şehirlerine yerleşip ticarî faaliyetlerde bulunan Rizeli Osmanlı vatandaşlarının uğraş alanlarından biri de çiftçilik olmuştur. Rusya cihetlerinde ziraî faaliyetlerde bulunan çiftçiler kontrat ederek kiraladıkları veya satın aldıkları tarıma elverişli geniş arazilerde tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirmişler, buralarda kazandıklarıyla uzun yıllar geçimlerini sürdürmüşler ve böylelikle gurbet ellerde hayata tutunmaya çalışmışlardır. Bu süreçlerde bazen geniş toprak sahibi kişilerin yanlarında karın tokluğuna çalışmışlar bazen de hizmetlerinde buldukları kişilerin arazilerini satın alarak toprak sahibi olup işveren durumuna gelmişlerdir.

Arşiv belgelerinde Rusya'nın farklı şehirlerinde bu dönemlerde çiftçilik zanaatıyla uğraşan 16 Rizeli aile tespit edilmiştir. Çiftçilik yaparak geçimlerini sağlayan bu aileler kiraladıkları veya satın aldıkları arazilerde genellikle yöre ikliminin de özelliklerini dikkate alarak tütün yetiştiriciliğiyle önplana çıkmışlardır. Tütünden başka fasulye, domates, kavun, karpuz, kabak, kendir, patlıcan, mısır ve çayır (kış aylarında hayvanları yemlemek için) yetiştirdikleri ve ticaretini yaptıkları diğer tarım ürünleridir⁷⁹.

Çiftçilik zanaatıyla uğraşmayı tercih eden yukarıda belirttiğimiz toplam 16 aile Rize ve Rize'ye bağlı farklı yerleşim birimlerinden olup aralarında akraba olanlar da bulunmaktadır. Hemşin nahiyesine bağlı Zuğa Ortaköy/Çamlıtepe, Tezina/Akyamaç, Makrevis/Konaklar; Rize sancağına bağlı Aron Mağloz/Camıdağı, Mirakaloz/Taşlıdere, Aron/Sütlüce; Atina/Pazar kazasına bağlı Aranaş/Darılı; Mapavri/Çayeli nahiyesine bağlı Kuvaroz/Sabuncular ve Viçe/Fındıklı dâhilindeki Dernilor/Derbent ziraat işiyle meşgul olan ailelerin yerleşim birimleri olarak gösterilebilir. Bunlardan başka Arhavi ve Hopa civarından olanlar da mevcuttur.

Arşiv belgelerinde çiftçilik zanaatıyla meşgul olan vatandaşların sülale lakaplarıyla alakalı bilgiler de bulabilmekteyiz. Ustaoglu, Safoğlu, Hafizoğlu, Sunealioğlu, Dursunoğlu, Dervişoğlu, Hotoğlu, Kürdosmanoğlu, Bedrosoğlu, Gezmişoğlu, Mazlumoğlu, Muratoğlu, Marangozoğlu, Torosoğlu ve Saboğlu bunlardan bazılarıdır⁸⁰.

Yukarıda bahsi geçen sülalelere mensup aileler Rusya'nın 7 farklı şehrinde tarımsal faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu şehirler arasında Akmescit/Bahçesaray, Batum, Sohum, Kota, Godoftaya, Herson ve Çamçare gösterilebilir. Bu şehirlerde çiftçilikle uğraşan 16 ailenin toplam zararı ise kuruş hesabıyla 3.644.725, manat

⁷⁹ Örnek belgeler için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/14-3. ve BOA. HR. SYS. 2394/50-1.

⁸⁰ Örnek belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/14-3. ve BOA. HR. SYS. 2394/27-5-1.

ve ruble hesabıyla 291.578, lira para cinsinden hesabıyla da 30.372'dir. Saboğlu Mehmet 349.190 kuruşla en az zarara uğrayan kişi olurken Kuvaroz/Sabuncular köyünden Torosoğlu Ömer ve ortağı Marangozoğlu enes 878.400 kuruşla en fazla zarara uğrayan kişi olmuştur⁸¹. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tablo 147.

1.2.4. Bakkal, Dükkân ve Mağaza İşletmecileri

Rizeli Osmanlı vatandaşlarının Rusya'nın farklı muhitlerinde çok zor mesleklerden olan bakkal, dükkân ve mağaza işletmeciliğiyle de uğraştıklarını görmekteyiz. Bakkal ve dükkânlarında genel itibariyle temel gıda maddelerinden olan un, şeker, tuz, ekmek, pirinç ve yağ gibi gıdaları, mağazalarda ise çeşitli kıyafetleri satmışlardır. Böylelikle temel ihtiyaçların ihtiyaç sahipleriyle buluşmasına bir nevi aracılık etmişlerdir.

Rusya'da bakkal, dükkân ve mağaza üzerine ticarî faaliyetlerini gerçekleştirenlerin sayısı 9'dur. Rize'den Rusya'nın farklı şehirlerine giden aileler genel itibariyle Rize'nin merkez köylerindedir. Bu köyler şunlardır: Uma Tohli/Uçkaya, Kapnes/Güneşli, Filandoz/Derepazarı, Hamalyoz/Balıkçılar ve Sundura'dır. Aynı köyden olan aileler de bulunmaktadır. Bkz. Tablo 156.

Yukarıda adı geçen köylerin sülale bilgileri ise şöyledir: Temurcuoğlu, Dursunoğlu, Mollahasanoğlu, Kondukoğlu, Vanlıoğlu, Mehmetlioğlu, Çakıroğlu, Karacaoğlu ve Saboğlu'dur. Bazı ailelerin mensubu oldukları sülaleler de aynıdır. Haşim, Duru ve Hakan adlı kişiler Temurcuoğlu sülalesine, Hüseyin ve Ali Karacaoğlu sülalesine mensupturlar⁸².

Bakkal, dükkân ve mağaza işleriyle meşgul olan ve yukarıda sayıları belirtilen esnafın zarar ve ziyanlarını değerlendirdiğimizde en fazla zarara uğrayan kişinin 1.115 lira ile Mehmetlioğlu Mehmet Ali olurken en az zarara uğrayan kişinin ise 50.000 kuruşla Dursunoğlu Musa Efendi olduğu görülmüştür⁸³. Bu esnafın kuruş, manat, ruble ve lira cinsinden toplam zararları hesaplandığında 954.837 kuruş, 76.387 manat ve ruble, 7.956 lira olduğu tespit edilmiştir. Bkz. Tablo 157.

1.2.5. Otel ve Kahvehane İşletmecileri

Rizeli olup Rusya'nın farklı şehirlerinde otel ve kahvehane işletmeciliği işini tercih edenler de olmuştur. Bu sektörde çalışmayı tercih edenler kiraladıkları veya satın aldıkları mekânlarda mesleklerini icra etmişlerdir. Bu kişilerin sayısı 6'dır.

Otel ve kahvehane işletmeciliği ile uğraşan esnafın Rize'nin Varotlar, Aron Mağloz, Noğa Viçe/Fındıklı; Hemsin'in Mikron/Kavak ve Samsun'un Ladik⁸⁴ yöresindedirler ve Alizâde, Piriszâde, Seferzâde, Hacifani, Karamustafaoğlu ve Satunoğlu gibi sülalelerine mensupturlar.

Otel ve kahvehane başlığıyla topladığımız esnafın Rusya'nın Akmescit, Yalta, Sohum, Batum, Nevarusya ve Ardılar şehirlerinde ticarî faaliyetlerini

81 Örnek belgeler için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/4-1.; BOA. HR. SYS. 2394/21-5 ve BOA. HR. SYS. 2394/21-7.

82 Örnek belgeler için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/16-1. ve BOA. HR. SYS. 2394/27-2-1.

83 İlgili belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/49-1. ve BOA. HR. SYS. 2394/34-1.

84 Ladik: 1915 yılında Sivas vilayetinin bir kazası konumundaydı. Ladik'e yerleşen Hacifani sülalesinin mensupları olan Ali, Hafız Hasan ve Mustafa kardeşleri de çalışmamıza dâhil etmemizin sebebi aslen Rizeli olmaları ve Birinci Dünya Savaşı sürecinde Rize'den ayrılmış Ladik'e yerleşmek zorunda kalmalarıdır. Ladik günümüzde ise Samsun'un ilçelerinden biridir.

sürdürmüşlerdir. İcra ettikleri meslekleriyle alakalı karyola, yatak, yastık, yorgan, dolap, ayna, semaver, çay bardağı, fincan, tabak, çay kazanı, kahve kazanı, fırın, kasa, iskemle, sandalye ve ıstaka gibi hizmet dâhilinde kullandıkları malzemeleri Rusya cihetlerinde bırakmak zorunda kalmışlardır⁸⁵.

Bahsi geçen esnafın arasında en az zararı 111.000 kuruşla Noğa Viçe/Fındıklılı Alizâde Mecit Efendi görürken, en fazla zarara uğrayan kişi ise Mikron/Kavak köyünden 1.587.500 kuruşla Piriszâde Osman olmuştur⁸⁶. Bu işlerde çalışanların toplam zararı ise kuruş hesabıyla 2.471.850, manat ve ruble hesabıyla 194.748, lira hesabıyla da 20.598'dir. Bkz. Tablo 164.

1.2.6. Emlakçılar

Rusya cihetlerinde Rizeli Osmanlı vatandaşlarının uğraş alanlarından biri de emlakçılık olmuştur. Bunlar yatırım amaçlı satın aldıkları mülkleri bazen kiraya vererek bazen de satmak suretiyle ticarî gelir elde etmişlerdir. Ancak Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'nı gerekçe göstererek diğer meslek çalışanlarında olduğu gibi emlak sektöründe çalışanlara da yaptırımlar uygulaması bu kişileri de mağdur etmiştir.

Rusya'nın farklı şehirlerinde bu mesleği yapanların sayısı 4'tür. Bu kişilerin tamamı Hemşin'in Makrevis/Konaklar, Viçe-i Ulya/Yukarı Çamlıca, Makron/Kavak ve merkez köyündendirler. Bunlar, Torbiciski, Yalta, Kasusnaki, Paltavski ve Germencik gibi şehirlerde ticarî faaliyetleri yürütmüşlerdir⁸⁷.

Emlakçılık yapanların sülale bilgilerine baktığımızda, Ricanzâde, Alemdarzâde, Şişmanhasanoğlu, Yenioğlu ve Buzcuzâde gibi sülale lakaplarını kullandıkları görülmüştür. Aynı sülaleye mensup olanlar da bulunmaktadır. Bu kişiler diğer meslek erbapları gibi dilekçelerini 1915 yılında yazmışlardır. Sadece 1 kişinin baba adı tespit edilememiştir⁸⁸.

Emlakçılıkla uğraşanlardan 4 kişiden 1'i üç ortakla bu işleri yürütmüşlerdir. Diğer kişiler tek başlarına çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Bu alanda en fazla zarara uğrayan kişi 2.897.500 kuruş ile Hemşin'in Makron/Kavak köyünden Buzcuzâde Rüştü olurken en az zararı olan şahıs 750.000 kuruşla Hemşin'den Yenioğlu Hacı İbrahim'dir⁸⁹. Emlakçılıkla uğraşan bu 4 kişinin toplam zararı ise kuruş hesabıyla 5.799.950, manat ve ruble hesabıyla 463.996 ve lira hesabıyla ise 48.332'dur. Bkz. Tablo 169.

1.2.7. Lokantacılar

Rizeli Osmanlı vatandaşlarının uğraş alanlarından bir diğeri de lokantacılıktır. Bu mesleği icra edenler diğer iş kollarında olduğu gibi sadece kendilerini yetiştirmek ve geliştirmekle kalmayıp işyerlerinde yapmış oldukları istihdamlarla

⁸⁵ Örnek belgeler için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/8-7.; BOA. HR. SYS. 2394/14-17. ve BOA. HR. SYS. 2394/57-3.

⁸⁶ BOA. HR. SYS. 2394/8-7. ve BOA. HR. SYS. 2394/9-11.

⁸⁷ BOA. HR. SYS. 2394/13-17.; BOA. HR. SYS. 2394/57-1.; BOA. HR. SYS. 2394/10-1-1. ve BOA. HR. SYS. 2394/9-9.

⁸⁸ BOA. HR. SYS. 2394/13-17.; BOA. HR. SYS. 2394/57-1.; BOA. HR. SYS. 2394/10-1-1. ve BOA. HR. SYS. 2394/9-9.

⁸⁹ Buzcuzâde Rüştü'nün zararı için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/9-9.; Yenioğlu Hacı İbrahim'in zararı için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/57-1.

ülkenin ekonomik canlılığına katkı sağlamışlardır. Rusya'nın farklı şehirlerinde lokanta işletenlerin Rusya cihetlerinde istihdamın artırılmasına, sosyal hayatın canlanmasına ve o bölgelerde toplumsal refahın oluşmasına katkı sağladıklarını söyleyebiliriz.

Arşiv kayıtlarında Rusya'nın farklı şehirlerinde lokanta işleten Rizelilerin köyleri hakkında bilgilere rastlamak mümkündür. Lokantacılık yapan 5 esnaftan 1'i Hemşin'in Makrevis/Konaklar köyünden, 1'i aynı nahiye biriminin Mollaveys/Ülkü köyünden, 1'i Rize'nin Kamenit/Kavaklı köyünden, 1'i Kura-i Seba/İkizdere'nin Petran/Meşeköyü köyündendir. 1 esnafın ise köy bilgisi tespit edilememiştir⁹⁰.

Lokantacılık işiyle iştigal edenlerin sülale bilgilerine bakıldığında farklı sülalelere mensup oldukları anlaşılmıştır. Paşaoğlu, Odabaşzâde, Köhlizâde, Hacıoğlu ve Bektaşoğlu lokantacılık işiyle uğraşanların mensubu oldukları sülalelerdir. Adı geçen sülalelere mensup kişiler Rusya'nın Harkov, Batum, Herson, Torskiy ve Sivastopol şehirlerinde mesleklerini icra etmişlerdir⁹¹.

Lokantacılıkla uğraşanların zarar ve ziyan durumlarına bakıldığında en az zarara 5.400 kuruşla Bektaşoğlu İbrahim'in, en fazla zarara ise 1.140.500 kuruşla Odabaşzâde Ali'nin uğradığı görülmektedir⁹². Bu sektördeki kişilerin toplam zararının 136.067 manat ve rubleye, 1.700.837 kuruşa ve 14.173 liraya tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Bkz. Tablo 175.

90 BOA. HR. SYS. 2394/14-15.; BOA. HR. SYS. 2394/4-17.; BOA. HR. SYS. 2394/8-11.; BOA. HR. SYS. 2394/13-3. ve BOA. HR. SYS. 2394/19-1-1.

91 BOA. HR. SYS. 2394/14-15.; BOA. HR. SYS. 2394/4-17.; BOA. HR. SYS. 2394/8-11.; BOA. HR. SYS. 2394/13-3. ve BOA. HR. SYS. 2394/19-1-1.

92 Bektaşoğlu İbrahim'in zararı için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/19-1-1.; Odabaşzâde Ali'nin zararı için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/4-17.

2. BÖLÜM

RUSYA'DA MAL VARLIKLARINA EL KONULAN ESNAF (Şahıs, Lakap, Zarar-Zıyan, Tarih, Yer ve Zaman Bilgileri)

2.1. Rizeli Fırıncılar

2.1.1. Mehmet'in Oğlu Halil

Halil, mağduriyet dilekçesini Atina/Pazar kazası kaymakamlığına vermiştir. Kendisi Rusya'nın Sivastopol şehrinde Rimaslini Sokağı'nda bulunan çorbacının 13 ve 25 numaralı mülkünü altı yıllığına kiralamak suretiyle ticarî faaliyetlerde bulunmuştur. Aşağıda tabloda belirtildiği üzere 8.700 manat değerindeki birikimi Ruslar tarafından zapt edilmiştir. Rusya'da kalan mallarının tazmini için memleketi olan Rize'ye dönmek zorunda kalmış ve R. 27 Teşrinievvel 1331/M. 9 Kasım 1915 tarihinde kaza kaymakamlığına dilekçe vermek suretiyle hak aramaya girişmiştir. Kaymakamlık makamınca yapılan tahkikat neticesinde iddiasının doğruluğu anlaşılmış ve R. 27 Teşrinisani 1331/M. 10 Aralık 1915 tarihinde kaymakamlık makamlarınca gerekli işlemler başlatılarak dilekçe, sancak ve valilik birimleri kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir⁹³. Dilekçe, Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarasıyla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 31 Mayıs 1332/M. 13 Haziran 1916 tarihinde birinci kalemde bulunan defter-i mahsusanın⁹⁴ 106. sayfasına kaydedilmiştir. Ardından Hariciye Nezaretinden Dâhiliye Nezaretine, Dâhiliye Nezaretinden kaymakamlığa bilgilendirme yazısı gönderilmiştir⁹⁵.

93 BOA. HR. SYS. 2394/12-9.

94 Birinci kalemde bulunan defter-i mahsusa: Hariciye Nezaretinde görüşülen konular hakkında alınan kararların kaydedildiği defter olup bu defterin bir nüshası nezarete kalırken diğer nüshası ilgili devlete gönderilirdi. Çalışmamızda bundan sonra bu deftere hususî defter denilecektir.

95 BOA. HR. SYS. 2394/12-10.

Tablo 1: Mehmet'in Oğlu Halil'in Sivastopol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Deđerleri⁹⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Fırın Gedik Bedeliyle Fırında Kullanılan Çeşitli Eşyaların Değeri	8.700
TOPLAM		8.700 Manat 8.700 Ruble 108.750 Kuruş 906 Lira

2.1.2. Ahmet'in Oğlu Zekerya

Zekerya, mağduriyetini içeren dilekçesini Atina Kazası Kaymakamlığına vermiştir. Kendisi Hemşin'in Kuşiva/Yolkıyı köyündendir. Molaveys Karyesi'nden Buzhalilzâde Ali Efendi ile birlikte Akmescid diğer adıyla Simferopol şehrinde Molapazarı Sokağı'nda 5 yıllığına kiraladıkları binada ticarî faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Rusya'da bırakmak zorunda kaldıkları malvarlıklarının toplam değerı 30.000 rubledir. Zekerya, mağduriyet dilekçesini R. 27 Teşrinievvel 1331/M. 9 Kasım 1915 tarihinde yazmıştır. Dilekçe, kaymakamlıkça gerekli tahkikatlar yapıldıktan sonra R. 26 Teşrinisani 1331/M. 9 Aralık 1915 tarihinde işleme konulmuştur⁹⁷. Daha sonra ise bu dilekçe gerekli yazışmalar yapılarak Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarihinde 2418/2429 numarasıyla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 15 Şubat 1331/M. 28 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 18 Haziran 1332/M. 1 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunun hususi defterin 140. sayfasına kaydedilmiştir. Tüm bu süreçler Hariciye Nezaretinden Dâhiliye Nezaretine, Dâhiliye Nezaretinden de kaymakamlığa bildirilmiştir⁹⁸.

Tablo 2: Zekerya ve Ali Efendi'nin Akmescid/Simferopol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Deđerleri⁹⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değerı (Ruble)
1	2 Padval (Bodrum) 1 Aşhane	5.000
2	3 Adet Bilardo	4.600
3	2 Fırınla 1 Aşhane Peşküleri (Sobaları)	3.000
4	Tüm Erzak Kapları	4.000
5	Tüm Mobilyalar	13.400
TOPLAM		30.000 Ruble 30.000 Manat 375.000 Kuruş 3.125 Lira

96 BOA. HR. SYS. 2394/12-9.

97 BOA. HR. SYS. 2394/12-1.

98 BOA. HR. SYS. 2394/12-2.

99 BOA. HR. SYS. 2394/12-1.

2.1.3. Havva Tesmiye ve Yusuf

Yusuf, Hemşin'in Zuğa Ortaköy köyündendir. Dilekçeyi Atina/Pazar Kaymakamlığına eşi Yusuf adına Havva Tesmiye¹⁰⁰ vermiştir. Havva Tesmiye eşi Yusuf'la beraber Rusya'nın Yekaterinoslav şehrinde fırıncılıkla meşgul olmuşlardır. Seferberlik ilanı çıkınca Rusya'daki işlerini sürdürmeleri için köylüleri Hacifanioğlu Mehmet'e bir sözleşme senediyle teslim ettikten sonra memleketlerine dönmek zorunda kalmışlardır. Memleketlerine döndükten sonra Rusya'da kalan malları Rusya hükümeti tarafından zapt edilmiştir. Tesmiye, Rusya'da kalan ve cebren el konulan tüm birikimlerinin tazmin edilmesi için R. 27 Teşrinievvel 1331/M. 9 Kasım 1915 tarihinde dilekçe yazmıştır. Dilekçenin kaymakamlık makamınca kabul edilip işlem gördüğü tarihi ise R. 26 Teşrinisani 1331/M. 9 Aralık 1915'tir¹⁰¹. Ardından Dâhiliye Nezaretine gönderilen dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarasıyla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 15 Şubat 1331/M. 28 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunun hususi defterin 130. sayfasına kaydedilmiştir. Bu süreçler R. 12 Haziran 1332/M. 25 Haziran 1916 tarihinde Hariciye Nezaretinden kaymakamlığa bildirilmiştir¹⁰².

Tablo 3: Tesmiye ve Eşi Yusuf'un Yekaterinoslav Vilayeti'nin Yeşikpol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁰³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Fırın Gediği	8.000
2	500 Çuval Buğday Unu	5.000
3	30 Çuval Şeker	1.000
4	200 Çeki ¹⁰⁴ Odun	1.000
5	2 Adet Değerli At	300
6	2 Adet Araba	150
7	Deri Pazarında Ekmek Dükkanı	150
TOPLAM		15.600 Manat 15.600 Ruble 195.000 Kuruş 1.625 Lira

2.1.4. Mustafa'nın Oğlu Osman

Osman, Rusya'nın Kutayis şehrinde kiraladığı bir işyerinde fırıncılıkla meşgul olmuştur. Kendisi Hemşin'in Sanu/Topluca köyündendir. Mustafa dilekçesini R. 27 Teşrinievvel 1331/M. 9 Kasım 1915 tarihinde yazmıştır. Mustafa'nın dilekçesi kaymakamlık birimlerince tetkik edildikten sonra R. 27 Teşrinisani 1331/M. 10

100 Havva Tesmiye: Asıl adı Varvara Yakonski'dir ve Rus uyrukludur. Müslüman olup eşi Yusuf'la evlenince adını Tesmiye olarak değiştirmiştir.

101 BOA. HR. SYS. 2394/12-11.

102 BOA. HR. SYS. 2394/12-12.

103 BOA. HR. SYS. 2394/12-11.

104 Çeki: 1 Çeki odun 226 kg eder. 200 çeki odun 45 ton 200 kg etmektedir.

Aralık 1915 tarihinde işleme alınmış ve Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir¹⁰⁵. Dâhiliye Nezaretinde değerlendirildikten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarasıyla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 15 Şubat 1331/M. 28 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 30 Mayıs 1332/M. 12 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 104. sayfasına kaydedilmiştir. Bu süreçler kaymakamlığa bildirilmek üzere Hariciye Nezaretinden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir¹⁰⁶.

Tablo 4: Mustafa'nın Oğlu Osman'ın Kutayis Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁰⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Fırın Gedik Bedeliyle Fırında Kullanılan Çeşitli Araç-Gereçler	14.000
TOPLAM		14.000 Manat 14.000 Ruble 175.000 Kuruş 1.458 Lira

2.1.5. Yağcızâde Abdülhamit

Abdülhamit, Hemşin'in Çat köyündendir. Rusya'nın Kutayis şehrinde 3 adet fırını işletmiştir. Rusya hükümeti tarafından tüm birikimleri zorla alındıktan sonra memleketine gelip tüm zarar ve ziyanlarını içeren dilekçe vermek suretiyle Rusya'da kalan mallarının tazmini için hak arayışına girişmiştir. Abdülhamit dilekçeyi R. 27 Teşrinievvel 1331/M. 9 Kasım 1915 tarihinde kaymakamlığa vermiştir¹⁰⁸. Daha sonra kaymakamlıktan Dâhiliye Nezaretine gönderilen dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarasıyla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 30 Mayıs 1332/M. 12 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 103. sayfasına kaydedilmiştir. Bu süreçler kaymakamlığa bildirilmek üzere Hariciye Nezaretinden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir¹⁰⁹.

105 BOA. HR. SYS. 2394/12-3.

106 BOA. HR. SYS. 2394/12-4.

107 BOA. HR. SYS. 2394/12-4.

108 BOA. HR. SYS. 2394/12-5.

109 BOA. HR. SYS. 2394/12-6.

Tablo 5: Yağcızâde Abdülhamit Rusya'nın Kutayis Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹¹⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	200 Çuval Un	1.800
2	Odun	500
3	Fırın Gediği ve Çeşitli Malzemeler	5.000
4	İnsanların Zimmetindeki Alacaklar	2.000
5	3 Fırın Dükkâmı İçin Peşinen Ödenen Yıllık Kira Bedeli	700
6	3 Fırının Açılması İçin Harcanan Bedel	100
TOPLAM		10.100 Manat 10.100 Ruble 126.250 Kuruş 1.052 Lira

2.1.6. Aydınoğlu Mehmet Ali

Mehmet Ali, Hemşin'in Sanu/Topluca köyünden olup Ali adındaki şahsın oğludur. Rusya'nın Varşova (Polonya) Vilayetine bağlı Novodor şehrinde kale civarında 9 yıllığına kiraladığı bir binada fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Rusya hükümet yetkilileri tarafından iş yeri ve içinde kalan tüm mallarına el konulup sınır dışı edilince memleketine gelerek Rusya'da kalan ve 29.500 ruble tutarında olan mallarının tazmini için kaza idari birimlerine dilekçe vermiştir. Mehmet Ali'nin vermiş olduğu dilekçenin tarihi R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915'tir. Dilekçe R. 26 Teşrinisani 1331/M. 9 Aralık 1915 tarihinde kaymakamlıkta işlem görmüştür¹¹¹. Ardından Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarasıyla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 24 Haziran 1332/M. 7 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunun hususi defterin 161. sayfasına kaydedilmiştir. Bu süreçler kaymakamlığa bildirilmek üzere Hariciye Nezaretinden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir¹¹².

Tablo 6: Aydınoğlu Mehmet Bin Ali Bey'in Rusya'nın Varşova Vilayeti Dâhilinde Novodor Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹¹³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Ruble)
1	Fırın Gedikleri ve Çeşitli Malzemeler	15.000
2	2 Bodrum Katı ve 2 Dükkân	5.000
3	Veresiyede Olan Alacaklar	4.500
4	Mevcut Olan Buğday Unu Vesairesi	5.000
TOPLAM		29.500 Ruble 29.500 Manat 386.750 Kuruş 3.072 Lira

110 BOA. HR. SYS. 2394/12-5.

111 BOA. HR. SYS. 2394/12-13.

112 BOA. HR. SYS. 2394/12-14.

113 BOA. HR. SYS. 2394/12-13.

2.1.7. Mustafa'nın Oğlu Ali

Ali, Hemşin'in Viçe-i Üfla/Aşağı Çamlıca köyündendir. Babasının adı Ali'dir. Rusya'nın Elsevier şehrinde kiraladığı bir işyerinde fırın işletmiştir. Rusya Devleti tarafından gaspen ve cebren tüm birikimlerine el konması üzerine memleketine gelerek kendi devleti olan Osmanlı Devleti'ne Rusya'yı şikâyet etmiştir. Dilekçesinde tüm süreci ayrıntılı bir şekilde izah ederek ziyanlarının karşılığına tekabül eden 7.992 manatın Ruslardan tazmin edilmesini talep etmiştir. Ali, dilekçesini R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915 tarihinde kaleme almıştır. R. 26 Teşrinisani 1331/M. 9 Aralık 1915 tarihinde kaymakamlık birimlerince doğruluğu teyit edilince dilekçe işleme alınmıştır¹¹⁴. Dilekçe, ilgili birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarasıyla bir tezkere gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 24 Temmuz 1332/M. 6 Ağustos 1916 tarihinde 1. kalemde bulunun hususi defterin 160. sayfasına kaydedilmiştir. Bu süreçler Dâhiliye Nezaretine oradan da kaymakamlığa bildirilmiştir¹¹⁵.

Tablo 7: Ali'nin Rusya'nın Elsevier Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹¹⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Çuvalı 10 Manattan 300 Çuval Un	4.500
2	1 Adedi 30 Manattan 10 Adet Meşe Odunu	300
3	Adedi 1 Manattan 31 Adet Tahta	31
4	Adedi Manattan 3 Adet Terazî	15
5	Adedi 10 Manattan 2 Adet Semaver	20
6	Adedi 2 Manattan 2 Adet Çaydan	4
7	15 Adet Su bardağı	3
8	1 Adet Su Terazisi	5
9	Adedi 50 Manattan 3 Adet Hamur Leğeni	150
10	300 Adet Çanak Takımı	70+70 ¹¹⁷
11	Un Üretim Dükkânı	100
12	10 Adet Kürek	5
13	1 Adet Hamur Makinesi	100
14	2 Adet Bıçkı	600
15	10 Çuval Tuz	20
16	Fırın Dükkânında Kalan Çeşitli Eşyalar	2.000
TOPLAM		7.993 Manat¹¹⁸ 7.993 Ruble 99.912 Kuruş 832 Lira

114 BOA. HR. SYS. 2394/12-7.

115 BOA. HR. SYS. 2394/12-8.

116 BOA. HR. SYS. 2394/12-7.

117 Bu kalemde 300 adet çanak takımının karşılığı olarak satıra sehven 2 defa 70 manat şeklinde yazılmıştır. Bir defa yazılması gerekirdi.

118 Tüm kalemlerde gösterilen toplam zarar belgede hesaplandığı gibi 7.992 manat değil 7.993 manat etmektedir. Hesap hatası giderilmiş ve doğru sonuç olan 7.993 manata göre hesaplamalar yapılmıştır.

2.1.8. Uzunozmanzâde Mehmet Ali

Mehmet Ali, Hemşin'in Makron Kavak köyünden olup baba adı Eyüp'tür. Rusya'nın Garudsa şehrinde işyeri kiralamak suretiyle fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Rusya Devleti yetkililerince tüm birikimlerine zorla el konulması üzerine memleketi olan Hemşin'e dönmek zorunda kalmıştır. 47.000 manat karşılığındaki zararlarını içeren dilekçesini kaza kaymakamlığına vererek hak arayışında bulunmuştur. Mehmet Ali tarafından kaymakamlığa verilen dilekçe R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915 tarihlidir. Dilekçe R. 26 Teşrinisani 1331/M. 9 Aralık 1915 tarihinde işleme konulmuş ve ardından Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe, Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarasıyla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 19 Haziran 1332/M. 2 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunun hususi defterin 141. sayfasına kaydedilmiştir. Bu süreçler kaymakamlığa bildirilmek üzere Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir¹¹⁹.

Tablo 8: Mehmet Ali'nin Rusya'nın Garudsa Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹²⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Garudsa'da Tatlıcı İkişi Adı Fırın Gedikleri	15.000
2	Bunların İçerisinde Kalan Çeşitli Eşyalar	8.500
3	Fırına Mensup Dört Adet Tatlıcı Dükkânı	4.800
4	Bilardo Gazino ve Fransane Gedik	12.300
5	Veresiye Patent Solon Kirada Kalan	6.400
TOPLAM		47.000 Manat 47.000 Ruble 587.500 Kuruş 4.895 Lira

2.1.9. Aydınzâde Hasan

Esnaf Hasan, Hemşin'in Sanu/Topluca köyündendir. Baba adı Ali'dir. Rusya'nın Lublin şehrinde Karakoski Sokağı'nda 3 yıllığına kiraladığı bir mülkte ticarî faaliyetlerini sürdürmüştür. Rusya Devleti kendisini sınır dışı etme kararı alınca Lublin şehrinde bıraktığı 33.700 manat tutarındaki zararının tazmini için memleketine gelince kaza idarî birimine R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915 tarihinde dilekçe yazmıştır. Dilekçe, R. 26 Teşrinisani 1331/M. 9 Aralık 1915 tarihinde kaymakamlık makamlarınca yapılan çeşitli araştırmalar neticesinde işleme alınmıştır¹²¹. Daha sonra bu dilekçe Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşülen dilekçe Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarasıyla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere

119 BOA. HR. SYS. 2394/12.17.

120 BOA. HR. SYS. 2394/12.17.

121 BOA. HR. SYS. 2394/12-15.

Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 16 Haziran 1332/M. 29 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunun hususi defterin 138. sayfasına kaydedilmiştir. Bu süreçler kaymakamlığa bildirilmek üzere Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir¹²².

Tablo 9: Hasan'ın Rusya'nın Lublin Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹²³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1'i Tatlıcı 2'si Küçük Fırın Dükkânı	15.000
2	İçerisinde Klan Hizmet Malzemeleri	9.500
3	Fırına Mensup 2 Dükkân	3.300
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	5.900
TOPLAM		33.700 Manat 33.700 Ruble 421.250 Kuruş 3.510 Lira

2.1.10. Muratoğlu Tevfik

Muratoğlu Tevfik Hemşin'in Zurğa Ortaköy köyündendir. Baba adı Hasan olup Rusya'nın Akmescit vilayetine bağlı Melitopol şehrinde fırıncılık zanaatı ile uğraşmıştır. Ruslar tarafından mallarına el konulup sınır dışına çıkarılınca Rusya'da kalan toplam 10.500 manat değerindeki mallarının tazmini için memleketine dönünce kaymakamlık birimine R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir. Dilekçesinde, Rusya'da karşılaştığı sıkıntıları anlatmıştır. Hasan'ın dilekçesi kaymakamlık makamı tarafından yapılan araştırmalardan sonra R. 26 Teşrinisani 1331/M. 9 Aralık 1915 tarihinde işleme konulmuştur¹²⁴. Kaymakamlıkta toplanan sancak ve valilik birimleri kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilen dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numaraya bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 12 Haziran 1332/M. 25 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunun hususi defterin 129. sayfasına kaydedilmiştir. Bu süreçler kaymakamlığa bildirilmek üzere Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir¹²⁵.

122 BOA. HR. SYS. 2394/12-16.

123 BOA. HR. SYS. 2394/12-15.

124 BOA. HR. SYS. 2394/12-19.

125 BOA. HR. SYS. 2394/12-20.

Tablo 10: Tevfik'in Rusya'nın Akmescit Vilayeti'nin Melitopol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹²⁶

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Fırın Gediği	5.000
2	Fırın İçin Kullanılan Çeşitli Malzemeler	2.000
3	Fırını Kızdırmak İçin Kullanılan Aparat	1.000
4	Odun, Şeker Gibi Malzemeler	1.500
5	Dükkân	1.000
TOPLAM		10.500 Manat 10.500 Ruble 131.250 Kuruş 1.093 Lira

2.1.11. Çalıkıranoğlu İsmail

Çalıkıranoğlu İsmail Atina/Pazar Kazası'nın Hançkun/Alçılı köyündendir. Rusya'nın Kune şehrinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Rus hükümetinin aldığı karar ile fırın ve içindeki tüm eşyalarına el konulması üzerine memleketine dönmüş ve kaymakamlık birimine mağdur olduğunu gösteren bir dilekçe vermiştir. İsmail'in Rusya'da bırakmak zorunda kaldığı birikimlerinin toplam değerinin 21.340 manat olduğu anlaşılmaktadır. İsmail, dilekçesini R. 20 Teşrinievvel 1331/M. 2 Kasım 1915 tarihinde yazmıştır¹²⁷. Trabzon vilayeti yetkili birimleri üzerinden gönderilen 561 numaralı İsmail'in dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 13 Kanunievvel 1331/M. 26 Aralık 1915 tarih ve 4495/1410 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 21 Şubat 1331/M. 5 Mart 1916 tarihinde 37248 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 9 Temmuz 1332/M. 22 Temmuz 1916 tarihinde hususi deftere tedbiren kaydedilmiştir¹²⁸.

Tablo 11: İsmail'in Rusya'nın Kune Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹²⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Rusya'nın Kune Şehrinde Kiraladığı Fırının Değeri	10000
2	1 Çuvalı 12 Manattan 300 Çuval Un	3600
3	1 Potası 13 Manattan 30 Pota ¹³⁰ Sarı Yağ	390
4	1 Çuvalı 30 Manattan 25 Çuval Şeker	750
5	1 Kabı 1 Manattan 300 Kap Yumurta	300
6	1 Potası 15 Manattan 100 Pota Mandal ¹³¹	1500
7	At Arabası	800

126 BOA. HR. SYS. 2394/12-19.

127 BOA. HR. SYS. 2394/8-13.

128 BOA. HR. SYS. 2394/8-14.

129 BOA. HR. SYS. 2394/8-13.

130 Pota: Topraktan veya madenden yapılmış bir çeşit kaptır.

131 Mandal: Kapı ve pencereleri açıp kapamaya yarıyan ahşap ve demirden yapılan aparat. Bkz. Şemseddin Sami, *Kamus-İ Türki*, Dersaadet 1317, s. 1262.

8	1 Potası 50 Manattan 50 Pota Marmelat	2500
9	1 Potası 5 Manattan 100 Pota Üzüm	500
10	Konfet ve Şukulat	500
11	Merkez Hastanesinden Alacaklar	500
TOPLAM		21.340 Manat 21.340 Ruble 266.750 Kuruş 2.222 Lira

2.1.12. Mollahüseynoğlu Hasan

Rusya'nın Haturmanski şehrinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olan Hasan, Hemşin nahiyesine bağlı Badara/Bahar köyündendir. Baba adı Hüseyin'dir. Kendisi, Halidağazâde Hamza ve Cedlikoğlu Mehmet Usta ile birlikte bu işi yürütmüştür. Dilekçede onların da adı bulunmaktadır. Toplam zararları 24.600 manattır. Ruslar tarafından sınır dışı edilince memleketine gelip zararlarının tazmin edilmesi için kaymakamlık birimine dilekçe vermiştir. Dilekçe tarihi R. 21 Teşrinievvel 1331/M. 3 Kasım 1915'dir¹³². Trabzon vilayeti üzerinden gönderilen 561 numaralı Hasan'ın dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 13 Kanunievvel 1331/M. 26 Aralık 1915 tarih ve 4495/1410 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 21 Haziran 1331/M. 4 Temmuz 1915 tarihinde 37248 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 9 Temmuz 1332/M. 22 Temmuz 1916 tarihinde tedbiren kaydedilmiştir¹³³.

Tablo 12: Hasan'ın Rusya'nın Katrindiye Vilayetine Mülhak Kobanski Evveliyesi Haturmanski Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹³⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Çorbacı Dükkâmı Açmak İçin Harcanan Para	15000
2	1 Çuvalı 12 Manattan 2 Fırında 400 Çuval Un	4800
3	1 Çuvalı 30 Manattan 10 Çuval Şeker	300
4	1 Potası 20 Manattan 20 Pota Sarı Yağ	400
5	1 Kabı 1 Manattan 500 Kap Yumurta	500
6	1 Kabı 50 Manattan 10 Pota Marmelat	500
7	1 Potası 20 Manattan 10 Pota Mandal	200
8	1 Adedi 40 Manattan 60 Yük Meşe Odunu	2400
9	Üzüm ve Çeşitli Meyveler	500
TOPLAM		24.600 Manat 24.600 Ruble 307.500 Kuruş 2.562 Lira

132 BOA. HR. SYS. 2394/8-15.

133 BOA. HR. SYS. 2394/8-16.

134 BOA. HR. SYS. 2394/8-15.

2.1.13. Uyuzoğlu Yusuf

Hemşin'in Esgarköy köyünden olan Yusuf, Birinci Dünya Savaşı başlayınca kadar Rusya'nın Rasuf şehrinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Baba adı İvan'dır¹³⁵. Osmanlı-Rus Savaşı'nın başlaması üzerine Rus hükümetinin aldığı karar üzerine diğer esnaflar gibi sınır dışına çıkarılmıştır. Rusya'da kalan ve Ruslar tarafından gasp edilen mallarının tazmini için memleketine döndükten sonra kaymakamlık birimine şikâyetini konu alan dilekçe vermiştir. Yusuf'un Rusya'da kalan birikimlerinin toplam değeri 14.500 manattır. Yusuf'un dilekçesinin kaleme alınış tarihi R. 20 Teşrinievvel 1331/M. 2 Kasım 1915'tir. Aynı tarihte kaymakamlık makamı tarafından bu bilgilerin doğruluğu teyit edilmiştir. Buna dair derkenar yazısından bilgiler mevcuttur¹³⁶. Yusuf'un dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 13 Kanunievvel 1331/M. 26 Ekim 1915 tarih ve 4395/1410 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 21 Haziran 1332/M. 4 Temmuz 1916 tarihinde 37248 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 3 Eylül 1332/M. 16 Eylül 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 186. sayfasına kaydedilmiştir¹³⁷.

Tablo 13: Yusuf'un Rusya'nın Rasuf Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Deđerleri¹³⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Rasuf Şehrinde Lofi Pasaleni Sokağında 83 Numaralı Fırın Gediği	4000
2	Belirtilen Fırında Mevcut 400 Çuval Buğday Unu	3200
3	Fırına Ait İki Atlı Bir Adet At Arabası	600
4	Peşin Olarak Ödenen Kira Bedeli	900
5	Adı Geçen Şehrin Sokağında Mülk Edinilen Dükkânda Bulunan Çikolata ve Benzeri Ürünler	2300
6	Bahsedilen Dükkânda Mevcut Yağ, Şeker ve Odun Gibi İhtiyaç Maddeleri	3500
TOPLAM		14.500 Manat 14.500 Ruble 181.250 Kuruş 1.510 Lira

2.1.14. Telatorzâde Halim Ağa

Rusya'nın Şavil şehrinde fırıncılık işleriyle meşgul olan Halim Ağa, Atina/Pazar kazasının Çitat/Aktepe köyündendir. Rus hükümeti yetkililerinin aldığı karar gereği mallarına el konulması üzerine memleketi olan Atina/Pazar'a dönmek zorunda kalmıştır. Kaza yetkili birimlerine süreci anlatan dilekçe yazmıştır. Kaleme aldığı dilekçe ile zararının toplam bedeli olan 22.100 manat değerindeki meblağın

135 İvan: Müslüman ailelerin kendi çocuklarına taktığı bir isim değildir. Ancak İvan, kendi çocuğuna Yusuf adını vermiştir. Kuvvetle muhtemeldir ki İvan adındaki şahıs, İslamiyet'i kabul ederek Hemşin'de ikamet etmeyi yercih eden Osmanlı vatandaşlarından biridir. Ya da bir vazife gereği buralarda görev almış ve bu görevi ifa ettikten sonra Hemşin'e yerleşmiş Gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarından biri olabilir.

136 BOA. HR. SYS. 2394/8-17.

137 BOA. HR. SYS. 2394/8-18.

138 BOA. HR. SYS. 2394/8-17.

tazmini için Osmanlı Devleti'nin yetkili birimlerinden yardım talep etmiştir¹³⁹. Halim Ağa'nın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 13 Kanunievvel 1331/M. 26 Ekim 1915 tarih ve 4395/1410 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 21 Haziran 1332/M. 4 Temmuz 1916 tarihinde 37248 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 3 Eylül 1332/M. 16 Eylül 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 187. sayfasına kaydedilmiştir¹⁴⁰.

Tablo 14: Halim Ağa'nın Rusya'nın Şavil Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁴¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Şavil Şehrinin Başuyi Sokağı'nda 50 Numaradaki Fırında Gediği	5000
2	Fırın İçin Bir Yıllık Peşin Verilen Kira Bedeli	2500
3	300 Çuval Buğday Unu	3000
4	1 Batmanı ¹⁴² 20 Manattan 100 Batman Elma Tatlısı/Reçeli (Marmelat)	2000
5	1 Çuvalı 30 Manattan 50 Çuval Şeker	1500
6	Çikolata	500
7	50 Adet Meşe Odunu	1500
8	100 Batman Yağ	600
9	2 Adet Satış Mağaza Gediği	2500
10	Mağazalarda Bulunan Çokolata Bedeli	1000
11	Pasta (Peruzni)	1000
12	Mağazalarda Bulunan Çeruzni (Elmalı) Pasta Yapım Malzemesi	1000
TOPLAM		22.100 Manat 22.100 Ruble 276.250 Kuruş 2.302 Lira

2.1.15. Pirimzâde Ali Efendi

Rusya'nın Kiev şehrinde mülk edindiği binada fırıncılık zanaatıyla meşgul olan Ali Efendi Atina/Pazar'ın Meleskür/Ortayol köyünden olup baba adı Ahmet'tir. Rusya'da kalan toplam birikimlerinin değeri 50.720 manattır. Belirtilen toplam zararının, Rusya'dan tazmin edebilmek için memleketine döndükten sonra kaza idarî birimine dilekçe yazmıştır. Dilekçe, 17 Teşrinievvel 1331/M. 30 Ekim 1915 tarihinde yazılmıştır¹⁴³. Ali Efendi'nin dilekçesi ardından Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 13 Kanunievvel 1331/M. 26 Ekim 1915 tarih ve 4395/1410 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 21 Haziran 1332/M. 4

139 BOA. HR. SYS. 2394/8-19.

140 BOA. HR. SYS. 2394/8-20.

141 BOA. HR. SYS. 2394/8-19.

142 Batman: Eski ağırlık ölçülerinden olup, iki okkadan sekiz okkaya kadar yer yer değişir. Ekseriya altı okkadır. Bu, halen kullanılan 8 kilo kadardır.

143 BOA. HR. SYS. 2394/8-21.

Temmuz 1916 tarihinde 37248 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra R. 3 Eylül 1332/M. 16 Eylül 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 188. sayfasına kaydedilmiştir¹⁴⁴.

Tablo 15: Ali Efendi'nin Rusya'nın Kiev Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁴⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Fırın Gediği	25000
2	1500 Çuval Buğday Unu	15000
3	50 Çuval Şeker	2000
4	20 Çuval Badem	2000
5	50 Pota Tereyağı	1000
6	100 Pota Reçel	1500
7	Odun	300
8	At Arabasını Çekmekte Kullanılan 2 Adet Reis At	1000
9	2 Adet At Arabası	2000
10	Pasta Makinesi	800
11	Para Kasası	120
TOPLAM		50.720 Manat 50.720 Ruble 634.000 Kuruş 5.283 Lira

2.1.16. İmamzâde Zekerya ve Mehmet

Rusya'nın Stavropol şehrinde kiraladıkları bir işyerinde fırın işletmeciliği yapan Zekerya ve Mehmet Atina (Pazar)'ya bağlı Hemşin nahiyesinin Gumno/Yaltkaya köyündendirler. Rusya'da kalan mallarının toplam değeri 10.950 manattır. Zararlarının tazmini için R. 20 Teşrinievvel 1330/M. 2 Kasım 1914 tarihinde Atina Kaymakamlığına dilekçe vermişlerdir¹⁴⁶. Trabzon vilayeti yetkili birimleri üzerinden 561 numarasıyla gönderilen Zekerya ve Mehmet'in dilekçesi Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 13 Kanunievvel 1331/M. 26 Ekim 1915 tarihi ve 4495/1410 numarasıyla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek R. 21 Haziran 1332/M. 4 Temmuz 1916 tarihinde 37248 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 9 Temmuz 1332/M. 22 Temmuz 1916 tarihinde ihtiyaten kaydedilmiştir¹⁴⁷.

144 BOA. HR. SYS. 2394/8-22.

145 BOA. HR. SYS. 2394/8-21.

146 BOA. HR. SYS. 2394/8-23.

147 BOA. HR. SYS. 2394/8-24.

Tablo 16: Zekerya ve Mehmet'in Rusya'nın Stavropol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁴⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Strapol Şehrinde Kiralanan İşyeri İçin Harcanan Tamirat Gideri	6000
2	250 Çuval Buğday Unu	3000
3	Çuvalı 10 Manattan 10 Çuval Şeker	300
4	1 Potası 13 Manattan 50 Pota Sarı Yağ (Tereyağı)	650
5	1 Potası 50 Manattan 20 Pota Marmelat	1000
TOPLAM		10.950 Manat 10.950 Ruble 136.875 Kuruş 1.140 Lira

2.1.17. Cihazzâde Mehmet

Hemşin nahiyесinin Çinkit/Uğrak köyünden olan esnaf Mehmet, Rusya'nın Yekaterinoslav şehrinde Pırisvanoski Sokağı'nda dokuz yıllığına kiraladığı "Elhiva" adındaki dükkânında fırıncılıkla uğraşmıştır. Ruslar tarafından mallarına el konulup sınır dışına çıkarılınca memleketine gelip kaza idari birimine şikâyetini içeren dilekçe yazmıştır. Dilekçe vererek toplam 31.500 manat olan zararının ve Osmanlı Devleti'nin ilgili birimleri aracılığıyla tazmini için hak arayışına girişmiştir. Dilekçenin yazılış tarihi R. 12 Teşrinievvel 1331/M. 25 Ekim 1015'tir¹⁴⁹. Mehmet'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 13 Kanunievvel 1331/M. 26 Ekim 1915 tarih ve 4395/1410 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 21 Haziran 1332/M. 4 Temmuz 1916 tarihinde 37248 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 3 Eylül 1332/M. 16 Eylül 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 185. sayfasına kaydedilmiştir¹⁵⁰.

Tablo 17: Mehmet'in Rusya'nın Yekaterinoslav Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁵¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Adet Fırın Gediği	12000
2	Fırının İçerisinde Osmanlı Menşeli Emval ve Eşyalar	8000
3	5 Adet Dükkân Gediği ve İçerisinde Bulunan Emval ve Eşyalar	7500
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	3500
TOPLAM		31.000 Manat 31.000 Ruble 387.500 Kuruş 3.229 Lira

148 BOA. HR. SYS. 2394/8-23.

149 BOA. HR. SYS. 2394/8-25.

150 BOA. HR. SYS. 2394/8-26.

151 BOA. HR. SYS. 2394/8-25.

2.1.18. Mamakoğlu Mehmet Ali

Mehmet Ali Hemşin nahiyesinin Gumlo/Yaltkaya köyündendir. Rusya'nın Akmescit/Simferopol vilayetine tabi Minhailofeka, Yefsetofun ve Şimendofer gibi yerleşim birimlerinde yedi yıl kiraladığı binalarda fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Rusya'dan sınır dışı edilince Rusya'da kalan 76.600 manat değerinde mal varlığının temini için memleketine gelince Atina/Pazar Kaymakamlığına dilekçe vermiştir. Dilekçe tarihi R. 23 Teşrinievvel 1331/M. 5 Kasım 1915'tir¹⁵². Mehmet Ali'nin dilekçesi Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarihi ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 108. numaralı sayfasına R. 31 Mayıs 1332/M. 13 Haziran 1916 tarihinde kaydedilmiştir¹⁵³.

Tablo 18: Mehmet Ali Efendi'nin Rusya'nın Akmescit/Simferopol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁵⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Tatlıcı ve 1 Adet Fırın Dükkânı	10500
2	Fırının İçerisinde Bulunan Çeşitli Osmanlı Menşeli Eşyalar	4800
3	Fırına Mensup 4 Adet Osmanlı Tarzı Dükkân	9500
4	Fırına Mensup Lokanta ve Kârhâne Gediği	8300
5	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	5400
6	Diğer Bir Tatlıcı ve 1 Adet Fırın Gediği	8400
7	Fırının İçerisinde Kalan Osmanlı Menşeli Çeşitli Eşyalar	3800
8	Fırına Mensup 2 Dükkân Gediği ve Çeşitli Osmanlı Menşeli Eşyalar	3200
9	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	4100
10	Diğer Fırın Gediği	3600
11	İçerisinde Kalan Osmanlı Menşeli Çeşitli Eşyalar	1500
12	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	3200
13	Diğer Âdi Fırın Gediği	4000
14	İçerisinde Kalan Osmanlı Menşeli Eşyalar	2100
15	Fırına Mensup 2 Dükkân ve Çeşitli Eşyalar	1500
16	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	2700
TOPLAM		76.600 Manat 76.600 Ruble 957.500 Kuruş 7.979 Lira

152 BOA. HR. SYS. 2394/9-1.

153 BOA. HR. SYS. 2394/9-2.

154 BOA. HR. SYS. 2394/9-1.

2.1.19. Çesikzâde Mesut

Hemşin'in Malmelat/Akbucak köyü sakinlerinden Ali'nin oğlu olan Mesut, Rusya'nın Riga¹⁵⁵ şehrinde Neslezin Beyluvar Sokağı'nda yedi sene müddetle kiraladığı mülkte fırın işletmiştir. Rusya'nın mallarına el koyup kendisini de sınır dışına çıkartması üzerine Rusya'da kalan 57.800 manat değerindeki birikimlerini tazmin edebilmek için memleketine dönmüş ve Atina/Pazar Kaymakamlığına dilekçe vermiştir. Dilekçe tarihi R. 21 Teşrinievvel 1331/M. 3 Kasım 1915'tir. Mesut'un dilekçesi kaymakamlık biriminden belediyeye havale edilerek aslının araştırılması istenmiştir. Belediyedeki kayıtlardan adı geçen şahsın dilekçesinde belirttiği yerlerde ticaretle meşgul olduğu R. 24 Teşrinievvel 1331/M. 6 Kasım 1914 tarihinde teyit edilmiştir¹⁵⁶. Mesut'un dilekçesi daha sonra çeşitli idarî birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada yapılan değerlendirmelerin akabinde Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 12 Temmuz 1332/M. 25 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 102. sayfasına kaydedilmiştir¹⁵⁷.

Tablo 19: Mesut'un Rusya'nın Riga Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁵⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1'i Tatlıcı Dükkânında Olmak Üzere İki Fırın	20500
2	Fırının İçinde Kalan Osmanlı Menşeli Çeşitli Eşyalar	9800
3	Fırına Mensup 5 Adet Osmanlı Tarzı Dükkân	10000
4	Fırına Mensup İki Adet Osmanlı Gazinosu	11000
5	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	6500
TOPLAM		57.800 Manat 57.800 Ruble 722.500 Kuruş 6.020 Lira

2.1.20. Haciosmanzâde Yusuf

Hemşin'in Malmenat/Akbucak köyü sakinlerinden Ahmet'in oğlu olan Yusuf, Rusya'nın Mitava şehrinde Katuliski Sokağı'ndaki yirmi beş numaralı mülkünde beş yıllığına kiraladığı bir işyerinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Rusya devlet yetkililerinin almış oldukları karar üzerine 24.400 manatlık mal ve eşyalarına zorla el koyması üzerine memleketine dönüp kaza idarî birimine R. 23 Teşrinievvel 1331/M. 5 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir¹⁵⁹. Yusuf'un dilekçesi daha sonra ilgili idarî birimler üzerinden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada yapılan

155 Riga: Günümüzde Letonya'nın başkentidir.

156 BOA. HR. SYS. 2394/9-3.

157 BOA. HR. SYS. 2394/9-4.

158 BOA. HR. SYS. 2394/9-3.

159 BOA. HR. SYS. 2394/9-5.

değerlendirmelerin ardından Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 13 Temmuz 1332/M. 26 Temmuz 1916 tarihinde hususi defterin 153. sayfasına kaydedilmiştir¹⁶⁰.

Tablo 20: Yusuf'un Rusya'nın Mitava Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁶¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Tatlıcı Fırını ve Gazino Dükkânı	12500
2	Fırın Dükkânında Kalan Çeşitli Osmanlı Menşeli Eşyalar	6300
3	Ayrıca Fırına Ait 1 Adet Osmanlı Gazinosu	3500
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	2100
TOPLAM		24.400 Manat 24.400 Ruble 305.000 Kuruş 2.541 Lira

2.1.21. Kudulhasanoğlu Şaban

Kudulhasanoğlu Şaban, Hemşin'in Malmenat/Akbucak köyünden olup Osman'ın oğludur. Rusya'nın Paltavski Guberna, Mirkorod gibi muhtelif şehrinde fırıncılık zanaatıyla meşgulken Ruslar tarafından mallarına el konulup sınır dışına çıkarıldıktan sonra Rusya'da kalan mallarının karşılığı olan 11.000 manat değerindeki birikimini tazmin edebilmek için Atina/Pazar Kaymakamlığına dilekçe yazmıştır. Dilekçenin kaymakamlığa verilmiş tarihi R. 23 Teşrinievvel 1331/M. 5 Kasım 1915'tir. Belediyece de dilekçenin doğruluğu R. 25 Teşrinievvel 1331/M. 7 Kasım 1915¹⁶² tarihinde teyit edilmiştir. Yusuf'un dilekçesi daha sonra ilgili birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 10 Haziran 1332/M. 23 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 143. sayfasına kaydedilmiştir¹⁶³.

160 BOA. HR. SYS. 2394/9-6.

161 BOA. HR. SYS. 2394/9-5.

162 BOA. HR. SYS. 2394/9-7.

163 BOA. HR. SYS. 2394/9-8.

Tablo 21: Şaban'ın Rusya'nın Paltavski Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁶⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Fırın Dükkânı	7000
2	150 Çuval Buğday Unu	1500
3	2 Adet Dükkân	2000
4	3 Adet Atlı Araba	500
TOPLAM		11.000 Manat 11.000 Ruble 137.500 Kuruş 1.145 Lira

2.1.22. Melikzâde Yusuf

Hemşin'in Viçe-i Ulya/Yukarı Çamlıca köyünden İsmail adlı şahsın oğlu olan Melikzâde Yusuf, Rusya'nın Yekaterinoslav vilayetinin Noviskolaski şehrinde 5 yıl kiraladığı bir mekânda ticarî faaliyetlerde bulunmuştur. Ruslar tarafından mallarına el konulan eşyaların toplam bedeli 24.600 manattır. Belirtilen zararların karşılanması için memleketine döndükten sonra kaymakamlığa dilekçe yazmıştır. Dilekçe ile Osmanlı Devleti'nin yetkili birimleri aracılığıyla zararının tazmin edilmesini istemiştir. Dilekçe tarihi R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915'tir¹⁶⁵. Yusuf'un dilekçesi daha sonra ilgili birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine ulaştırılmıştır. Burada yapılan incelemelerin ardından Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. R. 9 Haziran 1332/M. 22 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 121. sayfasına kaydedilmiştir¹⁶⁶.

Tablo 22: Yusuf'un Rusya'nın İkatirinslav Vilayetinin Noviskolaski Yalta Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁶⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Adet Tatlıcı ve Fırın Dükkânı Bedeli	13500
2	Fırın Dükkânının İçerisinde Kalan Çeşitli Eşyaların Bedeli	7300
3	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	3800
TOPLAM		24.600 Manat 24.600 Ruble 307.500 Kuruş 2.562 Lira

164 BOA. HR. SYS. 2394/9-7.

165 BOA. HR. SYS. 2394/9-13.

166 BOA. HR. SYS. 2394/9-14.

167 BOA. HR. SYS. 2394/9-13.

2.1.23. Kösezâde Ali

Kösezâde Ali, Hemşin'in Viçe-i Ulya köyü sakinlerinden Halil'in oğludur. Atina Kazası Kaymakamlığına verdiği dilekçede, Kösezâde Mehmet'in oğlu Nebiyle birlikte Rusya'nın Sivastopol şehrinde beş yıllığına kiraladığı mülkte ticarî faaliyetlerde bulunduğunu yazmıştır. Ali, 1915 yılında Ruslar tarafından sınırışı edilince Rusya'da kalan 28.400 manat tutarındaki zararının Osmanlı Devleti tarafından tazmin edilmesi isteğini içeren dilekçe ile kaymakamlık birimine başvurmuştur. Ali, dilekçesini Mehmet'in oğlu Nebi ile yazmıştır. Dilekçenin yazılış tarihi R. 22 Teşrinievvel 1331/M. 4 Kasım 1915'tir. Daha sonra bu dilekçe belediyeye havale edilmiştir. Belediye de kayıtlı bilgilerden hareketle adı geçen şahsın bilgilerini aynı ayın 24'ünde doğrulamıştır¹⁶⁸. Ali'nin dilekçesi daha sonra ilgili idarî birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine bildirilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarihi ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 1 Haziran 1332/M. 14 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 118. sayfasına kaydedilmiştir¹⁶⁹.

Tablo 23: Ali'nin Rusya'nın Sivastopol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁷⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Manat)
1	1 Adet Tatlıcı Fırının Dükkânı	14000
2	Belirtilen Fırın Dükkânında Kalan Çeşitli Eşyaların Bedeli	8900
3	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	5500
TOPLAM		28.400 Manat 18.400 Ruble 355.000 Kuruş 2.958 Lira

2.1.24. Kösezâde Osman

Rusya'nın Kefe şehrinin farklı sokağında 5 yıllığına kontrat ederek kiraladığı dükkânında fırıncılıkla uğraşan Kösezâde Osman, Hemşin'in Makron Kavak köyünden olup İbrahim'in oğludur. Ruslar tarafından tüm birikimleri gasp edilip sınır dışına çıkarılınca memleketine dönmek zorunda kalmıştır. Rusya'da kalan 70.700 manat değerindeki mallarının tazmini için Atina/Pazar Kaymakamlığına dilekçe vermiştir. Dilekçe tarihi R. 21 Teşrinievvel 1331/M. 3 Kasım 1915'tir. Dilekçe sahibinin belirttiği yerlerde çalıştığı belediyece de doğrulanmıştır. Bu bilgiler R. 24 Teşrinievvel 1331/6 Kasım 1915 tarihli derkenarda belirtilmektedir¹⁷¹. Osman'ın dilekçesi ardından Dâhiliye Nezaretine iletilmiştir. Burada görüşüldükten

168 BOA. HR. SYS. 2394/9-15.

169 BOA. HR. SYS. 2394/9-16.

170 BOA. HR. SYS. 2394/9-15.

171 BOA. HR. SYS. 2394/9-17.

sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 150. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 2 Temmuz 1332/M. 15 Temmuz 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir¹⁷².

Tablo 24: Osman'ın Rusya'nın Kefe Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁷³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Tatlıcı Dükkâni ve 1 Adet Fırın Bedeli	19800
2	Fırında Bulunan Çeşitli Eşyalar	8500
3	Fırına Mensup 2 Kıraathane	6200
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkâni İşletme Ruhsat Bedeli	7300
5	Diğer İşyerinde 1 Tatlıcı Dükkâni	13700
6	Bu Dükkânın İçerisinde Kalan Çeşitli Eşyalar	7200
7	Fırına Mensup 1 Adet Dükkân	2100
8	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkâni İşletme Ruhsat Bedeli	5900
TOPLAM		70.700 Manat 70.700 Ruble 883.750 Kuruş 7.364 Lira

2.1.25. Alibarzâde Ali

Alibarzâde Yusuf'un oğlu Ali, Rusya'nın Sivastopol şehrinin farklı bölgelerinde yedi yıllığına kiraladığı iş yerinde fırıncılık zanaatıyla uğraşmıştır. Kendisi Hemşin'in Viçe-i Ulya/Yukarı Çamlıca köyündendir. Babasının ismi Yusuf'tur. Rusların, Birinci Dünya Savaşı'nı gerekçe göstererek Ali'nin tüm mal varlıklarına cebren el koyması ve Ali'yi sınır dışına çıkartması üzerine memleketine dönmek zorunda kalan Ali, Atina Kazası Kaymakamlığına mağdur olduğuna dair dilekçe vermiştir. Dilekçesinde 62.770 manat tutarındaki zararının Ruslardan tazmin edilmesini istemiştir. Dilekçe tarihi R. 21 Teşrinievvel 1331/M. 3 Kasım 1915'tir¹⁷⁴. Ali'nin dilekçesi daha sonra ilgili idarî birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dâhiliye Nezaretinde yapılan değerlendirmeler neticesinde Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile bildirilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 133. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 13 Haziran 1332/M. 26 Haziran 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir¹⁷⁵.

172 BOA. HR. SYS. 2394/9-18.

173 BOA. HR. SYS. 2394/9-17.

174 BOA. HR. SYS. 2394/9-19.

175 BOA. HR. SYS. 2394/9-20.

Tablo 25: Ali'nin Rusya'nın Sivastopol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁷⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Tatlıcı Dükkânında Bulunan 2 Adet Fırının Bedeli	15000
2	Bu Dükkânda Bulunan Çeşitli Eşyalar	8900
3	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkâmı İşletme Ruhsat Bedeli	7300
4	Diğer Dükkândaki Fırının Bedeli	5600
5	Bu Fırının İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	4900
6	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkâmı İşletme Ruhsat Bedeli	3800
7	Balık Pazarındaki Iraklık Mülkündeki Fırının Bedeli	7100
8	Fırının İçerisinde Kalan Çeşitli Eşyalar	5890
9	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkâmı İşletme Ruhsat Bedeli	4380
TOPLAM		62.870 Manat 62.870 Ruble 785.875 Kuruş 6.548 Lira

2.1.26. Evdecioğlu Mesut

Evdecioğlu Mesut, Rusya'nın Herson vilayeti dâhilinde Voznosenski şehrinde Petesburk sokağında 6 yıllığına kiraladığı bir mülkte fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Kendisi Hemşin'in Canudobra/Aşağışimşirli köyündendir. Rusya hükümetinin baskısı sonucunda tüm birikimlerini Rusya'nın Sohum şehrinde bırakıp memleketine dönmek zorunda kalmıştır. Sohum'da kalan ve Ruslar tarafından gasp edilen 11.300 manat değerindeki birikiminin tahsili için R. 24 Teşrinievvel 1331/M. 6 Kasım 1915¹⁷⁷ tarihinde kaymakamlığa dilekçe yazmıştır. Dilekçesi kaymakamlıktan ilgili birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde tezkiresi istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 117. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 3 Haziran 1332/M. 16 Haziran 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir¹⁷⁸.

176 BOA. HR. SYS. 2394/9-19.

177 BOA. HR. SYS. 2394/11-3.

178 BOA. HR. SYS. 2394/11-4.

Tablo 26: Evdecioğlu Mesut'un Rusya'nın Herson Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁷⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Tatlıcı Dükkâmı İle Bu Dükkâna Ait 2 Adet Fırın	6000
2	Dükkânın İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	3500
3	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkâmı İşletme Ruhsat Bedeli	1800
TOPLAM		11.300 Manat 11.300 Ruble 141.250 Kuruş 1.177 Lira

2.1.27. Pasalıoğlu İsmail ve Ustaoğlu Ali

Senelerden beri Rusya'nın Akmescit/Kırım vilayeti dâhilinde Kahfuka şehrinde fırıncılık ticaretiyle meşgul olan İsmail ve Ali, Hemşin'in Zuğa Ortaköy köyündendirler. İsmail'in baba adı Mehmet, Ali'ninki ise Halil'dir. Birinci Dünya Savaşı sebebiyle Osmanlı-Rus Harbi başlayınca Ruslar tarafından sınır dışına çıkarılmışlardır. Bu kişiler memleketlerine döndükten sonra Akmescit civarlarında kalan 11.725 manat değerindeki zararının tazmini için kaza idarî birimine R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 16 Ekim 1915 tarihinde dilekçe vermişlerdir. Bu kişilerin belirtilen yerlerde ticarî faaliyetlerde buldukları araştırmalar neticesinde teyit edilmiştir¹⁸⁰. İsmail ve Ali'nin dilekçesi çeşitli idarî birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada yapılan değerlendirmelerin akabinde Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 128. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 12 Haziran 1332/M. 25 Haziran 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir¹⁸¹.

Tablo 27: İsmail ve Ali'nin Rusya'nın Akmescit Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁸².

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Fırın Bedeli	5000
2	200 Çuval Buğday Unu	2000
3	Odun, Yağ ve Saire	1000
4	Pazar Önündeki Dükkân	1000
5	Esir Edildiğinde Üzerinden Alınan Para	2500
6	1 Adet Reis At	150
7	1 Adet At Arabası	75
TOPLAM		11.725 Manat 11.725 Ruble 146.562 Kuruş 1.221 Lira

179 BOA. HR. SYS. 2394/11-3.

180 BOA. HR. SYS. 2394/11-5.

181 BOA. HR. SYS. 2394/11-6.

182 BOA. HR. SYS. 2394/11-5.

2.1.28. Kavaszâde Halil Emin Efendi

Kavaszâde Halil Emin Efendi, Rusya Kafkasyası'nın Vilene şehrinde fırıncılıkla zanaatıyla uğraşmıştır. Aslen Hemşin'in Malmenat/Akbucak köyünden olan Halil Emin Efendi, 18.850 manat değerindeki birikimlerini Vilene'de seferberlik kararı üzerine memleketine dönmek zorunda kalmıştır. Vilene'de bıraktığı tüm birikimleri Ruslar tarafından cebren zapt ve gasp edildiğini öğrenince de kaza idarî birimi olan kaymakamlık makamına R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir¹⁸³. Halil Emin Efendi'nin dilekçesi daha sonra çeşitli idarî birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada yapılan görüşmelerin ardından Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 12 Haziran 1332/M. 25 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 127. sayfasına kaydedilmiştir¹⁸⁴.

Tablo 28: Halil Emin Efendi'nin Rusya'nın Vilene Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁸⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Çuvalı 10 Manattan 300 Çuval Un	3000
2	Çuvalı 10 Manattan 10 Çuval Şeker	100 ¹⁸⁶
3	Varili 500 Manattan 4 Varil Marmelat Denilen Yiyecekler	2000
4	1 Adedi 35 Manattan 10 Yük Meşe Odunu	350
5	1 Adedi 800 Manattan 5 Adet Pişirme Ocağı	4000 ¹⁸⁷
6	Adedi 50 Manattan 8 Adet Fırın Teknesi	400
7	Adedi 3 Manattan 10 Adet Sandalye	300
8	Adedi 100 Manattan 4 Adet Ayna	400
9	Fırının Değeri	1500
10	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkâni İşletme Ruhsat Bedeli	3500
TOPLAM		15.550 Manat 15.550 Ruble 194.375 Kuruş 1.619 Lira

2.1.29. Çapazâde Hasan

Çapazâde Hasan, Ardeşen'in Sanu/Topluca köyünden olup Kasım adındaki şahsın oğludur. Rusya'nın Grodno vilayetinde Brestlitovsk şehrinde üç yıllığına kiraladığı bir mülkte fırıncılıkla uğraşmıştır. Rusya hükümeti yetkililerince fırın ve içindeki 31.900 manat değerindeki eşyaları zapt edilmiş ve kendisi de sınır dışına çıkarılmıştır. Hasan, Rusya'da kalan tüm mallarının karşılığına denk

183 BOA. HR. SYS. 2394/11-7.

184 BOA. HR. SYS. 2394/11-8.

185 BOA. HR. SYS. 2394/11-7.

186 Burada bir hesap hatası yapılmıştır. Çuvalı 10 manattan 10 çuval şeker belgede zikr edildiği gibi 3000 manat değil 100 manat etmektedir. Bu nedenle doğru sonuç olan 100 manat tabloya yansıtılarak genel hesaplama bu sonuca göre yapılmıştır.

187 Burada bir hesap hatası yapılmıştır. Adedi 800 manattan 5 adet fırın ocağı 6400 manat değil 4000 manat etmektedir. Bu nedenle doğru sonuç olan 4000 manat tabloya yansıtılarak genel hesaplama bu sonuca göre yapılmıştır.

gelen yukarıda bahsi geçen meblağın Osmanlı Devleti'nin ilgili birimlerince tazmin edilmesi isteğiyle R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915 tarihinde kaymakamlık birimine dilekçe vermiştir¹⁸⁸. Hasan'ın dilekçesi kaymakamlık biriminden Dâhiliye Nezaretine çeşitli idarî birimler üzerinden ulaştırılmıştır. Dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 24 Temmuz 1332/M. 6 Ağustos 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 159. sayfasına kaydedilmiştir¹⁸⁹.

Tablo 29: Hasan'ın Rusya'nın Grodno Vilayetinin Brestlitovsk Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁹⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Adet Tatlıcı Dükkânı Bedeli	15000
2	Bu Dükkânın İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	8500
3	Fırına Mensup 3 Adet Dükkân	4500
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	3900
TOPLAM		31.900 Manat 31.900 Ruble 398.750 Kuruş 3.322 Lira

2.1.30. Hacifanioğlu Şaban

Hacifanioğlu Şaban Hemşin'in Zuğa Ortaköy köyündendir. Hacı Osman'ın oğludur. Rusya'nın Herson vilayeti dâhilinde Tiraspol şehrinde fırıncılıkla meşgul olmuştur. Rusya hükümeti tarafından çıkartılan bir emir üzerine fırınına cebren el konulunca kendisi memleketine dönmek zorunda kalmıştır. Rusya'da kalan 11.000 manat tutarındaki zararlarının tazmini için Osmanlı Devleti'nin yetkili birimlerinden yardım talebinde bulunmuştur. Bu doğrultuda R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kaymakamlığına dilekçe yazmıştır¹⁹¹. Şaban'ın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine ulaştırılmıştır. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 131. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 21 Haziran 1332/M. 4 Temmuz 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir¹⁹².

188 BOA. HR. SYS. 2394/11-11.

189 BOA. HR. SYS. 2394/11-12.

190 BOA. HR. SYS. 2394/11-11.

191 BOA. HR. SYS. 2394/11-13.

192 BOA. HR. SYS. 2394/11-14.

Tablo 30: Şaban'ın Rusya'nın Herson Vilayetinin Tiraspol ve Tider Şehirlerinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁹³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Herson Vilayeti Dâhilinde Tiraspol Şehrindeki Fırın Bedeli	4000
2	Herson Vilayeti Dâhilinde Tiraspol Şehrindeki Aşhane Bedeli	2000
3	Besarabya Vilayeti Dâhilinde Tider Şehrinde Fırın Bedeli	5000
TOPLAM		11.000 Manat 11.000 Ruble 137.500 Kuruş 1.145 Lira

2.1.31. Badoğlu Osman

1915 yılında Rusya dolaylarında fırıncılık zanaatıyla meşgul olan ticaret erbaplarından biri de Badoğlu Osman'dır. Osman, Ardeşen nahiyesinin Sanu/Topluca köyünden olup Yusuf'un oğludur. Rusya'nın Kefe vilayetine bağlı Eskiyoş şehrinde ekmek fırını işletmiştir. Rusya hükümet yetkili mercilerinin almış oldukları karar üzerine kolluk kuvvetlerince Osman'ın Rusya'nın Kefe şehri dolaylarındaki ticarethanesinden el çektirilmesi, fırın ve içerisindeki eşyaları zapt ve gasp edilmesi üzerine memleketi olan Ardeşen'e dönmek zorunda kalmıştır. Rusya'da kalan 15.600 manat karşılığında zararının tazmin edilmesi için Atina Kazası Kaymakamlığına R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermek suretiyle Kefe'de yağmalanan malları için Osmanlı Devleti'nin ilgili birimleri aracılığıyla hak arayışına girmiştir. Osman'ın dilekçesinde iddia edilen hususlar belediyenin yetkili birimlerince yine belediyenin kayıtlarına dayanılarak Osman'ın Rusya'da adı geçen mahallerde ticarî faaliyetleri sürdürdüğü doğrulanmıştır¹⁹⁴. Dilekçe ardından Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 24 Temmuz 1332/M. 8 Ağustos 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 158. sayfasına kaydedilmiştir¹⁹⁵.

193 BOA. HR. SYS. 2394/11-13.

194 BOA. HR. SYS. 2394/11-15.

195 BOA. HR. SYS. 2394/11-16.

Tablo 31: Osman'ın Rusya'nın Kefe Vilayetinin Eskiyor Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁹⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	2 Adet Fırın Bedeli	9500
2	Dükkânın İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	3800
3	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	2300
TOPLAM		15.600 Manat 15.600 Ruble 195.000 Kuruş 1.625 Lira

2.1.32. Bozacızâde Kasım

Bozacızâde Kasım, Atina kazasının Hemşin nahiyesine bağlı Makron Kavak köyünden Kadir Ağa'nın oğludur. Paltafski vilayetinin Germencek şehrinde Kostantinokoski Sokağı'nda beş yıllığına kontrat ederek kiraladığı bir mülkte fırıncılık işiyle meşgul olmuştur. Rusya hükümetinin aldığı karar üzerine Kasım'ın tüm birikimleri zorlan kendisinden alınmış ve ülke dışına çıkarılmıştır. Memleketine dönünce Rusya'nın ilgili şehirlerinde kalan 43.800 manat değerindeki zararının tazmini için kaymakamlık birimine R. 12 Teşrinievvel 1331/M. 25 Ekim 1915 tarihinde dilekçe yazmıştır. Kasım'ın, uzun zamandan beri Rusya'nın muhtelif şehirlerinde ticarî faaliyetlerde bulunduğu dair belediye kayıtları incelenmiş ve Kasım'ın iddiaları belediye birimleri tarafından da R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915 tarihinde teyit edilmiş ve ardından ilgili kurumlar aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine iletilmiştir¹⁹⁷. Kasım'ın dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 132. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 3 Haziran 1332/M. 16 Haziran 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir¹⁹⁸.

Tablo 32: Kasım'ın Rusya'nın Paltafski Vilayetinin Germencek Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri¹⁹⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Germencek'de 45 Numaralı Mülkte Tatlıcı ve Fırın Dükkân Bedelleri	18000
2	Dükkânların İçerisinde Kalan Çeşitli Eşyalar	9500
3	Fırına Mensup 4 Adet Tatlıcı Dükkân Bedeli	9000
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	7300
TOPLAM		43.800 Manat 43.800 Ruble 547.500 Kuruş 4.562 Lira

196 BOA. HR. SYS. 2394/11-15.

197 BOA. HR. SYS. 2394/11-17.

198 BOA. HR. SYS. 2394/11-18.

199 BOA. HR. SYS. 2394/11-17.

2.1.33. Sarıoğlu Ali

Sarıoğlu Ali, Ardeşen nahiyesinin Sanu/Topluca köyünden Sarıoğlu Mustafa'nın oğludur. Kendisi uzun zamandan beri Rusya'nın Boloski vilayeti dâhilinde Molave şehrinde beş yıllığına kontrat ederek kiraladığı ticaretgâhında ekmek fırını işletmiştir. 1915 yılında Rusya hükümeti tarafından alınan karar üzerine ticaretgâhına el konulup ülke dışına çıkarılınca memleketine dönmek zorunda kalmıştır. Rusya'da kalan 15.600 ruble değerindeki zararının karşılanması için Osman Devleti'nin taşradaki idarî birimlerden olan Atina/Pazar Kaymakamlığına R. 24 Teşrinievvel 1331/M. 6 Kasım 1915 dilekçe vermiştir. Bu dilekçe daha sonra belediyeye havale edilmiş ve ardından kurulan bir komisyon aracılığıyla iddiası araştırılmış ve R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915 tarihinde doğrulanmıştır²⁰⁰. Bu süreçler tamamlandıktan sonra Ali'nin dilekçesi yetkili idarî birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe, Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile bildirilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 162. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 25 Temmuz 1332/M. 7 Ağustos 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir²⁰¹.

Tablo 33: Ali'nin Rusya'nın Boloski Vilayetinin Molave Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁰².

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Fırın Bedeli	7000
2	Fırının İçinde Bulunan Çeşitli Eşyalar	5000
3	Veresiyede Kalan Alacaklar	3000
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkâmı İşletme Ruhsat Bedeli	600
TOPLAM		15.600 Manat 15.600 Ruble 195.000 Kuruş 1.625 Lira

2.1.34. Aydınoğlu Mustafa ve Hatiroğlu Şakir

Mustafa ve Şakir Ardeşen nahiyesinin Sanu/Topluca köyündendirler. Babalarının isimleri belgelerde belirtilmemiştir. Dilekçeyi verdikleri 1915 yılından otuz yıl öncesinden itibaren Rusya'nın muhtelif şehirlerinde fırın dükkânını işlettikleri anlaşılmaktadır. Rusya'nın seferberlik ilanı üzerine tüm birikimleri Ruslar tarafından zapt ve gasp edilmiş, ardından kendileri de Ruslar tarafından sınır dışına çıkarılmışlardır. Memleketlerine döndükten sonra Rusya'da kalan mallarının tazmini için Atina Kaymakamlığına R. 28 Teşrinievvel 1331/M.

200 BOA. HR. SYS. 2394/11-19.

201 BOA. HR. SYS. 2394/11-20.

202 BOA. HR. SYS. 2394/11-19.

10 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermişlerdir²⁰³. Mustafa ve Şakir'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Ardından 1. kalemde bulunan hususi defterin 105. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 25 Mayıs 1332/M. 7 Haziran 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir²⁰⁴.

Tablo 34: Mustafa ve Şakir'in Rusya'da Ticaretle Meşgulken Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁰⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	1 Adet Fırın Bedeli ve Fırının İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	200000
2	Çuvalı 125 Kuruştan 320 Çuval Un	40000
3	Çekisi 25 Kuruştan 300 Çeki Odun	7500
4	Çuvalı 400 Kuruştan 300 Çuval Şeker	12000
5	500 Paket Konfet Şekeri	25000
6	Veresiye Verilen Ekmek Bedeli	10000
TOPLAM		294.500 Kuruş 2.454 Lira 23.560 Manat 23.560 Ruble

2.1.35. Korkozzâde Miktat Efendi

Miktat Efendi Ardeşen nahiyesinin Mekaliskrit/Dikkaya köyündendir. Rusya'nın Customer şehrinde ekmek fırını işletmiştir. Birinci Dünya Savaşı kapsamında Osmanlı-Rus Harbi başlayınca Ruslar, Miktat Efendi'nin dükkânına el koymuş ve Miktat Efendi'yi sınır dışına çıkartmışlardır. Bunun üzerine Miktat Efendi memleketi olan Ardeşen'e dönmüş ve Ardeşen'in bağlı bulunduğu Atina Kazası Kaymakamlığına mağdur olduğuna dair R. 28 Teşrinievvel 1331/M. 9 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir. Dilekçesinde Rusya'da kalan 297.060 kuruşluk zararının Rusya'dan tazmin edilmesi yönünde Osmanlı Devleti'nin yetkili birimlerinden talepte bulunmuştur²⁰⁶. Miktat Efendi'nin dilekçesi çeşitli idarî birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 20 Mayıs 1332/M. 2 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 101. sayfasına kaydedilmiştir²⁰⁷.

203 BOA. HR. SYS. 2394/13-1.

204 BOA. HR. SYS. 2394/13-2.

205 BOA. HR. SYS. 2394/13-1.

206 BOA. HR. SYS. 2394/13-5.

207 BOA. HR. SYS. 2394/13-6.

Tablo 35: Miktat Efendi'nin Rusya'nın Customer Vilayetinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁰⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	Çuvalı 125 Kuruştan 320 Çuval Buğday Unu	40000
2	Çekisi 60 Kuruştan 300 Çeki Odun	18000 ²⁰⁹
3	Kilosu 15 Kuruştan 500 Paket Mamul Kurabiye	7500
4	Tanesi 50 Kuruştan 120000 Adet Yumurta	6000
5	Paketi 33 Kuruştan 320 Paket Katkat Şekeri	10560 ²¹⁰
6	Fırının ve Pastahanenin Tüm Eşyaları	200000
7	Orman Fen Memuru Mektebi İnşaatında Müstahdem Ameleye Bir Mucip Kontratı Veresiye Verilip Yerli Hükümet Zamanından Kalan Ulaşım Bedeli	15000
TOPLAM		297.060 Kuruş 23.764 Manat 23.764 Ruble 2.475 Lira

2.1.36. Hacılioğlu Halil

Hacılioğlu Halil, Hemşin'in Makrevis/Konaklar köyünden Hacılioğlu Mehmet'in oğludur. Rusya'nın Kırım adasında bulunan Torskiy Vilayetinin Koranski Yosfisinki Cadesi'nde kontrat ederek kiraladığı bir mülkte ekmek fırını işletmeciliğiyle uğraşmıştır. 1915 yılında Rus kolluk kuvvetlerince ekmek fırınına cebren el konulup kendisi de sınır dışına çıkarılınca memleketine dönmüş ve Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına R. 28 Teşrinievvel 1331/M. 10 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir. Esnaf Halil dilekçesinde Rusya'da kalan 11.900 manat kıymetindeki zararının Osmanlı Devleti'nin yetkili birimlerince Rusya'dan tahsil edilmesini talep etmiştir²¹¹. Halil'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Ardından 1. kalemde bulunan hususi defterin 164. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 28 Temmuz 1332/M. 10 Ağustos 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir²¹².

208 BOA. HR. SYS. 2394/13-5.

209 Bu kalemde çekisi 60 kuruştan 300 çeki odun 6000 kuruş olarak belirtilmiştir. Oysa 18.000 kuruş etmektedir. Hesap hatası düzeltilerek doğru rakam üzerinden ilgili şahsın zararı hesaplanmıştır. İlgili belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/13-5.

210 Hesap hatası yapılmıştır. Belgede bu kalem için 10000 kuruş zarar edildiği belirtilmiştir. Oysa paketi 33 kuruştan 320 paket katkat şekeri 10.560 kuruş etmektedir. Tabloya doğru olan rakam yansıtılarak yapılan hesap hatası düzeltilerek genel toplama yansıtılmıştır.

211 BOA. HR. SYS. 2394/13-7.

212 BOA. HR. SYS. 2394/13-8.

Tablo 36: Halil'in Rusya'nın Torskiy Vilayetinin Koranski Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²¹³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Adet Fırın İşletme Bedeli	8000
2	Fırın İçin Kullanılan Odun, Şeker ve Benzeri Şeyler	2100
3	Biri Bir Kefilli Biri De İki Kefilli Banka Bileti (Banka Senedi)	1000
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	800
TOPLAM		11.900 Manat 11.900 Ruble 148.750 Kuruş 1.239 Lira

2.1.37. Dolgüzoğlu Ahmet

Dolgüzoğlu Ahmet, Hemsin'in Hala/Canottobra/Aşağı Şimşirli köyünden Dolgüzoğlu Mehmet'in oğludur. Rusya'nın Herson vilayeti dâhilinde Biyalisvid Karar şehrinde kontrat ederek kiraladığı bir mülkte fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. 1915 yılında Rusya Devleti'nin aldığı karar üzerine fırın dükkânına el konulmuş ve kendisi de sınır dışına çıkarılmıştır. Bunun üzerine memleketine dönmüş ve Rusya'da kalan 12.100 manat tutarındaki zararının Ruslardan tahsil edilmesi için Atina/Pazar Kaymakamlığına R. 28 Teşrinievvel 1231/M. 10 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermek suretiyle hak arayışında bulunmuştur. Dilekçede ileri sürülen iddialar belediye birimince oluşturulan bir komisyon aracılığıyla doğrulanmıştır²¹⁴. Kaymakamlıkta işlem gören dilekçe ilgili idarî birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 157. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 23 Temmuz 1332/M. 5 Ağustos 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir²¹⁵.

Tablo 37: Ahmet'in Rusya'nın Herson Vilayetinin Biyalisvid Karar Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²¹⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Adet Tatlıcı Fırını ve 1 Adet de Kahvehane Bedeli	10000
2	60 Çuval Un	600
3	Bu İşletmelerinin İçinde Kullanılan Çeşitli Eşyalar ve Mühimmatlar	500
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	1000
TOPLAM		12.100 Manat 12.100 Ruble 151.250 Kuruş 1.260 Lira

213 BOA. HR. SYS. 2394/13-7.

214 BOA. HR. SYS. 2394/13-9.

215 BOA. HR. SYS. 2394/13-10.

216 BOA. HR. SYS. 2394/13-9.

2.1.38. Ustamehmetoğlu Macit

Ustamehmetoğlu Macit, Hemşin'in Makrevis/Konaklar köyünden Ustamehmetoğlu İdris'in oğludur. Rusya'nın Torbiciski vilayetinin Yalta şehrinde kontrat ederek kiraladığı bir mülkte fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Rusya Devleti tarafından alınan bir karar üzerine 1915 yılında tüm mallarına el konulmuştur. Ardından sınır dışı edilen Macit, memleketine döndükten sonra Atina/Pazar Kaymakamlığına R. 28 Teşrinievvel 1231/M. 10 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir. Dilekçesinde Rusya'da kalan 31.860 manat kıymetindeki zararlarının Rusya'dan tahsil edilmesini istemiştir. Kaymakamlıktan belediye birimlerine havale edilen dilekçe Macit'in Rusya'ya gitmeden önce belediyenin ilgili birimlerine verdiği bilgilerle sonra yaşanan gelişmeler teyit edilerek iddiaların doğruluğu kontrol edilmiştir²¹⁷. Macit'in dilekçesi²¹⁸ Dâhiliye Nezaretinde R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarihinde görüşülmüştür. Bu görüşmelerin tamamı 2418/2429 numarasıyla istişare edilerek R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numarasıyla 1. kalemde bulunan hususi defterin 173. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 30 Temmuz 1332/M. 12 Ağustos 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir²¹⁹.

Tablo 38: Macit'in Rusya'nın Torbiciski Vilayetinin Yalta Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²²⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Fırın Bedeli	12000
2	Fırın Dükkânında Bulunan 350 Çuval Un	3850
3	Dükkânda Kalan 25 Çuval Şeker	1025
4	15 Adet Meşe Odunu	750
5	Kontrat Edilen Fabrika Malları	3500
6	Şekerci Dükkânı Gediği	5500
7	Şekerci Dükkânında Kalan Kontrat Edilen Fabrika Malları	2500
8	Şekerci Dükkânında Kalan 55 Çuval Şeker	2255
9	1500 Pota Taş Kömürü	480
TOPLAM		31.860 Manat 31.860 Ruble 398.250 Kuruş 3.318 Lira

2.1.39. Derecizâde Şevki Usta

Derecizâde Şevki Usta Hemşin'in Çat köyündendir. Rusya'nın Rostov şehrinde Senoy Sokağı'nda kiraladığı bir mülkte ekmek fırını işletmiştir. 1915 yılında Rusya Devleti'nin aldığı karar üzerine Şevki Usta'nın fırını ve tüm gelirlerine el

217 BOA. HR. SYS. 2394/13-11.

218 Macit'in Dilekçesi: Macit'in dilekçesinde kendisinden başka bir de Tarakçioğlu Hamit'in oğlu Macit adında bir isim daha bulunmaktadır. Ustamehmetoğlu Macit, Tarakçioğlu Macit'le kuvvetle muhtemeldir ki adı geçen fırını ortak işletmişlerdir. Bundan başka Tarakçioğlu Macit'in Toribsky şehrinin Yalta kasabasında ayrıca bir de fırını mevcuttur. Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/13-19. Tarakçioğlu Macit'in adı geçen belgedeki toplam zararı da benzer değildir. Bu durum Tarakçioğlu Macit'in Ustamehmetoğlu Macit'le bir fırını ortak işlettiği ayrıca kendisine ait başka bir fırını daha olduğunu göstermektedir.

219 BOA. HR. SYS. 2394/13-11.

220 BOA. HR. SYS. 2394/13-11.

konulmuş kendisi de sınır dışına çıkarılmıştır. Şevki Usta bunun üzerine köyüne dönmüştür. Ardından R. 27 Teşrinievvel 1331/M. 9 Kasım 1915 tarihinde yaşadığı tüm gelişmeleri anlatan bir dilekçe yazıp Atina/Pazar Kaymakamlığına sunmuştur. Şevki Usta dilekçesinde 12.932 manat değerindeki zararının Rusya Devleti'nden karşılanmasını talep etmiştir²²¹. Şevki Usta'nın dilekçesi kaymakamlıktan Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 2 Haziran 1332/M. 15 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 113. sayfasına kaydedilmiştir²²².

Tablo 39: Şevki'nin Rusya'nın Rostov Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²²³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	120 Çuval Buğday Unu	1080
2	80 Pota Çay	160
3	92 Pota Neft ²²⁴ Yağı	92
4	Fırının Aşhanesi	1200
5	Fırın Bedeli ve İçindeki Eşyalar	3000
6	3 Adet At Arabası	2200
7	Ekmek Fırınına Mahsus Dükkân	900
8	Fırının Hesabına Peşin Verilen Kira Bedeli	600
9	İşletme Tamiri İçin Verilen Bedel	3700
TOPLAM		12.932 Manat 12.932 Ruble 161.650 Kuruş 1.347 Lira

2.1.40. Hacifanioğlu Halit

Hacifanioğlu Halit Hemşin nahiyesinin Zuğa Ortaköy köyünden Hacifanioğlu Hüseyin'in oğludur. Uzun zamandan beri Rusya'nın Besarabya şehrinin Bender kazasında fırıncılıkla meşgul olmuştur. 1915 yılında Ruslar tarafından fırınına el konulmuş ve ardından sınır dışına çıkarılmıştır. Bu gelişmelerin üzerine memleketi olan Hemşin'e dönerek Atina/Pazar Kaymakamlığına R. 27 Teşrinievvel 1331/M. 9 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir. Dilekçesinde Rusya'da kalan ve Rusya Devleti tarafından el konulan tüm birikimlerinin karşılığı olan 5.415.000 kuruş değerindeki zararının Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini talep etmiştir²²⁵. Halit'in dilekçesi kaymakamlık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M.

221 BOA. HR. SYS. 2394/13-13.

222 BOA. HR. SYS. 2394/13-14.

223 BOA. HR. SYS. 2394/13-13.

224 Neft: Bir yağ çeşididir. Çam gibi bazı ağaçlardan çıkartılan ve tutuşabilme özelliği bulunan ayrıca boyacılıkta kullanılabilen siyaha yakın koyu yeşil renkte olan yağdır.

225 BOA. HR. SYS. 2394/13-15.

27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 11 Haziran 1332/M. 24 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 125. sayfasına kaydedilmiştir²²⁶.

Tablo 40: Halit'in Rusya'nın Besarabya Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²²⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş/Manat)
1	130 Çuval Buğday Unu	20000/1600
2	200 Çeki Odun	10000/800
3	2 Adet Fırın Bedelleri İle Kurabiye Malzemesinde Kullanılan Çeşitli Eşyalar	5040000/403200 ²²⁸
4	Pasta İmalatında Kullanılan 100 Çuval Şeker	375000/3000
TOPLAM		408.600 Manat 408.600 Ruble 5.445.000 Kuruş²²⁹ 45.375 Lira

2.1.41. Tarakçioğlu Macit

Tarakçioğlu Macit, Hemşin'in Makrevis/Konaklar köyünden Tarkçioğlu Hamit'in oğludur. Rusya'nın Torbiciski vilayetinin Yalta şehri civarında iki eşi ile birlikte kontrat ederek kiraladıkları bir mülkte fırıncılık zanaatı ile iştigal etmişlerdir. Ancak Birinci Dünya Savaşı gerekçe gösterilerek Ruslar tarafından mallarına cebren el konularak sınır dışına çıkarılmışlardır. Memleketi olan Hemşin'e döndükten sonra Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına R. 27 Teşrinievvel 1331/M. 9 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir. Macit dilekçesinde Rusya'da bırakmak zorunda kaldığı 49.955 ruble tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin ilgili kurumları aracılığıyla Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini istemiştir. Kaymakamlık birimlerince dilekçe daha sonra belediyeye havale edilerek burada bulunan kayıtlardan adı geçen şahsın Rusya'da ticaretle meşgul olup-olmadığı teyit edilmeye çalışılmıştır²³⁰. İddialar, kayıtlardan ve kurulan komisyonlarca da doğrulandıktan sonra Macit'in dilekçesi ilgili birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe, Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 31 Temmuz 1332/M. 13 Ağustos 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 174. sayfasına kaydedilmiştir²³¹.

226 BOA. HR. SYS. 2394/13-16.

227 BOA. HR. SYS. 2394/13-15.

228 5.040.000 kuruşun karşılığı olarak 40.320 manat olarak hesaplanmıştır. Oysa 403.200 olmalıdır. Çünkü bu dönemde 1 manat 12.5 kuruşa karşılık gelmektedir. Bu hata dikkate alınarak tabloya olması gereken sonuç yansıtılmıştır.

229 Bir hesap hatası söz konusudur. Belgede toplam zarar 5.415.000 olarak belirtilmiştir. Ancak tüm kalemleri topladığımızda toplam zararın 5.445.000 kuruşun olduğunu görmekteyiz. Tabloya doğru sonucu yansıtılarak toplam zarar ortaya çıkarılmıştır.

230 BOA. HR. SYS. 2394/13-19.

231 BOA. HR. SYS. 2394/13-20.

Tablo 41: Macit'in Rusya'nın Torbiciski Vilayetinin Yalta Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²³².

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Ruble)
1	Fırın Bedeli ile Fırında Kullanılan Çeşitli Malzemeler	16500
2	350 Çuval Un	3850
3	25 Çuval Şeker	1025
4	30 Adet Meşe Odun	1500
5	Kanfet ²³³ Fabrika Malları	3500
6	Fırın Dâhilindeki Kahvehanenin Bedeli	5500
7	Kahvehanede Bulunan Kanfet Fabrika Malları	3500
8	Deniz Sahilindeki Kahvehane Bedeli	9500
9	Kahvehanenin İçinde Bulunan Çeşitli Fabrika Malları	4600
10	1500 Pota Maden Kömürü	480
TOPLAM		49.955 Ruble 49.955 Manat 624.437 Kuruş 5.203 Lira

2.1.42. Çamkertenöğlü Ahmet

Çamkertenöğlü Ahmet, Hemşin'in Sanu/Topluca köyündendir. Babasının adı bilinmemektedir. Rusya'nın Lublin dâhilinde Meşri şehrinin Pazarönü mevkinde 340 numaralı mülkte ekmek fırını işletmeciliği ile meşgul olmuştur. Osmanlı-Rus Harbi nedeniyle 1915 yılında 21.030 manat kıymetindeki mal varlıklarını Rusya'da bırakmak zorunda kalmıştır. Daha sonra da Rusya Devleti kolluk kuvvetlerince sınır dışına çıkarılmıştır. Memleketine döndükten sonra R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe yazmıştır. Dilekçesinde tüm zarar ve ziyanlarının Osmanlı Devleti tarafından Rusya'dan tahsil edilmesini istemiştir. Ahmet'in uzun zamandır Rusya'nın muhtelif şehirlerinde ticaretle meşgul olduğu belediye kayıtlarından da teyit edilmiştir²³⁴. Daha sonra dilekçe Dâhiliye Nezaretine gönderilerek burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 16 Haziran 1332/M. 29 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 136. sayfasına kaydedilmiştir²³⁵.

232 BOA. HR. SYS. 2394/13-19.

233 Kanfet: Akide şekeri anlamına gelmektedir. Renkli şekerler.

234 BOA. HR. SYS. 2394/14-1.

235 BOA. HR. SYS. 2394/14-2.

Tablo 42: Ahmet'in Rusya'nın Lublin Vilayetinin Meşri Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²³⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	100 Çuval Buğday Unu	1000
2	30 Pot Yağ	430
3	20 Çuval Şeker	100
4	100 Pot Üzüm	500
5	1500 Yumurta	150
6	Tuz Vesaire Marmelat	1500
7	Fırın İşletme Ruhsat Bedeli	10000
8	Alacaklar	5000
9	Pazar Yerine Ödenen Depozito Ücreti	850
10	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkan İşletme Ruhsat Bedeli	1500
TOPLAM		21.030 Manat²³⁷ 21.030 Ruble 262.875 Kuruş 2.190 Lira

2.1.43. Çamkertenoğlu Mustafa

Çamkertenoğlu Mustafa, Hemşin'in Sanu/Topluca köyünden Çamkertenoğlu İbrahim'in oğludur. Mustafa'nın, askerlik görevini icra etmek üzere Osmanlı ordusuna katılması üzerine dilekçeyi R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihinde Mustafa'nın adına eşi Aydınoğlu Havva yazmıştır. Havva tarafından Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına yazılan dilekçede Mustafa'nın Rusya dolaylarında kalan 6.500 manat değerindeki zararının Osman Devleti aracılığıyla Ruslardan talep edilmesini istemiştir²³⁸. Mustafa'nın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 15 Haziran 1332/M. 28 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 135. sayfasına kaydedilmiştir²³⁹.

236 BOA. HR. SYS. 2394/14-1.

237 Gerek belge içinde ve gerekse toplam zararın hesaplanmasında hesap hatası yapılarak 20.830 manat olarak yazılmıştır. Oysa kalemler hesaplandığında toplam zararın 21.030 manat olduğu görülecektir. Tabloya doğru sonuç olan 21.030 manat yansıtılarak bu sonuç üzerinden para birimlerinin karşılıkları ortaya çıkarılmıştır. Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/14-1.

238 BOA. HR. SYS. 2394/14-5.

239 BOA. HR. SYS. 2394/14-6.

Tablo 43: Mustafa'nın Rusya'nın Besarabya Vilayetinin Besri Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁴⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Fırın ve İçerisinde Kalan Çeşitli Alet ve Edevatlar	6.500
TOPLAM		6.500 Manat 6.500 Ruble 81.250 Kuruş 677 Lira

2.1.44. Celilzâde İsmail Hakkı

Celilzâde İsmail Hakkı²⁴¹, Hemşin'in Gumno/Yaltkaya köyündendir. Babasının adı belgelerde belirtilmemiştir. Rusya'nın Sivastopol ve Varşova şehirlerinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. 1915 yılında Ruslar tarafından fırınına el konulmuş ve sınır dışına çıkarılmıştır. Kendisi, memleketi olan Hemşin'e döndükten sonra kaza birimi olan Atina/Pazar Kaymakamlığına dilekçe vermiştir. R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihli dilekçesinde Rusya'da kalan 134.000 manat kıymetindeki zararının Osmanlı Devleti'nin yetkili birimlerince Ruslardan tahsil edilmesini talep etmiştir²⁴². İsmail Hakkı'nın dilekçesi daha sonra ilgili birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 15 Haziran 1332/M. 28 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 144. sayfasına kaydedilmiştir²⁴³.

Tablo 44: İsmail Hakkı'nın Rusya'nın Sivastopol ve Varşova Şehirlerinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁴⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Sivastopol'da 1 Adet Kahvehane Bedeli	30000
2	Sivastopol'da 1 Adet Aşhane Bedeli	20000
3	Sivastopol'da 1 Adet At Arabası	3000
4	Varşova'da Fırın Bedeli	50000
5	Varşova'daki Fırında Buğday Unu	1500
6	Varşova'da Odun	1000
7	Varşova'da 2 Adet At Arabası	2500
8	Varşova'da Yağ, Şeker Vesaire	2000
9	Varşova'da 17 Adet Dükkân	24000
TOPLAM		134.000 Manat 134.000 Ruble 1.675.000 Kuruş 13.958 Lira

240 BOA. HR. SYS. 2394/14-5.

241 Adı geçen esnafın aşhane, kahvehane ve fırın işletmeciliğiyle iştigal ettiği anlaşılmaktadır. Fırıncılık yapan esnaflar arasında değerlendirilmiştir.

242 BOA. HR. SYS. 2394/14-7.

243 BOA. HR. SYS. 2394/14-8.

244 BOA. HR. SYS. 2394/14-7.

2.1.45. Topaloğlu Hurşit

Topaloğlu Hurşit, Atina/Pazar'ın Apsu/Suçatı köyünden Topaloğlu Salih'in oğludur. Uzun yıllar Rusya'nın Besarabski şehrinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. 1915 yılında Ruslar tarafından sınır dışı edilince memleketi olan Atina/Pazar'a dönmüştür. Rusya'nın ilgili şehrinde kalan 4.500 manat tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin ara buluculuğuyla Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi için R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihinde kaymakamlık birimine dilekçe vermiştir. Hurşit'in dilekçesinde iddia ettiği hususlar belediye kayıtlarından da anlaşılmıştır²⁴⁵. Hurşit'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretinde gönderilerek burada görüşülmüş akabinde Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 13 Temmuz 1332/M. 26 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 155. sayfasına kaydedilmiştir²⁴⁶.

Tablo 45: Hurşit'in Rusya'nın Besarabski Şehirlerinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁴⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Fırın İşletme Ruhsat Bedeli	2500
2	Odun	500
3	Buğday Unu	1000
4	Yağ ve Yumurta	500
TOPLAM		4.500 Manat 4.500 Ruble 56.250 Kuruş 468 Lira

2.1.46. Çıracıoğlu Hacı Emin

Hacı Emin Atina/Pazar'ın Makrevis/Konaklar köyünden Çıracıoğlu İsmail'in oğludur. Rusya'nın Kırım ve Yalta şehirlerinde kontrat ederek kiraladığı mülklerde fırın ve lokanta işletmeciliği yapmak suretiyle ticaretle meşgul olmuştur. 1915 yılında ticarethanesine Ruslar tarafından cebren el konulması ve ardından sınır dışı edilmesi üzerine memleketi olan Atina/Pazar'a dönerek Atina/Pazar Kaymakamlığına R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir. Hacı Emin dilekçesinde Ruslar tarafından gasp edilen 32.800 manat tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin yetkili birimlerince Ruslardan tahsil edilmesini talep etmiştir²⁴⁸. Hurşit'in dilekçesi ilgili kaymakamlıktan Dâhiliye Nezaretine gönderildikten sonra burada değerlendirilmiş ve akabinde Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare

245 BOA. HR. SYS. 2394/14-9.

246 BOA. HR. SYS. 2394/14-10.

247 BOA. HR. SYS. 2394/14-9.

248 BOA. HR. SYS. 2394/14-11.

edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 2 Temmuz 1332/M. 15 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 149. sayfasına kaydedilmiştir²⁴⁹.

Tablo 46: Emin'in Rusya'nın Kırım Vilayetine Yalta Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁵⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Adet Lokanta ve İçerisinde Bulunan Çeşitli Eşyalar	18000
2	Kömür, Şeker Vesaire	1500
3	Kira ve Peşinat Olarak Ödenenler	1800
4	1 Adet Fırın Bedeli	8000
5	Fırının İçinde Bulunan Şeker, Buğday Unu Vesairesi	3500
TOPLAM		32.800 Manat 32.800 Ruble 410.000 Kuruş 3.416 Lira

2.1.47. Apiloğlu Halil

Apiloğlu Ahmet'in oğlu olan Halil, Hemşin'in Cannotobra/Aşağı Şimşirli köyündendir. Uzun yıllar Rusya'nın Mogilyov vilayetinde ve Yalinski Sokağı'nda kontrat ederek kiraladığı bir mülkte fırıncılık zanaatıyla iştilig etmiştir. 1915 yılında Rusya Devleti tarafından alınan bir karar üzerine 20.000 manat değerindeki fırın ve içindeki çeşitli eşyalara el konulmuştur. Ardından Ruslar tarafından sınır dışı edilen Apiloğlu Halil memleketi olan Hemşin'e döndükten sonra Hemşin'in bağlı bulunduğu kaza kaymakamlığına dilekçe vermiştir. Halil R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihinde verdiği dilekçesinde yukarıda belirtilen meblağın Osmanlı Devleti aracılığıyla Ruslardan tahsil edilmesini talep etmiştir²⁵¹. Halil'in dilekçesi kaymakamlıktan Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 18 Haziran 1332/M. 1 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 139. sayfasına kaydedilmiştir²⁵².

249 BOA. HR. SYS. 2394/14-12.

250 BOA. HR. SYS. 2394/14-11.

251 BOA. HR. SYS. 2394/14-13.

252 BOA. HR. SYS. 2394/14-14.

Tablo 47: Halil'in Rusya'nın Mogilyov²⁵³ Vilayetinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁵⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Adet Fırın Bedeli	10000
2	Fırında Mevcut Odun, Buğday Unu ve Çeşitli Eşyaların Değerleri	5000
3	Kira ve Peşin Ödenen Ücretler	3000
4	1 Adet Kahvehane Bedeli	1000
5	Kahvehanenin İçinde Bulunan Çeşitli Eşyalar	1000
TOPLAM		20.000 Manat 20.000 Ruble 250.000 Kuruş 2.083 Lira

2.1.48. Hortoloşoğlu Süleyman ve Kardeşi Halil

Hortoloşoğlu Süleyman ve kardeşi Halil Atina/Pazar merkez köyündendir. Babalarının isimleri belgelerde ifade edilmemiştir. Uzun zamandan beri Rusya'nın Çibnomer vilayetinin merkezinde Naviliski şehrindeki kontrat ederek kiraladıkları bir nolu mülkte fırıncılık zanaatıyla işgal ederken 1915 yılında Ruslar tarafından fırınına el konulmuş ardından sınır dışına çıkarılmışlardır. Memlekete döndükten sonra Atina/Pazar Kaymakamlığına R. 28 Teşrinievvel 1331/M. 10 Kasım 1915 tarihinde mağduriyetini anlatan dilekçe vermişlerdir²⁵⁵. Süleyman ve Halil'in dilekçesi daha sonra kaymakamlıktan ilgili birimler üzerinden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 5 Haziran 1332/M. 18 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 116. sayfasına kaydedilmiştir²⁵⁶.

Tablo 48: Süleyman ve Kardeşi Halil'in Rusya'nın Çibnomer Vilayeti Merkezinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁵⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	Çuvalı 150 Kuruştan 125 Çuval Buğday Unu	18750 ²⁵⁸
2	500 Adet Boş Çuval	1500
3	150 Çeki Odun	5000
4	50 Çuval Şeker	20000
5	300 Kasa Kurabiye	3000
6	Fırının İçinde Bulunan Çeşitli Eşyalar	31000
7	Veresiye Verilip Ücreti Tahsil Edilemeyen Alacaklar	6000
TOPLAM		85.250 Kuruş 710 Lira 6.820 Manat 6.820 Ruble

253 Mogilyov: Beyaz Rusya'nın şehirlerinden biridir. Nehir kıyısında yer alır.

254 BOA. HR. SYS. 2394/14-13.

255 BOA. HR. SYS. 2394/14-19.

256 BOA. HR. SYS. 2394/14-20.

257 BOA. HR. SYS. 2394/14-19.

258 Belgede bu satırda bir hesap hatası yapıldığı tespit edilmiştir. Çuvalı 150 kuruştan 125 çuval buğday ununun fiyatı 15.000 kuruş değil 18.750 kuruş yapmaktadır. Bu sebeple bu satırdaki 15.000 kuruş olarak yanlış belirtilen zarar 18.750 kuruş olarak değiştirilerek tabloya yansıtılmış ve toplam zarar yapılan değişikliğe göre hesaplanmıştır.

2.1.49. Yazıcızâde Mehmet ve Ortağı Hüseyin

Uzun yıllar Rusya’da fırıncılık zanaatıyla işgal eden Yazıcızâde Mehmet ve Hüseyin Hemsin nahiyесinin Zuğa Ortaköy köyündendirler. Rusya’nın Cibnover ve Naviliski şehrinde kontrat ederek kiraladıkları bir mülkte ekmek fırını işletmişlerdir. 1915 yılında Rusya Devleti’nin aldığı karar üzerine fırınlarından el çektirilmişler ve fırın dükkânının içinde bulunan tüm alet ve edevatlar Rus kolluk güçleri tarafından cebren alınmıştır. Ardından Mehmet ve Ortağı Hüseyin Rusya Devleti’nin ilgili birimleri tarafından sınır dışına çıkarılmışlardır. Bunun üzerine Mehmet ve Hüseyin memleketleri olan Atina/Pazar’a gelerek kaymakamlık birimine mağdur olduklarını içeren dilekçe vermişlerdir. R. 30 Teşrinievvel 1331/M. 12 Kasım 1915 tarihinde verdikleri dilekçede 49.330 manat tutarındaki zararının Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya Devleti’nden tahsil edilmesi istenmiştir. Mehmet ve Hüseyin’in uzun yıllardır Rusya’nın muhtelif şehirlerinde ticaretgâhlarının olduğu Atina/Pazar Belediyesi kayıtlarından da teyit edilmiştir²⁵⁹. Mehmet ve Hüseyin’in dilekçeleri daha sonra kaymakamlık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra Tezkere R. 20 Temmuz 1332/M. 2 Ağustos 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 171. sayfasına kaydedilmiştir²⁶⁰.

Tablo 49: Mehmet ve Ortağı Hüseyin’in Rusya’nın Seriski Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁶¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Bab Fırın 3 Bab Satış Mağazası Bedeli	35000
2	Çuvalı 10 Manattan Buğday Unu	2250
3	10 Vagon Odun	1500
4	30 Çuval Şeker	1500
5	Kilosu Bir Buçuk Manattan 400 Kilo Sade Yağ	600
6	Tahıl	640
7	3000 Adet Yumurta	90
8	1 Potası 20 Manattan 100 Pota Konfet Şekeri	2000
9	1 Bab Fırın ve Mağaza Gedığı Bedeli	5000
10	Çuvalı 15 Manattan 30 Çuval Buğday Unu	450
11	Vağonu 150 Manattan 1 Vagon Odun	150
12	Diğer Malzemelerin Tamamı	150
TOPLAM		49.330 Manat 49.330 Ruble 616.625 Kuruş 5.138 Lira

259 BOA. HR. SYS. 2394/18-1.

260 BOA. HR. SYS. 2394/18-2.

261 BOA. HR. SYS. 2394/18-1.

2.1.50. Sertalioğlu Mehmet

Sertalioğlu Mehmet, Hemşin nahiyesinin Meleskür/Ortayol köyünden Sertalioğlu Abdulkadir'in oğludur. Bir arkadaşıyla beraber Rusya'nın Minsk vilayeti dolaylarında fırıncılık ve pastacılık işleriyle meşgul olmuşlardır. 1915 yılında Birinci Dünya Savaşı kapsamında Osmanlı-Rus Harbi başlayınca Rus hükümetinin aldığı karar üzerine Mehmet'in fırın ve içindeki eşyalara el konulmuş, Mehmet ve arkadaşı sınır dışına çıkarılmışlardır. Mehmet, memleketi olan Hemşin'e döndükten sonra Hemşin nahiyesinin bağlı bulunduğu Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe vermiştir. Mehmet ve arkadaşının uzun yıllardan beri Rusya'da fırıncılık zanaatıyla meşgul oldukları belediye birimlerinde yapılan tahkikat ve birimdeki kayıtlardan teyit edilmiştir²⁶². Mehmet'in dilekçesi daha sonra kaymakamlıktan Dâhiliye Nezaretine iletilmiştir. Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 28 Temmuz 1332/M. 10 Ağustos 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 167. sayfasına kaydedilmiştir²⁶³.

Tablo 50: Mehmet'in Rusya'nın Minsk Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁶⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Fırın ve Satış Mağazası Bedeli	35000
2	150 Çuval Buğday Unu	2250
3	Adedi 33 Manattan 20 Adet Meşe Odunu	660
4	Çuvalı 30 Manattan 20 Çuval Şeker	600
5	2000 Boş Çuval	400
6	Marmelat	540
7	Pekmez	400
8	20 Pota Yumurta	300
TOPLAM		40.150 Manat 40.150 Ruble 501.875 Kuruş 4.182 Lira

2.1.51. Mollaalizâde İsmail

Fırıncı esnaflarından İsmail, Hemşin nahiyesinin Baş Hemşin köyünden Mollazâde İbrahim'in oğludur. Uzun yıllar Rusya'nın Bodoski vilayeti dâhilindeki Karistopol şehrinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olan İsmail, 1915 yılında Birinci Dünya Savaşı kapsamında Osmanlı-Rus Harbi başlayınca Rus hükümetinin kararına istinaden kolluk kuvvetlerince dükkânına el konulmuş, tüm birikimleri

262 BOA. HR. SYS. 2394/18-3.

263 BOA. HR. SYS. 2394/18-4.

264 BOA. HR. SYS. 2394/18-3.

alınmış ve sınır dışına çıkarılmıştır. Bu gelişmelerin üzerine İsmail, memleketi olan Hemşin nahiyesine dönmüş ve Hemşin'in bağlı bulunduğu Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına R. 30 Teşrinievvel 1331/M. 12 Kasım 1915 tarihinde dilekçe yazmıştır²⁶⁵. İsmail dilekçesinde Ruslar tarafından cebren el okunulan birikimlerinin karşılığı olan 55.970 manat tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin ilgili birimlerince Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini talep etmiştir. İsmail'in dilekçesi kaymakamlıktan Dâhiliye Nezaretine gönderildikten sonra burada görüşülmüş ve ardından Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarihi ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 146. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 25 Haziran 1332/M. 8 Temmuz 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir²⁶⁶.

Tablo 51: İsmail'in Rusya'nın Kaminçi Bodoski Vilayeti Karistopol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁶⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Çuvalı 15 Manattan 600 Çuval Buğday Unu	9000
2	40 Saçın Odun	2400
3	50 Çuval Şeker	1500
4	40 Batman Yağ	360
5	Kanafet Şekerleri	5000
6	1. Fırın, Bu Fırının Satış Yerleri ve Bunların İçinde Bulunan Çeşitli Eşyalar	20000
7	2. Fırının İşletme Ruhsat Bedeli İle İçinde Bulunan Çeşitli Eşyalar	10000
8	Fırında Mevcut Buğday Unu	3000
9	Fırında Bulunan Odun	1200
10	Çuvalı 20 Manattan 2000 Boş Çuval	400
11	Her İki Fırına Ait Veresiyede Kalan	2000
12	20 Çuval Şeker	600
13	10 Pota Kanafet	250
14	10 Pota Yağ	260
TOPLAM		55.970 Manat 55.970 Ruble 699.625 Kuruş 5.830 Lira

2.1.52. Noranzâde Ali

Uzun yıllar Rusya'nın Riga vilayetinin merkezinde Nibasri Sokağı'ndaki bir mülkte fırıncılık zanaatıyla uğraşan Noranzâde Ali, Hemşin nahiyesinin Meleskür/Ortayol köyünden Memiş Efendi'nin oğludur. Rusya hükümetinin aldığı karar üzerine Ali'nin işlettiği fırın ve içindeki eşyalara kolluk kuvvetleri tarafından el

265 BOA. HR. SYS. 2394/18-5.

266 BOA. HR. SYS. 2394/18-6.

267 BOA. HR. SYS. 2394/18-5.

konulmuştur. Ardından Ruslar Ali'yi sınır dışına çıkartmışlardır. Bu gelişmelerin üzerine memleketi olan Hemşin'e dönmek zorunda kalan Ali, Hemşin nahiyesinin bağlı bulunduğu kaza birimi olan Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına R. 30 Teşrinievvel 1331/M. 12 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir²⁶⁸. Dilekçede Rusya'da kalan ve Ruslar tarafından el konulan 96.400 manat tutarındaki zararının Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini talep etmiştir. Ali bu dilekçeyi aynı köyden olan ortakları Gürhanoğlu İbrahim Ağa, Musaömeroğlu Mikdad Efendi ve Gürhanoğlu Mustafa Ağa ile birlikte yazmıştır. Atina/Pazar Belediyesince de bu bilgiler kayıtlardan teyit edilmiştir²⁶⁹. Ali'nin dilekçesi daha sonra kaymakamlıktan Dâhiliye Nezaretine gönderilmiş ve burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 28 Temmuz 1332/M. 10 Ağustos 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 166. sayfasına kaydedilmiştir²⁷⁰.

Tablo 52: Ali'nin Rusya'nın Riga Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁷¹.

No	Mahın Cinsi	Mahın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1000 Çuval Un	10000
2	200 Vagon Odun	30000
3	100 Çuval Şeker	3000
4	10000 Adet Yumurta	400
5	3000 Çuval Yün	600
6	50 Pota Mağmul Pasta	150
7	50 Pota Şeker	250
8	Fırının ve Satış Mağazalarının Değeri	52000
TOPLAM		96.400 Manat 96.400 Ruble 1.205.000 Kuruş²⁷² 10.041 Lira

2.1.53. Hacıkamiloğlu Ahmet

Hacıkamiloğlu Ahmet, Hemşin nahiyesinin Zuğa Ortaköy/Çamlıtepe köyünden Hacı Ali'nin oğludur. Rusya'nın Kaypodol vilayeti dâhilinde Vinabca şehrinde Nikolayoski Birisikat pazarında beş yıllığına kontrat ederek kiraladığı bir mülkte fırın dükkânı işletmiştir. 1915 yılında Osmanlı-Rus Harbi başlayınca Rusya hükümeti yetkililerince alınan karar üzerine Rusya'da ticarî faaliyetlerini sürdüren diğer Osmanlı vatandaşları gibi Ahmet'in de fırın gediğine el konulmuş

268 Kanfet: Akide Şekeri.

269 BOA. HR. SYS. 2394/18-7.

270 BOA. HR. SYS. 2394/18-8.

271 BOA. HR. SYS. 2394/18-7.

272 Bu belgede toplam zarar 96.400 manat olarak hesaplanmış ve 1.305.000 kuruş karşılığına tekabül ettiği gösterilmiştir. Oysaki dilekçenin verildiği tarihte 1 manat 12.5 kuruşa denk gelmekteydi. Bu veriler dikkate alındığında 96.400 manatın karşılığı 1.305.000 kuruş değil 1.205.000 kuruş ettiği anlaşılacaktır. Hesap hatası giderilerek doğru sonuç tabloya ve genel hesaplamalara yansıtılmıştır. İlgili belge için Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/18-7.

ve Ahmet sınır dışı edilmiştir. Ahmet, Rusya’da kalan 23.800 manat tutarındaki zararının karşılanması için hak arayışına girmiştir. Bu kapsamda memleketi olan Hemşin’e döndükten sonra Atina/Pazar Kaymakamlığına R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir²⁷³. Dilekçe yerel idarî birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine ulaştırılmıştır. Ahmet’in dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarasıyla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 28 Temmuz 1332/M. 10 Ağustos 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 169. sayfasına kaydedilmiştir²⁷⁴.

Tablo 53: Ahmet’in Rusya’nın Kaypodol Vilayetinin Vinabca Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁷⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Tatlıcı Fırını Bedeli	12000
2	İçerisinde Kalan Çeşitli Eşyalar	7000
3	Fırına Mensup 3 Adet Satış Reyonu	4500
4	1 Adet At Arabası	300
TOPLAM		23.800 Manat 23.800 Ruble 297.500 Kuruş 2.479 Lira

2.1.54. Davioğlu Mustafa

Davioğlu Mustafa, Hemşin nahiyesinin Çinkit/Uğrak köyünden Hüseyin Usta’nın oğludur. Rusya’nın Luç şehrinde Yeserekoski Sokağı’nda iki ve otuz altı numaralı mülklerde fırın, iki kiraathane ve dört bab dükkâna sahipti. Mustafa Rusya Devleti yetkililerince tüm mallarına el konulup sınır dışı edilince Rusya’nın ilgili şehrinde kalan 55.000 manat değerindeki birikimlerinin tazmini için hak arayışına girmiştir. Bu doğrultuda memleketine dönünce Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir²⁷⁶. Mustafa’nın dilekçesi kaymakamlıktan ilgili birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 12 Temmuz 1332/M. 25 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 101. sayfasına kaydedilmiştir²⁷⁷.

273 BOA. HR. SYS. 2394/18-9.

274 BOA. HR. SYS. 2394/18-10.

275 BOA. HR. SYS. 2394/18-9.

276 BOA. HR. SYS. 2394/18-11.

277 BOA. HR. SYS. 2394/18-12.

Tablo 54: Mustafa'nın Rusya'nın Luç Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁷⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	2 Fırında Bulunan Çeşitli Eşyalar	10000
2	Fırınlara Bağlı Satış Dükkânları	3000
3	Fırının Darh Tarafında Kâin Masrafı	2000
4	Buğday Unu	7000
5	Fırının Yakınındaki Kırâathane	4000
6	Diğer Kırâathane	7000
7	Fırına Bağlı Diğer Dükkân	8000
8	Amelelere Verilen Ücret	4000
9	Kendimize Mahsus Ticaret Malzemeleri	10000
TOPLAM		55.000 Manat 55.000 Ruble 687.500 Kuruş 5.729 Lira

2.1.55. Hacıkamiloğlu Muhayyer

Rusya'nın Vamipodol vilayeti dâhilinde Veniyabçe şehrinde Nikolayoski Perbikat pazarında yedi yıllığına kontrat ederek kiraladığı Verkilis'in mülkünde fırıncılık zanaatıyla meşgul olan Hacıkamiloğlu Muhayyer, Hemşin nahiyesinin Zuğa Ortaköy/Çamlıtepe köyünden Ali'nin oğludur. Rusya Devleti'nin yetkili birimlerince Birinci Dünya Savaşı gerekçe gösterilerek Muhayyer'in ticaretgâhına el konulmuş ve Muhayyer sınır dışına çıkarılmıştır. Muhayyer memleketine dönünce Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermek suretiyle devletinden yardım talebinde bulunmuştur. Muhayyer dilekçesinde Ruslar tarafından cebren el konulan tüm mallarının karşılığındaki 33.300 manat tutarındaki zararının Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi talep etmiştir²⁷⁹. Muhayyer'in dilekçesi ilgili idarî birimler kanalıyla kaymakamlıktan Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile bildirilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 168. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 28 Temmuz 1332/M. 10 Ağustos 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir²⁸⁰.

278 BOA. HR. SYS. 2394/18-11.

279 BOA. HR. SYS. 2394/18-13.

280 BOA. HR. SYS. 2394/18-14.

Tablo 55: Muhayyer'in Rusya'nın Vamipodol Vilayeti Veniyabçe Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁸¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	3 Ocaklı 1 Fırın Dükkân Bedeli	10000
2	İçerisinde Kalan Eşya ve Çeşitli Eşyalar	8000
3	Fırına Mensup 6 Adet Dükkân Bedeli ve İçindeki Eşyalar	9000
4	Veresiyede ve Kirada Kalanlar	6000
5	1 Adet At Arabası	300
TOPLAM		33.300 Manat 33.300 Ruble 416.250 Kuruş 3.468 Lira

2.1.56. Hacıkamiloğlu Recep

Hacıkamiloğlu Recep, Hemşin nahiyesinin Zuğa Ortaköy/Çamlıtepe köyünden Hacı Ali'nin oğludur. Uzun yıllardan beri Rusya'nın Kopuf vilayeti dâhilinde Teşbof şehrinde beş yıllığına kontrat ederek kiraladığı bir mülkte fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sürecinde 1915 yılında Osmanlı vatandaşı olarak Rusya'da ticarî faaliyetleri sürdürdüğü gerekçesiyle Rusya hükümetinin aldığı karar üzerine ticaretgâhına cebren el konulmuş ve sınır dışına çıkarılmıştır. Bu gelişmelerin yaşanması üzerine memleketine dönüp Osmanlı Devleti'nin yetkili mercilerine başvurmak suretiyle hak arayışına girmiştir. Bu sebeple Rusya'da kalan ve Ruslar tarafından gasp edilen 12.350 manat değerindeki birikimlerinin Rusya'dan tahsil edilmesi için Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir. Recep'in iddiaları belediyece tetkik edilmiş ve doğrulanmıştır²⁸². Bu süreçler tamamlandıktan sonra Recep'in dilekçesi Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dâhiliye Nezaretinde R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarihinde görüşülmüştür. Bu görüşmelerin tamamı 2418/2429 numarasıyla istişare edilerek R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numarasıyla 1. kalemde bulunan hususi defterin 170. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 30 Temmuz 1332/M. 12 Ağustos 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir²⁸³.

Tablo 56: Recep'in Rusya'nın Kopuf Vilayeti Teşbov Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁸⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Fırın Dükkânı	9000
2	Fırının İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	3000
3	1 Adet At ve 1 Adet de At Arabası	350
TOPLAM		12.350 Manat 12.350 Ruble 154.375 Kuruş 1.286 Lira

281 BOA. HR. SYS. 2394/18-13.

282 BOA. HR. SYS. 2394/18-15.

283 BOA. HR. SYS. 2394/18-16.

284 BOA. HR. SYS. 2394/18-15.

2.1.57. Alabzâde Mahmut Usta

Mahmut Usta, Hemşin nahiyesine bağlı Makrevis/Konaklar köyündendir. Babasının adı belgelerde ifade edilmemiştir. Uzun yıllar Rusya'nın Alusna şehrinde ekmek fırını işletmiştir. 1915 yılında Rusya hükümeti tarafından alınan karar üzerine ticaretgâhına el konulmuş ve sınır dışına çıkarılmıştır. Rusya'da kalan 101.900 manat tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin ilgili kurumlarınca Rusya'dan tahsil edilmesi için Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir. Dilekçe Atina/Pazar Belediyesi'ndeki ilgili birimlerince de doğrulanmıştır²⁸⁵. Sonraki süreçlerde Mahmut'un dilekçesi Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 163. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 26 Temmuz 1332/M. 8 Ağustos 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir²⁸⁶.

Tablo 57: Mahmut Usta'nın Rusya'nın Alusna Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁸⁷.

No	Mahın Cinsi	Mahın Değeri (Manat)
1	Alusna Şhrinde 1 Adet Fırın	15700
2	Fırının İçindeki Çeşitli Eşyalar	12500
3	Veresiye ve Kirada Kalanlar	9200
4	Alusna Şhrinde Yantlobuci Caddesinde 1 Adet Fırın	10000
5	Fırının İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	7400
6	Veresiye ve Kirada Kalanlar	6600
7	Alusna'da Nanarek Adıyla Bilinen 1 Adet Fırın	5100
8	Fırının İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	2000
9	Yine Veresiyede ve Kirada Kalanlar	1200
10	Alusna'da Merkezi Üzerinde Olana Fırın	12100
11	İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	7400
12	Veresiyede ve Kirada Kalanlar	4500
13	Aynı Şehirde Pirdonsoski Sokağında 1 Adet Fırın	3200
14	İçerisinde Kalan Çeşitli Eşyalar	800
15	Aynı Şehirde 1 Adet Aşhane	2800
16	İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	1400
TOPLAM		101.900 Manat 101.900 Ruble 1.273.750 Kuruş 10.614 Lira

285 BOA. HR. SYS. 2394/18-17.

286 BOA. HR. SYS. 2394/18-18.

287 BOA. HR. SYS. 2394/18-17.

2.1.58. Muhtaroğlu Şakir

Muhtaroğlu Şakir Rusya'nın Panva vilayeti dâhilinde Migruru şehrinde Davirmargobci adındaki kişiden beş yıllığına kontrat ederek kiraladığı bir mülkte fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Kendisi Hemşin nahiyesinin Sanu/Topluca köyünden Ömer'in oğludur. 1915 yılında Rusya hükümetinin aldığı karar üzerine ülke dışına çıkarılmıştır. Rusya'da kalan 21.050 manat tutarındaki zararının Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi için Atina/Pazar Kaymakamlığına R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir. Bu iddialar, Atina/Pazar Belediyesi'nde de doğrulanmıştır²⁸⁸. Şakir'in dilekçesi sancak ve vilayet idarî birimleri aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe, Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 25 Haziran 1332/M. 8 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 145. sayfasına kaydedilmiştir²⁸⁹.

Tablo 58: Şakir'in Rusya'nın Panva Vilayeti Migruru Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁹⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Bir Tatlıcı Fırını 1 Adet de Ekmek Fırını	10000
2	Fırının İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	5000
3	Fırına Mensup 2 Adet Dükkân	3000
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	3050
TOPLAM		21.050 Manat 21.050 Ruble 263.125 Kuruş²⁹¹ 2.192 Lira

2.1.59. Dervişişöglü Mustafa

Rusya'nın Akmescit civarında Kahofka ve Herson şehirlerinde fırıncılık ticaretiyle meşgul olan Mustafa Mapavri/Çayeli nahiyesinin Karoz Kuvaroz/Sabuncular köyünden Dervişişöglü Süleyman'ın oğludur. On altı yıl boyunca Rusya'da ekmek fırını işletmiştir. 1915 yılında Rusya Devleti'nin aldığı karar üzerine Mustafa'nın fırınına el koymuş ve Mustafa sınır dışına çıkartılmıştır. Verilen karar üzerine Mustafa memleketine dönerek yukarıda belirtilen şehirlerde kalan mal varlıklarının Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi için Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına R. 3 Teşrinisani 1331/M. 16 Kasım 1915 tarihinde dilekçe yazmıştır. Mustafa dilekçesinde Osmanlı Devleti'nin yetkili birimlerince

²⁸⁸ BOA. HR. SYS. 2394/18-19.

²⁸⁹ BOA. HR. SYS. 2394/18-20.

²⁹⁰ BOA. HR. SYS. 2394/18-19.

²⁹¹ Belgede 21.050 manatın karşılığı olarak 267.625 kuruş olarak gösterilmiştir. Ancak bir hesap hatası yapıldığı anlaşılmıştır. Dilekçenin verildiği tarihte manat ve kuruşun karşılık değerleri dikkate alındığında 267.625 kuruş değil 263.125 kuruşa tekabül edeceği anlaşılacaktır. Doğru sonuç tabloya ve metin içeriğine yansıtılmıştır. Hesap hatası yapılan belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/18-19.

Rusya'da bırakmak zorunda kaldığı 725 lira tutarındaki zararların Rusya'dan tazmin edilmesini istemiştir²⁹². Mustafa'nın iddiaları Atina/Pazar Belediyesi'nin kayıtlarından da doğrulanmıştır. Mustafa'nın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 19 Mayıs 1332/M. 1 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 82. sayfasına kaydedilmiştir²⁹³.

Tablo 59: Mustafa'nın Rusya'nın Akmescid Vilayetinin Kahofka ve Herson Şehirlerinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁹⁴.

No	Mahın Cinsi	Mahın Değeri (Lira)
1	1 Adet Fırın Gediği	300
2	Diğer Fırının Bedeli	200
3	Çeşitli Matlubat	100
4	İki Fırında 20 Çuval Buğday Unu	25
5	Fırının İçindeki Çeşitli Eşyalar	35
6	Borç Verilip Alınmayan Bedel	55
7	600 Adet Şahsına Mahsus Un Çuvalları	10
TOPLAM		725 Lira 87.000 Kuruş 6.960 Manat 6.960 Ruble

2.1.60. Mollaibrahimoğlu İbrahim ve Ortakları

Rusya'nın Kefe şehrinde yirmi yıldan beri fırıncılık zanaatıyla meşgul olan Mollaibrahimoğlu İbrahim Mapavri/Çayeli nahiyesinin Latum/Madenli köyünden Mehmet'in oğludur. Ortaklar Ahmet'in çocuklarından Dervişoğlu Ali ve Mustafa ile Safoğlu Recep'le aynı köyde dirler. Adı geçen şahısların ticaretgâhları 1915 yılında Rusya Devleti'nin aldığı karar üzerine zorla kapatılmış fırının içindeki mallar yağmalanmış ve kendileri de sınır dışına çıkarılmışlardır. Rusya'nın Kefe şehrinde kalan ve 1.249 lira tutarında olan zararlarının Osmanlı Devleti'nin yetkili mercilerince Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi için hak arayışlarına girişmişlerdir. Bu kapsamda yukarıda adı geçen ortaklar memleketlerine döndükten sonra R. 16 Teşrinisani 1331/M. 29 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmışlardır²⁹⁵. Kaymakamlığa verilen dilekçenin belediye birimlerinde tahkik edilerek iddiaların doğruluğu teyit edilmiştir. İbrahim, Ali ve Mustafa'nın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M.

292 BOA. HR. SYS. 2394/21-9.

293 BOA. HR. SYS. 2394/21-10.

294 BOA. HR. SYS. 2394/21-11.

295 BOA. HR. SYS. 2394/47-1.

28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1 Mayıs 1332/M. 14 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 44. sayfasına kaydedilmiştir²⁹⁶.

Tablo 60: İbrahim, Ali ve Mustafa'nın Rusya'nın Kefe Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri²⁹⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	2 Adet Fırın	110
2	Bu Fırınlardan Satış Mağazalarındaki Cemekânlar	65
3	1 Adet Fırında Kullanılan Demir Kasa	50
4	1 Adet Dikiş Makinesi	15
5	1 Adet Demir ve Ahşaptan Çekmece	15
6	2 Adet Terazi	16
7	1 Adet Ekmek Taşımak İçin Kullanılan El Arabası	3
8	Tekne, Kürek, Su Boğçası ve Varil	15
9	Fener Lambası	5
10	Demir Karyola	25
11	Odun	25
12	Buğday Unu	15
13	1000 Adet Boş Çuval	25
14	Peşinen Verilen Kira	70
15	2 At 1 Araba	200
16	Handa Kalan Ot	15
17	Veresiyeye Verilen	300
18	Diğer Fırın	50
19	Bu Fırının Bedeli	100
20	Kirası	50
21	Fırının İçinde Kalan Un	30
22	Veresiyesi	50
TOPLAM		1.249 Lira²⁹⁸ 149.880 Kuruş 11.990 Manat 11.990 Ruble

2.1.61. Safoğlu Recep Çavuş ve Akif

Safoğlu Recep Çavuş ve kardeşi Safoğlu Akif Rize'nin Aronmağloz/Camıdağı köyündendirler. Babalarının isimleri arşiv belgelerinde zikredilmemiştir. Kendileri

296 BOA. HR. SYS. 2394/47-2.

297 BOA. HR. SYS. 2394/47-3.

298 Dilekçede adı geçen şahısların 1.206 lira zarar ettiğine yönelik bilgiler mevcut olsa da (BOA. HR. SYS. 2394/47-3) aynı belgenin farklı nüshalarında dilekçe sahiplerinin ibraz ettikleri malların karşılığında belirttikleri ürünlerin fiyatları hesaplandığında toplam zararın 1.206 değil 1.249 lira olduğu anlaşılmaktadır. Bunun sebebi fırın giderlerinin birinde 361 olarak yazılması gereken zararın genel toplama eklenirken 316 lira şeklinde belirtilmesinden kaynaklanmıştır. Geriye kalan 2 liralık hesap açığının ise hangi hatadan dolayı yapıldığı tespit edilememiştir. Kuvvetle muhtemeldir ki sehven yapılmış bir hatadır. Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/47-3. Bu nedenle metin içindeki zarar miktarı da 1.249 lira olacak şekilde düzenlenmiştir.

Rusya'nın Gamipodoski vilayetinin Setanof kasabasında bulunan fabrikalar muhitinde fırın işletmeciliği ile uğraşmışlardır. 1915 yılında Ruslar tarafından ticaretgâhlarına cebren el konulup sınır dışı edilince memleketlerine dönmüşler ve Rusya'da kalan 2.370 lira tutarındaki zararlarının Ruslardan tahsis edilmesi için sancak mutasarrıflığına R. 18 Teşrinisani 1331/M. 1 Aralık 1915 tarihinde dilekçe vermişlerdir. Dilekçelerinde ifade edilen iddialar belediye birimlerinde de doğrulanmıştır²⁹⁹. Recep ve Akif'in dilekçeleri daha sonra kaymakamlık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 5 Mayıs 1332/M. 18 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 54. sayfasına kaydedilmiştir³⁰⁰.

Tablo 61: Recep ve Akif'in Rusya'nın Gamipodoski Vilayetinin Setanof Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁰¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	31 Adet Kürek	30
2	200 Adet Bakır Tepsisi	100
3	5 Adet Kazan	25
4	15 Adet 100 Arşın Muşamba	10
5	1 Kasa	100
6	1 Adet Dikiş Makinesi	40
7	14 Adet Yatak	70
8	200 Adet Sade Başlık Bohçası	120
9	2000 Kıyye ³⁰² (2564 kg) Şeker	100
10	1300 Yumurta	53
11	300 Çuval Buğday Unu	380
12	60 Adet Teneke	12
13	İki Dükkânda Olan 2 Defter	35
14	5 Adet Hesap Masası Örtüsü	50
15	1 Adet Ürün Dağıtma Arabası	45
16	Peşin Ödenen Fırın Dükkâmı Kira Bedeli	1000
17	Diğer Masraflar	200
TOPLAM		2.370 Lira 284.400 Kuruş 22.752 Manat 22.752 Ruble

299 BOA. HR. SYS. 2394/48-3.

300 BOA. HR. SYS. 2394/48-4.

301 BOA. HR. SYS. 2394/48-1.

302 Kıyye: Bir diğer adıyla okka. Eskiden kullanılan bir ağırlık ölçüsü. Şimdiki 1282 gram.

2.1.62. Çakıroğlu Hacı Mehmet

Aslen Rizeli olan ancak daha sonraları Sivas vilayetinin Lâdik³⁰³ kazasına yerleşen Çakıroğlu Hacı Mehmet Rusya'nın Minsk şehrinde fırın işletmiştir. Baba adı bilinmemektedir. Kendisi aslen Rizeli olduğu için dilekçesini de Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına R. 9 Kanunievvel 1331/M. 22 Ekim 1915 tarihinde vermiştir³⁰⁴. Dilekçede, Rusya'da kalan 30.150 manat tutarındaki zararının Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini istemiştir. Mehmet'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 1 Mart 1332/M. 14 Mart 1916 tarih ve 37.012 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine bir derkenar yazılmıştır. Bu yazışmaların tamamı R. 29 Mart 1332/M. 11 Nisan 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 17. sayfasına kaydedilmiştir³⁰⁵.

Tablo 62: Mehmet'in Rusya'nın Minsk Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁰⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Minsk Vilayetindeki Fırında 950 Çuval Buğday Unu	9500
2	10 Adet Meşe Odunu	250
3	30 Pota Tereyağı	450
4	50 Pota Ceviz, Badem ve Fındık İçi	900
5	30 Çuval Tuz ve Şeker	1800
6	10000 Adet Yumurta	100
7	2 Adet At	400
8	1 Adet Fayton	350
9	Fırın İçerisindeki Eşyalar	8000
10	Vilinskide Bulunan Mağazanın İçindeki Mallar Tahminen Değeri	1900
11	Zaharoski'de Bulunan Mağazadaki Maallar	2000
12	Perinski'de İstasyon Karşısında Bulunan Mağazadaki Mal ve Mobilya	1700
13	Koydonski'de Bulunan Mağazada Mal ve Mobilya	1500
14	Fırının Peşin Ödenen Kira Bedeli	1300
TOPLAM		30.150 Manat 30.150 Ruble 376.875 Kuruş 3.140 Lira

2.1.63. Derecizâde Hüseyin

Derecizâde Hüseyin Hemşin'in Çat köyünden Derecizâde Ali'nin oğludur. Rusya'nın Tanbuv vilayeti dâhilinde Kazlov şehrinde Moskofki Sokağı'nda Mihail Mikiribçi Koryanov'un kontrat ederek kiraladığı mülkünde fircincilik zanaatıyla meşgul olmuştur. 1915 yılında Ruslar tarafından ticaretgâhına el konulmuş ve sınır dışına çıkarılmıştır. Rusya'nın ilgili şehirlerinde kalan 15.000 rubleden fazla

303 Lâdik: Günümüzde Samsun'un ilçelerinden biridir.

304 BOA. HR. SYS. 2394/57-7.

305 BOA. HR. SYS. 2394/57-8.

306 BOA. HR. SYS. 2394/57-7.

zararının Osmanlı Devleti'nin yetkili birimlerince Ruslardan tazmin edilmesi için Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır³⁰⁷. Hüseyin'in dilekçesi daha sonra kaymakamlık merkezinden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine iletilmiştir. Hariciye Nezaretinde R. 1 Mart 1332/M. 14 Mart 1916 tarihinde yapılan görüşmelerin ardından 37008 numaralı derkenar yazılmıştır. Bu yazışmaların tamamı R. 22 Mart 1332/M. 4 Nisan 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 13. sayfasına kaydedilmiştir³⁰⁸.

Tablo 63: Hüseyin'in Rusya'nın Tanbuv Vilayeti Kazlov Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁰⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Ruble)
1	1 Adet Fırın Gediği ve İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	15.000
TOPLAM		15.000 Ruble 15.000 Manat 187.500 Kuruş 1.562 Lira

2.1.64. Alemdaroğlu Mehmet

Alemdaroğlu Mehmet, Mapavri/Çayeli nahiyesinin Perastan/Uzundere köyü sakinlerinden Hüseyin'in oğludur. Rusya'nın Kefe şehrinde Lokyarnovski Sokağı'nda kontrat ederek kiraladığı iki numaralı bir mülkte fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. 1915 yılında Rusya Devleti'nin aldığı bir karar üzerine fırın ve içindeki alet ve edevatlar Ruslarca zapt edilince Rusya'dan ayrılmak zorunda kalmıştır. Ruslar tarafından sınır dışı edilince Rusya cihetinde bırakmak zorunda kaldığı 60.000 ruble değerindeki zararların Ruslardan tahsil edilmesi için memleketi olan Rize'ye dönmüş ve sancak idarî birimine R. 9 Kanunisani 1331/M. 22 Ocak 1916 tarihinde dilekçe vermiştir. Verdiği dilekçede ileri sürdüğü iddialar belediyece oluşturulan bir komisyon aracılığıyla da teyit edilmiştir³¹⁰. Mehmet'in dilekçesi kaymakamlık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Burada yapılan görüşmelerin ardından Hariciye Nezaretine gönderilmiştir. Hariciye Nezaretinde R. 1 Mart 1332/M. 14 Mart 1916 tarihinde yapılan değerlendirmelerin ardından tezkereye 37013 numaralı derkenar yazılmıştır. R. 22 Mart 1332/M. 4 Nisan 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 15. sayfasına kaydedilmiştir³¹¹.

Tablo 64: Mehmet'in Rusya'nın Kefe Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³¹².

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Ruble)
1	1 Adet Fırın Gediği ve İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	60.000
TOPLAM		60.000 Ruble 60.000 Manat 750.000 Kuruş 6.250 Lira

307 BOA. HR. SYS. 2394/57-11.

308 BOA. HR. SYS. 2394/57-12.

309 BOA. HR. SYS. 2394/57-15.

310 BOA. HR. SYS. 2394/57-13.

311 BOA. HR. SYS. 2394/57-14.

312 BOA. HR. SYS. 2394/57-13.

2.1.65. Mehmet

Esnaf Mehmet, Rusya'nın Avusturya yakınlarındaki vilayetlerinden biri olan Lomca'nın Avustorolanka şehrinin Lomca Caddesi'nde kontrat ederek kiraladığı 25 numaralı mülkte on beş yıl süreyle fircılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Mapavri/Çayeli nahiyesinin Balahor/Yenice köyü sakinlerinden Süleyman adındaki şahsın oğludur. Ruslar tarafından zapt edilen ticaretgâhındaki 1.790 lira tutarındaki zararının Osmanlı Devleti makamlarınca tahsil edilmesi için mutasarrıf birimine R. 12 Kanunisanı 1331/M. 25 Ocak 1916 tarihinde dilekçe yazmıştır³¹³. Mehmet'in dilekçesi daha sonra çeşitli idarî birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine iletilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine iletilmiştir. Buradaki istişare odasında yapılan değerlendirmeler neticesinde R. 1 Mart 1332/M. 14 Mart 1916 tarihinde 37010 numaralı derkenar yazılmıştır. R. 26 Mart 1332/M. 8 Nisan 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 16. sayfasına kaydedilmiştir³¹⁴.

Tablo 65: Mehmet'in Rusya'nın Lomca Vilayeti Ostorolanka Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³¹⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	Fırın İşletme Bedeli	375
2	350 Çuval Fırında Bulunan Buğday Unu	425
3	Çeşitli Mal ve Veresiyede Kalan Para	430
4	Fırının Satış Şubelerinde Kalan Mallar	450
5	Kira ve Temettü Vergisinde Kalan Para	110
TOPLAM		1.790 Lira 214.800 Kuruş 17.184 Manat 17.184 Ruble

2.1.66. Burakoğlu Osman

Burakoğlu Osman, Kura-i Seba/İkizdere nahiyesinin Kafkame/Çağırankaya köyü sakinlerinden Ahmet adındaki şahsın oğludur. Rusya'nın Gobel şehrine Eski Sokak namıyla bilinen mahallede kontrat ederek kiraladığı bir mülkte ekmek fırını işletmiştir. 1915 yılında müsadere yoluyla Ruslar tarafından el konulup kendisi de sınır dışına çıkarılınca memleketi olan Rize'ye dönmüş ve Rusya'da kalan 40.000 ruble değerindeki malın zararının Rusya Devleti'nden tahsis edilmesi için R. 25 Kanunisanı 1331/M. 7 Şubat 1916 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermiştir³¹⁶. Osman'ın dilekçesi ardından Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine iletilmiştir. Buradaki istişare odasında yapılan değerlendirmeler neticesinde R. 1 Mart 1332/M. 14 Mart 1916 tarihinde 37009 numaralı derkenar yazılmıştır. R. 22 Mart 1332/M. 4 Nisan 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 12. sayfasına kaydedilmiştir³¹⁷.

313 BOA. HR. SYS. 2394/57-15.

314 BOA. HR. SYS. 2394/57-16.

315 BOA. HR. SYS. 2394/57-15.

316 BOA. HR. SYS. 2394/57-17.

317 BOA. HR. SYS. 2394/57-18.

Tablo 66: Osman'ın Rusya'nın Gobel Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³¹⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Ruble)
1	1 Adet Fırın Gediği ve İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	40.000
TOPLAM		40.000 Ruble 40.000 Manat 500.000 Kuruş 4.166 Lira

2.1.67. İbişoğlu Mustafa

Rusya'nın Kalis şehrinde Vuruslakiski Sokağı'nda kontrat ederek kiraladığı on sekiz numaralı mülkte fırın dükkânı işletmiştir. Hemşin nahiyesinin Livikçakıslı/Güroluk köyünden İbişoğlu Ahmet'in oğludur. 1915 yılında Rusya hükümeti tarafından alınan bir karar üzerine Ruslar, Mustafa'nın ticaretgâhına el koymuş ve Mustafa'yı da sınır dışına çıkartmışlardır. Bu gelişmeler üzerine memleketine dönmek zorunda kalan Mustafa, R. 23 Teşrinievvel 1331/M. 5 Kasım 1915 tarihinde Rusya'da kalan ve 60.600 manat değerinde olan zararının Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini isteyen bir dilekçe ile Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına başvurmuştur. Mustafa'nın iddiaları Atina/Pazar Belediyesince oluşturulan bir komisyonca da teyit edilmiştir³¹⁹. İlgili idarî birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine iletilen Mustafa'nın dilekçesi burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 8 Haziran 1332/M. 21 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 119. sayfasına kaydedilmiştir³²⁰.

Tablo 67: Mustafa'nın Rusya'nın Kalis Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³²¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Tatlıcı Fırını ve 3 Fırın Ruhsat Bedeli	25000
2	İçerisinde Kalan Çeşitli Eşyalar	13100
3	Fırına Mensup 2 Kahvehane	18200
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	4300
TOPLAM		60.600 Manat 60.600 Ruble 757.500 Kuruş 6.312 Lira

318 BOA. HR. SYS. 2394/57-15.

319 BOA. HR. SYS. 2394/10-2-1.

320 BOA. HR. SYS. 2394/10-2-2.

321 BOA. HR. SYS. 2394/10-2-1.

2.1.68. Tarakçioğlu İsmail

Rusya'nın Yalta şehrinde Levadya Köyü Sokağı'nda dokuz yıllığına kontrat ederek kiraladığı kırk dört, dört ve dokuz numaralı mülklerinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Kendisi Hemşin nahiyesinin Makrevi/Konaklar köyü sakinlerinden Hurşit'in oğludur. Ruslar tarafından 1915 yılında ticaretgâhlarına cebren el konulmuştur. Ardından Ruslar, İsmail'i de sınır dışına çıkartmışlardır. Rusya'da kalan 1.152.500 kuruş tutarında olan zararının Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi için memleketine döndükten sonra R. 13 Teşrinievvel 1331/M. 26 Ekim 1915 tarihinde Atina/Pazar Kaymakamlığına dilekçe vermiştir³²². İsmail'in dilekçesi çeşitli idarî birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe, Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numaralı bir tezkere ile bildirilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 8 Haziran 1332/M. 21 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 120. sayfasına kaydedilmiştir³²³.

Tablo 68: İsmail'in Rusya'nın Yalta Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³²⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	2 Tatlıcı Fırını 5 Adet Ekmek Fırını	35700
2	Bunların İçerisinde Kalan Eşyalar	21400
3	1 Adet Kıraathane İşletme Ruhsat Bedeli	20800
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkâmı İşletme Ruhsat Bedeli	14300
TOPLAM		92.200 Manat 92.200 Ruble 1.152.500 Kuruş 9.604 Lira

2.1.69. Hacıhalimzâde Hüseyin ve Ortakları

Hacıhalimzâde Hüseyin ve Ortaklarından Hacıhasanzâde Halil ve Halim'in oğlu Hüseyin, Hemşin nahiyesinin Makron/Kavak köyünden olup Rusya'nın Sivastopol şehrinde sebut pazarında kontrat ederek kiraladıkları on üç ve altı numaralı mülklerde dokuz yıl boyunca fırıncılık mesleğiyle uğraşmışlardır. Rusların aldığı karar üzerine tüm birikimlerine el konularak 1915 yılında sınır dışı edilmişlerdir. Rusya'nın adı geçen şehrinde bırakmak zorunda kaldıkları 31.680 manat tutarındaki zararlarının karşılanması için memleketi olan Hemşin'e döndükten sonra Hemşin'in bağlı bulunduğu Atina/Pazar Kazası'na R. 23 Teşrinievvel 1331/M. 5 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermişlerdir³²⁵. Yapılan araştırmalar neticesinde dilekçelerinde iddia edilen bilgilerin doğruluğu teyit edilmiştir. Daha sonra Hüseyin, Halil ve diğer Hüseyin'in dilekçeleri kaymakamlıktan Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir.

322 BOA. HR. SYS. 2394/10-3-1.

323 BOA. HR. SYS. 2394/10-3-2.

324 BOA. HR. SYS. 2394/10-3-1.

325 BOA. HR. SYS. 2394/10-5-1.

Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarasıyla bir tezkere ile bildirilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 9 Haziran 1332/M. 22 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 124. sayfasına kaydedilmiştir³²⁶.

Tablo 69: Hüseyin, Halil ve Hüseyin'in Rusya'nın Sivastopol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³²⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Sur Pazarında Topalovk Mülkündeki Fırın	5580
2	Aynı Mülkte 9 Yıllık Anlaşmayla Yaptırdığım Fırın	6500
3	Bu Fırınlardan İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	4900
4	Veresiye ve Kirada Kalanlar	3100
5	Pazar Yerinde Eşyakofskinin Mülkündeki Diğer Fırın	4800
6	İçerisindeki Çeşitli Eşyalar	3900
7	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	2900
TOPLAM		31.680 Manat 31.680 Ruble 396.000 Kuruş 3.300 Lira

2.1.70. Karazâde Mehmet Ali

Karazâde Mehmet Ali, Hemşin Nahiyesi'nin Malmenat/Akbucak köyü sakinlerinden Hüseyin'in oğludur. Rusya'nın Taygan şehrinde Yetimaziye ve Pazar sokaklarında beş yıllığına kontrat ederek kiraladığı mülkte fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. 1915 yılında ticaretgâhlarına Rusya Devleti tarafından cebren el konulunca memleketine dönmek zorunda kalmıştır. Rusya'nın adı geçen şehrinde kalan 352.500 kuruş tutarındaki mallarının zararlarını Osmanlı Devleti'nin ilgili birimlerince Rusya'dan tahsil edilmesi için R. 23 Teşrinievvel 1331/M. 5 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe vermiştir. Atina/Pazar Belediyesi kayıtlarından da Mehmet Ali'nin uzun zamandan beri Rusya cihetinde fırıncılıkla meşgul olduğu doğrulanmıştır³²⁸. Mehmet Ali'nin dilekçesi daha sonra kaymakamlıktan Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. R. 13 Temmuz 1332/M. 26 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 156. sayfasına kaydedilmiştir³²⁹.

326 BOA. HR. SYS. 2394/10-5-2.

327 BOA. HR. SYS. 2394/10-5-1.

328 BOA. HR. SYS. 2394/10-6-1.

329 BOA. HR. SYS. 2394/10-6-2.

Tablo 70: Mehmet Ali'nin Rusya'nın Taygan Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³³⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Yetmaziye Sokağında 1 Adet Fırın	6000
2	İçerisinde Bulunan Çeşitli Eşyalar	3500
3	Fırına Mensup Dükkân	2000
4	Vereye ve Kirada Kalan	3300
5	Diğeri Yeni Pazarda 1 Tatlıcı Dükkânı 1 de Fırın	5000
6	Bunların İçerisinde Kalan Eşyalar	3000
7	Fırına Mensup 1 Adet Dükkân	2500
8	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	2900
TOPLAM		28.200 Manat 28.200 Ruble 352.500 Kuruş 2.937 Lira

2.1.71. Bazimizâde Hüseyin

Bazimizâde Hüseyin, Bodollu/Mutlu köyü sakinlerinden Dursun adındaki şahsın oğludur. Rusya'nın Valinski vilayetinin Ostorok şehrinde kontrat ederek kiraladığı bir mülkte fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Rusya Devleti, Birinci Dünya Savaşı kapsamında başlayan Osmanlı-Rus Harbini gerekçe göstererek Rusya'da ticaretle meşgul olan tüccarlarından biri olan Hüseyin'in ticaretgâhına cebren el koymuş ve Hüseyin'i sınır dışına çıkartmıştır. Hüseyin, memleketi olan Hemşin'e döndükten sonra Hemşin'in idarî yönden bağlı bulunduğu Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına R. 24 Teşrinievvel 1331/M. 6 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir. Hüseyin dilekçesinde Rusya'nın Ostorok şehrinde kalan 15.200 manat değerindeki mallarının zararını Ruslardan tahsil edilmesini talep etmiştir³³¹. Hüseyin'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 31 Mayıs 1332/M. 13 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 109. sayfasına kaydedilmiştir³³².

330 BOA. HR. SYS. 2394/10-6-1.

331 BOA. HR. SYS. 2394/10-7-1.

332 BOA. HR. SYS. 2394/10-7-2.

Tablo 71: Hüseyin'in Rusya'nın Valinski Vilayeti Ostorok Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³³³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Ostorok Şehrinde 1 Tatlıcı 1 De Ekmek Fırını	7000
2	Bunların İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	3900
3	Fırına Mensup İki Satış Reyonu	3000
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	2300
TOPLAM		16.200 Manat 16.200 Ruble 202.500 Kuruş 1.687 Lira

2.1.72. Odabaşzâde Mehmet

Odabaşzâde Mehmet, Hemşin nahiyesinin Kısmanmaliver/Yukarı Şimşirli köyü sakinlerinden Süleyman adındaki şahsın oğludur. Rusya'nın Varşova şehrinde Yolaç Sokağı'nda bulunan on beş numaralı ve diğeri aynı şehrin Marsalikovski Sokağı'nda yüz yedi numaralı mülkte beş yıllığına kontrat ederek kiraladığı fırınında hizmet vermiştir. 1915 yılında Rusya Devleti'nin aldığı karar üzerine ticaretgâhına el konulmuş ve kendisi de sınır dışına çıkarılmıştır. Mehmet, memleketine döndükten sonra Rusya'da kalan 149.970 manat karşılığında zararının Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi için R. 24 Teşrinievvel 1331/M. 6 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe vermiştir³³⁴. Mehmet'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 110. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 1 Haziran 1332/M. 14 Haziran 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir³³⁵.

Tablo 72: Mehmet'in Rusya'nın Varşova Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³³⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Aleksandır Yolaç Sokağında 15 Numaralı Mülkte 1 Adet Tatlıcı Dükkânı ve 5 Adet Fırın	30500
2	Bu fırınların İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	18300
3	Fırına Mensup 10 Dükkân 2 Pazar İşletme Ruhsat Bedelleri	12100
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	8500
5	Diğeri Marsalikovski Sokağında 107 Numaralı Mülkte 1 Tatlıcı 3 Fırın	25000
6	Bunların İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	19370

333 BOA. HR. SYS. 2394/10-7-1.

334 BOA. HR. SYS. 2394/10-8-1.

335 BOA. HR. SYS. 2394/10-8-2.

336 BOA. HR. SYS. 2394/10-8-1.

7	Fırına Mensup 15 Dükân	22500
8	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükânı İşletme Ruhsat Bedeli	13700
TOPLAM		149.970 Manat 149.970 Ruble 1.874.875 Kuruş 15.621 Lira

2.1.73. Kudulhasanoğlu Ali

Kudulhasanoğlu Ali, Hemşin nahiyesinin Başköy köyü sakinlerinden Süleyman'ın oğludur. Ortağı olan Hemşin nahiyesinin Kısmanmaliver/Yukarı Şimşirli köyünden Odabaşzâde Mehmet'le birlikte Rusya'nın Valinski vilayetine bağlı Rovna şehrinde Şaşenni Sokağı'nda terluliza adıyla bilinen çorba dükkânının mülkünü yedi yıllığına kontrat ederek fırıncılık zanaatını icra etmiştir. 1915 yılında Rusya Devleti tarafından verilen bir karar üzerine Kudulhasanoğlu Ali, fırınına el konulup sınır dışına çıkarılınca Rusya'da kalan 30.200 manat değerindeki mal varlıklarının karşılığını alabilmek için memleketine döndükten sonra R. 24 Teşrinievvel 1331/M. 6 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe vermiştir. Ali ve Mehmet'in dilekçeleri daha sonra kaymakamlık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 111. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 1 Mayıs 1332/M. 14 Mayıs 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir³³⁷.

Tablo 73: Ali ve Mehmet'in Rusya'nın Valinski Vilayeti Rovna Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³³⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Rovna Şehrinde 1 Tatlıcı Fırın	13000
2	Bu Fırının İçinde Kalan Çeşitli Eşyalar	7100
3	Fırına Mensup 2 Tatlıcı Dükânı	4300
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükânı İşletme Ruhsat Bedeli	5800
TOPLAM		30.200 Manat 30.200 Ruble 377.500 Kuruş 3.145 Lira

2.1.74. Çolakzâde Mehmet

Çolakzâde Mehmet, Hemşin nahiyesinin Livikçakıslı/Güroluk köyü sakinlerinden Süleyman'ın oğludur. Rusya'nın Grodno vilayetine tabi Bellostuk şehrinde kontrat ederek sekiz yıllığına kiraladığı bir mülkte fırıncılık zanaatıyla

337 BOA. HR. SYS. 2394/10-9-2.

338 BOA. HR. SYS. 2394/10-9-1.

meşgul olmuştur. Birinci Dünya Savaşı kapsamında Osmanlı-Rus Harbi başlayınca Rusya Devleti tarafından alınan bir karar üzerine adı geçen ticaret erbabının ticaretgâhına cebren el konulmuş ardından da ilgili kişiyi sınır dışına çıkartmıştır. Çolakzâde Mehmet bu gelişmelerin ardından memleketi olan Hemşin'e dönmek zorunda kalmıştır. Memleketine döndükten sonra Rusya cihetinde kalan malların 68.300 manat tutarındaki zararının karşılanması için R. 24 Teşrinievvel 1331/M. 6 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe vermiştir³³⁹. Dilekçede ileri sürülen iddialar Atina/Pazar Belediyesi tarafından kurulan bir komisyon aracılığıyla araştırılmış ve bu iddiaların doğruluğu teyit edilmiştir. Mehmet'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretinde R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 111. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 1 Haziran 1332/M. 14 Haziran 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir³⁴⁰.

Tablo 74: Mehmet'in Rusya'nın Grodno Vilayeti Bellostok Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁴¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Bellestok Şehrinde 1 Tatlıcı Dükkânı ve 3 Adet Fırın	25000
2	Bu Fırınlara İçinde Klan Emval ve Eşyaları	18500
3	Fırına Mensup 6 Tatlıcı Dükkânı	15000
4	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	9800
TOPLAM		68.300 Manat 68.300 Ruble 853.750 Kuruş 7.114 Lira

2.1.75. Ezhamaroğlu Abdulkadir

Rusya'nın Katerslav şehrinde uzun yıllardır fırıncılık zanaatıyla meşgul olan Ezhamaroğlu Abdulkadir, Mapavri/Çayeli nahiyesinin Hahonç/Hipaldere köyü sakinlerinden Salih'in oğludur. Birinci Dünya Savaşı sürecinde Osmanlı Devleti tarafından seferberlik kararı alınması üzerine Osmanlı ordusunda görev almak için memleketi olan Çayeli'ye dönmeye karar vermiştir. Bu gelişmelerin yaşandığı dönemlere yakın bir zamanda Rusya'da kalan ticaretgâhına Ruslar tarafından cebren el konulduğuna yönelik haber alması üzerine Katerslav şehrinde bulunan fırınların ve 9.700 manat tutarındaki zararının Rusya'dan tahsil edilmesi amacıyla 9 Teşrinisani 1331/M. 22 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kaymakamlığına dilekçe vermiştir³⁴². Abdulkadir'in dilekçesi belediye birimlerinde yapılan araştırmalar neticesinde doğruluğu teyit edilerek işleme alınmış ve sancak ve

339 BOA. HR. SYS. 2394/10-10-1.

340 BOA. HR. SYS. 2394/10-10-2.

341 BOA. HR. SYS. 2394/10-10-1.

342 BOA. HR. SYS. 2394/27-9-1.

vilayet makamları aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir³⁴³. Abdulkadir'in dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 26993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 14 Mayıs 1332/M. 27 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 77. sayfasına kaydedilmiştir³⁴⁴.

Tablo 75: Ezhamaroğlu Abdulkadir'in Rusya'nın Katerslav Şhrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁴⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Fırın	5000
2	1 Adet Ekmek Satış Dükkânı	650
3	1 Adet Ekmek Satış Dükkânı	400
4	1 Adet Bakır Malzemeleri Satış Mağazası	450
5	1 Adet Bakır Malzemeleri Satış Mağazası	700
6	Veresiyede Kalan Nakit Alacaklar	2500
TOPLAM		9.700 Manat 9.700 Ruble 121.250 Kuruş 1.010 Lira

2.1.76. Sarialioğlu Yunus ve Alemdaroğlu Mehmet Usta

Yaklaşık olarak yirmi beş yıl Rusya'nın Simferopol şehrinde ekmek fırını işleten Sarialioğlu Yunus ile Alemdaroğlu Mehmet Usta, Mapavri/Çayeli nahiyesine bağlı Senoz Tolonis/Yeşiltepe köyü sakinlerindedir. Osmanlı Devleti'nin seferberlik ilanı üzerine memleketleri olan Mapavri/Çayeli'ye gelmişler ve Rusya'da kalan fırınlarının 10.000 manat tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin ilgili kurumları aracılığıyla Rusya'dan tahsil edilmesi için R. 9 Teşrinisani 1331/M. 22 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermişlerdir³⁴⁶. Dilekçeyi veren kişi Sarialioğlu Yunus'tur. Dilekçe kaymakamlık makamından Dâhiliye Nezaretine gönderildikten sonra burada görüşülmüş ve ardından Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 26993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 21 Mayıs 1332/M. 3 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 88. sayfasına kaydedilmiştir³⁴⁷.

343 BOA. HR. SYS. 2394/27-8-1.

344 BOA. HR. SYS. 2394/27-9-2.

345 BOA. HR. SYS. 2394/27-9-1.

346 BOA. HR. SYS. 2394/27-10-1.

347 BOA. HR. SYS. 2394/27-10-2.

Tablo 76: Mehmet'in Rusya'nın Simferopol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁴⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Fırın ve İçerisindeki Çeşitli Eşyalar	10.000
TOPLAM		10.000 Manat 10.000 Rubel 125.000 Kuruş 1.041 Lira

2.1.77. Hacıbekiroğlu Hüseyin Usta ve Ortakları

Aslen Rize'nin Mapavri/Çayeli nahiyesinin Senoz Tolonis/Yeşiltepe köyünden olan Hacıbekiroğlu Hüseyin, Celiloğlu Yusuf, Kalyoncuoğlu Hacı Sabit³⁴⁹ ve Kalyoncuoğlu Ahmet Ustalar Rusya'nın Varşova şehrinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuşlardır. İnşa ettikleri ekme fabrikasında ve ona bağlı yirmi iki şubede toplam yüz elli işçi çalıştırmak suretiyle ailelerin geçimlerine katkı sağlamışlardır. Hal böyleyken Hüseyin Usta ve arkadaşları Birinci Dünya Savaşı kapsamında Osmanlı Devleti savaşa girince seferberlik ilan etmesi üzerine yüz elli çalışanıyla birlikte mukaddes gördükleri vatanlarını, milletlerini ve dinlerini savunmak için memleketleri olan Mapavri/Çayeli'ye dönmüşlerdir. Sonraki süreçlerde ise Rusya hükümetinin çıkardığı bir yasa ile Rusya cihetlerinde esnafılık yapan Osmanlı vatandaşlarının ticaretgâhlarına el koyduklarını öğrendiklerinde Mapavri/Çayeli nahiyesinin idarî yönden bağlı bulunduğu merkezi Rize olan Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına R. 7 Teşrinisani 1331/M. 20 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermişlerdir. Ortaklar, dilekçelerinde Ruslar tarafından talan edilen fırınlarının 28.000 lira tutarındaki zararlarının Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini talep etmişlerdir³⁵⁰. Mağdurların dilekçeleri daha sonra kaymakamlık makamından Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 26993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere 1. kalemde bulunan hususi defterin 74. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işlemi R. 16 Mayıs 1332/M. 29 Mayıs 1916 tarihinde gerçekleştirilmiştir³⁵¹.

348 BOA. HR. SYS. 2394/27-10-1.

349 Kalyoncuoğlu Hacı Sabit: Emin olunmamakla birlikte 1905 yılında Ahmet Efendi ile birlikte ilçe merkezinden yaklaşık olarak 20 km uzaklıktaki Tolonis/Yeşiltepe olarak adlandırılan bölgedeki köprüyü hayırına yapmış ve yöre halkının istifadesine sunmuştur. Hacı Sabir Efendi bu köprüyü Pazar Apsu/Suçatı köyünden bir ustaya yaptırmıştır. 15 m yükseklikteki köprünün ayak genişliği ise 30 m dir. Bu köprünün yapımı için harcanan bedel ise 106 liradır. Kaynak için Bkz. [https://hemsinturk.wordpress.com/2013/02/08/hemsinli-aileler-sulaleler-k/\(08.04.2022\)](https://hemsinturk.wordpress.com/2013/02/08/hemsinli-aileler-sulaleler-k/(08.04.2022)). 106 lira 12.720 kuruşa, 1.017 manat ve rubleye tekabül etmektedir. Köprünün yapıldığı dönemlere yakın bir tarih olan 1915 yılında 1 lira 120 kuruşa, 1 manat 12,5 kuruşa ve 1 ruble de 12,5 kuruşa denk gelmekteydi. Kalyoncu Hacı Sabit'in köprü için ödediği bedelin karşılıkları bu değerlere göre diğer para cinslerine göre değerleri ortaya çıkarılmıştır.

350 BOA. HR. SYS. 2394/28-1-1.

351 BOA. HR. SYS. 2394/27-1-2.

Tablo 77: Hüseyin, Şaban ve Yusuf Ustaların Rusya'nın Varşova ve Batum Şehirlerinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁵².

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	22 Şubeye Un Tedarikinde Bulunan Fabrikanın Zararı	23000
2	Batum Şehrinde Sahip Oldukları Fırının Değeri	5000
TOPLAM		28.000 Lira 3.360.000 Kuruş 268.800 Manat 268.800 Ruble

2.1.78. İpsizoğlu Ali Hasan

Rusya'nın Melitopol şehrinde ortağı İpsizoğlu Şakir Usta ile birlikte fırıncılık zanaatıyla meşgul olan İpsisoğlu Ali Hasan, Mapavri/Çayeli nahiyesinin Senoz Tolonis/Yeşiltepe köyündendir. Babalarının isimleri belgelerde ifade edilmemiştir. Seferberlik ilanı üzerine memlekete dönmeye mecbur kalmışlardır. Melitopol şehrinde kalan fırınlarının zararı yaklaşık olarak 5.000 manattır. Belirtilen zararın Ruslardan tahsil edilmesi için R. 9 Teşrinisani 1331/R. 22 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmışlardır³⁵³. Ali Hasan'ın dilekçesi daha sonra mutasarrıflık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 26993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 21 Mayıs 1332/M. 3 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 87. sayfasına kaydedilmiştir³⁵⁴.

Tablo 78: İpsizoğlu Ali Hasan'ın Rusya'nın Melitopol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁵⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Fırın ve İhtiyaç Malzemeleri	5000
TOPLAM		5.000 Manat 5.000 Ruble 62.500 Kuruş 520 Lira

2.1.79. Sarioğlu Ali, İsmail ve Başyoşoğlu Salih

Rusya'nın Noperkask vilayeti dâhilinde Tobgan kasabasında fırın dükkânı işleten Sarioğlu Ali, Sarioğlu İsmail ve Başyoşoğlu Salih Mapavri/Çayeli nahiyesinin Çeңceva/Hassaddıklar köyündendirler. Ali ve İsmail kardeş olup babalarının ismi Abdi'dir. Aynı köyden olan ortakları Salih'in baba adı bilinmemektedir. Uzun zamandan beri Rusya'nın Tobgan şehrinde fırıncılık zanaatını icra etmişlerdir.

352 BOA. HR. SYS. 2394/27-1-1.

353 BOA. HR. SYS. 2394/32-1-1.

354 BOA. HR. SYS. 2394/32-1-2.

355 BOA. HR. SYS. 2394/32-1-1.

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı nedeniyle seferberlik ilan etmesi üzerine aylık kazançları 3.500 ruble olan ticaretgâhlarını bırakıp vatan ve dinleri uğruna gerekirse canlarını feda etmek için Osmanlı ordusuna katılmak için memleketlerine dönmüş ve kısa zaman sonra da askeri birliklerine teslim olmuşlardır. Burada vazifelerini icra ederken Rusya hükümetinin aldığı bir karar üzerine Rusya'daki fırın ve içerisindeki tüm eşyalara el konulması üzerine R. 21 Nisan 1331/M. 4 Mayıs 1915 tarihinde Erzurum-Gümüşhane hattında yer alan Hudut Tabur Komutanlığına dilekçe yazmışlardır. Dilekçe yazılmasına Osmanlı hükümetinin yetkili birimleri de öncülük etmiştir. Ali ve ortakların dilekçelerinde Rusya Devleti tarafından el konulan mallarının 3.500 ruble tutarındaki zararlarının Rusya'dan tahsil edilmesini talep etmişlerdir³⁵⁶. Ali ve ortaklarının dilekçeleri daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 1443/4449 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 21 Mayıs 1332/M. 3 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 34. sayfasına kaydedilmiştir³⁵⁷.

Tablo 79: Ali, İsmail ve Salih'in Rusya'nın Noperkask Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁵⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Ruble)
1	1 Adet Fırın ve İçindeki Malzemeler	3500
TOPLAM		3.500 Ruble 3.500 Manat 43.750 Kuruş 364 Lira

2.1.80. Kocahiroğlu Mustafa

Kocahiroğlu Mustafa, Atina/Pazar kazasına bağlı Ardeşen nahiyesindedir. Babasının adı da Mustafa'dır. Rusya'nın Harkov şehrinde fırın dükkânı işletmiştir. Osmanlı Devleti'nin 1915 yılında ilan ettiği seferberlik kararı üzerine Rusya'daki ticaretgâhını bırakıp memleketine dönmüş ve vatan uğruna şehit olmak için Osmanlı Devleti'nin özel birliği niteliğindeki Teşkilat-ı Mahsusa Alayı'na katılmış, burada komutanlarının verdiği görevi layıkıyla yerine getirmeye çalışmıştır. Kendisi askerlik görevini icra ederken Rusya'da bıraktığı ticaretgâhına Ruslar tarafından el konulduğunu öğrenmiştir. Bu sebeple Osmanlı Devleti'nin "Rusya'da mağdur olan ticaret erbabının bağlı buldukları idarî birimlere mağdur olduklarını belirten dilekçeler vermeleri gerektiği" yönündeki ilanlarına istinaden R. 18 Teşrinisani 1331/M. 1 Aralık 1915 tarihinde dilekçe yazmıştır. Mustafa'nın dilekçeyi yazdığı tarihte otuz beş yaşında olduğu anlaşılmaktadır. Mustafa dilekçesinde, Rusya'da kalan malın 146.057 kuruş 20 para tutarındaki zararını Rusya'dan tahsil

356 BOA. HR. SYS. 2394/35-1-1.

357 BOA. HR. SYS. 2394/35-1-2.

358 BOA. HR. SYS. 2394/35-1-1.

edilmesini talep etmiştir. Mustafa'nın ileri sürdüğü iddialar Mustafa'yı bilen ve tanıyan kişilerden oluşturulan bir komisyon aracılığıyla araştırılmış ve komisyon üyelerinden Masrepoğlu Mehmet Efendi, Balta Hasan Efendi, Sicanoğlu Tevfik Efendiler tarafından teyit edilmiştir³⁵⁹. Mustafa'nın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 27 Kanunievvel 1331/M. 9 Ocak 1916 tarih ve 4656/1504 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 30 Kanunievvel 1331/M. 12 Ocak 1916 tarihinde 36867 numaralı tezkere yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 30 Haziran 1332/M. 13 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 47. sayfasına kaydedilmiştir. Mustafa'nın orduda birliğinde görevli olması ve farklı bölgelere görevlendirilmesi sebebiyle kendisi ile irtibat kurulamaması ihtimaline karşı asker olduğuna yönelik bir de not düşülmüştür³⁶⁰.

Tablo 80: Mustafa'nın Rusya'nın Harkov Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁶¹.

No	Mahın Cinsi	Mahın Değeri (Kuruş)
1	30 Pota Makine Şekeri	16875
2	350 Çuval Un	52500
3	1000 Adet Boş Çuval	2500
4	Ayrıca Şeker	1682 20 Para
5	50 Çuval Tuz	1250
6	900 Pota Odun	3600
7	3 Araba Bargir Takımlarıyla Beraber	9375
8	Ot	300
9	50 Çuval Arpa	2500
10	16 Puta Yağ	3600
11	1000 Yumurta	375
12	Ekmek Sarmak İçin Kâğıt	1500
13	Terazi, Camlı Dolap, Ayna, Sandalye, Masa Vebenzeri Edavat	50000
TOPLAM		146.057³⁶² Kuruş 20 Para 11.684 Manat 11.684 Ruble 1.217 Lira

2.1.81. Pedresioğlu Şaban

Uzun yıllar Rusya'nın Kamyebdol Vilayeti dâhilindeki Hayan ve Herson şehirlerinde ekmek fırını olan Pedresioğlu Şaban, Hemşin nahiyesinin Makrevis/Konaklar köyü sakinlerinden İsmail'in oğludur. Fırıncılık zanaatıyla meşgulken Rusya Devleti'nin aldığı karar üzerine dükkânına el konulmuş ve kendisi de sınır dışına çıkartılmıştır. Memleketi olan Hemşin'e döndükten sonra Hemşin'in bağlı

359 BOA. HR. SYS. 2394/40-2-1.

360 BOA. HR. SYS. 2394/40-2-2.

361 BOA. HR. SYS. 2394/40-2-1.

362 146.057 kuruş üzerinden diğer para birimleri hesaplanmıştır. 20 paranın değeri bilinmediği için hesaplamaya dâhil edilmemiştir.

bulunduğu Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına R. 14 Teşrinievvel 1331/M. 27 Ekim 1915 tarihinde dilekçe yazmıştır. Şaban'ın dilekçesinde Rusya cihetlerinde kalan 12.550 manat kıymetindeki malının zararını Ruslardan tahsil edilmesini talep etmiştir. Kaymakamlık, Şaban tarafından ileri sürülen iddiaların araştırılması için belediye birimlerinden görüş talebinde bulunmuştur. Belediye birimlerince kurulan bir komisyon tarafından yapılan tahkikat neticesinde Şaban'ın dilekçesinde ileri sürdüğü iddiaların doğru olduğu teyit edilmiştir³⁶³. Şaban'ın dilekçesi daha sonra kaymakamlık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 28 Mayıs 1332/M. 10 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 98. sayfasına kaydedilmiştir³⁶⁴.

Tablo 81: Şaban'ın Rusya'nın Kamyebedol Vilayeti Hayen Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁶⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Hayen Şehrindeki Fırın Gediği	5500
2	Fırındaki 50 Çuval Un	500
3	5 Adet Meşe Odunu	400
4	30 Pota Yağ	600
5	Herson Vilayeti Dâhilindeki Fırın Gediği	3000
6	Bu Fırının İçinde Mevcut 15 Adet Meşe Odunu	500
7	150 Çuval Un	1650
8	20 Pota Yağ	400
TOPLAM		12.550 Manat 12.550 Ruble 156.875 Kuruş 1.307 Lira

2.1.82. Nebaoğlu Yakup

Hemşin nahiyesinin Tepan/Bilenköy köyü sakinlerinden Mehmet'in oğlu olan Nebaoğlu Yakup, uzun yıllar Rusya'nın Bahçesaray şehrinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. 1915 yılında Rusya Devleti'nin aldığı bir karar üzerine ticaretgâhına cebren el konulup sınır dışı edilmiştir. Bu gelişmelerin üzerine memleketi olan Hemşin'e dönüp R. 15 Teşrinievvel 1331/M. 28 Ekim 1915 tarihinde Atina/Pazar Kaymakamlığına Ruslar tarafından mağdur edildiğine dair dilekçe vermiştir. Yakup dilekçesinde 13.000 manat tutarındaki malının zararını Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini talep etmiştir. Belediye makamlarınca da iddiaların doğru olup olmadığı araştırılarak

363 BOA. HR. SYS. 2394/41-1-1.

364 BOA. HR. SYS. 2394/41-1-2.

365 BOA. HR. SYS. 2394/41-1-1.

doğruluğu teyit edilmiştir³⁶⁶. Yakup'un dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 28 Mayıs 1332/M. 10 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterine 99. sayfasına kaydedilmiştir³⁶⁷.

Tablo 82: Yakup'un Rusya'nın Bahçesaray Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁶⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Fırın Gediği	8000
2	Fırında Bulunan Çeşitli Teçhizatlar	5000
TOPLAM		13.000 Manat 13.000 Ruble 162.500 Kuruş 1.354 Lira

2.1.83. Köroğlu Yakup

Köroğlu Yakup, Hemşin nahiyesinin Tepan/Bilenköy köyü sakinlerinden Hamit'in oğludur. Uzun zamandan beri Rusya'nın Sivastopol şehrinde fırıncılıkla meşgul olmuştur. Bir ara mağaza işletmiş ve ticaret yapmıştır. 1915 yılında Osmanlı-Rus Savaşı başlayınca Rusya kolluk kuvvetleri Yakup'un iş yerlerini zapt etmiş ve kendisini de sınır dışına çıkartmıştır. Yakup, memleketine döndükten sonra 1.138.625 kuruş tutarındaki zararının karşılanması amacıyla R. 15 Teşrinievvel 1331/M. 28 Ekim 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe vermiştir³⁶⁹. Yakup'un dilekçesi daha sonra kaymakamlık makamından Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 26 Mayıs 1332/M. 8 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 97. sayfasına kaydedilmiştir³⁷⁰.

366 BOA. HR. SYS. 2394/41-3-1.

367 BOA. HR. SYS. 2394/41-3-2.

368 BOA. HR. SYS. 2394/41-3-1.

369 BOA. HR. SYS. 2394/41-4-1.

370 BOA. HR. SYS. 2394/41-4-2.

Tablo 83: Yakup'un Rusya'nın Sivastopol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁷¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	1 Çuvalı 150 Kuruştan 210 Çuval Un	31500
2	1 Çekisi 715 Kuruştan 350 Çeki Odun	250250 ³⁷²
3	Çuvalı 37,50 Kuruştan 50 Çuval Tuz	1875 ³⁷³
4	Fırın Gediği ve Eşyası	855000
TOPLAM		1.138.625³⁷⁴ Kuruş 91.090 Manat 91.090 Ruble 9.488 Lira

2.1.84. İmamzâde Süleyman

İmamzâde Süleyman, Hemşin nahiyesinin Gumno/Yaltkaya köyü sakinlerinden Ahmet'in oğludur. Uzun yıllar Rusya'nın Harkov vilayetine bağlı Garasnigorski şehrinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. 1915 yılında Rusya hükümetinin aldığı bir karar üzerine ticaretgâhına el konmuş ve ardından kendisi de sınır dışına çıkarılmıştır. Bunun üzerine memleketi olan Hemşin'e dönmek zorunda kalan Süleyman, R. 15 Teşrinievvel 1331/M. 28 Ekim 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına Ruslar tarafından mağdur edildiğini belirten bir dilekçe vermiştir³⁷⁵. Dilekçede, Ruslar tarafından zapt edilen malın 2.000 manat tutarındaki zararının Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini istemiştir. Süleyman'ın dilekçesi daha sonra kaymakamlık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde İstişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 26 Mayıs 1332/M. 8 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 96. sayfasına kaydedilmiştir³⁷⁶.

371 BOA. HR. SYS. 2394/41-4-1.

372 350 çeki odun 1 çekisi 715 kuruştan hesaplandığında 25.000 kuruş değil, 250.250 kuruş etmektedir. Belgede 25.000 kuruş olarak geçmektedir. Hata giderilerek tablodaki toplam zarara doğru sonuç yansıtılmıştır.

373 Yapılan hesaplama hatalarından biri de bu kalemde yapılmıştır. 50 çuval unu, çuvalı 37,50 kuruştan hesapladığımızda 1.800 kuruş değil, 1.875 kuruş etmektedir. Belgede 1.800 kuruş olarak yanlış hesaplanmıştır. Tabloya doğru sonuç yansıtılarak toplam zarar ortaya çıkarılmıştır.

374 Fırıncı esnaflarından Yakup'un toplam zarar tablo içinde yer alan dipnotlarda belirttiğimiz hususlardan kaynaklanan hatalar sebebiyle toplam zarar 913.300 kuruş olarak yanlış hesaplanmıştır. İlgili şahsın toplam zararı 1.138.625 kuruştur. Tabloya doğru sonuç olan 1.138.625 kuruş yansıtılarak hata giderilmiş ve diğer para birimlerine denk gelen karşılıkları bu sonuca göre belirlenmiştir.

375 BOA. HR. SYS. 2394/41-5-1.

376 BOA. HR. SYS. 2394/41-5-2.

Tablo 84: Süleyman'ın Rusya'nın Harkov Vilayeti Garasnisgoski Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁷⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Fırın Gediği ve İçindeki Eşyalar	2000
TOPLAM		2.000 Manat 2.000 Ruble 25.000 Kuruş 208 Lira

2.1.85. Ferahzâde Mehmet Ali

Atina/Pazar kazasına bağlı Sanu/Topluca köyünden olan Ferahzâde Mehmet Ali, Rusya'nın Katerslav şehrinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. 1915 yılında Rusya hükümetinin aldığı bir karar üzerine fırınına el konulmuş ve kendisi sınır dışına çıkartılmıştır. Rusya'nın Katerslav şehrinde kalan malının 35.700 manat tutarındaki zararının Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi için R. 15 Teşrinievvel 1331/M. 28 Ekim 1915 tarihinde Atina/Pazar Kaymakamlığına dilekçe vermiştir³⁷⁸. İleri sürülen iddiaların doğruluğu belediye kayıtlarından teyit edilmiş ve ayrıca kurulan komisyon aracılığıyla da araştırılmıştır. Mehmet Ali'nin dilekçesi daha sonra kaymakamlık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 25 Mayıs 1332/M. 7 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 94. sayfasına kaydedilmiştir³⁷⁹.

Tablo 85: Mehmet Ali'nin Rusya'nın Katerslav Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁸⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Bilet Kasası	1200
2	1 Adet Para Kasası	500
3	Tatlı Yayı İçine Badem Ekşisi ve Diğer Levazemat	5000
4	Odun	1000
5	1 Adet Tatlı Makinesi	5000
6	1 Adet Dondurma Makinesi	2000
7	1500 Çuval Un	15000
8	30 Çuval Şeker	900
9	50 Çuval Tuz	100
10	Fırında Kullanılan Çeşitli Malzemeler	5000
TOPLAM		35.700 Manat 35.700 Ruble 446.250 Kuruş 3.718 Lira

377 BOA. HR. SYS. 2394/41-5-1.

378 BOA. HR. SYS. 2394/41-7-1.

379 BOA. HR. SYS. 2394/41-7-2.

380 BOA. HR. SYS. 2394/41-7-1.

2.1.86. Güneşzâde Tefvik

Güneşzâde Tefvik Hemşin nahiyesinin Viçe-i Ulya/Yukarı Çamlıca köyü sakinlerinden Ali'nin oğludur. Rusya'nın Herson şehrinde Potmakit Sokağı'nda iki yıllığına kontrat ederek kiraladığı 26 numaralı mülkte fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. 1915 yılında Rusya hükümetinin aldığı bir karar üzerine ticaretgâhı olan fırın ve içerisindeki teçhizatlarına el konulması üzerine memleketi olan Hemşin'e dönmek zorunda kalmıştır. Rusya'da kalan malın 48.500 manat tutarındaki zararının Ruslardan tahsil edilmesi için R. 21 Teşrinievvel 1331/M. 3 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kaymakamlığına dilekçe vermiştir³⁸¹. Güneşzâde Ali'nin dilekçesi daha sonra kaymakamlık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 30 Mayıs 1332/M. 12 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 102. sayfasına kaydedilmiştir³⁸².

Tablo 86: Tefvik'in Rusya'nın Herson Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁸³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş) ³⁸⁴
1	2 Tatlıcı Fırın ve Gedikleri	25000
2	Fırının İçerisindeki Emval ve Eşyalar	15000
3	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	7500
4	Bankaya Konulan Para (Alacak)	1000
TOPLAM		48.500 Manat 48.500 Ruble 606.250 Kuruş 5.052 Lira

2.1.87. Tomaszâde İbrahim

Hemşin nahiyesinin Viçe-i Ulya/Yukarı Çamlıca köyü sakinlerinden Mehmet'in oğludur. Rusya'nın Kiev vilayetine tabi İşbula şehrinde altı yıllığına kontrat ederek kiraladığı bir mülkte fırın dükkânı işletmiştir. 1915 yılında Rusya Devleti Birinci Dünya Savaşı'nı gerekçe göstererek İbrahim'in ticaretgâhına cebren el koyması ve kendisini de sınır dışına çıkarması nedeniyle memleketine dönmek zorunda kalmıştır. Memleketine döndükten sonra Rusya'da kalan malının 23.900 manata karşılık gelen zararın faiziyle beraber Rusya'dan tahsil edilmesi talebini içeren bir dilekçeyi R. 21 Teşrinievvel 1331/M. 3 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına vermiştir³⁸⁵. Atina/Pazar Belediyesi birimlerince de bu iddialar

381 BOA. HR. SYS. 2394/41-8-1.

382 BOA. HR. SYS. 2394/41-8-2.

383 BOA. HR. SYS. 2394/41-8-1.

384 Zarar-zıyan toblaosundaki başlıkta toplam zararın manat para birimi ile hesaplanacağı belirtilmiş ancak toplam zararın karşısına ruble para birimi yazılmıştır. Bu durumun sebebi ya sehven yapılan bir hata ya da 1915 yılında her iki para biriminin parasal değeri aynı olmasından kaynaklanmış olabilir. Bu belgede ayrıca kuruş cinsinden zarar hesabı da yapılmıştır. Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/41-8-1.

385 BOA. HR. SYS. 2394/41-9-1.

araştırılıp doğruluğu teyit edilmiştir. İbrahim'in dilekçesi daha sonra kaymakamlık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R 5 Haziran 1332/M. 18 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 115. sayfasına kaydedilmiştir³⁸⁶.

Tablo 87: İbrahim'in Rusya'nın Kiev Vilayeti İşbula Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁸⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş) ³⁸⁸
1	2 Tatlıcı Dükkân ve Gedikleri	10000
2	Bu Fırınlardan İçerisinde Kalan Çeşitli Eşyalar	5500
3	Fırınlara Mensup 3 Adet Dükkân	5600
4	Çeşitli Alacaklar	2800
TOPLAM		23.900 Manat 23.900 Ruble 298.750 Kuruş 2.489 Lira

2.1.88. Feruhzâde Hasan

Hasan Hemşin nahiyasının Çinkit/Uğrak köyü sakinlerinden Hacı Vezir Ağa'nın oğludur. Uzun yıllar Rusya'nın Kefe şehrinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. 1915 yılında Ruslar tarafından ticaretgâhına el konmuş ardından kendisi sınır dışı edilmiştir. Bu gelişmelerin üzerine memleketine dönmek zorunda kalan Hasan Rusya'da kalan mallarının karşılığına tekabül eden 33.550 manat değerindeki zararının Ruslardan tahsil edilmesi için R. 21 Teşrinievvel 1231/M. 3 Kasım 1915 tarihinde Atina/Kazası Kaymakamlığına dilekçe vermiştir. Hasan'ın dilekçesinde belirtilen hususlar araştırılması için Atina/Pazar Belediyesi'ne havale edilmiştir. Atina/Pazar Belediyesi yetkili birimlerince oluşturulan bir komisyon aracılığıyla dilekçede dile getirilen iddialar doğrulanmış ve bu doğrultuda rapor yazılmıştır³⁸⁹. Hasan'ın dilekçesi daha sonra kaymakamlık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2429/2418 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 21 Mayıs 1332/M. 3 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 107. sayfasına kaydedilmiştir³⁹⁰.

386 BOA. HR. SYS. 2394/41-9-2.

387 BOA. HR. SYS. 2394/41-9-1.

388 Zarar hesabının manat para birimi ile yapılacağı belirtilmiş ancak toplam zarar ruble para birimi ile gösterilmiştir. Bu karşılığın sebebi ya bu iki para biriminin parasal değeri aynı olması ya da sehven yapılan bir hatadır. Bu belgede ayrıca kuruş hesabıyla zarar hesaplaması yapılmıştır. Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/41-9-1.

389 BOA. HR. SYS. 2394/41-10-1.

390 BOA. HR. SYS. 2394/41-10-2.

Tablo 88: Hasan'ın Rusya'nın Kefe Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁹¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Adet Fırın Gediği	13600
2	Bunların İçerisinde Kalan Emval ve Eşyalar	9800
3	Fırına Mensup 2 Kıraathane	7950
4	Veresiyede Kalan Alacaklar	2200
TOPLAM		33.550 Manat 33.550 Ruble 419.375 Kuruş³⁹² 3.494 Lira

2.1.89. Kazancıoğlu Ali, Osman, Cevahir ve Ortakları

Uzun yıllar Rusya'nın Tiganderof şehrinde kontrat ederek kiraladığı bir mülkte fırıncılık zanaatıyla meşgul olan Kazancıoğlu Ali, kardeşi Osman ve Cevahir Mapavri/Çayeli nahiyesinin Latum/Madenli köyündendirler. Babalarının ismi İbrahim'dir. Ortakları ise Perkam/Demirhisar köyünden Keçeli lakabıyla bilinen Mehmet adındaki kişidir. 1915 yılında Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği seferberlik kararı üzerine memleketlerine dönmüşlerdir. 973 lira karşılığında olan mal ve birikimlerini Rusya'da bırakmak zorunda kalmışlardır. Bu süreçte Rusya hükümetinin aldığı bir karar ile Tiganderof şehrindeki ticaretgâhlarına el konulması üzerine Rusya'daki zarar ve ziyanlarının karşılanması için R. 16 Teşrinisani 1331/M. 29 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermişlerdir³⁹³. Dilekçe ile ilgili mutasarrıflık biriminde gerekli inceleme ve tahkikatlar yapıldıktan sonra nezarete gönderilmek üzere valilik makamına havale edilmiştir. Dilekçe daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/1443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37012 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 24 Nisan 1332/M. 7 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 38. sayfasına kaydedilmiştir³⁹⁴.

391 BOA. HR. SYS. 2394/41-10-1.

392 Bu belgede toplam zarar manat ve kuruş para birimleriyle gösterilmiştir. Ancak 33.550 manattın karşılığı olarak 420.375 kuruş belirtilmiştir. Burada bir hesap hatası söz konusudur. 33.550 manata karşılık 419.375 kuruş denk gelmektedir. Doğru sonuç tabloya yansıtılarak işlem yapılmıştır. İlgili belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/41-10-1.

393 BOA. HR. SYS. 2394/43-1-1. Ayrıca Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/43-2., BOA. HR. SYS. 2394/43-3.

394 BOA. HR. SYS. 2394/43-1-2.

Tablo 89: Ali ve Ortaklarının Rusya'nın Tiganderof Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁹⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet Fırın	120
2	Camekânları	60
3	1 At 2 Araba	60
4	Peşin Ödenen Kira Bedeli	60
5	Vereside Kalan Malların Bedeli	375
6	50 Çuval Un	75
7	1000 Adet Boş Çuval	15
8	Odun	25
9	Tekne, Kürek, Tencere ve Bez	40
10	Diğer Fırın	50
11	Odun	20
12	Un	15
13	100 Adet Boş Çuval	3
14	Veresiyede Kalan	40
15	Peşin Olarak Verilen Kira Bedeli	15
TOPLAM		973 Lira 116.760 Kuruş 9.340 Manat 9.340 Ruble

2.1.90. Boşnakoğlu Hamit, Mehmet ve Osman

Mapavri/Çayeli'nin Latum/Madenli köyünden olan Hamit ve Mehmet Osman'ın oğludurlar. Yanlarında ortak olarak çalıştırdıkları yeğenleri Osman ise biraderleri Hasan'ın çocuğudur. Yirmi beş yıl süreyle Rusya'nın Sohum şehrinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuşlar Osmanlı Devleti'nin seferberlik ilan etmesi üzerine memleketine dönmüşlerdir. Daha sonra ise Rusya'nın aldığı bir karar üzerine Sohum şehrindeki ticaretgâhlarına el konulması üzerine Rusya'daki zararlarının karşılığı olarak 1.016 liranın Rusya Devleti'nden karşılanması için R. 16 Teşrinisani 1331/M. 29 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermişlerdir. Verilen dilekçede ileri sürülen iddialar kurulan bir komisyon aracılığıyla araştırılmıştır. Araştırmayı yapanlar arasında köyün muhtarı, imamı ile üç aza bulunmaktadır. Aşoğlu İshak, Kazancıoğlu Ali ve karyeden Mollaİbrahimioğlu İbrahim bu azalardandır³⁹⁶. Dilekçe daha sonra mutasarrıflık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/1443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 8 Mayıs 1332/M. 21 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 58. sayfasına kaydedilmiştir³⁹⁷.

³⁹⁵ BOA. HR. SYS. 2394/43-2-1.

³⁹⁶ BOA. HR. SYS. 2394/44-2-1.

³⁹⁷ BOA. HR. SYS. 2394/44-2-2.

Tablo 90: Hamit, Mehmet ve Osman'ın Rusya'nın Sohum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri³⁹⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	2 Adet Fırın	120
2	Mağazadaki Cemekânlı	60
3	1 Adet Demir Kasa	50
4	Bakır Takımı	45
5	1 Adet Dikiş Makinesi	15
6	Odundan Çekmece	12
7	6 Adet Terazî	20
8	1 Adet El Arabası	5
9	20 Adet Hamur Teknesi Küreği	20
10	2 Lamba	9
11	10 Adet Demir Karyolası	30
12	20 Çuvat Un	20
13	Odun	25
14	1500 Adet Boş Çuval	25
15	Peşin Olarak Verilen Kira Bedeli	70
16	2 At 1 Fayton	200
17	Giyah ³⁹⁹ Arpa	10
18	Veresiyede Kalan	280
TOPLAM		1.016 Lira⁴⁰⁰ 121.920 Kuruş 9.753 Manat 9.753 Ruble

2.1.91. Kazancıoğlu Mehmet ve Ahmet

Rusya'nın Ruzufka şehrinde on beş yıl süreyle beri fırıncılık zanaatıyla meşgul olan Kazancıoğlu Mehmet ve Ahmet kardeşler Mapavri/Çayeli nahiyesi Latum/Madenli köyü sakinlerinden Memiş'in çocuklarıdır. Osmanlı Devleti tarafından seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketine dönmüşlerdir. Rusya'da bıraktıkları ticaretgâhlarına Rus hükümetinin almış olduğu bir karar üzerine el konulmuştur. Bu yüzden 375 lira karşılığındaki zararlarının Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya'dan tahsil edilmesi amacıyla R. 16 Teşrinisani 1331/M. 29 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermişlerdir. İddialar Atina/Pazar Belediyesi tarafından oluşturulan bir komisyon tarafından araştırılmış ve iddiaların doğruluğu onaylanmıştır⁴⁰¹. Dilekçe daha sonra sancak ve vilayet idarî merkezleri aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık

398 BOA. HR. SYS. 2394/44-1-1.

399 Giyah: Hayvanlar için üretilen yem çeşitlerinden biridir. Bu yem çeşidinin bir de vergisi vardır. Hayvanlar için biçilen çayırlar bunlardan biridir. Her yıl biçilen bu otların gelirlerinden devlete verilen ve Resm-i Giyan olarak isimlendirilen bir de vergi bulunmaktadır. Bkz. Cengiz Becermen, *Klasik Dönem Osmanlı Vergi Sistemi ve Vergi Türleri*, Epamat Basım Yayın, Ankara 2012, s. 45.

400 Blegede toplam zarar sehven yapılan bir hatadan dolayı 1.012 lira olarak gösterilmiştir. Kuvvetle muhtemeldir ki 1.012 sayısının son rakamı olan "2", "6" rakamıyla karıştırılmıştır. Bu nedenle zarar-zıyan tablosuna ve metin içine hesaplamamın doğru sonucu olan 1.016 lira yansıtılmıştır. Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/44-1-1.

401 BOA. HR. SYS. 2394/44-3-1.

1915 tarih ve 4449/1443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 8 Mayıs 1332/M. 21 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 59. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁰².

Tablo 91: Mehmet ve Ahmet'in Rusya'nın Rezufka Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁰³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet Fırın	55
2	Fırının Cemekânları	55
3	1 Araba ve 1 Adet At	55
4	Ekmek Teknesi ve Hamur Teknesi Küreği	40
5	Fırının Kirası	100
6	Veresiyede Kalan	70
TOPLAM		375 Lira 45.000 Kuruş 3.600 Manat 3.600 Ruble

2.1.92. Aşoğlu Ahmet ve Ali

On beş yıldan beri Rusya'nın İznanka vilayetinin Velitinci şehrinde fırıncılık zanaatıyla meşgul olan Aşoğlu Ahmet ve Ali kardeşler Mapavri/Çayeli'nin Latum köyü sakinlerinden Recep adındaki şahsın çocuklarıdır. Osmanlı Devleti tarafından ilan edilen seferberlik kararı üzerine memleketlerine dönmüşler ve Rusya cihetinde kalan ve Ruslar tarafından el konulan ticaretgâhlarının ve içerisinde bulunan teçhizatların toplam değeri olan 2.038 liralık zararlarının Osmanlı Devleti aracılığıyla Ruslardan tahsil edilmesi için R. 16 Teşrinisani 1331/M. 29 Kasım 1915 tarihinde mutasarrıflık birimine dilekçe vermişlerdir⁴⁰⁴. Dilekçelerinde iddia ettikleri hususlar belediye tarafından oluşturulan bir komisyon aracılığıyla da teyit edilmiştir⁴⁰⁵. Dilekçe daha sonra mutasarrıflık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/4443 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 8 Mayıs 1332/M. 21 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 60. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁰⁶.

402 BOA. HR. SYS. 2394/44-3-2. Ayrıca Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/44-8-1.

403 BOA. HR. SYS. 2394/44-8-1. Ayrıca Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/44-3-2.

404 BOA. HR. SYS. 2394/44-5-1.

405 BOA. HR. SYS. 2394/44-4-1.

406 BOA. HR. SYS. 2394/44-5-2.

Tablo 92: Ahmet ve Ali'nin Rusya'nın İznanka Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁰⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Fırın	150
2	Fırının Camekânları	100
3	1 Adet Demir Kasası	25
4	5 Adet Terazi	15
5	20 Adet Hamur Teknesi Küreği	20
6	2 Adet Lamba	8
7	30 Çuval Un	45
8	Odun	25 ⁴⁰⁸
9	1000 Adet Boş Çuval	25
10	Peşin Olarak Ödenen Kira Bedeli	50
11	Hayvanlar İçin Depolanan Çeşitli Yemler	25
12	Veresiyede Kalan	700
13	8 Adet Demir Karyola	20
14	1 Adet İnek	15
15	Hayvan Barınağı	40
16	1 Adet Diğer Fırın	100
17	Fırının Camekânları	80
18	1 Adet Demir Kasa	40
19	5 Adet Terazi	15
20	3 adet El Arabası	30
21	Pazarda Ekmek Satmak İçin Kiralanan Dükân	80
22	15 Adet Ekmek Teknesi Küreği	20
23	Elektrik	25
24	Fan	50
25	20 Çuval Un	25
26	1000 Adet Boş Çuval	5
27	Kirada Kalan Alacaklar	25
28	Veresiyede Kalan Alacaklar	300
TOPLAM		2.038 Lira⁴⁰⁹ 244.560 Kuruş 19.564 Manat 19.564 Ruble

2.1.93. Dervişoğlu Mehmet ve Toyasoğlu Mesut

Yirmi beş yıl süreyle beri Rusya'nın Kafkasyasında müştereken fırıncılık zanaatıyla meşgul olan Dervişoğlu Mehmet ve Toyasoğlu Mesut Mapavri/Çayeli nahiyesinin Latum/Madenli köyündendirler. Mehmet'in baba adı Süleyman, Mesut'un baba adı ise Memiş'tir. Osmanlı Devleti tarafından seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketine dönmek zorunda kalmışlardır. Rusya cihetinde kalan ticaretgâhlarına sonraki süreçte Ruslar tarafından el konulmuştur. Bu gelişmeler üzerine Rusya dolaylarında kalan mallarının zararına karşılık 358 liranın Osmanlı Devleti aracılığıyla Ruslardan tahsil edilmesini isteyen dilekçelerini R. 16

407 BOA. HR. SYS. 2394/44-4-1.

408 Bu rakam 25 olarak değerlendirilmiştir. Bu rakam küçük bir ihtimal de olsa 45 rakamını anımsatmaktadır.

409 Bu belgede de hesap hatası yapılmıştır. Belgede belirtildiği gibi toplam zarar 1.930 lira değil 2.038 liradır. Doğru sonuç olan 2.038 lira tabloya ve içeriğe yansıtılarak işlem yapılmıştır.

Teşrinisani 1331/M. 29 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına vermişlerdir⁴¹⁰. Dilekçe daha sonra belediyeye havale edilmiştir. Burada kurulan bir komisyon aracılığıyla tetkik ettirilmiştir. Neticede ise dilekçelerde ileri sürülen iddiaların doğruluğu onaylanmış ve ardından bakanlığa gönderilmek üzere valiliğe yazılmıştır⁴¹¹. Vilayet makamlarından da Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 8 Mayıs 1332/M. 21 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 61. sayfasına kaydedilmiştir⁴¹².

Tablo 93: Mehmet ve Mesut'un Rusya'nın Kafkasya Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴¹³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet Fırın	120
2	Veresiyede Kalan	120
3	Un ve Odun	60
4	80 Adet Boş Çuval	3
5	Dikiş Makinesi	15
6	Ekmek Teknesi ve Hamur Küreği	40
TOPLAM		358 Lira 42.960 Kuruş 3.436 Manat 3.436 Ruble

2.1.94. Hacı Süleymanzâde Ali Ağa

Hacı Süleymanzâde Ali Ağa Hemşin nahiyesinin Badara/Bahar köyü sakinlerinden Hacı Süleyman'ın oğludur. Rusya'nın Kamenskiy'nin Guberne şehrinde yıllarca biriktirdiği gelirlerle kurduğu ticaretgâhında fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. 1915 yılında Rusya hükümeti tarafından alınan bir karar üzerine fırınına el konulmuş ve Ruslar tarafından sınır dışına çıkarılmıştır. Memleketine döndükten sonra Rusya'da kalan mallarının 52.500 manat tutarındaki zararının Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi için Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına R. 20 Teşrinievvel 1331/M. 2 Kasım 1915 tarihinde dilekçe yazmıştır. Hacı Süleymanzâde Ali Ağa'nın 561 numaralı dilekçesi daha sonra sancak ve valilik üzerinden Dâhiliye Nezaretine ulaştırılmıştır. Dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 13 Kanunievvel 1331/M. 26 Ekim 1915 tarih ve 4495/1410 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 21 Haziran 1331/M. 4 Temmuz 1915

410 BOA. HR. SYS. 2394/44-7-1.

411 BOA. HR. SYS. 2394/44-6-1.

412 BOA. HR. SYS. 2394/44-7-2.

413 BOA. HR. SYS. 2394/44-6-1.

tarihinde 37248 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 9 Mart 1332/M. 22 Mart 1916 tarihinde ihtiyaten kaydedilmiştir⁴¹⁴.

Tablo 94: Ali Ağa'nın Rusya'nın Kamenskiy'nin Guberne Şhrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴¹⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Kiralanan İşyerinde Yapılan Tadilat Gideri	15000
2	2 Adet mülkü Olan Dükkânın Bedeli	1500
3	2 Adet Kiraya Verdiği Dükkânın Bedeli	1000
4	Çuvalı 3 Manattan 500 Çuval Un	6500
5	Çuvalı 40 Manattan 100 Çuval Şeker	4000
6	1 Potası 10 Manattan 500 Pota Marmelat	5000
7	1 Potası 20 Manattan 200 Pota Sarı Yağ	4000
8	1 Potası 40 Manattan 50 Pota Mandal	2000
9	Adedi 1 Manatan 500 Kap Yumurta	500
10	1 Potası 50 Manattan 50 Pota Çokolata	2500
11	Potası 50 Manattan 50 Pota Konfet Şekeri	2500
12	Senelik Olarak Kiralanan Dükkânda Altı Adet Bilardo İle Taşları	8000
TOPLAM		52.500 Manat⁴¹⁶ 656.250 Manat 656.250 Ruble 5.468 Lira

2.1.95. Kestioğlu Halil

Kestioğlu Ali, Hemşin nahiyesinin Sanu/Topluca köyünden olup baba adı Osman'dır. Uzun yıllar Rusya'nın Besarabya vilayeti dâhilinde Hungeni şhrinde kontrat ederek kiraladığı Ferdsmân'ın mülkünde fırıncılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Birinci Dünya Savaşı kapsamında Osmanlı-Rus Harbi başlayınca Rusya Devleti'nce fırın gediği ve içerisinde bulunan tüm eşyalarına el konulması üzerine memleketi olan Hemşin'e dönmek zorunda kalmıştır. Memleketine döndükten sonra R. 4 Teşrinisani 1331/M.17 Kasım 1915 tarihinde Hemşin nahiyesinin bağlı bulunduğu Atina/Pazar Kaymakamlığına giderek Ruslar tarafından zapt edilen birikimlerinin karşılığı olan 6.000 manat tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin yetkili birimleri aracılığıyla Rusya Devleti'nden tazmin edilmesini talep etmiştir. Dilekçede iddia edilen hususlar araştırılmış, doğruluğu anlaşıldıktan sonra da kaymakamlıktan ilgili birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir.

414 BOA. HR. SYS. 2394/8-10.

415 BOA. HR. SYS. 2394/8-9.

416 Bu belgede toplam zarar hesaplanırken yine bir hesap hatası yapılmıştır. Toplam zarar 53.000 manat değil 52.500 manattır. Doğru sonuç olan 52.500 manat tabloya ve içeriğe yansıtılarak diğer paraların değerleri ortaya çıkarılmıştır. Belirtilen hata, toplam zararın yukarıya yuvarlatılmak istenmesinden kaynaklanmış olabilir. Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/8-9.

Tablo 95: Halil'in Rusya'nın Besarabya Vilayetinin Hungeni Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴¹⁷.

No	Mahın Cinsi	Mahın Değeri (Manat)
1	Bir Adet Fırın Dükkânı Bedeli ve İçerisinde Bulunan Çeşitli Eşyalar	6.000
TOPLAM		6.000 Manat 6.000 Ruble 75.000 Kuruş 625 Lira

Tablo 96: Rusya'da Fırıncılıkla Meşgulken Mallarına El Konulan Rizeliler.

No	Lakabı	Dilekçe Sahibinin Adı	Baba Adı	Dilekçe Tarihi	Ticaret Yaptığı Vilayet-Şehir	Toplam Zararı	Köyün Eski-Yeni Adı ve Bağlı Bulunduğu İl-İlçe
1	----	Halil	Mehmet	9 Kasım 1915	Sivastopol	8.700 Manat 108.750 Kuruş 906 Lira	Atina/Pazar
2	----	Zekerya	Ahmet	9 Kasım 1915	Simferopol	30.000 Ruble 375.000 Kuruş 3.125 Lira	Kuşiva/Yolkıyı Hemşin
	Buzhalilzâde	Ali Efendi	----				Mollaveyis/Ülkü
3	----	Tesmiye	----	9 Kasım 1915	Yekaterinoslav Yeşikpol	15.600 Manat 195.000 Kuruş 1.625 Lira	Ortaköy/Hemşin
4	----	Osman	Mustafa	9 Kasım 1915	Kutayis	14.000 Manat 175.000 Kuruş 1.458 Lira	Sanu/Topluca Hemşin
5	Yağcızâde	Abdülhamit	----	9 Kasım 1915	Kutayis	10.100 Manat 126.250 Kuruş 1.052 Lira	Çat Çamlıhemşin
6	Aydinoğlu	Mehmet	Ali	8 Kasım 1915	Varşova Novador	29.500 Ruble 368.750 Kuruş 3.072 Lira	Sanu/Topluca Ardeşen
7	----	Ali	Mustafa	8 Kasım 1915	Elsevier Alivit	7.993 Manat 99.912 Kuruş 832 Lira	Viçe-i Süfla/Aşağı Çamlıca Hemşin
8	Uzunozmanzâde	Mehmet Ali	Eyüp	8 Kasım 1915	Garutsa	47.000 Manat 587.500 Kuruş 4.895 Lira	----
9	Aydinzâde	Hasan	Ali	8 Kasım 1915	Lublin	33.700 Manat 421.250 Kuruş 3.510 Lira	Mzurğa/Ortaköy Hemşin
10	Muratoğlu	Tevfik	Hasan	8 Kasım 1915	Akmescit Melitopol	10.500 Manat 131.250 Kuruş 1.093 Lira	Zurğa Ortaköy Hemşin
11	Çalıkıranoglu	İsmail	----	2 Kasım 1915	Kune	21.340 Manat 266.750 Kuruş 2.222 Lira	Hançkun/Alçılı Atina/Pazar
12	Mollahüseyinoğlu	Hasan	Hüseyin	3 Kasım 1915	Kobanski Haturmanski	24.600 Manat 307.500 Kuruş 2.562 Lira	Badara/Bahar Hemşin
	Halidağazâde	Hamza	----				
	Cedlikoğlu	Mehmet Usta	----				

417 <https://hemsinturk.wordpress.com/2013/02/08/hemsinli-aileler-sulaleler-k/12.04.2022>, Ayrıca Bkz. BOA. HR. SYS. 2123/3.

13	Uyuzoğlu	Yusuf	İvan	2 Kasım 1915	Rasuf	14.500 Manat 181.250 Kuruş 1.510 Lira	Esgarköy Hemşin
14	Telatorzâde	Halim Ağa	-----	1 Kasım 1915	Şavil	22.100 Manat 276.250 Kuruş 2.302 Lira	Çitat/Aktepe Atina/Pazar
15	Pirimzâde	Ali Efendi	Ahmet	30 Ekim 1915	Kiev	50.720 Manat 634.000 Kuruş 5.283 Lira	Meleskur/ Ortayol Atina (Pazar)
16	İmamzâde	Zekerya ve Mehmet	-----	2 Kasım 1914	Stavropol	10.950 Manat 136.875 Kuruş 1.140 Lira	Gamun Atina/Pazar
17	Cihanzâde	Mehmet	-----	4 Kasım 1915	Yekaterinoslav	31.000 Manat 387.500 Kuruş 3.229 Lira	Çinkit/Uğrak Hemşin
18	Mamakoğlu	Mehmet Ali	Hüseyin	5 Kasım 1915	Akmescid Simferopol	76.600 Manat 957.500 Kuruş 7.979 Lira	Gumlo/Yaltkaya Hemşin
19	Çesiksâde	Mesut	Ali	3 Kasım 1915	Riga	57.800 Manat 722.500 Kuruş 6.020 Lira	Malmenat/ Akbucak Hemşin
20	Hacıosmanzâde	Yusuf	Mustafa	5 Kasım 1915	Mitava	24.400 Manat 305.500 Kuruş 2.541 Lira	Malmenat/ Akbucak Hemşin
21	Kudulhasanoğlu	Şaban	Osman	5 Kasım 1915	Paltavski Guberna	11.000 Manat 137.500 Kuruş 1.145 Lira	Başköy Atina/Pazar
22	Melikzâde	Yusuf	İsmail	8 Kasım 1915	Yekaterinoslav Noviskolaski Yalta	24.600 Manat 307.500 Kuruş 2.562 Lira	Viçe-i Ulya/ Yukarı Çamlıca Hemşin
23	Kösezâde	Ali	Halil	4 Kasım 1915	Sivastopol	28.400 Manat 355.000 Kuruş 2.958 Lira	Viçe-i Süfla Hemşin
	Kösezâde	Nebi	Mehmet				
24	Kösezâde	Osman	İbrahim	3 Kasım 1915	Kefe	70.700 Manat 883.750 Kuruş 7.364 Lira	Makron Kavak Hemşin
25	Alibarzâde	Ali	Yusuf	3 Kasım 1915	Sivastopol	62.870 Manat 785.875 Kuruş 6.548 Lira	Viçe-i Süfla Hemşin
26	Evdecioğlu	Mesut	-----	6 Kasım 1915	Herson Vosnosenski	11.300 Manat 141.250 Kuruş 1.177 Lira	Canudobra/ Aşağışimşirli Hemşin
27	Pasalıoğlu	İsmail	Mehmet	16 Ekim 1915	Akmescid Kahfuka	11.725 Manat 146.562 Kuruş 1.221 Lira	Zuğa Ortaköy Hemşin
	Ustaoğlu	Ali	Halil				
28	Kavasâde	Halil Emin Efendi	-----	8 Kasım 1915	Vilene	15.550 Manat 194.375 Kuruş 1.619 Lira	Malmenat/ Akbucak Hemşin
29	Çapazâde	Hasan	Kasım	27 Aralık 1915	Grodno Brestlitovsk	31.900 Manat 398.750 Kuruş 3.322 Lira	Sanu/Topluca Ardeşen
30	Hacıfanioglu	Şaban	Hacı Osman	8 Kasım 1915	Herson Tiraspol ve Tider	11.000 Manat 137.500 Kuruş 1.145 Lira	Zuğa Ortaköy Hemşin
31	Badoğlu	Osman	Yusuf	8 Kasım 1915	Kefe Eskiyor	15.600 Manat 195.000 Kuruş 1.625 Lira	Sanu/Topluca Ardeşen

32	Bozacızâde	Kasım	Kadir Ağa	25 Ekim 1915	Paltavski Germencek	43.800 Manat 547.500 Kuruş 4.562 Lira	Makron Kavak Hemşin
33	Sarioğlu	Ali	Mustafa	6 Kasım 1915	Boloski Molave	15.600 Manat 195.000 Kuruş 1.625 Lira	Sanu/Topluca Ardeşen
34	Aydinoğlu	Mustafa	-----	10 Kasım 1915	-----	294.500 Kuruş 23.560 Manat 2.454 Lira	Sanu/Topluca Ardeşen
	Hatroğlu	Şakir	-----				
35	Korkozzâde	Miktat Efendi	-----	9 Kasım 1915	Customer	297.060 Kuruş 23.764 Manat 2.475 Lira	Mekaliskrit Ardeşen
36	Hacıalioğlu	Halil	Mehmet	10 Kasım 1915	Torskiy Koranski	11.900 Manat 148.750 Kuruş 1.239 Lira	Makrevis/ Konaklar Hemşin
37	Dolgüzoğlu	Ahmet	Mehmet	10 Kasım 1915	Herson Biyalisvid	12.100 Manat 151.250 Kuruş 1.260 Lira	Hala/ Canottobra/ Aşağı Şimşirli Hemşin
38	Ustamehmetoğlu	Macit	İdris	10 Kasım 1915	Torbiciski	31.860 Manat 398.250 Kuruş 3.318 Lira	Makrevis/ Konaklar Hemşin
	Tarakçioğlu	Macit	Hamit				
39	Derecezâde	Şevki Usta	-----	9 Kasım 1915	Rostov	12.932 Manat 161.650 Kuruş 1.344 Lira	Çat Hemşin
40	Hacıfanoğlu	Halit	Hüseyin	9 Kasım 1915	Besarabya Bender	408.600 Manat 5.445.000 Kuruş 45.375 Lira	Zuğa Ortaköy Hemşin
41	Tarakçioğlu	Macit	Hamit	9 Kasım 1915	Torbiciski Yalta	49.955 Ruble 624.437 Kuruş 5.203 Lira	Makrevis/ Konaklar Hemşin
42	Çamkertenoğlu	Ahmet	-----	11 Kasım 1915	Lublin Meşri	21.030 Manat 262.875 Kuruş 2.190 Lira	Sanu/Topluca Hemşin
43	Çamkertenoğlu	Mustafa	İbrahim	11 Kasım 1915	Besarabya Belsi	6.500 Manat 81.250 Kuruş 677 Lira	Sanu/Topluca Hemşin
44	Celilzâde	İsmail Hakkı	-----	11 Kasım 1915	Sivastopol Varşova	134.000 Manat 1.675.000 Kuruş 13.958 Lira	Gumno/ Yaltkaya Hemşin
45	Topaloğlu	Hurşit	Salih	11 Kasım 1915	Besarabya	4.500 Manat 56.250 Kuruş 468 Lira	Apsu/Suçatı Atina/Pazar
46	Çıracıoğlu	Hacı Emin	İsmail	11 Kasım 1915	Yalta Kırım	32.800 Manat 410.000 Kuruş 3416 Lira	Makrevis/ Konaklar Atina/Pazar
47	Apiloğlu	Halil	Ahmet	11 Kasım 1915	Mogilyov	20.000 Manat 250.000 Kuruş 2.083 Lira	Cannotobra/ Aşağı Şimşirli Hemşin
48	Hortoloşoğlu	Süleyman	-----	10 Kasım 1915	Çibnober Naviliski	85.250 Kuruş 6.820 Manat 710 Lira	Atina/Pazar
	Hortoloşoğlu	Halil	-----				
49	Yazıcızâde	Mehmet	-----	12 Kasım 1915	Seriski	49.330 Manat 616.625 Kuruş 5.138 Lira	Zuğa Ortaköy Hemşin
	-----	Hüseyin	-----				

50	Sertalioğlu	Mehmet	Abdul-kadir	27 Aralık 1915	Minsk	40.150 Manat 501.875 Kuruş 4.182 Lira	Meleskür/ Ortayol Hemşin
51	Mollaalizâde	İsmail	İbrahim	12 Kasım 1915	Bodoski Karistopol	55.970 Manat 699.625 Kuruş 5.830 Lira	Baş Hemşin Ortaköy Hemşin
52	Noranzâde	Ali	Memiş Efendi	12 Kasım 1915	Riga	96.400 Manat 1.205.000 Kuruş 10.041 Lira	Meleskür/ Ortayol Hemşin
	Gürhanoğlu	İbrahim	-----				
	Musaömeroğlu	Miktat	-----				
	Gürhanoğlu	Mustafa	-----				
53	Hacıkamiloğlu	Ahmet	Hacı Ali	11 Kasım 1915	Kaypodol Vinabca	23.800 Manat 297.500 Kuruş 2.479 Lira	Zuğa Ortaköy/ Çamlıtepe Hemşin
54	Davioğlu	Mustafa	Hüseyin Usta	11 Kasım 1915	Luç	55.000 Manat 687.500 Kuruş 5.729 Lira	Çinkit/Uğrak Hemşin
55	Hacıkamiloğlu	Muhayyer	Ali	11 Kasım 1915	Vamipodol Veniabçe	33.300 Manat 416.250 Kuruş 3.468 Lira	Zuğa Ortaköy/ Çamlıtepe Hemşin
56	Hacıkamiloğlu	Recep	Ali	11 Kasım 1915	Kopuf Teşbov	12.350 Manat 154.375 Kuruş 1.286 Lira	Zuğa Ortaköy/ Çamlıtepe Hemşin
57	Alabzâde	Mahmut Usta	-----	11 Kasım 1915	Alusna	101.900 Manat 1.273.750 Kuruş 10.614 Lira	Makrevis/ Konaklar Hemşin
58	Muhtaroğlu	Şakir	Ömer	11 Kasım 1915	Panva Migruru	21.050 Manat 263.125 Kuruş 2.192 Lira	Sanu/Topluca Hemşin
59	Dervişoğlu	Mustafa	?	16 Kasım 1915	Akmescit Kahofka Herson	725 Lira 87.000 Kuruş 6.960 Manat	Karoz/Kuvaroz Sabuncular/ Çayeli
60	Mollaibrahimioğlu	İbrahim	Mehmet	29 Kasım 1915	Kefe	1.249 Lira 149.880 Kuruş 11.990 Manat	Latum/Madenli Mapavri/Çayeli
	Dervişoğlu	Ali	Ahmet				
	Dervişoğlu	Mustafa	Ahmet				
61	Safoğlu	Recep Çavuş	-----	1 Aralık 1915	Gamipodoski Setanof	2.370 Lira 284.400 Kuruş 22.752 Manat	Aron Mağloz/ Cami Dağı Rize
	Safoğlu	Akif	-----				
62	Çakıroğlu	Hacı Mehmet	-----	22 Ekim 1915	Minsk Vilinski	30.150 Manat 376.875 Kuruş 3.140 Lira	Aslen Rizeli olup Ladik/ Samsun ikamet ediyor.
63	Derevizâde	Hüseyin	Ali	14 Mart 1916	Tanbuv Kazlov	15.000 Ruble 187.500 Kuruş 1.562 Lira	Çat Hemşin
64	Alemdaroğlu	Mehmet	Hüseyin	22 Ocak 1916	Kefe Kırım	60.000 Ruble 750.000 Kuruş 6.250 Lira	Perastan/ Uzundere Mapavri/Çayeli
65	-----	Mehmet	Süley- man	25 Ocak 1916	Lomca Avustorolanka	1.790 Lira 214.800 Kuruş 17.184 Manat	Balahor/Yenice Mapavri/Çayeli
66	Burakoğlu	Osman	Ahmet	7 Şubat 1916	Gobel	40.000 Ruble 500.000 Kuruş 4.166 Lira	Kafkame Çağrankaya İkizdere

67	İbişoğlu	Mustafa	Ahmet	5 Kasım 1915	Kalis	60.600 Manat 757.500 Kuruş 6.312 Lira	Livikçakıslı Güroluk Hemşin
68	Tarakçıoğlu	İsmail	Hurşit	26 Ekim 1915	Yalta	92.200 Manat 1.152.500 Kuruş 9.604 Lira	Makrevis/ Konaklar Hemşin
69	Hacıhasanzâde	Halil	-----	27 Aralık 1915	Sivastopol	31.680 Manat 396.000 Kuruş 3.300 Lira	Makron/Kavak Hemşin
	Hacıhalimzâde	Hüseyin	-----				
	-----	Hüseyin	Halim				
70	Karazâde	Mehmet Ali	Hüseyin	5 Kasım 1915	Taygan	28.200 Manat 352.500 Kuruş 2.937 Lira	Malmenat/ Akbcuk Hemşin
71	Bazimizâde	Hüseyin	Dursun	6 Kasım 1915	Valinski Ostrok	16.200 Manat 202.500 Kuruş 1.687 Lira	Hemşin
72	Odabaşzâde	Mehmet	Süley- man	6 Kasım 1915	Varşova	149.970 Manat 1.874.875 Kuruş 15.621 Lira	Kısmanmaliver Yukarı Şimşirli Hemşin
73	Kudulhasanoğlu	Ali	Süley- man	6 Kasım 1915	Rovna	30.200 Manat 377.500 Kuruş 3.145 Lira	Başköy Hemşin
	Odabaşzâde	Mehmet	Süley- man				
74	Çolakzâde	Mehmet	Süley- man	6 Kasım 1915	Grodno Bellostuk	68.300 Manat 853.750 Kuruş 7.114 Lira	Livikçakıslı Güroluk Hemşin
75	Ezhamaroğlu	Abdulkadir	Salih	22 Kasım 1915	Katerslav	9.700 Manat 121.250 Kuruş 1.010 Lira	Hahonç/ Hipaldere Mapavri/Çayeli
76	Sarialioğlu	-----	-----	22 Kasım 1915	Simferopol Akmescit	10.000 Manat 125.000 Kuruş 1.041 Lira	Senoz Tolonis/ Yeşiltepe Mapavri/Çayeli
	Alemdaroğlu	Mehmet Usta	-----				
77	Hacıbekiroğlu	Hüseyin Usta	-----	20 Kasım 1915	Varşova	28.000 Lira 3.360.000 Kuruş 268.800 Manat	Senoz Tolonis Yeşiltepe Mapavri/Çayeli
	Celiloğlu	Yusuf Usta	-----				
	Kalyoncuoğlu	Hacı Şabit Usta	-----				
	Kalyoncuoğlu	Ahmet Usta	-----				
78	İpsizli	Ali Hasan	-----	22 Kasım 1915	Melitopol	5.000 Manat 62.500 Kuruş 520 Lira	Senoz/Tolonis Yeşiltepe Mapavri/Çayeli
	İpsizoğlu	Şakir	-----				
79	Sarioğlu	Ali	Abdi	4 Mayıs 1915	Noperkask Tabgan	3.500 Ruble 43.750 kuruş 364 Lira	Çeçeva/ Hassaddıklar Mapavri/Çayeli
	Sarioğlu	İsmail	Abdi				
	Balboşoğlu	Salih	-----				
80	Kocahiroğlu	Mustafa	Mustafa	1 Aralık 1915	Harkov	146.057 Kuruş 20 Para 11.684 Manat 1.217 Lira	Ardeşen
81	Pedresioğlu	Şaban	İsmail	27 Ekim 1915	Kamyebedol Hayan Herson	12.550 Manat 156.875 Kuruş 1.307 Lira	Makrevis/ Konaklar Hemşin
82	Nebaoğlu	İshak	Mehmet	28 Ekim 1915	Bahçesaray	13.000 Manat 162.500 Kuruş 1.354 Lira	Tepan/Bilenköy Hemşin

83	Köröğlü	Yakup	Ahmet	28 Ekim 1915	Sivastopol	1.138.625 Kuruş 91.090 Manat 9.488 Lira	Tepan/Bilenköy Atina/Pazar
84	İmamzâde	Süleyman	Ahmet	28 Ekim 1915	Harkov Garasnigorski	2.000 Manat 25.000 Kuruş 208 Lira	Gumno/ Yaltkaya Hemşin
85	Ferahzâde	Mehmet Ali	-----	28 Ekim 1915	Katerslav	35.700 Manat 446.250 Kuruş 3.718 Lira	Sonu/? Atina/Pazar
86	Güneşzâde	Tevfik	Ali	3 Kasım 1915	Herson	48.500 Manat 606.250 Kuruş 5.052 Lira	Viçe-i Ulya Yukarı Çamlıca Hemşin
87	Tomaszâde	İbrahim	Mehmet	3 Kasım 1915	Kiev İşbola	23.900 Manat 297.750 Kuruş 2.489 Lira	Viçe-i Ulya Yukarı Çamlıca Hemşin
88	Feruhzâde	Hasan	Hacı Vezir	3 Kasım 1915	Kefe Kırım	33.550 Manat 419.375 Kuruş 3.494 Lira	Çinkit/Uğrak Hemşin
89	Kazancıoğlu	Ali	İbrahim	29 Kasım 1915	Tiganderof	973 Lira 116.760 Kuruş 9.340 Manat	Latum/Madenli Mapavri/Çayeli
	Kazancıoğlu	Osman	İbrahim				
	Kazancıoğlu	Cevahir	İbrahim				
	Keçeli	Mehmet	-----				
90	Boşnakoğlu	Hamit	Osman	29 Kasım 1915	Sohum	1.016 Lira 121.920 Kuruş 9.753 Manat	Latum/Madenli Mapavri/Çayeli
	Boşnakoğlu	Mehmet	Osman				
	Boşnakoğlu	Osman	Hasan				
91	Kazancıoğlu	Mehmet	Memiş	29 Kasım 1915	Ruzufka	375 Lira 45.000 Kuruş 3.600 Manat	Latum/Madenli Mapavri/Çayeli
	Kazancıoğlu	Ahmet	Memiş				
92	Aşoğlu	Ahmet	Recep	29 Kasım 1915	İznanka	2.038 Lira 244.560 Kuruş 19.564 Manat	Latum/Madenli Mapavri/Çayeli
	Aşoğlu	Ali	Recep				
93	Dervişoğlu	Mehmet	Süleyman	29 Kasım 1915	Kafkasya	358 Lira 42.960 Kuruş 3.436 Manat	Latum/Madenli Mapavri/Çayeli
	Toyasoğlu	Mesut	Memiş				
94	Süleymanzâde	Ali Ağa	-----	2 Kasım 1915	Kamenskiy	52.500 Manat 656.250 Kuruş 5.468 Lira	Badara/Bahar Hemşin
95	Kestioğlu	Halil	Osman	17 Kasım 1915	Besarabya	6.000 Manat 75.000 Kuruş 625 Lira	Sanu/Toluca Hemşin

2.2. Rizeli Balıkçılar

2.2.1. Köseoğlu Rıdvan

Türkiye’de kayık ve takımlarını tedarik ederek Rusya’nın Sohum şehrinde balık ticaretiyle uğraşan Köseoğlu Rıdvan Rize’nin Derepazarı ilçesinin Malpet/ Eriklimanı köyündendir. Baba adı Bekir’dir. Rusya cihetlerinde balıkçılıkla meşgulken Rusya hükümetinin aldığı bir karar üzerine kayık ve takımları zapt ve müsadere edilmiş ve akabinde sınır dışına çıkarılmıştır. Memleketi olan Rize’ye döndükten sonra Rusya’da tutsak edilen kayık ve takımlarının karşılığı olarak 230 lira tutarındaki zararının Osmanlı Devleti’nin yetkili mercileri aracılığıyla

Ruslardan talep edilmesine yönelik R. 22 Teşrinievvel 1331/M. 4 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermiştir⁴¹⁸. Rıdvan'ın dilekçelerinde iddia ettikleri hususlar Rize Belediyesince oluşturulan beş kişilik bir komisyon aracılığıyla araştırılmış ve iddiaların doğru olduğu R. 10 Teşrinievvel 1331/M. 23 Ekim 1915 tarihinde sonuçlandırılmıştır⁴¹⁹. Rıdvan'ın dilekçesi daha sonra mutasarrıflık birimi tarafından Dâhiliye Nezaretine göndermiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4428/1430 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 18 Şubat 1331/M. 2 Mart 1916 tarihinde 37020 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 19 Mart 1332/M. 1 Nisan 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 11. sayfasına kaydedilmiştir. Ardından da valilik makamına bir de işlem sonucunu yansıtan bilgilendirme yazısı gönderilmiştir⁴²⁰.

Tablo 97: Rıdvan'ın Rusya'nın Sohum Şhrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴²¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet 5 Tonluk Kayık	100
2	1 Adet İkamet Ettikleri Oda	60
3	40 Adet Kalkan Ağı	20
4	1 Adet Molozma	10
5	Garmak Takımı	15
6	Kereste	25
TOPLAM		230 Lira 27.600 Kuruş 2.208 Manat 2.208 Ruble

2.2.2. Köseoğlu İlyas

Ruslar tarafından 1915 yılında mağdur edilen balıkçı esnaflarından biri de Köseoğlu İlyas'tır. İlyas, Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyü sakinlerinden Mehmet Ali'nin oğludur. R. 22 Teşrinievvel 1331/M. 4 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına verdiği dilekçede Türkiye'de tedarik ederek Rusya'nın Sohum şhrinde ticarî faaliyetlerini yürütürken Rus hükümeti tarafından alınan bir karar üzerine kayık ve takımlarına el konulduğunu belirtmiştir. Rusya Devleti tarafından müsadere ve zapt edilen eşyalarının 300 lira karşılığındaki zararının Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya'dan tahsil edilmesini talep etmiştir⁴²². Dilekçede ileri sürülen iddialar beş üyeden oluşan bir komisyon marifetiyle araştırılmış ve R. 21 Teşrinievvel 1331/M. 3 Kasım 1915 tarihinde doğrulanmıştır⁴²³. Daha sonra dilekçe Trabzon vilayetinin ilgili birimleri aracılığıyla bakanlığa havale edilmiştir.

418 BOA. HR. SYS. 2394/3-5.

419 BOA. HR. SYS. 2394/3-35.

420 BOA. HR. SYS. 2394/3-36.

421 BOA. HR. SYS. 2394/3-35.

422 BOA. HR. SYS. 2394/3-7.

423 BOA. HR. SYS. 2394/3-13.

Dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4428/1430 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 18 Şubat 1331/M. 2 Mart 1916 tarihinde 37040 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 19 Mart 1332/M. 1 Nisan 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 10. sayfasına kaydedilmiştir⁴²⁴.

Tablo 98: Köseoğlu İlyas'ın Rusya'nın Sohum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴²⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet Dükkân	100
2	2 Tonluk 1 Adet Kayık	70
3	Oda	50
4	1 Adet Parapat	30
5	80 Adet Satışa Hazır Mal	50
TOPLAM		300 Lira 36.000 Kuruş 2.880 Manat 2.280 Ruble

2.2.3. Kurzelioğlu Ömer

Kurzelioğlu Ömer, Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyünden Halil'in oğludur. R. 22 Teşrinievvel 1331/M. 4 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına Ruslar tarafından mağdur edildiğine yönelik dilekçe vermiştir. Ömer dilekçesinde, Osmanlı Devleti tarafından ilan edilen seferberlik kararı üzerine memleketine dönmek zorunda kaldığını, Rusya'da kalan kayık ve diğer eşyalarına Ruslar tarafından el konulduğunu, bu sebeple 440 lira tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin ilgili birimleri aracılığıyla Ruslardan tahsil edilmesini talep etmiştir⁴²⁶. Oluşturulan bir komisyon aracılığıyla yapılan araştırma neticesinde Ömer'in uzun yıllar Soçi şehrinde balıkçılık yapmak suretiyle geçimini temin ettiği R. 11 Teşrinievvel 1331/M. 24 Ekim 1915 tarihindeki soruşturmada anlaşılmıştır⁴²⁷. Ömer'in dilekçesi ardından Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4428/1430 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 18 Şubat 1331/M. 2 Mart 1916 tarihinde 37020 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 19 Mart 1332/M. 1 Nisan 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 9. sayfasına kaydedilmiştir. Ardından ilgili idarî birimine bilgilendirme yazısı yazılmıştır⁴²⁸.

424 BOA. HR. SYS. 2394/3-14.

425 BOA. HR. SYS. 2394/3-7.

426 BOA. HR. SYS. 2394/3-9.

427 BOA. HR. SYS. 2394/3-29.

428 BOA. HR. SYS. 2394/3-30.

Tablo 99: Ömer'in Rusya'nın Soçi Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴²⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	4 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra ⁴³⁰	150
2	4 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	150
3	3 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	100
4	Kendine Ait 1 Oda	20
5	Kereste	20
TOPLAM		440 Lira 52.800 Kuruş 4.224 Manat 4.224 Ruble

2.2.4. Kurzeliolu Hüseyin

Kurzeliolu Hüseyin Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyü sakinlerinden Halil adındaki şahsın oğludur. Rusya'nın Soçi şehrinde balıkçılık zanaatıyla uğraşmıştır. Seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketi olan Rize'ye dönmüş ve R. 22 Teşrinievvel 1331/M. 4 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermiştir. Hüseyin dilekçesinde Türkiye'de tedarik ederek Rusya tarafına götürdüğü kayık ve takımları Ruslar tarafından müsadere ve zapt edilmesi sebebiyle memleketine getiremediği dolayısıyla 440 lira tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin yetkili kılınan birimlerince Ruslardan tahsil edilmesini istemiştir⁴³¹. Bir komisyon aracılığıyla dilekçede dile getirilen hususlar araştırılmış ve ileri sürülen iddialar komisyon üyeleri tarafından R. 11 Teşrinievvel 1331/M. 24 Ekim 1915 tarihinde doğrulanmıştır⁴³². Hüseyin'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4428/1430 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 18 Şubat 1331/M. 2 Mart 1916 tarihinde 37020 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 19 Mart 1332/M. 1 Nisan 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 8. sayfasına kaydedilmiştir. Bu işlemlerden sonra da ilgili idarî birime bilgilendirme yazısı gönderilmiştir⁴³³.

Tablo 100: Hüseyin'in Rusya'nın Soçi Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴³⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	4 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	150
2	4 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	150
3	3 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	100
4	Kendine Ait 1 Oda	20
5	Kereste	20

429 BOA. HR. SYS. 2394/3-29.

430 Küçük Kayık. Bir Yelkenli Tekne.

431 BOA. HR. SYS. 2394/3-11.

432 BOA. HR. SYS. 2394/3-31.

433 BOA. HR. SYS. 2394/3-32.

434 BOA. HR. SYS. 2394/3-31.

TOPLAM	440 Lira 52.800 Kuruş 4.224 Manat 4.224 Ruble
---------------	--

2.2.5. Çakıroğlu Rauf

Rusya'nın Sohum şehrinde balıkçılık üzerine ticaretle meşgul olan Çakıroğlu Rauf Türkiye'de tedarik ettiği balık teknesi ve takımlarıyla faaliyetlerini sürdürmüştür. Kendisi Rize'nin Kalandoz/Derepazarı köyü sakinlerinden Yusuf'un oğludur. Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği seferberlik kararı üzerine memleketine dönmüştür. Rusya'da kalan ve daha sonra Ruslar tarafından zapt ve gasp edilen eşyalarının karşılığında 2.540 lira tutarındaki zararının Osmanlı Devleti tarafından Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini talep eden dilekçe yazmıştır. Dilekçenin mutasarrıflık birimine verilmiş tarihi R. 20 Teşrinievvel 1331/M. 2 Kasım 1915'tir⁴³⁵. Çakıroğlu Rauf'un dilekçesi de oluşturulan bir komisyon aracılığıyla araştırılmış ve Soçi⁴³⁶ şehrinde birkaç seneden beri ticaretle meşgul olduğuna yönelik M. 10 Teşrinievvel 1331/M. 23 Ekim 1915 tarihinde verilen karardan anlaşılmıştır⁴³⁷. Rauf'un dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4428/1430 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 18 Şubat 1331/M. 2 Mart 1916 tarihinde 37020 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 16 Mart 1332/M. 29 Mart 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 7. sayfasına kaydedilmiştir. Kaydedilme işleminin ardından da dilekçenin geldiği birimlere sürecin hangi aşamada olduğunu içeren bir bilgilendirme yazısı yazılmıştır⁴³⁸.

Tablo 101: Rauf'un Rusya'nın Sohum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴³⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	2 Adet Kayık	150
2	Kalkan Ağı	500
3	Rusya'da Kalan Para	220
4	Hane Eşyası	50
5	Vavaelit ?	20
6	2 Adet Taş Örmeli Mağaza	1600
TOPLAM		2.540 Lira 304.800 Kuruş 24.384 Manat 24.384 Ruble

435 BOA. HR. SYS. 2394/3-15.

436 Soçi: Sahil yerleşim yerlerinden biridir. Rauf'un yazdığı dilekçede "Sohum" şehrinde balıkçılık yaptığını belirtirken Rauf'un iddialarını araştırmak için oluşturulan komisyon raporunda ise Rauf'un "Soçi" şehrinde balıkçılık yaptığı ifade edilmiştir. Rauf'un dilekçesi ile Rauf'un iddialarını araştırmak için oluşturulan komisyonun karar tutanağı arasında bir çelişki söz konusudur. Bu sebeple komisyonun kararında "Sohum" yerine "Soçi"nin yazılmış olmasının sehven yapılmış bir hatadan kaynaklandığı düşünülebilir. Bu sebeple Rauf'un verdiği dilekçedeki yerleşim birimi olan "Sohum" dikkate alınıp çalışmamızda değerlendirmeler yapılmıştır. Bir diğer ihtimal de Rauf'un "Soçi-Sohum" şehirleri arasında ticarî faaliyetleri sürdürüyor olması sebebiyle bu karışıklık yapılmış olabilir.

437 BOA. HR. SYS. 2394/3-33.

438 BOA. HR. SYS. 2394/3-34.

439 BOA. HR. SYS. 2394/3-33.

2.2.6. Satiroğlu Harun

Rusya'nın Sohum şehrinde balıkçı esnaflarından Satiroğlu Harun, Rize'nin Kalandoz/Derepazarı köyünden Yusuf'un oğludur. Rusya cihetinde balıkçılık ticaretiyle meşgulken Osmanlı Devleti tarafından ilan edilen seferberlik kararı üzerine memleketine dönmek zorunda kalmıştır. Rusya'da kalan mallarının Ruslardan tazmin edilmesi için R. 20 Teşrinievvel 1331/M. 2 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır. Harun dilekçesinde 455 lira tutarındaki zararının karşılanmasını talep etmiştir⁴⁴⁰. Harun'un dilekçesinde belirttiği iddialar araştırılmış ve heyet tarafından iddiaların gerçek olduğu R. 11 Teşrinievvel 1331/M. 24 Ekim 1915 tarihinde anlaşılmıştır⁴⁴¹. Yusuf'un dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4428/1430 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek R. 18 Şubat 1331/M. 2 Mart 1916 tarihinde 37020 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 14 Mart 1332/M. 27 Mart 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 6. sayfasına kaydedilmiştir. Bu işlemin ardından alt idarî birimlere de bu doğrultuda bilgilendirme yazısı ulaştırılmıştır⁴⁴².

Tablo 102: Yusuf'un Rusya'nın Sohum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁴³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	6 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	150
2	5 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	130
3	3 Metre Uzunluğunda 1 Adet Halat	30
4	4 Metre Uzunluğunda 1 Adet Halat	70
5	2 Metre Uzunluğunda 1 Adet Halat	25
6	3 Adet Zincir	15
7	2 Adet Demir	5
8	55 Parça Bakır Takımı	10
9	Diğer Mefruşat	20
TOPLAM		455 Lira 54.600 Kuruş 4.368 Manat 4.368 Ruble

2.2.7. Kabzoğlu Yusuf

Rusya'nın Ardılar kasabasında yirmi yıla aşkın balıkçılık ticaretiyle meşgul olan Kabzoğlu Yusuf, Rize'nin Kalandoz/Derepazarı köyünden Şakir'in oğludur. Türkiye'den tedarik ederek Ardılar şehrine götürdüğü kayık ve takımlarının seferberlik gerekçe gösterilerek Rusya tarafından müsadere ve zapt edilmesi üzerine Yusuf memleketi olan Rize'ye dönmek zorunda kalmıştır. R. 20

440 BOA. HR. SYS. 2394/3-17.

441 BOA. HR. SYS. 2394/3-27.

442 BOA. HR. SYS. 2394/3-28.

443 BOA. HR. SYS. 2394/3-27.

Teşrinievvel 1331/M. 2 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına verdiği dilekçede Rusya cihetlerinde kalan 1.430 lira tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin yetkili birimleri aracılığıyla Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini talep etmiştir⁴⁴⁴. Mutasarrıflık birimlerince belediyeye havale edilen evraklardan anlaşılacağı üzere konunun araştırılması talep edilmiştir. Oluşturulan komisyon marifetiyle edinilen bilgiler neticesinde Yusuf'un dilekçesinde iddiasının doğru olduğu R. 14 Teşrinievvel 1331/M. 27 Ekim 1915 tarihinde anlaşılıp ve H. 21 Teşrinievvel 1331/M. 3 Kasım 1915 tarihinde bu doğrultuda karar verilip imzalanmıştır⁴⁴⁵. Yusuf'un dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4428/1430 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 18 Şubat 1331/M. 2 Mart 1916 tarihinde 37040 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 14 Mart 1332/M. 27 Mart 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 5. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁴⁶.

Tablo 103: Yusuf'un Rusya'nın Ardilar Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁴⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	7 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	200
2	7 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	200
3	4 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	100
4	6 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	150
5	4 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	100
6	4 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	100
7	4 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	100
8	4 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	100
9	4 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	100
10	4 Metre Uzunluğunda 1 Adet Kotra	100
11	Hane Eşyası	125
12	Rusya'da Kalan Para	50
13	Bakır Takımı	5
TOPLAM		1.430 Lira 171.600 Kuruş 13.728 Manat 13.728 Ruble

2.2.8. Kadioğlu Robil Reis

Robil Reis Mapavri/Çayeli nahiyesinin Akrotil/Limanköy köyündendir. Baba adı tespit edilememiştir. Rusya'nın Anapa şehrinde balıkçılıkla meşgul olmuştur. 1915 yılında Birinci Dünya Savaşı sürecinde Osmanlı Devleti tarafından ilan

444 BOA. HR. SYS. 2394/3-19.

445 BOA. HR. SYS. 2394/3-25.

446 BOA. HR. SYS. 2394/3-26.

447 BOA. HR. SYS. 2394/3-25.

edilen seferberlik kararı üzerine Çayeli'ne dönmüştür. Anapa şehrinde bırakmak zorunda olduğu ve Ruslar tarafından gasp ve zapt edilen 68.000 kuruş tutarındaki malın zararının tahsil edilmesi için R. 1 Teşrinievvel 1331/M. 14 Ekim 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁴⁴⁸. Akrotil/Limanköy köyünden Kaptan Ali, Kadioğlu Mahmut, Girtitlioğlu Rüşen, Kadioğlu Hasan, Çancova/Haramtepe köyünden Kençalioğlu İbrahim ve Hamalyoz/Balıkçılar köyünden Ezakioğlu Ali adındaki kişilerden oluşan bir komisyonca dilekçede iddia edilenler araştırılmış ve doğru olduğuna karar verilmiştir⁴⁴⁹. Robil'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4428/1430 numarasıyla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 18 Şubat 1331/M. 2 Mart 1916 tarihinde 37020 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 14 Mart 1332/M. 27 Mart 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 3. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁵⁰.

Tablo 104: Kadioğlu Robil'in Rusya'nın Anapa Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁵¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	70 Tayfa İle İdare Edilebilir 1 Adet Dalyan Takımı	25000
2	2 Adet Biri Eski Biri de Yeni Küçük Dalyan Takımı	17000
3	1 Adet Parapat	3500
4	5 Adet 3 Tonluk Kayık	10000
5	Balıkçı Tayfalarının İkametine Mahsus Hane	12500
TOPLAM		68.000 Kuruş 566 Lira 5.440 Manat 5.440 Ruble

2.2.9. Küçükoğlu Şakir

Küçükoğlu Şakir, Rize'nin Mirakloz/Taşlıdere-Hamidiye köyünden Şaban'ın oğludur. Rusya'nın Anapa şehrinde balıkçılık zanaatıyla meşgulken Osmanlı Devleti tarafından ilan edilen seferberlik kararı üzerine Türkiye'ye gelmek zorunda kalmıştır. Daha sonra ise 1915 yılında Ruslar tarafından alınan bir karar üzerine Şakir'in Anapa şehrinde kalan kayık ve takımlarına müsadere yoluyla zapt ve gasp edildiğini öğrenince R. 1 Teşrinievvel 1331/M. 14 Ekim 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır. Dilekçede, Rusya cihetinde kalan ve Ruslar tarafından el konulan 14.800 kuruş tutarındaki zararının Osmanlı Devleti aracılığıyla tahsil edilmesini talep etmiştir. Dilekçe R. 9 Teşrinisani 1331/M. 22 Kasım 1915 tarihinde işleme konulmuştur⁴⁵². Şakir'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten

448 BOA. HR. SYS. 2394/3-39.

449 BOA. HR. SYS. 2394/3-37.

450 BOA. HR. SYS. 2394/3-38.

451 BOA. HR. SYS. 2394/3-37.

452 BOA. HR. SYS. 2394/4-1.

sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 16 Mart 1332/M. 29 Mart 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 73. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁵³.

Tablo 105: Şakir'in Rusya'nın Anapa Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁵⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	1 Adet 2 Tonluk Kayık	5000
2	Yelken Takımı	3000
3	Adet Fiyatı 60 Kuruş Olan 80 Adet Balık Ağı	4800
4	Adet Fiyatı 100 Kuruş olan 15 Adet Uskumru Ağı	1500
5	Hamsi Saçması	500
TOPLAM		14.800 Kuruş 123 Lira 1.184 Manat 1.184 Ruble

2.2.10. Hacıoğlu Ömer

Hacıoğlu Ömer, Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyünden Hasan adındaki kişinin oğludur. Türkiye'de tedarik ettiği kayık ve takımlarıyla birlikte Rusya'nın Ardeplar kasabasında balıkçılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği seferberlik kararı üzerine kayık ve takımlarını Rusya'da bırakmak zorunda kalmıştır. Rusya tarafından müsadere ve zapt edildiğinden Türkiye'ye getiremediği mal ve edevatlarının karşılığı olan 211 lira tutarındaki zararının Ruslardan tahsil edilmesi için R. 22 Teşrinievvel 1331/M. 4 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁴⁵⁵. Bu iddialar kurulan bir araştırma komisyonu tarafından araştırılmış ve R. 2 Teşrinisani 1331/M. 15 Kasım 1915 tarihinde komisyon üyeleri tarafından iddiaların doğru olduğu sonucuna varılmıştır⁴⁵⁶. Ömer'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 1 Kanunievvel 1331/M. 14 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 16 Mart 1332/M. 29 Mart 1916 tarihinde hususi defterin 81. sayfasına kaydedilmiştir. Bu işlemlerin ardından ilgili yerlere bilgilendirme yazısı yazılmıştır⁴⁵⁷.

453 BOA. HR. SYS. 2394/4-2.

454 BOA. HR. SYS. 2394/4-3.

455 BOA. HR. SYS. 2394/4-7.

456 BOA. HR. SYS. 2394/4-5.

457 BOA. HR. SYS. 2394/4-6.

Tablo 106: Ömer'in Rusya'nın Ardeplar İskelesinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁵⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	Oda Eşyaların Bedeli	25
2	3'er Tonluk 2 Adet Kayık	60
3	80 Adet Ağ Takımı	80
4	1 Adet Parapat	30
5	60 Kıyye Halat	6
6	100 Kıyye İnce İp	10
TOPLAM		211 Lira 25.320 Kuruş 2.025 Manat 2.025 Ruble

2.2.11. Süleymanoğlu Ali Rıza Kaptan

Otuz yıldır Rusya'nın Ardeplar şehrinde balıkçılık zanaatıyla meşgul olan Süleymanoğlu Ali Rıza, Rize'nin Muskas/Çeşmebaşı köyünden Ali adlı kişinin oğludur. Seferberlik ilanı üzerine memleketi olan Rize'ye dönmüştür. Rusya'da kalan kayık ve takımlarına Ruslar tarafından el konulduğunu haber alması üzerine R. 25 Teşrinievvel 1331/M. 7 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermiştir. Dilekçede 5.070 lira tutarındaki zarar ve kaybının bulunduğunu Osmanlı Devleti'nin ilgili birimleri aracılığıyla Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini istemiştir⁴⁵⁹. Ali Rıza'nın dilekçesinde ileri sürdüğü iddialar oluşturulan bir komisyon aracılığıyla araştırılmış ve komisyon üyeleri tarafından da doğruluğu tasdik edilmiştir⁴⁶⁰. Ali Rıza'nın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Ekim 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 19 Mart 1332/M. 1 Nisan 1916 tarihinde hususi defterin 79. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁶¹.

458 BOA. HR. SYS. 2394/4-5.

459 BOA. HR. SYS. 2394/4-9.

460 BOA. HR. SYS. 2394/4-11.

461 BOA. HR. SYS. 2394/4-12.

Tablo 107: Ali Rıza'nın Rusya'nın Ardeplar İskelesinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁶².

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	21 Adet	2100
2	Kayık Takımları	1600
3	Balıkçı Takımı	800
4	3 Adet Kendisine Ait Oda/Barınak	510
5	Odalarda kullanılan Kilim ve Diğer Eşyalar	60
TOPLAM		5.070 Lira 608.400 Kuruş 48.672 Manat 48.672 Ruble

2.2.12. Hacıoğlu Rıfat

Hacıoğlu Rıfat Lazistan Sancağı'nın merkezi olan Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyü sakinlerinden Tufan'ın oğludur. Türkiye'de tedarik ederek Rusya'nın Ardeplar kasabasına götürdüğü kayık ve takımlarını Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği seferberlik kararı üzerine Rusya'da bırakmak zorunda kalmıştır. Daha sonra bu takımlara Ruslar tarafından el konulmuştur. 430 lira tutarındaki zararının Rusya'dan tahsil edilmesi için memleketine döndükten sonra R. 2 Teşrinisani 1331/M. 15 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermiştir. İbraz edilen dilekçede iddia edilen hususların araştırılması için komisyon oluşturulmuştur. Komisyon tarafından yapılan araştırmalar neticesinde Rıfat'ın mağdur olduğu ve İstanbul'da ordu birliğinde askerlik görevini ifa ettiği R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915 tarihinde anlaşılmıştır⁴⁶³. Bu rapor R. 2 Teşrinisani 1331/M. 15 Kasım 1915 tarihinde kaymakamlık merkezine bildirilmiştir⁴⁶⁴. Rıfat'ın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Ekim 1915 tarih ve 4418/2429 numaralı bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 19 Mart 1332/M. 1 Nisan 1916 tarihinde hususi defterin 86. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁶⁵.

462 BOA. HR. SYS. 2394/4-11.

463 BOA. HR. SYS. 2394/4-15.

464 BOA. HR. SYS. 2394/4-13.

465 BOA. HR. SYS. 2394/4-14.

Tablo 108: Rıfat'ın Rusya'nın Ardeplar İskelesinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁶⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet 3 Tonluk Kayık	80
2	1 Adet 2 Tonluk Kayık	60
3	Oda Eşyaları	100
4	2 Adet Parapat	60
5	1 Adet Hamsi Alamanası	80
6	100 Adet Ağlar Kalkan Ağı	50
TOPLAM		430 Lira⁴⁶⁷ 51.600 Kuruş 4.128 Manat 4.128 Ruble

2.2.13. Vanlıoğlu Mehmet

Türkiye'de kayık ve takımlarını tedarik ederek Rusya'nın Sohum İskelesi'nde balıkçılık ticaretiyle meşgul olan Vanlıoğlu Mehmet, Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyünden Mahmut'un oğludur. Osmanlı Devleti'nin seferberlik kararı üzerine memleketi olan Rize'ye dönmüştür. Rusya hükümetinin aldığı karar üzerine Rusya'nın Sohum şehrinde bıraktığı mallarına zapt ve müsadere edildiğini öğrenince 175 lira tutarındaki zararının Osmanlı Devleti tarafından Ruslardan tahsil edilmesi için R. 2 Teşrinisani 1331/M. 15 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁴⁶⁸. Mehmet'in Rusya'nın Sohum İskelesi'nde tasarrufunda olan eşyalarını seferberlik dolayısıyla Rusya'da bırakmak zorunda kaldığı daha sonra ise eşyalarına Ruslar tarafından el konduğu, oluşturulan komisyon ile de R. 2 Teşrinisani 1331/M. 15 Kasım 1915 tarihinde teyit edilmiştir⁴⁶⁹. Mehmet'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Ekim 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 19 Mart 1332/M. 1 Kasım 1916 tarihinde hususi defterin 85. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁷⁰.

Tablo 109: Mehmet'in Rusya'nın Sohum İskelesinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁷¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	2 Adet Parapat	50
2	50 Adet Balık Ağı	50
3	Mersik Takımları	25

466 BOA. HR. SYS. 2394/4-13.

467 Belgede hesap hatası yapılarak toplam zarar 440 lira olarak gösterilmiştir. İlgili kişinin toplam zararı 440 değil 430 liradır. 430 lira tabloya ve içeriğe yansıtılmış ve tüm hesaplamalar buna göre yapılmıştır.

468 BOA. HR. SYS. 2394/4-21.

469 BOA. HR. SYS. 2394/4-19.

470 BOA. HR. SYS. 2394/4-22.

471 BOA. HR. SYS. 2394/4-19.

4	5 Adet Kaya İpi	10
5	İçindeki Eşyalarla Beraber 1 Adet Oda	35
6	2 Adet Balık Saçması	5
TOPLAM		175 Lira 21.000 Kuruş 1.680 Manat 1.680 Ruble

2.2.14. Köseoğlu Muhsin

Türkiye'den tedarik ederek Rusya'nın Sohum Şehri'ne balıkçılık üzerine ticaretle meşgulken seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketine dönmek zorunda kalan Köseoğlu Muhsin, Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyü sakinlerinden Mustafa'nın oğludur. Rusya'da bırakmak zorunda kaldığı eşyalarına Rusya Devleti tarafından el konulmuştur. Bu gelişmeler üzerine 180 lira tutarındaki zararının Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi için Lazistan Mutasarrıflığına R. 1 Teşrinievvel 1331/M. 14 Ekim 1915 tarihinde dilekçe yazmıştır⁴⁷². Muhsin'in birkaç yıldan beri Rusya'nın Sohum şehrinde balıkçılık ile meşgul olduğu araştırma komisyonunun R. 21 Teşrinievvel 1331/M. 3 Kasım 1915 tarihinde verdiği karar ile de doğrulanmıştır⁴⁷³. Muhsin'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Ekim 1915 tarih ve 4418/2429 numaralı bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 4 Mart 1332/M. 17 Mart 1916 tarihinde hususi defterin 35. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁷⁴.

Tablo 110: Muhsin'in Rusya'nın Sohum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁷⁵.

No	Mahın Cinsi	Mahın Değeri (Lira)
1	3 Tonluk 1 Adet Kayık	40
2	5 Adet Kayık Takımı	40
3	90 Adet Ağ Takımı	90
4	1 Oda (Barınak)	10
TOPLAM		180 Lira 21.600 Kuruş 1.728 Manat 1.728 Ruble

2.2.15. Karvanoğlu İlyas Reis

Karvanoğlu İlyas Reis Rize'nin Mirakloz/Taşlıdere köyündendir. Babasının adı tespit edilememiştir. Uzun bir süre Rusya'nın Soçi şehrinde balıkçılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Osmanlı Devleti'nin seferberlik ilan etmesi üzerine memleketine

472 BOA. HR. SYS. 2394/5-3.

473 BOA. HR. SYS. 2394/5-1.

474 BOA. HR. SYS. 2394/5-4.

475 BOA. HR. SYS. 2394/5-1.

gelmiştir. Rusya’da bıraktığı malların Ruslar tarafından gasp edildiğini öğrenince R. 28 Teşrinievvel 1331/M. 10 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁴⁷⁶. İlyas dilekçesinde, Ruslar tarafından zapt edilen 15.900 kuruş tutarındaki zararının Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya’dan tahsil edilmesini talep etmiştir⁴⁷⁷. İlyas Reis’in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 5 Mayıs 1332/M. 16 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 50. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁷⁸.

Tablo 111: İlyas Reis’in Rusya Kafkası Sahili’nde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁷⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	150 Adet 40 Metrelik Kalkan Balığı Ağı	6000
2	1 Adet Metre Hamsi Alamanası	5700
3	Çeşitli Balık Takımları	4200
TOPLAM		15.900 Kuruş 132,5 Lira 1.272 Manat 1.272 Ruble

2.2.16. Eminoğlu Emin

Eminoğlu Emin, Rize’nin Atyanoz Çikora/Bozkale köyündendir. Babasının adı tespit edilememiştir. Uzun yıllar Rusya’nın Soçi kentinde balıkçılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Osmanlı Devleti’nin ilan ettiği seferberlik kararı üzerine memleketi olan Rize’ye dönmüştür. Rusya’da kalan malların Rus hükümetinin aldığı bir karar üzerine zapt edilince Osmanlı Devleti’nin yetkili mercilerine hakkını aramak için R. 21 Teşrinievvel 1331/M. 3 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır. Emin’in dilekçesinde Rusya’da bırakmak zorunda kaldığı ve Ruslar tarafından gasp edilen 7.700 kuruş tutarındaki zararının tahsil edilmesini talep etmiştir⁴⁸⁰. Emin dilekçesinde dile getirdiği iddialar belediye birimlerince oluşturulan bir komisyon aracılığıyla da araştırılmış ve doğruluğu komisyonca R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihinde onaylanmıştır⁴⁸¹. Emin’in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 10 Mayıs 1332/M.

476 BOA. HR. SYS. 2394/15-2.

477 BOA. HR. SYS. 2394/15-1.

478 BOA. HR. SYS. 2394/15-1.

479 BOA. HR. SYS. 2394/15-2.

480 BOA. HR. SYS. 2394/17-3.

481 BOA. HR. SYS. 2394/17-1.

28 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 62. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁸².

Tablo 112: Emin'in Rusya'nın Soçi Sahili'nde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁸³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	Kayık Takımları	7000
2	1 Adet Küçük Kayık	700
TOPLAM		7.700 Kuruş 64 Lira 616 Manat 616 Ruble

2.2.17. Hacıoğlu Ömer İlyas

Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyü sakinlerinden Hacıoğlu Hüseyin'in oğlu olan Ömer İlyas, Rusya'nın Ardılar şehrinde tasarrufunda bulunan kayık ve takımlarını bırakarak Osmanlı Devleti'nin almış olduğu seferberlik ilanı üzerine memleketi olan Rize'ye dönmüştür. Daha sonraki süreçte Rusya cihetinde bırakmak zorunda kaldığı 407 lira kıymetindeki mallarının Ruslar tarafından müsadere edilmesi üzerine zarar ve ziyanlarının Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi için R. 2 Teşrinisani 1331/M. 15 Kasım 1915 tarihinde merkezi Rize'de bulunan Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁴⁸⁴. Dilekçede belirtilen iddialar komisyonca araştırılıp doğrulanmıştır. Bu işlemlerden sonra idarî birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Ömer İlyas'ın dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 19 Mayıs 1332/M. 1 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 83. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁸⁵.

Tablo 113: Ömer İlyas'ın Rusya'nın Ardılar Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁸⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	3 Adet Kayık ve Herbirinin 3'er Adet Takımları	150
2	Diğer Eşyalar	100
3	100 Adet Ağ Takımı	80
4	2 Adet Parapat	60
5	70 Kıyye (90 Kilo) Halat	7

482 BOA. HR. SYS. 2394/17-4.

483 BOA. HR. SYS. 2394/17-1.

484 BOA. HR. SYS. 2394/21-13. Ayrıca Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/21-15.

485 BOA. HR. SYS. 2394/21-14.

486 BOA. HR. SYS. 2394/21-13.

6	100 Kıyye (128 Kilo) Halat	10
TOPLAM		407 Lira 48.840 Kuruş 3.907 Manat 3.907 Ruble

2.2.18. Sarımahmutoğlu Timur Ali

Sarımahmutoğlu Timur Ali, Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyü sakinlerinden Hasan'ın oğludur. Rusya'nın Ardılar iskelesinde tasarruf ettiği eşyaları Osmanlı'nın seferberlik ilanı üzerinde Rusya'da bırakıp memleketi olan Rize'ye dönmek zorunda kalmıştır⁴⁸⁷. Timur Ali, memleketine döndükten sonra Rusya'da bırakmak zorunda kaldığı malları Ruslar tarafından müsadere edildiğini öğrenince 264 lira tutarındaki zararının Ruslardan tahsil edilmesini içeren dilekçeyi Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına vermiştir. Belediye birimlerinde oluşturulan komisyon aracılığıyla dilekçelerde iddiası tahkik ettirilmiştir. Ardından dilekçe, Dâhaliye Nezaretine gönderilmek üzere vilayet makamına arz olunmuştur. Daha sonra Timur Ali'nin dilekçesi Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numaralı bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 19 Mayıs 1332/M. 1 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 84. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁸⁸.

Tablo 114: Timur Ali'nin Rusya'nın Ardılar Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁸⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet 3 Tonluk Kayık	48
2	105 Metrelik Ağ	95
3	38 Kıyye (49 Kilo) İp	3
4	1 Adet Parapat	30
5	Barakada Bulunan Eşyalar	45
6	1 Adet Moloz Ağ	8
7	Rusya'da Kalan Alacaklar	35
TOPLAM		264 Lira 31.680 Kuruş 2.534 Manat 2.534 Ruble

2.2.19. Kataroğlu Osman

Kataroğlu Osman, Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyü sakinlerinden Hasan'ın oğludur. Rusya'nın Ardılar iskelesinde tasarrufunda bulunduğu kayık ve takımlarını Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği seferberlik kararı üzerine Rusya'da bırakmak zorunda kalmıştır. Osman'ın Ardılar şehrinde bırakmak zorunda kaldığı

487 BOA. HR. SYS. 2394/21-17.

488 BOA. HR. SYS. 2394/21-18. Ayrıca Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/21-19.

489 BOA. HR. SYS. 2394/21-17.

kayık ve takımlarının Ruslar tarafından müsadere edilmesi üzerine 114 lira tutarındaki zararının Rusya'dan tahsil edilmesini talep etmiştir. Bunun için R. 2 Teşrinisani 1331/M. 15 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁴⁹⁰. Dilekçesi de belediye birimlerince oluşturulan bir komisyon aracılığıyla araştırılmış ve iddiaların doğruluğu teyit edilmiştir⁴⁹¹. Osman'ın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 10 Mayıs 1332/M. 23 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 69. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁹².

Tablo 115: Osman'ın Rusya'nın Ardılar İskelesi/Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁹³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet Eşyalarıyla Beraber Oda	30
2	30 Adet Balık Ağı	30
3	39 Kiloluk İnce İp	6
4	51 Kiloluk İri İp	8
5	1 Adet 2 Tonluk Kayık	40
TOPLAM		114 Lira 13.680 Kuruş 1.094 Manat 1.094 Ruble

2.2.20. İbadoğlu Mehmet Reis

İbadoğlu Mehmet Reis Rize'nin Gündoğdu ilçesinin Godri/Dağınıkso köyündendir. Baba adı belgelerden tespit edilememiştir. Uzun yıllar Rusya'nın Kefe şehrinde balıkçılık zanaatıyla iştigal etmiştir. Osmanlı'nın seferberlik ilan etmesi üzerine memleketi olan Rize'ye dönmüştür. Rusya'da bırakmak zorunda kaldığı mallarının Ruslar tarafından zapt ve gasp edilmesi üzerine Kefe şehrindeki mallarının karşılığı olan 7.900 kuruş tutarındaki zararının karşılanması için Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına R. 2 Teşrinisani 1331/M. 15 Kasım 1915 tarihinde dilekçe yazmıştır⁴⁹⁴. Komisyon bu şahsın iddiasını yaptığı araştırmalar neticesinde doğrulamıştır. Ardından dilekçe çeşitli idarî birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Mehmet Reis'in dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916

490 BOA. HR. SYS. 2394/22-1.

491 BOA. HR. SYS. 2394/22-3.

492 BOA. HR. SYS. 2394/22-4.

493 BOA. HR. SYS. 2394/22-1.

494 BOA. HR. SYS. 2394/24-3.

tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 14 Mayıs 1332/M. 27 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 66. sayfasına kaydedilmiştir⁴⁹⁵.

Tablo 116: Mehmet Reis'in Rusya'nın Kefe Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁴⁹⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	150 Adet Kalkan Balık Ağı	7500
2	40 Adet Halat Takımı	400
TOPLAM		7.900 Kuruş 65 Lira 362 Manat 632 Ruble

2.2.21. Karvanoğlu Faik Reis

Karvanoğlu Faik Reis Rize'nin Mirakloz/Taşlıdere köyündendir. Baba adı tespit edilememiştir. Kafkas sahilinde⁴⁹⁷ balıkçılıkla meşgul olurken seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketine dönmüştür. Rusya'da bırakmak zorunda kaldığı kayık ve takımları Rusya hükümetinin aldığı bir karar üzerine müsadere edilmiştir. Bunun üzerine Faik Reis Rusya'da kalan ve 16.100 kuruş tutarındaki zararının Rusya'dan tazmin edilmesi maksadıyla R. 3 Teşrinisani 1331/M. 16 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁴⁹⁸. Dilekçe buradan belediyeye havale edilmiştir. Belediye birimlerince oluşturulan bir komisyon aracılığıyla iddialar araştırılmış ve belediyede bulunan kayıtlar gözden geçirilmiştir. Netice itibarıyla Faik Reis'in Rusya'da uzun yıllar ticaret yaptığı ve gelişen olaylar karşısında mağdur olduğu kanaati oluşmuş ve bu yönde karar verilmiştir⁴⁹⁹. Faik Reis'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 15 Mayıs 1332/M. 28 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 71. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁰⁰.

495 BOA. HR. SYS. 2394/24-4.

496 BOA. HR. SYS. 2394/24-1.

497 Kafkas sahili: Genel itibarıyla Soçi ve Sohum arasında kalan bölge için kullanılan bir tabirdir.

498 BOA. HR. SYS. 2394/25-3.

499 BOA. HR. SYS. 2394/25-1.

500 BOA. HR. SYS. 2394/25-2.

Tablo 117: Faik Reis'in Rusya'nın Kafkas Sahili'nde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁰¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	190 Adet Yeni Kalkan Balığı Ağı	9500
2	50 Adet Uskumru Ağı	2500
3	4 Adet Karmık Takımı	800
4	Halat Takımı	500
5	50 Metre Kare Tahta Baraka	500
6	2 Adet Hamsi Ağı	1000
7	1 Adet Parapat	1300
TOPLAM		16.100 Kuruş 134 Lira 1.288 Manat 1.288 Ruble

2.2.22. Halisoğlu Muhsin Reis

Haliloğlu Muhsin Reis Rize'nin Hurtoz/Fener köyü sakinlerinden Hasan Reis'in oğludur. Türkiye'de tedarik ve imal ettiği kayık ve takımlarıyla Rusya'nın Batum ve civarında balıkçılıkla uğraşırken Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği seferberlik kararı üzerine memleketi olan Rize'ye dönmüştür. Türkiye'ye getiremediği ve Ruslar tarafından zapt ve gasp edilen kayık ve takımlarının toplam değeri olan 9.710 kuruş tutarındaki zararının Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi maksadıyla R. 3 Teşrinisani 1331/M. 16 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermiştir⁵⁰². Bu iddiası belediye birimlerince oluşturulan bir komisyonca tahkik ettirilmiş ve araştırma neticesinde dilekçe sahibinin iddiaları doğrulanmıştır⁵⁰³. Muhsin Reis'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 15 Mayıs 1332/M. 28 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 70. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁰⁴.

501 BOA. HR. SYS. 2394/25-1.

502 BOA. HR. SYS. 2394/26-3.

503 BOA. HR. SYS. 2394/26-1.

504 BOA. HR. SYS. 2394/26-4.

Tablo 118: Muhsin Reis'in Rusya'nın Batum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁰⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	60 Adet Balık Ağı	3600
2	3 Takım Karman	1400
3	30 Adet Kalın İp Bağı	210
4	20 Adet İnce Balık Ağı	1000
5	1 Adet Molozume	500
6	1000 Adet Farman Kanca	3000
TOPLAM		9.710 Kuruş 80 Lira 776 Manat 776 Ruble

2.2.23. Köseoğlu İlyas

Köseoğlu İlyas, Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyü sakinlerinden Ahmet adlı şahsın oğludur. Türkiye'de tedarik ederek Rusya dolaylarına götürdüğü kayık ve ekipmanıyla Rusya'nın Sohum iskelesinde balıkçılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Osmanlı'da seferberlik ilan edilmesi üzerine 200 lira değerindeki kayık ve takımları Rusya Devleti tarafından müsadere ve zapt edilmiştir. Mağduriyetinin giderilmesi için R. 15 Teşrinisani 1915/M. 28 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁵⁰⁶. İlyas'ın dilekçesi belediyeye havale edilmiş ve burada ön incelemeye tabi tutulmuştur. Komisyon kurulmuş ve eski kayıtlar gözden geçirilmiştir. Sonuç itibariyle de İlyas'ın dilekçesinde iddia ettiklerinin doğruluğu anlaşılmıştır⁵⁰⁷. İlyas'ın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 4 Mayıs 1332/M. 17 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 52. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁰⁸.

Tablo 119: İlyas'ın Rusya'nın Sohum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁰⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet Kayık	50
2	1 Adet Almanca Palamut İçin	30
3	90 Adet Ağ	40
4	2 Olta ve Çeşitli Eşyalar	80
TOPLAM		200 Lira 24.000 Kuruş 1.920 Manat 1.920 Ruble

505 BOA. HR. SYS. 2394/26-1.

506 BOA. HR. SYS. 2394/29-1.

507 BOA. HR. SYS. 2394/29-3.

508 BOA. HR. SYS. 2394/29-2.

509 BOA. HR. SYS. 2394/29-3.

2.2.24. Saudoğlu Süleyman

Saudoğlu Süleyman, Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyü sakinlerinden Hüseyin'in oğludur. Rusya'da balıkçılık zanaatıyla meşgul olurken Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği seferberlik kararı üzerine 205 lira değerindeki kayık ve takımlarını Rusya'nın Sohum şehrinde bırakmak zorunda kalmıştır. Daha sonra ise bu eşyalar Rusya hükümetinin çıkardığı bir karar üzerine zab ve müsadere edilmiştir. Bunun üzerine Süleyman, hakkını aramak için R. 19 Teşrinisani 1331/M. 2 Aralık 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁵¹⁰. Dilekçede talep edilen hususların doğruluğu komisyonca da onaylanmıştır⁵¹¹. Süleyman'ın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 3 Mayıs 1332/M. 16 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 52. sayfasına kaydedilmiştir⁵¹².

Tablo 120: Süleyman'ın Rusya'nın Sohum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵¹³.

No	Mahın Cinsi	Mahın Değeri (Lira)
1	1 Adet 3 Tonluk Kayık	50
2	1 Adet 2 Tonluk Kayık	35
3	Oda Eşyaları	40
4	10 Adet Ağ	40
5	2 Adet Parapat	40
TOPLAM		205 Lira 24.600 Kuruş 1.968 Manat 1.968 Ruble

2.2.25. Saudoğlu Muharrem

Uzun yıllar Rusya'nın Sohum şehrinde balıkçılık zanaatıyla meşgul olan Saudoğlu Muharrem Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyünden Ahmet'in oğludur. Muharrem, Türkiye'de tedarik ederek Rusya cihetine götürdüğü kayık ve takımlarını Osmanlı Devleti tarafından ilan edilen seferberlik kararı üzerine Rusya'da bırakmak zorunda kalmıştır. Sohum şehrinde bırakmak zorunda kaldığı eşyaların Ruslar tarafından müsadere edilmesi üzerine 200 lira tutarındaki zararının Ruslardan tazmin edilmesi için R. 19 Teşrinisani 1331/M. 2 Aralık 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁵¹⁴. Muharrem'in dilekçesi araştırılmış ve oluşturulan komisyonca doğrulanmıştır⁵¹⁵. Dilekçe daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiş ve burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15

510 BOA. HR. SYS. 2394/30-3.

511 BOA. HR. SYS. 2394/30-1.

512 BOA. HR. SYS. 2394/30-4.

513 BOA. HR. SYS. 2394/30-1.

514 BOA. HR. SYS. 2394/31-3.

515 BOA. HR. SYS. 2394/31-1.

Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 3 Mayıs 1332/M. 16 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 48. sayfasına kaydedilmiştir⁵¹⁶.

Tablo 121: Süleyman'ın Rusya'nın Sohum Şhrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵¹⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet 3 Tonluk Kayık	50
2	1 Adet 1 Tonluk Kayık	25
3	10 Adet Ağ	70
4	1 Adet Parapat	25
5	Oda Eşyaları	30
TOPLAM		200 Lira⁵¹⁸ 24.000 Kuruş 1.920 Manat 1.920 Ruble

2.2.26. Köseoğlu Ali

Köseoğlu Ali Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyü sakinlerinden Muhsin adlı şahısın oğludur. Rusya'nın Sohum şhrinde balıkçılık zanaatıyla uğraşmıştır. Osmanlı'nın seferberlik ilan etmesi üzerine memleketine dönmüştür. Rusya'da kalan malları Rusya hükümetinin aldığı bir karar üzerine zapt ve müsadere edilmiştir. Bunun üzerine Sohum'da kalan kayık ve eşyalarının toplam değeri olan 345 lira tutarındaki zararının Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini yazdığı bir dilekçe ile talep etmiştir. Ali, dilekçesini R. 21 Teşrinisani 1331/M. 4 Aralık 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına vermiştir⁵¹⁹. Dilekçesi belediye birimlerine havale edilmiş ve buradaki kayıtlardan kontrolü sağlanmıştır. Yapılan araştırmaların ardından bir komisyon kurulmuştur. İddiaların doğruluğu araştırılmış ve R. 9 Teşrinisani 1331/M. 22 Kasım 1915 tarihinde karar verilmiştir⁵²⁰. Ali'nin dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 1 Mayıs 1332/M. 14 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 45. sayfasına kaydedilmiştir⁵²¹.

516 BOA. HR. SYS. 2394/31-4.

517 BOA. HR. SYS. 2394/31-1.

518 Belgede hesap hatası yapılmıştır. Belgede toplam zarar 210 lira olarak gösterilmiştir ancak dilekçe sahibinin toplam zararının 200 lira olduğu anlaşılmaktadır. Doğru sonuç olan 200 lira tabloya ve içeriğe yansıtılarak diğer para birimlerine göre karşılıkları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. İlgili belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/31-1.

519 BOA. HR. SYS. 2394/33-3.

520 BOA. HR. SYS. 2394/33-1.

521 BOA. HR. SYS. 2394/33-2.

Tablo 122: Ali'nin Rusya'nın Sohum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵²².

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet 4 Tonluk Kotra	150
2	1 Adet 2 Tonluk Kayık	40
3	1 Adet Parapat	50
4	1 Adet Manpat (Küçük Balıkçı Kayığı)	20
5	1 Oda Veya Baraka	30
6	60 Adet Balık Ağı	35
7	1 Adet Molzeme	20
TOPLAM		345 Lira 41.400 Kuruş 3.312 Manat 3.312 Ruble

2.2.27. Veliöğlü Mustafa

Rize'nin Hurtoz/Fenerköy köyü sakinlerinden Ömer'in oğlu olan Veliöğlü Mustafa Rusya'nın Batum şehrinde balıkçılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Osmanlı Devleti'nde seferberlik ilanı kararı alınca memleketi olan Rize'ye dönmek zorunda kalmıştır. Rusya'da kalan kayık ve takımlarının Ruslar tarafından müsadere edilmesi üzerine zayı olan haklarını aramak için R. 15 Teşrinisani 1331/M. 28 Kasım 1915 tarihinde Lazistan sancağının merkezi olan Rize Mutasarrıflığına dilekçe vermiştir. Mustafa dilekçesinde Osmanlı Devleti'nin yetkili birimleri tarafından Rusya'dan 250 lira tutarındaki zararının karşılanmasını talep etmiştir⁵²³. Dilekçe belediyenin kayıtlarından kontrol edilmiş ve ayrıca komisyon kurularak araştırılmıştır. Neticede iddiaların doğru olduğu kanaatine varılmış ve buna göre tutanak oluşturulmuştur⁵²⁴. Mustafa'nın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 24 Nisan 1332/M. 7 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 40. sayfasına kaydedilmiştir⁵²⁵.

522 BOA. HR. SYS. 2394/33-1.

523 BOA. HR. SYS. 2394/42-3.

524 BOA. HR. SYS. 2394/42-1.

525 BOA. HR. SYS. 2394/42-4.

Tablo 123: Mustafa'nın Rusya'nın Batum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵²⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet 4 Tonluk Kotra	250
TOPLAM		250 Lira 30.000 Kuruş 2.400 Manat 2.400 Ruble

2.2.28. Hacıoğlu Emin

Kayık ve takımlarını Türkiye'de tedarik ederek Rusya'nın Ardılar şehrinde balıkçılık zanaatıyla meşgul olan Hacıoğlu Emin, Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyünden Arif'in oğludur. Seferberlik ilanı üzerine Rize'ye gelmek zorunda kalmıştır. Rusya cihetinde bırakmak zorunda kaldığı kayık ve takımlarının Rusya tarafından müsadere ve zapt edilmesi üzerine R. 2 Teşrinisani 1331/M. 15 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe ile başvurmuştur. Emin dilekçesinde, 102 lira tutarındaki zararının Rusya Devleti'nden tazmin edilmesini talep etmiştir⁵²⁷. Belediye birimlerince oluşturulan araştırma komisyonu da Emin'in Rusya'nın Batum şehrinde uzun zamandır ticaretle meşgul olduğunu, kayık ve takımlarının Ruslar tarafından zapt edildiğini doğrulamıştır⁵²⁸. Emin'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/1429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 15 Mayıs 1332/M. 28 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 68. sayfasına kaydedilmiştir⁵²⁹.

Tablo 124: Emin'in Rusya'nın Ardılar Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵³⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet Oda	30
2	2 Tonluk 1 Adet Kayık	30
3	20 Adet Kalkan Balığı Ağı	10
4	1 Adet Parapat	20
5	Halat ve İp	5
6	4 Adet Tofnak	4
7	2 Adet Çuan	3
TOPLAM		102 Lira 12.240 Kuruş 979 Manat 979 Ruble

526 BOA. HR. SYS. 2394/42-1.

527 BOA. HR. SYS. 2394/7-2-1.

528 BOA. HR. SYS. 2394/7-1-1.

529 BOA. HR. SYS. 2394/7-2-2.

530 BOA. HR. SYS. 2394/7-1-1.

2.2.29. Kotiloğlu Ali

Yaklaşık olarak 10 yıl boyunca Rusya'nın Kefe şehrinde balıkçılık zanaatıyla meşgul olan Kotiloğlu Ali Rize'nin Kuvaroz/Sabuncular köyünden Halil'in oğludur. Osmanlı Devleti'nin seferberlik ilan etmesi üzerine Türkiye'ye gelmek zorunda kalmıştır. Rusya'da bırakmak zorunda kaldığı 20.590 kuruş tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin yetkili mercilerince Rusya'dan tahsil edilmesini Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına yazdığı bir dilekçe ile talep etmiştir⁵³¹. Daha sonra Ali'nin dilekçesi Rize Belediyesi'ne havale edilmiştir. Belediyedeki kayıtlı evraklar kontrol edilerek Ali'nin Batum'da çalıştığına dair bilgiler teyit edilmeye çalışılmıştır. Ardından da bir araştırma komisyonu kurularak Ali'nin iddiaları araştırılmış ve iddiaların doğruluğu onaylanmıştır⁵³². Ali'nin dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 26993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 19 Mayıs 1332/M. 1 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 80. sayfasına kaydedilmiştir⁵³³.

Tablo 125: Halil'in Oğlu Kottiloğlu Ali'nin Rusya'nın Kefe Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵³⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	1 Adet 35 Karışık Kayık	4200
2	120 Adet Kambul Ağı	7200
3	3 Adet Hamsi Saçması	950
4	20 Adet Uskumru Ağı	2500
5	18 Adet Serçe Balığı Ağı	1440
6	1 Adet Parapat	1600
7	5 Takım Karmak	2200
8	17 Adet Balık Yağı Kazanı	500
TOPLAM		20.590 Kuruş 171 Lira 1.647 Manat 1.647 Ruble

2.2.30. Sarıhasanoğlu Osman Reis

Sarıhasanoğlu Osman Reis Rize'nin Atyanoz Çikora/Bozkale köyündendir. Baba adı tespit edilememiştir. Rusya'nın Soçi şehrinde balıkçılık zanaatıyla meşgul olmuştur. Seferberlik ilan edilmesi üzerine kayık ve takımlarını Türkiye'ye getirememiştir. Rusya'da kalan malları Ruslar tarafından zapt ve gasp edilmiştir. 10.800 kuruş tutarındaki zararının Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya'dan tazmin edilmesi için R. 9 Teşrinisani 1331/M. 22 Kasım 1915 tarihinde Lazistan

531 BOA. HR. SYS. 2394/27-4-1.

532 BOA. HR. SYS. 2394/27-3-1.

533 BOA. HR. SYS. 2394/27-4-2.

534 BOA. HR. SYS. 2394/27-3-1.

Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁵³⁵. Dilekçedeki iddialar belediye tarafından oluşturulan bir araştırma komisyonu marifetiyle araştırılmıştır. Yapılan araştırma neticesinde Osman Reis'in iddiaları doğrulanmıştır⁵³⁶. Osman Reis'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir dilekçe ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 26993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 24 Mayıs 1332/M. 6 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 93. sayfasına kaydedilmiştir⁵³⁷.

Tablo 126: Osman Reis'in Rusya'nın Soçi Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵³⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	1 Adet Kotra ve Takımları	10800
TOPLAM		10.800 Kuruş 90 Lira 864 Manat 864 Ruble

2.2.31. Satukoğlu Doğan

Satukoğlu Doğan Rize'nin Varatlar/Köşkül köyü sakinlerinden Kamil'in oğludur. Rusya'nın Aroblar kasabasında 3 adet kotrasıyla seyir halinde iken Ruslar tarafından durdurulmuş ve kotralarına el konulmuştur. Kendisi de bu gelişmelerin üzerine Türkiye'ye dönmek zorunda kalmıştır. Memleketi olan Rize'ye geldikten sonra Ruslar tarafından zapt edilen ve 450 lira tutarındaki zararının Ruslardan tazmin edilmesi için R. 10 Teşrinisani 1331/M. 23 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁵³⁹. Doğan'ın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 16 Mayıs 1332/M. 29 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 87. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁴⁰.

535 BOA. HR. SYS. 2394/27-7-1.

536 BOA. HR. SYS. 2394/27-6-1.

537 BOA. HR. SYS. 2394/27-7-2.

538 BOA. HR. SYS. 2394/27-6-1.

539 BOA. HR. SYS. 2394/32-2-1.

540 BOA. HR. SYS. 2394/32-2-2.

Tablo 127: Doğan'ın Rusya'nın Aroblar Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁴¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	3 Adet Kotra	450
TOPLAM		450 Lira 54.000 Kuruş 4.320 Manat 4.320 Ruble

2.2.32. Hacıoğlu Mehmet

Hacıoğlu Mehmet Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyü sakinlerinden Süleyman'ın oğludur. Rusya'nın Ardılar şehrinde balıkçılık zanaatıyla meşgul olurken seferberlik ilan edilmesi üzerine Türkiye'ye dönmek zorunda kalmıştır. Rusya'da kalan malları ise Rusya Devleti tarafından müsadere edilmiştir. Bu gelişmelerin yaşanması üzerine Mehmet, toplam 130 lira tutarındaki zararının Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya'dan tazmin edilmesini R. 21 Teşrinisani 1331/M. 4 Aralık 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığı yazdığı bir dilekçe ile talep etmiştir. Dilekçe buradan belediye birimlerine gerekli araştırmaların başlatılması için havale edilmiştir⁵⁴². Dilekçedeki iddialar araştırılarak doğruluğu teyit edilmiştir⁵⁴³. Dilekçe daha sonra çeşitli idarî birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/1443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 23 Şubat 1332/M. 5 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 37. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁴⁴.

Tablo 128: Mehmet'in Rusya'nın Ardılar Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁴⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	3 Tonluk 1 Adet Kayık	30
2	1 Adet Barnak ve İçindeki Eşyalar	35
3	Parapat	40
4	5 Adet Balık Ağı	20
5	4 Kıyyelik Halat	5
TOPLAM		130 Lira 15.600 Kuruş 1.248 Manat 1.248 Ruble

541 BOA. HR. SYS. 2394/32-2-1. Ayrıca Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/32-3-1. ve BOA. HR. SYS. 2394/32-4-1.

542 BOA. HR. SYS. 2394/55-2-1.

543 BOA. HR. SYS. 2394/55-1-1.

544 BOA. HR. SYS. 2394/55-2-2.

545 BOA. HR. SYS. 2394/55-1-1.

2.2.33. Beyazıtöğlü İzzet

Beyazıtöğlü İzzet, Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyü sakinlerinden Ahmet'in oğludur. Rusya'nın Yalta şehrinde balıkçılıkla meşgul olmuştur. Seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketi olan Rize'ye dönmüştür. Rusya'da kalan ve Ruslar tarafından gasp edilen bir adet dükkân ve içinde kalan mallarının karşılığına denk gelen 750 lira tutarındaki zararının Osmanlı Devleti tarafından Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi için R. 20 Teşrinievvel 1331/M. 2 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır. Dilekçe Kura-i Seba/İkizdere Belediyesi'ne havale edilmiş ve burada oluşturulan araştırma komisyonu aracılığıyla iddiaların doğru doğruluğu araştırılmıştır. Neticede iddiaların doğru olduğuna karar verilmiştir⁵⁴⁶. Dilekçe daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4428/1430 numaralı bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 18 Şubat 1331/M. 2 Mart 1916 tarihinde 37040 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 14 Mart 1332/M. 27 Mart 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 4. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁴⁷.

Tablo 129: İzzet'in Rusya'nın Yalta Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁴⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri Lira
1	1 Adet Dükkân	100
2	İçinde Olan Mallar	400
3	Veresiye Defteri	250
TOPLAM		750 Lira 90.000 Kuruş 7.200 Manat 7.200 Ruble

Tablo 130: Rusya'da Balıkçılıkla Meşgulken Mallarına El Konulan Rizeliler.

No	Lakabı	Dilekçe Sahibinin Adı	Baba Adı	Dilekçe Tarihi	Ticaret Yaptığı Vilayet-Şehir	Toplam Zararı	Köyün Eski-Yeni Adı ve Bağlı Bulunduğu İl-İlçe
1	Köseoğlu	Rıdvan	Bekir	4 Kasım 1915	Sohum	230 Lira 27.600 Kuruş 2.208 Manat 2.208 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
2	Köseoğlu	İlyas	Mehmet Ali	4 Kasım 1915	Sohum	300 Lira 36.000 Kuruş 2.880 Manat 2.880 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
3	Kurzeliöğlü	Ömer	Halil	4 Kasım 1915	Soçi	440 Lira 52.800 Kuruş 4.224 Manat 4.224 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize

546 BOA. HR. SYS. 2394/3-21.

547 BOA. HR. SYS. 2394/3-24.

548 BOA. HR. SYS. 2394/3-21.

4	Kurzelioğlu	Hüseyin	Halil	4 Kasım 1915	Soçi	440 Lira 52.800 Kuruş 4.224 Manat 4.224 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
5	Çakıroğlu	Rauf	Yusuf	2 Kasım 1915	Sohum	2.540 Lira 304.800 Kuruş 24.384 Manat 24.384 Ruble	Kalandoz Derepazarı/Rize
6	Satıroğlu	Harun	Yusuf	2 Kasım 1915	Sohum	455 Lira 54.600 Kuruş 4.368 Manat 4.368 Ruble	Kalandoz Derepazarı/Rize
7	Kabzoğlu	Yusuf	Şakir	2 Kasım 1915	Ardılar	1.430 Lira 171.600 Kuruş 13.728 Manat 13.728 Ruble	Kalandoz Derepazarı/Rize
8	Kadıoğlu	Robil	-----	14 Ekim 1915	Anapa	68.000 Kuruş 566 Lira 5.440 Manat 5.440 Ruble	Akrotil/Limanköy Mapavri/Çayeli
9	Küçükoğlu	Şakir	Şaban	14 Ekim 1915	Anapa	14.800 Kuruş 123 Lira 1.184 Manat 1.184 Ruble	Mirakaloz/Taşlıdere Hamidiye/Rize
10	Hacıoğlu	Ömer	Hasan	4 Kasım 1915	Ardeplar	211 Lira 25.320 Kuruş 2.025 Manat 2.025 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
11	Süleymanoğlu	Ali Rıza	Ali	7 Kasım 1915	Ardepler	5.070 Lira 608.400 Kuruş 48.672 Manat 48.672 Ruble	Muskas Çeşmeköy/Rize
12	Hacıoğlu	Rıfat	Tufan	15 Kasım 1915	Ardeplar	430 Lira 51.600 Kuruş 4.128 Manat 4.128 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
13	Vanlıoğlu	Mehmet	Mahmut	15 Kasım 1915	Sohum	175 Lira 21.000 Kuruş 1.680 Manat 1.680 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
14	Köseoğlu	Muhsin	Mustafa	15 Ekim 1915	Sohum	180 Lira 21.600 Kuruş 1.728 Manat 1.728 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
15	Karvanoğlu	İlyas Reis	-----	10 Kasım 1915	Kafkasya Sahili	15.900 Kuruş 132,5 Lira 1.272 Manat 1.272 Ruble	Mirakloz Taşlıdere/Rize
16	Eminoğlu	Emin	-----	3 Kasım 1915	Soçi	7.700 Kuruş 64 Lira 616 Manat 616 Ruble	Atyanoz Çikora Bozkale Gündoğdu/Rize
17	Hacıoğlu	Ömer İlyas	Hüseyin	15 Kasım 1915	Ardılar	407 Lira 48.840 Kuruş 3.907 Manat 3.907 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
18	Sarımahmutoğlu	Timur Ali	Hasan	27 Aralık 1915	Ardılar	264 Lira 31.680 Kuruş 2.534 Manat 2.534 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize

19	Kotoroğlu	Osman	Hasan	15 Kasım 1915	Ardılar	114 Lira 13.680 Kuruş 1.094 Manat 1.094 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
20	İbadoğlu	Mehmet Reis	-----	15 Kasım 1915	Kefe	7.900 Kuruş 65 Lira 362 Manat 632 Ruble	Ğodri/Dağınksu Gündoğdu/Rize
21	Karvanoğlu	Faik Reis	-----	16 Kasım 1915	Kafkas Sahili	16.100 Kuruş 134 Lira 1.288 Manat 1.288 Ruble	Mirakloz Taşlıdere Gündoğdu/Rize
22	Halisoğlu	Muhsin Reis	Hasan Reis	16 Kasım 1915	Batum	9.710 Kuruş 80 Lira 776 Manat 776 Ruble	Hurtoz/Fener Rize
23	Köseoğlu	İlyas	Ahmet	28 Kasım 1915	Sohum	200 Lira 24.000 Kuruş 1.920 Manat 1.920 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
24	Saudoğlu	Süleyman	Hüseyin	2 Aralık 1915	Sohum	205 Lira 24.600 Kuruş 1.968 Manat 1.968 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
25	Saudoğlu	Muharrem	Ahmet	2 Aralık 1915	Sohum	200 Lira 25.200 Kuruş 2.016 Manat 2.016 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
26	Köseoğlu	Ali	Muhsin	4 Aralık 1915	Sohum	345 Lira 41.400 Kuruş 3.312 Manat 3.312 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
27	Velioğlu	Mustafa	Ömer	28 Kasım 1915	Batum	250 Lira 30.000 Kuruş 2.400 Manat 2.400 Ruble	Hurtoz/Fener Rize
28	Hacıoğlu	Emin	Arif	15 Kasım 1915	Ardılar	102 Lira 12.240 Kuruş 979 Manat 979 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
29	Kotiloğlu	Ali	Halil	27 Aralık 1915	Kefe	20.590 Kuruş 171 Lira 1.647 Manat 1.647 Ruble	Kuvaroz Sabuncular Mapavri/Rize
30	Sarıhasanoğlu	Osman Reis	-----	22 Kasım 1915	-----	10.800 Kuruş 90 Lira 864 Manat 864 Ruble	Atyanoz Çikora Bozkale Gündoğdu/Rize
31	Satukoğlu	Doğan	Kamil	23 Kasım 1915	Aroblar	450 Lira 54.000 Kuruş 4.320 Manat 4.320 Ruble	Varatlar/Köşklü İyidere/Rize
32	Hacıoğlu	Mehmet	Süley- man	4 Aralık 1915	Ardılar	130 Lira 15.600 Kuruş 1.248 Manat 1.248 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize
33	Beyazitoğlu	İzzet	Ahmet	2 Kasım 1915	Yalta	750 Lira 90.000 Kuruş 7.200 Manat 7.200 Ruble	Malpet/Eriklimanı Derepazarı/Rize

2.3. Rizeli Çiftçiler/Ziraatçılar

2.3.1. Ustaoglu Kasım

Rusya'nın Akmescit vilayetinde Bahçesaray civarında çiftçilik ile uğraşırken Rusya Devleti tarafından alınan bir karar üzerine arazi, hane, tütün ve benzeri eşyalarına el konulan ve sınır dışı edilen Ustaoglu Kasım Hemşin'in Zuğa Ortaköy/Çamlıtepe köyü sakinlerindedir. Arşiv belgelerinde baba adıyla ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Rusya Devleti tarafından el konulan 20.700 manat değerindeki tüm birikimlerinin Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya Devleti'nden tazmin edilmesini talep etmiştir. Talebini R. 29 Teşrinievvel 1331/M. 11 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına verdiği bir dilekçe ile dile getirmiştir. Dilekçede ileri sürülen iddiaların araştırılması için Atina/Pazar Belediyesi kontrolünde bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyonun araştırmaları neticesinde Kasım'ın iddiasının doğru olduğu anlaşılmıştır. Dilekçenin daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmesi için gerekli yazışmalar başlatılmıştır⁵⁴⁹. Kasım'ın dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 15 Haziran 1332/M. 28 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 135. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁵⁰.

Tablo 131: Kasım'ın Rusya'nın Akmescit Vilayetinin Bahçesaray Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁵¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Arazi Bedeli	5000
2	Hazır Tütün	8000
3	Hane	2000
4	Tütün Kurutma Yeri	1500
5	Surden	1500
6	Tütün Yetiştirilen Camekân	1000
7	Sumagene	300
8	1 Adet Reis At	200
9	At Arabası	100
10	İnek	100
11	Çeşitli Araç, Gereç ve Eşyalar	1000
TOPLAM		20.700 Manat 20.700 Ruble 258.750 Kuruş 2.156 Lira

2.3.2. Safoğlu İbrahim ve Âdem

Safoğlu İbrahim Rize'nin Aron Mağloz/Camıdağı köyündendir. Babasının ismi tespit edilememiştir. Oğlu Âdem ile Rusya'nın Batum şehrinde Esaor karyesinde

549 BOA. HR. SYS. 2394/14-3.

550 BOA. HR. SYS. 2394/14-4.

551 BOA. HR. SYS. 2394/14-3.

tarla ve bahçivanlık işiyle meşgul olmuştur. 1915 yılında Rusya hükümetinin aldığı bir karar üzerine tüm eşyaları müsadere edilmiştir. Bu gerekçelerle memleketi olan Rize'ye döndükten sonra Osmanlı hükümetinden yardım talebinde bulunmuştur. R. 18 Teşrinisani 1331/M. 1 Aralık 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazarak 604 lira tutarındaki zararının karşılanmasını talep etmiştir⁵⁵². İşleme alınan dilekçede dile getirilen hususlar Rize Belediyesi nezdinde oluşturulan bir komisyon aracılığıyla araştırılmış ve doğruluğuna kanaat getirilmiştir. Dâhiliye Nezaretine gönderilmek üzere kurumlar arası yazışmalar başlatılmıştır. Dilekçe Dâhiliye Nezaretine ulaştıktan sonra burada görüşülmüştür. Ardından Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 30 Mayıs 1332/M. 12 Haziran 1916 tarihinde 51. kalemde bulunan hususi defterin 42. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁵³.

Tablo 132: İbrahim ve Âdem'in Rusya'nın Batum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁵⁴.

No	Mahın Cinsi	Mahın Değeri (Lira)
1	600 Kile ⁵⁵⁵ (21.900 kg) Mısır	140
2	10000 Kasa Yaş Fasulye	100
3	9000 Kasa Domates	180
4	30000 Adet Kavun-Karpuz	20
5	800 Kasa Kabak	16
6	160 Kasa Kendir	18
7	18000 Adet Patlıcan	30
8	800 Kasa Tohumluk Olarak Saklanan Fasulye	100
TOPLAM		604 Lira⁵⁵⁶ 72.480 Kuruş 5.798 Manat 5.798 Ruble

2.3.3. Safoğlu Recep Çavuş ve Hüseyin

Recep Çavuş aslen Rize'nin Aron Mağloz/Camıdağı köyündendir. Oğlu Hüseyin ile birlikte Batum'un Asaor kasabasında çiftçilikle iştigal etmekteyken 1915 yılında Osmanlı Devleti'nde ilan edilen seferberlik kararı üzerine memleketi olan Rize'ye dönmek zorunda kalmıştır. Rusya'nın Batum şehrinde kalan tüm birikimlerine Ruslar tarafından el konulduğunu haber alması üzerine R. 18 Teşrinisani 1331/M. 1 Aralık 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermiştir⁵⁵⁷. Recep Çavuş mutasarrıflığa verdiği dilekçede Batum'da kalan ve Ruslar tarafından zapt ve gasp edilen 301 lira tutarındaki zararının

552 BOA. HR. SYS. 2394/50-3.

553 BOA. HR. SYS. 2394/50-2.

554 BOA. HR. SYS. 2394/50-1.

555 Kile: 36.5 Kg'a denk gelen bir tahıl ölçü birimidir.

556 Belgede hesap hatası yapılmıştır. Toplam zarar 604 lira olması gerekirken 500 lira olarak yazılmıştır. Bu sebeple tabloya doğru sonuç olan 604 lira eklenerek diğer para birimlerinin karşılıkları hesaplanmıştır. Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/50-1.

557 BOA. HR. SYS. 2394/51-3.

Osmanlı Devleti'nin yetkili birimleri tarafından Rusya Devleti'nden tazmin edilmesini talep etmiştir. Dilekçede belirtilen iddialar oluşturulan bir komisyon aracılığıyla araştırılmış ve Recep Çavuş'un ileri sürdüğü hususlar komisyonca da teyit edilmiştir. Recep Çavuş ve Oğlu Hüseyin'in dilekçeleri daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 24 Mayıs 1332/M. 7 Mayıs 1916 tarihinde 51. kalemde bulunan hususi defterin 39. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁵⁸.

Tablo 133: Recep Çavuş ve Oğlu Hüseyin'in Rusya'nın Batum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁵⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	300 Kile (10.950 kg) Mısır	70
2	5000 Kasa Yaş Fasulye	50
3	4500 Kasa Domates	90
4	15000 Adet Kavun-Karpuz	10
5	400 Adet Kabak	9
6	80 Kasa Kendir	7
7	9000 Adet Patlıcan	15
8	400 Kasa Tohumluk Olarak Ayrılan Fasulye	50
TOPLAM		301 Lira⁵⁶⁰ 36.120 Kuruş 2.889 Manat 2.889 Ruble

2.3.4. Hafızoğlu İsmail, Hasan ve Ali

Hafızoğlu İsmail, Hasan ve Ali Atina/Pazar kazasının Aranaş/Darılı köyü sakinlerindedirler. Babalarının isimleri bilinmemektedir. Yıllar boyunca Batum'un Murgul mevkiinde tütüncülük işiyle meşgul olmuşlardır. 1915 yılında Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı-Rus Savaşı başlayınca Ruslar tarafından İsmail ve kardeşlerinin eşyaları müsadere edilmiştir. Kendileri de memleketlerine dönmek zorunda kalmışlardır. İsmail ve kardeşleri, Rusya'da kalan tüm birikimlerinin karşılığı olan 252.500 kuruş tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin yetkili kurumları aracılığıyla Ruslardan temin edilmesi amacıyla R. 23 Teşrinievvel 1331/M. 5 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe vermiştir. Kaymakamlığa verilen dilekçe daha sonra belediyeye havale edilmiş ve dilekçede belirtilen hususlar araştırılmak istenmiştir. Bu doğrultuda belediye birimlerince bir araştırma komisyonu oluşturulmuş ve iddiaların doğruluğu teyit edilmeye çalışılmıştır. Oluşturulan komisyon tarafından dilekçede dile getirilen iddialar teyit edilince gerekli yazışmalara başlanmıştır ve dilekçe ilgili idarî birimler

⁵⁵⁸ BOA. HR. SYS. 2394/51-4.

⁵⁵⁹ BOA. HR. SYS. 2394/51-1.

⁵⁶⁰ İlgili mağdur dilekçesinde toplam zararını 250 lira olarak belirtmiştir. Oysa toplam zararı 301 liradır. Bu sebeple doğru sonuç olan 301 lira tabloya yansıtılmıştır. Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/51-1.

kanalıyla nezarete gönderilmiştir⁵⁶¹. İsmail, Hasan ve Ali'nin dilekçeleri daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 9 Haziran 1332/M. 22 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 123. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁶².

Tablo 134: İsmail, Hasan ve Ali'nin Rusya'nın Murgul Mevkiinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁶³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	100 Çuval Birinci Sınıf Tütün	62500
2	120 Çuval İkinci Sınıf Tütün	70000
3	80 Çuval Üçüncü Sınıf Tütün	35000
4	50 Çuval Dördüncü Sınıf Tütün	25000
5	Tütün Fabrikası Bedeli	60000
TOPLAM		252.500 Kuruş⁵⁶⁴ 2.104 Lira 20.200 Manat 20.200 Ruble

2.3.5. Sunealioğlu Aziz

Rusya'nın Sohum şehrinde tütüncülük yaparken seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketi olan Rize'ye dönmek zorunda kalan Sunealioğlu Aziz, Şevki adındaki şahsın oğludur. 1915 yılında 97.400 kuruş karşılığında tütün ve teçhizatları Rusya Devleti'nin aldığı bir karar üzerine zapt ve müsadere edilmesi üzerine Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁵⁶⁵. Aziz'in dilekçesi belediye biriminde oluşturulan bir komisyon aracılığıyla araştırılmış ve iddiasının doğru olduğu yönünde karar verilmiştir. Aziz'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 26993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 22 Mayıs 1332/M. 4 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 89. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁶⁶.

561 BOA. HR. SYS. 2394/10-4-1.

562 BOA. HR. SYS. 2394/10-4-2.

563 BOA. HR. SYS. 2394/10-4-1.

564 Bu belgede malların toplam değerinin hangi para cinsinden hesaplandığı belirtilmemiştir. Diğer belgelerden istifade edilerek para biriminin kuruş olabileceğine kanaat getirilmiştir.

565 BOA. HR. SYS. 2394/27-5-1.

566 BOA. HR. SYS. 2394/27-5-2.

Tablo 135: Aziz'in Rusya'nın Sohum Şhrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁶⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	4550 Kasa	91000
2	1 Adet Tütün Bağlama Takımı	2500
3	2 Adet Sıgır	1300
4	15 Adet Bakır Masa	300
5	4 Kat Yatak	800
6	Diğer Takım Vesaireler	1500
TOPLAM		97.400 Kuruş 811 Lira 7.792 Manat 7.792 Ruble

2.3.6. Dursunoğlu Maksut

Dursunoğlu Maksut Rize'nin Fındıklı ilçesinin Dernilor/Derbent köyü sakinlerinden Murat adındaki şahsın oğludur. Rusya'nın Kutayis şehrine bağlı Çamçere civarında 1440 dönümlük arazide ziraat işiyle meşgul iken seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketine dönerek ordu birliğine kalmıştır. Rusya'da kalan tarla, hayvanat ve ürettiği tütünlerin karşılığında olan yaklaşık 14.262 ruble tutarındaki zararının karşılanması maksadıyla Hopa Hudut Taburu Komutanlığına R. 21 Teşrinievvel 1331/M. 3 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermiştir⁵⁶⁸. Dilekçesini komutanlık birimine vermesinin sebebi askerde olmasıdır. Aziz'in dilekçesinde iddia ettiği hususlar araştırılmış ve doğruluğuna kanaat getirilince Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 1443/4449 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 21 Mayıs 1332/M. 3 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 33. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁶⁹.

Tablo 136: Maksut'un Rusya'nın Kutayis Şhrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁷⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Ruble)
1	500 Pot Tütün	12500
2	2 Adet Öküz	150
3	2 Adet İnek	140
4	1 Adet Saban	25
5	Kiraya Verilen Arsa	210
6	Çeşitli Eşyalar	70
7	9 İp Tütün	117

567 BOA. HR. SYS. 2394/27-5-1.

568 BOA. HR. SYS. 2394/35-3-1.

569 BOA. HR. SYS. 2394/35-3-2.

570 BOA. HR. SYS. 2394/35-3-1.

8	3 Adet Tütün Mağazası	840
9	Hane İçerisindeki Eşyalar	210
TOPLAM		14.262 Ruble 14.262 Manat 178.275 Kuruş 1.485 Lira

2.3.7. Dervişoğlu Şevki

Dervişoğlu Şevki Arhavi'nin Yakovit/Kavak köyü sakinlerinden Dervişoğlu Ali'nin oğludur. R. 2 Teşrinisani 1331/R. 15 Kasım 1915 tarihinde Hopa Hudut Tabur Komutanlığına dilekçe yazmıştır. Şevki dilekçesinde, Rusya'da Godafta'ya tabi Tandahot civarında 30 dönümlük bir arazide ekilen ekini ambara nakletmekle iken 1915 yılındaki harp dolayısıyla adı belirtilen şehri terk etmek zorunda kaldığını, 141.500 kuruş kıymetindeki tüm mallarının Ruslar tarafından müsadere edildiğini belirterek tüm zarar ve ziyanlarının Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya'dan tahsil edilmesini talep etmiştir⁵⁷¹. Dervişoğlu Şevki'nin dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 1443/4449 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 23 Nisan 1332/M. 6 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 36. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁷².

Tablo 137: Şevki'nin Rusya'nın Godaftaya Tabi Tandahot Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁷³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	15000 İpe Dizilmiş 250 Pot Tütün Bağı	125000
2	Mağazadaki Tütün Bedeli	10500
3	Tütün Kurutmak ve Depolamak İçin İnşa Edilen Bina Değeri	3000
4	Binanın Ruhsat Bedeli	3000
TOPLAM		141.500 Kuruş 1.179 Lira 11.320 Manat 11.320 Ruble

2.3.8. Hotoğlu Raşit Ağa

Hotoğlu Raşit Ağa, Rize'nin Mirokaloz/Taşlıdere köyü sakinlerindedir. Baba adı tespit edilememiştir. Yirmi yıl Rusya'nın Batum şehrinde çiftçilikle meşgul olmuştur. Kendisi bahçe sahibidir ve ayrıca bir de su değirmeni işleterek ticarî faaliyetlere katkıda bulunmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında 1915 yılında Osmanlı-Rus Harbi başlayınca Osmanlı Devleti tarafından ilan edilen seferberlik kararı üzerine memleketine dönmek zorunda kalmıştır. Batum'da kalan tarla ve akarata Ruslar tarafından müsadere edilmiştir. Bu gelişmeler üzerine M. 12

571 BOA. HR. SYS. 2394/35-5-1.

572 BOA. HR. SYS. 2394/35-5-2.

573 BOA. HR. SYS. 2394/35-5-1.

Teşrinisani 1331/R. 25 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır. Raşit Ağa'nın dilekçesinde 18.106 kuruş tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin ilgili birimleri aracılığıyla Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini talep etmiştir⁵⁷⁴. Dilekçede ileri sürülen iddialar Rize Belediyesi tarafından oluşturulan bir komisyon aracılığıyla da teyit edilmiştir⁵⁷⁵. Hotoğlu Raşit Ağa'nın dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 1443/4449 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. R. 3 Mayıs 1332/M. 16 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 46. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁷⁶.

Tablo 138: Hotoğlu Raşit Ağa'nın Rusya'nın Batum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁷⁷.

No	Mahın Cinsi	Mahın Değeri (Kuruş)
1	100 Kıyye Lazut (Mısır)	5200
2	120 Kıyye Fasulye	1200
3	1 Adet Değirmen Makinesi	1250
4	7 Adet Yatak Takımı	1400
5	40 Adet Bakır Takımı	800
6	1 Adet Çekmeceli Konsul	216
7	2 Adet Kantar	216
8	2 Adet Terazi	380
9	2 Adet Sığır	664
10	25 Adet Katlı Arı Kovanı	1500
11	30 Adet Şahsi Kovan	360
12	30 Adet Sandalye	370
13	4 Adet Kilim	800
14	Yıllık Olarak Kiralanan Değirmene Peşin Ödenen Bedel	1250
15	Bahçe ve Bağ Gelirleri	2500
TOPLAM		18.106 Kuruş 150 Lira 1.448 Manat 1.448 Ruble

2.3.9. Kürdosmanoğlu Recep

Kürdosmanoğlu Recep İzmit'in Karamürsel kazası Nusretiye köyündendir. Baba adı Osman'dır. Ancak kendisi de Ruslar tarafından ilhak edilen Murgul'dan Batı Karadeniz'e göç etmek zorunda kalan ve dilekçe verdiği dönemde Atina/Pazar kazasında bulunan muhacirlerdendir. Murgul'un Arceva köyünde ikamet eden Kemaloğlu Ali Ağa'nın arazi ve akaratını kiralarak tütün üretimi ile meşgul olmuştur. Tütün mahsulünü toplayamadan Murgul ve civarının Ruslar

574 BOA. HR. SYS. 2394/37-1-1.

575 BOA. HR. SYS. 2394/37-2-1.

576 BOA. HR. SYS. 2394/37-2-2.

577 BOA. HR. SYS. 2394/37-1-1.

tarafından ilhak edilmesi üzerine eşya ve diğer mallarını Murgul'da bırakmak zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti tarafından seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketine döndükten sonra Teşkilat-ı Mahsusaya gönüllü olarak katılmıştır. Trabzon ve Rize dolaylarında Rusya'nın muhtelif şehirlerinde ticarî faaliyetlerini sürdürürken oraları zorunlu olarak terk etmek zorunda kalan ve eşyaları Ruslar tarafından müsadere edilen mağdurların idarî birimlere dilekçe verdiklerini öğrenince kendisi de mağdur sıfatıyla R. 14 Teşrinisani 1331/M. 27 Kasım 1915 tarihinde dilekçe yazmak gereği duymuştur. Dilekçesinde 75.078 kuruş 20 para tutarındaki zararının Osmanlı hükümetinin oluşturacağı bir komisyon aracılığıyla Ruslardan tazmin edilmesini talep etmiştir⁵⁷⁸. Recep'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 27 Kanunievvel 1331/M. 9 Ocak 1916 tarih ve 4656/1504 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 30 Kanunievvel 1331/M. 12 Ocak 1916 tarihinde 36867 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 30 Haziran 1332/M. 13 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 47. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁷⁹.

Tablo 139: Recep'in Osmanlı-Rus Harbi Dolayısıyla Murgul'da Bırakmak Zorunda Kaldığı Eşyaları ve Değerleri⁵⁸⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	620 İp Yani 120 Pot Tütün	147108 20 Para
2	1200 Pot Kuru Ot	12000
3	55 Adet Arı Peteği	2750
4	3 Çift Öküz	3000
5	2 İnek 2 Adet Dana	1400
6	5 Kat Yatak	500
7	1 Bargir 2 Ester	2500
8	Bakır Takımı	360
9	6 Kıyam 2 Halı	1800
10	80 Kile Mısır	2000
11	15 Kile Fasulye	860
12	Çeşitli Edevatlar	800
TOPLAM		175.078 Kuruş 20 Para⁵⁸¹ 1.458 Lira 14.006 Manat 14.006 Ruble

2.3.10. Hacıoğlu Reşit

Hacıoğlu Reşit Atina/Pazar kazasının Tezina/Akyamaç köyü sakinlerinden Mehmet adındaki şahsın oğludur. Rusya'nın Akmescit vilayeti dâhilinde Bahçesaray civarında çiftçilikle meşgul olmuştur. Tasarrufunda bulunduğu araziye kardeşi Yusuf ile beraber işletmiştir. 1915 yılında Rusya hükümetinin aldığı karar

578 BOA. HR. SYS. 2394/40-1-1.

579 BOA. HR. SYS. 2394/40-1-2.

580 BOA. HR. SYS. 2394/40-1-1.

581 75.078 kuruş 20 para olan toplam zararın karşılığına denk gelen diğer para birimlerine dönüştürülürken "20 para" hesaplamalara dâhil edilmemiştir.

üzerine Reşit ve Reşit'in kardeşi Yusuf'un arazi ve akaratına el konmuştur. Bu gelişmelerin üzerine memleketine dönmek zorunda kalmıştır. Memleketine döndükten sonra Bahçesaray'da Ruslar tarafından zapt ve gasp edilen 53.400 manat tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin yetkili mercileri tarafından Ruslardan tazmin edilmesi amacıyla R. 15 Teşrinievvel 1331/M. 28 Ekim 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe vermiştir⁵⁸². Reşit'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 30 Mayıs 1332/M. 12 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 100. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁸³.

Tablo 140: Reşit'in Rusya'nın Bahçesaray Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁸⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Meyve Bahçesi	8000
2	Tütün Tarlası	6000
3	Tütün Üreticisine Verilen Bedel	20000
4	Kargır ⁵⁸⁵ Hane	3000
5	Tütün Kurutmak İçin Kullanılan Hane	2000
6	Aşhane ve Levazamatı	1000
7	Hayvan Ahır	500
8	15000 Adet Tütün Sırığı	2000
9	Fide Yetiştirecek Mekân	2000
10	Su Makinesi	1000
11	Fayton	500
12	Araba	200
13	At	400
14	At	300
15	3 İnek	600
16	Tarım Aletleri	900
17	Mobilya ve Eşya Vesaireler	2000
18	Odun ve Saire	2000
TOPLAM		53.400 Manat 53.400 Ruble 667.500 Kuruş 5.562 Lira

2.3.11. Bedrosoğlu Şaban

Bedrosoğlu Şaban, Hemşin nahiyesinin Makrevis/Konaklar köyünden İbrahim adındaki şahsın oğludur. Rusya'nın Herson vilayeti dâhilinde Nomirhorod şehrinde tasarruf ettiği bahçe, ev ve evin içindeki çeşitli eşyalar Rusya Devleti'nin

582 BOA. HR. SYS. 2394/41-2-1.

583 BOA. HR. SYS. 2394/41-2-2.

584 BOA. HR. SYS. 2394/41-2-1.

585 Kargir ev: Avlulu yığma yapı veya ev anlamına gelen bir kelimedir.

almış olduğu bir karar üzerine 1915 yılında el konulmuştur. Bu gelişmeler üzerine kendisi memleketi olan Hemşin'e dönmek zorunda kalmıştır. Daha sonra ise Rusya cihetlerinde kalan mal ve birikimlerinin karşılığı olarak 15.000 manat tutarındaki zararının Ruslardan tazmin edilmesi amacıyla R. 15 Teşrinievvel 1331/M. 28 Ekim 1915 tarihinde Hemşin'in bağlı bulunduğu Atina Kazası Kaymakamlığına dilekçe vermiştir. Dilekçede iddia edilen hususlar Atina/Pazar Belediyesi tarafından oluşturulan bir komisyon marifetiyle araştırılmış ve iddiaların doğruluğu teyit edilmiştir⁵⁸⁶. Şaban'ın dilekçesini daha sonra Dâhiliye Nezaretine göndermek üzere üst kurumlar ile çeşitli yazışmalar başlatılmıştır. Dilekçe Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yayılmıştır. Daha sonra tezkere R. 26 Mayıs 1332/M. 8 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 95. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁸⁷.

Tablo 141: Şaban'ın Rusya'nın Herson Vilayeti Nomirhorod Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁸⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	1 Adet Hane ve Arsa	8000
2	1 Adet Bahçe	5000
3	Mobilya ve Levazemat Bedeli	2000
TOPLAM		15.000 Manat 15.000 Ruble 187.500 Kuruş 1.562 Lira

2.3.12. Gezmişoğlu Tufan

Gezmişoğlu Tufan Rize'nin Aron-Mağloz/Sütlüce-Camıdağı karyesi sakinlerinden Süfi⁵⁸⁹ Ahmet'in oğludur. Rusya'nın Batum şehrinde Erişin Deresi yakınlarında dokuz yıllığına kiraladığı bir tarlada çiftçilik ile meşgul olmuştur. Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği seferberlik kararı üzerine memleketine dönmüştür. Akabinde de askere alınmış ve 1915 yılında vatan savunmasında görevlendirilmek üzere Erzurum dolaylarına sevk edilmiştir. Daha sonra ise Rus hükümeti tarafından alınan karar üzerine Tufan'ın malları müsadere edilmiştir. Bu gelişmelerin yaşanması üzerine askerlik vazifesini icra etmekte olan Tufan'ın zevcesi Ayşe Tufan adına Rusya cihetinde kalan ve Ruslar tarafından el konulan 21.950 kuruş tutarındaki zararının Ruslardan tazmin edilmesi amacıyla R. 2 Teşrinievvel 1331/M. 15 Ekim 1915 tarihinde merkezi Rize olan Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermiştir⁵⁹⁰. Hatice'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir.

586 BOA. HR. SYS. 2394/41-6-1.

587 BOA. HR. SYS. 2394/41-6-2.

588 BOA. HR. SYS. 2394/41-6-1.

589 Süfi: Tasavvuf ile uğraşanlar. Mutasavvıf.

590 BOA. HR. SYS. 2394/6-1.

Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Ekim 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 14 Mart 1332/M. 27 Mart 1916 tarihinde hususi defterin 64. sayfasına derkenar olarak kaydedilmiştir⁵⁹¹.

Tablo 142: Tufan'ın Zevcesi Hatice'nin Rusya'nın Batum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁹².

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Osmanlı Kuruşu)
1	1 Adet Değirmen	3000
2	1 Ev	2000
3	Zamanın Mahsulatı	5650
4	Tekrar Değirmen	3000
5	Tekrar Değirmen	6500
6	Makine Şekeri	1800
TOPLAM		21.950 Kuruş 182 Lira 1.756 Manat 1.756 Ruble

2.3.13. Mazlumoğlu Hasan Cavit

Mazlumoğlu Hasan Cavit Hopa kazasına bağlı Arhavi'nin Sidere/Derecik köyü sakinlerindedir. Rusya'nın Sohum şehrinde çiftçilik ile meşgul olmuştur. Bundan başka kendi köyünde de aynı işi icra etmiş, ayrıca kereste işi ile de uğraşmıştır. Hasan Cavit 1915 yılında tüm birikimleri Ruslar tarafından müsadere edilince Sohum'daki 11.740 manat, Sidere'deki 1.687 lira tutarındaki zararının Ruslardan tazmin edilmesi için R. 25 Teşrinievvel 1331/M. 7 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe yazmıştır. Dilekçede ileri sürülen iddiaların araştırılması maksadıyla belediye birimleri tarafından bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyonca yapılan tahkikat neticesinde iddialar doğrulanmıştır. Bunun üzerine dilekçesi Dâhiliye Nezaretine gönderilmesi için yazışmalar başlatılmıştır⁵⁹³. Hasan Cavit'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 13 Temmuz 1332/M. 26 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 154. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁹⁴.

591 BOA. HR. SYS. 2394/6-2.

592 BOA. HR. SYS. 2394/6-1.

593 BOA. HR. SYS. 2394/11-1.

594 BOA. HR. SYS. 2394/11-2.

Tablo 143: Hasan Cavit'in Rusya'nın Sohum Şehrinde ve Arhavi'de Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁹⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Rusya'nın Sohum Şehrinde Tütün Amelecileriyle Kaldıkları 1 Adet Hane	600
2	8 Koli Tütüngah Mağazası	800
3	25 Adet Şen Arı Kovanı	125
4	10 Adet İnek	500
5	2 Adet Öküz	200
6	25 Adet Şen Arı Kovanı	125
7	81 Kile Mısır	160
8	Hanede Bulunan Çeşitli Eşyalar	230
9	Tütün	9000
ARA TOPLAM		11.740 Manat 11.740 Ruble 146.750 Kuruş 1.222 Lira
1	Arhavi'nin Sidere Karyesi'ndeki 1 Adet Hane	1500
2	1 Adet Serander	35
3	Ot Veya Yem Ambarı	5
4	Hanede Bulunan Çeşitli Eşyalar	18
5	800 Muhule Tahta	80
6	150 Adet Kestane Kerestesi	30
7	35 Kile Fındık	7
7	25 Kile Mısır	12
ARA TOPLAM		1.687 Lira 202.440 Kuruş 16.195 Manat 16.195 Ruble
GENEL TOPLAM		27.935 Manat 27.935 Ruble 349.190 Kuruş 2.909 Lira

2.3.14. Muratoğlu Tevfik

Muratoğlu Tevfik Hemşin nahiyesinin Zuğa Ortaköy/Ortaköy köyü sakinlerinden Hasan adındaki şahsın oğludur. Akmesic vilayetinin Bahçesaray civarında babası Hasan ve kardeşi Mahmut ile birlikte çiftçilikle meşgul olmuşlardır. 1915 yılında Rusya hükümeti tarafından alınan bir karar üzerine tüm birikimlerine el konulmuştur. Bununla yetinmeyen Rusya kolluk kuvvetlerine mensup kişiler Tevfik'in babası ve kardeşini de tutuklamışlardır. Bunun üzerine Tevfik memleketine döndükten sonra R. 26 Teşrinievvel 1331/M. 8 Kasım 1915 tarihinde bu durumu anlatan bir dilekçe kaleme alarak Hemşin nahiyesinin bağlı

bulunduğu Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına başvurmuştur. Kaymakamlık belediyeden iddiaların araştırılması için görüş istemiştir. Belediye birimlerince oluşturulan komisyon aracılığıyla iddialar araştırılmış ve bu iddiaların doğru olduğuna yönelik karar verilmiştir. R. 27 Teşrinievvel 1331/M. 9 Kasım 1915 tarihinde de belediye reisi tarafından onaylanmıştır⁵⁹⁶. Daha sonra dilekçe kaymakamlık biriminden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Tevfik'in dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 11 Haziran 1332/M. 24 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 126. sayfasına kaydedilmiştir⁵⁹⁷.

Tablo 144: Hasan'ın Rusya'nın Akmescit Vilayetinin Bahçesaray Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁵⁹⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Tütün Yetiştiren Müstahsile Ödenen Ücret	9000
2	Tütün Kurutma Ahır	2000
3	1 Adet Hane	1000
4	Fide Yetiştirilen Camekânlı Yer	1000
5	15000 Adet Suruk ⁵⁹⁹	2000
6	1 Adet Reis At	300
7	1 Adet İnek	150
8	Ahır Hayvanları	500
9	40 Çuval Buğday Unu	400
10	At Arabası	200
11	Odu	200
TOPLAM		16.750 Manat 16.750 Ruble 209.375 Kuruş 1.744 Lira

2.3.15. Marangozoğlu Ahmet ve Torosoğlu Ömer

Marangozoğlu Enes ve Torosoğlu Ömer Mapavri/Çayeli nahiyesinin Kuvaroz denen Sabuncular köyündendirler. Ali, Hüseyin adındaki şahsın oğlu iken Ömer Halit adındaki şahsın oğludur. Rusya'nın Sohum şehrinde tütüncülük, kahve ve aşhanecilik ile meşgul olmuşlardır. On beş yıl boyunca zorluklarla kazandıkları 6.620 lira değerindeki mal varlıklarını seferberlik ilanı üzerine Rusya cihetinde bırakarak memleketleri olan Çayeli'ye dönmek zorunda kalmışlardır. Memleketlerine dönebilmek için genel toplamın içinde yer alan 700 lira borç temin etmişlerdir. Memleketlerine döndükten sonra bütün varlıkları Ruslar tarafından zapt edilmiştir.

596 BOA. HR. SYS. 2394/11-9.

597 BOA. HR. SYS. 2394/11-10.

598 BOA. HR. SYS. 2394/11-9.

599 Suruk (Sırık): Tütünleri asmak için kullanılan aparat.

Yukarıda belirtilen toplam zararın Rusya Devleti'nden tahsil edilmesi için R. 4 Teşrinisani 1331/M. 17 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına müştereken dilekçe yazmışlardır⁶⁰⁰. Bu bilgiler kurulan bir komisyon tarafından araştırılmış ve doğruluğu teyit edilmiştir⁶⁰¹. Şakir'in dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 19 Mayıs 1332/M. 1 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 145. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁰².

Tablo 145: Ali ve Ömeri'in Rusya'nın Sohum Şhrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁰³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	Sohum Godor Civarında Tütün Gediği	340
2	600 Pota Tütün	1500
3	Sohum'un Yatar Civarında Tütün Gediği	250
4	650 Pota Tütün	1200
5	Sohum Şhrinde Aşhane ve Kahve Gediği	1480
6	Kiralanan Araziye Ödenen Bedel	100
7	Veresiyelerin Yazılı Olduğu Aşhane ve Kahvehane Defteri	1400
8	Kiralanan Arazilere Ödenen Bedel	350
9	Memlekete Dönmek İçin Elden Alına Borç Para	700
TOPLAM		7.320 Lira 878.400 Kuruş 70.272 Manat 70.272 Ruble

2.3.16. Saboğlu Mehmet

Saboğlu Mehmet, Hopa'nın Sundura köyünden Reşit'in oğludur. Rusya'da Çamçere'ye bağlı Çakarde kasabasında yaklaşık otuz dönümlük bir arazide çiftçilik ile meşgul olmuştur. Osmanlı Devleti tarafından ilan edilen seferberlik kararı üzerine memleketine dönmüştür. Memleketine döndükten kısa bir süre sonra askere alınan Saboğlu Mehmet, şehit düşmüştür. Mehmet'in seferberlikten önce işlettiği arazi Ruslar tarafından müsadere edilince Mehmet'in abisi Hüseyin, Mehmet'in adına Hopa Hudut Tabur Komutanlığına dilekçe yazmıştır. Abi Hüseyin'in tabur komutanlığına dilekçe yazmasının sebebi de kardeşi gibi kendisinin de askerde olmasıdır. Dilekçe, R. 1 Teşrinisani 1331/M. 14 Kasım 1915 tarihinde yazılmıştır. Bir gün sonra tabur komutanı dilekçeyi Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına havale etmiştir. Dilekçede, Ruslar tarafından müsadere edilen arazi ve tütün gelirlerinin karşılığına tekabül eden 8.050 manat tutarındaki zararının Ruslardan tahsil edilmesi

600 BOA. HR. SYS. 2394/21-5.

601 BOA. HR. SYS. 2394/21-7.

602 BOA. HR. SYS. 2394/21-6.

603 BOA. HR. SYS. 2394/21-7.

talep edilmiştir. Daha sonra ise dilekçe Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir⁶⁰⁴. Dilekçede belirtilen hususlar Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunisani 1331/H. 28 Ocak 1916 tarih ve 1443/4449 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 23 Nisan 1332/M. 6 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 35. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁰⁵.

Tablo 146: Mehmet'in Rusya'nın Çamçare/Çakerde Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁰⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Tütün Geliri İle 8 Dükkân Bedeli	8.050
TOPLAM		8.050 Manat 8.050 Ruble 100.625 Kuruş 838 Lira

Tablo 147: Rusya'da Ziraat/Çiftçilikle Meşgulken Mallarına El Konulan Rizeliler.

No	Lakabı	Dilekçe Sahibinin Adı	Baba Adı	Dilekçe Tarihi	Ticaret Yaptığı Vilayet-Şehir	Toplam Zararı	Köyün Eski-Yeni Adı ve Bağlı Bulunduğu İl-İlçe
1	Ustaoğlu	Kasım	----	27 Aralık 1915	Akmescit Bahçesaray	20.700 Manat 20.700 Ruble 258.750 Kuruş 2.156 Lira	Zuğa Ortaköy Çamliteğe/Hemşin
2	Safoğlu	İbrahim	----	1 Aralık 1915	Batum	604 Lira 72.480 Kuruş 5.798 Manat 5.798 Ruble	Aron Mağloz Camıdağı/Rize
	Safoğlu	Âdem	İbrahim				
3	Safoğlu	Recep Çavuş	----	1 Aralık 1915	Batum	301 Lira 36.120 Kuruş 2.889 Manat 2.889 Ruble	Aron Mağloz Camıdağı/Rize
	Safoğlu	Hüseyin	Recep Çavuş				
4	Hafizoğlu	İsmail	----	5 Kasım 1915	Batum Murgul	252.500 Kuruş 2.104 Lira 20.200 Manat 20.200 Ruble	Aranas/Darılı Atina/Pazar
	Hafizoğlu	Hasan	----				
	Hafizoğlu	Ali	----				
5	Sunealioğlu	Aziz	Şevki	27 Aralık 1915	Sohum	97.400 Kuruş 811 Lira 7.792 Manat 7.792 Ruble	----- Yazı Silik
6	Dursunoğlu	Maksut	Murat	3 Kasım 1915	Kota/Küte Çamçere	14.262 Ruble 14.262 Manat 178.275 Kuruş 1.485 Lira	Dernilor/Derbent Viçe/Fındıklı

604 BOA. HR. SYS. 2394/35/4-1.

605 BOA. HR. SYS. 2394/35/4-2.

606 BOA. HR. SYS. 2394/35/4-1.

7	Dervişoğlu	Şevki	Ali	15 Kasım 1915	Godoftaya	141.500 Kuruş 1.179 Lira 11.320 Manat 11.320 Ruble	Yakovit/Kavak Arhavi
8	Hotoğlu	Raşit Ağa	-----	25 Kasım 1915	Batum	18.106 Kuruş 150 Lira 1.448 Manat 1.448 Ruble	Mirokaloz/Taşlıdere Gündoğdu/Rize
9	Kürdosma- noğlu	Recep	Osman	9 Ocak 1916	Batum Murgul	175.078 kuruş, 20 Para 1.458 Lira 14.006 Manat 14.006 Ruble	Nusretiye Karamürsel
10	Hacıoğlu	Reşit	Mehmet	28 Ekim 1915	Bahçesaray	53.400 Manat 53.400 Ruble 667.500 Kuruş 5.562 Lira	Tezina/Akyamaç Hemşin
11	Bedrosoğlu	Şaban	İbrahim	28 Ekim 1915	Herson Nomirhorod	15.000 Manat 15.000 Ruble 187.500 Kuruş 1.562 Lira	Makrevis/Konaklar Hemişin
12	Gezmişoğlu	Tufan	Süfi Ahmet	15 Ekim 1915	Batum	21.950 Kuruş 182 Lira 1.756 Manat 1.756 Ruble	Aron/Sütlüce Mağloz/Camıdağı Rize
13	Mazlumoğlu	Hasan Cavit	-----	7 Kasım 1915	Sohum Arhavi Sidere	27.935 Manat 27.935 Ruble 349.190 Kuruş 2.909 Lira	Sidere Arhavi
14	Muratoğlu	Tevfik	Hasan	8 Kasım 1915	Akmescit Bahçesaray	16.750 Manat 16.750 Ruble 209.375 Kuruş 1.744 Lira	Zuğa Ortaköy Hemşin
15	Marango- zoğlu	Enes	Hüseyin	17 Kasım 1915	Sohum	7.320 Lira 878.400 Kuruş 70.272 Manat 70.272 Ruble	Kuvaroz Sabuncular/Çayeli
	Torosozlu	Ömer	Halit				
16	Saboğlu	Mehmet	Reşit	14 Kasım 1915	Çamçare Çakerde	8.050 Manat 8.050 Ruble 100.625 Kuruş 838 Lira	Sundura/Hopa

2.4. Rizeli Bakkal, Dükkân ve Mağaza İşletmecileri

2.4.1. Temurcuoğlu Haşim, Durali ve Hakan

Temurcuoğlu Haşim ve Durali kardeş olup Rize'nin Uma Tohli/Uşkaya köyü sakinlerinden Yusuf'un oğullarıdır. Timurcuoğlu Hakan ise Haşim ve Durali'nin amca çocukları olup babasının adı Hüseyin'dir. 15 yıl boyunca Rusya'nın Batum şehrinde bakkal işletmeciliğiyle uğraşan esnaflardandırlar. 1915 yılında Osmanlı Devleti tarafından seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketleri olan Rize'ye dönmek zorunda kalmışlardır. Batum'da bırakmak zorunda kaldıkları dükkân ve içindeki eşyaların tamamının Ruslar tarafından müsadere edildiğini öğrendiklerinde 75.500 kuruş tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin ilgili birimleri tarafından

Rusya'dan tazmin edilmesini talep etmişlerdir. Bunun için R. 1 Teşrinievvel 1331/R. 14 Ekim 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmışlardır⁶⁰⁷. Rize Belediyesi birimlerinde oluşturulan bir komisyon aracılığıyla da iddiaların doğruluğu tasdik edildikten sonra gerekli yazışmalar başlatılmış ve dilekçe nezarete gönderilmiştir⁶⁰⁸. Haşim, Durali ve Hakan'ın dilekçeleri daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numaralı bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde işaretilen üzere R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 15 Mayıs 1332/M. 28 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 72. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁰⁹.

Tablo 148: Haşim, Durali ve Hakan'ın Rusya'nın Batum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶¹⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	Camekân İnce Malı	6000
2	12 Çuval İç Yağı	10000
3	50 Çuval Buğday Unu	7500
4	6 Çuval Buğday	2000
5	10 Çuval Pirinç	6000
6	20 Pota Şeker	7500
7	100 Paket Kibrit	3750
8	Tütün Paketi	2000
9	8 Çuval Bulgur	5000
10	4 Çuval Korvet	1250
11	200 Torba Tuz	1250
12	5 Küp Bal	2000
13	3 Varil Sade Yağ	2500
14	40 Pota Sabun	2000
15	400 Deste Kaşık	1800
16	Hızır Demiri Egesi	1250
17	2 Adet Yapılmış Hızır	400
18	15 Kat Yatak Takımı	3500
19	Aşhane Bakır Takımları	7000
20	Çeşitli Araç Gereçler	2800
TOPLAM		75.500 Kuruş 629 Lira 6.040 Manat 6.040 Ruble

607 BOA. HR. SYS. 2394/16-1.

608 BOA. HR. SYS. 2394/16-3.

609 BOA. HR. SYS. 2394/16-2.

610 BOA. HR. SYS. 2394/16-3.

2.4.2. Dursunoğlu Musa Efendi

Rusya'nın Batum şehrinde bakkal işletmek suretiyle ticaretle meşgulken Osmanlı Devleti tarafından seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketine dönmek zorunda kalan Dursunoğlu Musa Efendi, Rize'nin Uma Tohli köyünden Yakup'un oğludur. Batum'da kalan mallarının Ruslar tarafından zabt edildiğini öğrenince 50.400 kuruş tutarındaki zararının Rusya Devleti'nden tahsil edilmesini talep eden dilekçesini R. 9 Teşrinisani 1331/M. 22 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına vermiştir⁶¹¹. Dilekçe belediye birimlerine havale edilmesinin ardından burada bir bilirkişi komisyonu oluşturulmak suretiyle iddialar araştırılmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde Musa Efendi'nin iddialar doğrulanmıştır⁶¹². Dilekçe daha sonra Trabzon Vilayeti kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Musa Efendi'nin dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 5 Mayıs 1332/M. 18 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 45. sayfasına kaydedilmiştir⁶¹³.

Tablo 149: Musa Efendi'nin Rusya'nın Batum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶¹⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	90 Çuval Buğday Unu	10800
2	30 Çuval İyağı	15000
3	100 Batman Sade Yağ	8000
4	200 Batman Peynir	5000
5	15 Çuval Pirinç	3000
6	20 Çuval Bulgur	2600
7	Çeşitli Eşyalar	6000
TOPLAM		50.400 Kuruş 420 Lira 4.032 Manat 4.032 Ruble

2.4.3. Mollahasanoğlu İsmail

Rusya'nın Batum şehrinde bakkal işletmek suretiyle ticarî faaliyetlerde bulunan esnaf İsmail, Rize'nin Salarha diğer adı ile Kapnes/Güneşli köyü sakinlerindedir. Osmanlı Devleti tarafından ilan edilen seferberlik kararı üzerine memleketine dönmek zorunda kalmıştır. Batum'da kalan 139.200 kuruş değerindeki mallarının Ruslar tarafından müsadere edildiğini öğrenmesi üzerine Osmanlı hükümet yetkilileri aracılığıyla Rusya'dan tahsil edilmesini talep eden

611 BOA. HR. SYS. 2394/34-1.

612 BOA. HR. SYS. 2394/34-3.

613 BOA. HR. SYS. 2394/34-2.

614 BOA. HR. SYS. 2394/34-3.

dilekçesini R. 16 Teşrinisani 1331/M. 29 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına vermiştir. Dilekçede belirtilen iddialar oluşturulan bir komisyon tarafından araştırılmış ve doğruluğu teyit edilmiştir⁶¹⁵. İsmail'in dilekçesi daha sonra ilgili birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 7 Mayıs 1332/M. 20 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 56. sayfasına kaydedilmiştir⁶¹⁶.

Tablo 150: İsmail'in Rusya'nın Batum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶¹⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	2550 Kile Mısır	53750
2	600 Çayır Çimen Balya	24000
3	600 Çuval Kepek	30000
4	600 Batman Arpa	3600
5	300 Saman Balya	6000
6	600 Boş Çuval	3600
7	Terazi Sanir	1000
8	20 Çuval İçyağı	10000
9	10 Çuval Buğday Unu	1000
10	5 Çuval Bulgur	1250
11	Diğer Çeşitli Eşyalar	5000
TOPLAM		139.200 Kuruş 1.160 Lira 11.136 Manat 11.136 Ruble

2.4.4. Kondukoğlu Hüseyin

Rusya'nın Batum şehrinde bakkal ticaretle meşgulken seferberlik ilan edilmesi üzerine dükkân ve malları Ruslar tarafından müsadere olunan Kondukoğlu Hüseyin, Rize'nin Uma Tohli/Üçkaya köyünden Salih'in oğludur. Batum'da bırakmak zorunda kaldığı eşyalarının toplam değeri 119.000 kuruştur. Zararının Osmanlı hükümet yetkilileri aracılığıyla Ruslardan tahsil edilmesi amacıyla R. 16 Teşrinisani 1331/M. 29 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır. Esnaf Hüseyin'in verdiği dilekçede ileri sürülen iddiaların araştırılması için bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyonun raporu ile iddialar doğrulanmış ve dilekçe daha sonra nezarete gönderilmiştir⁶¹⁸. Hüseyin'in dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel

615 BOA. HR. SYS. 2394/38-3.

616 BOA. HR. SYS. 2394/38-4.

617 BOA. HR. SYS. 2394/38-1.

618 BOA. HR. SYS. 2394/46-1.

1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 4 Mayıs 1332/M. 17 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 53. sayfasına kaydedilmiştir⁶¹⁹.

Tablo 151: Hüseyin'in Rusya'nın Batum Şhrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶²⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	500 Batman Sade Yağ	4000
2	200 Batman Kaşkavel ⁶²¹ Peyniri	18000
3	200 Batman Normal Peynir	12000
4	Tütün	26000
5	Çuvalı 100 Kuruştan 100 Çuval Dulcen ?	10000
6	105 Çuval	30000
7	200 Çuval Makara Yaşığı	4000
8	Vesaire Eşya	5000
9	Dükkânda Nefazı	10000
TOPLAM		119.000 Kuruş 991 Lira 9.520 Manat 9.520 Ruble

2.4.5. Vanlıoğlu Yusuf

Vanlıoğlu Yusuf Rize'nin Malpet/Eriklimanı köyü sakinlerinden Mansur'un oğludur. Uzun bir süre Rusya'nın Soçi şehrinde bakkal işletmek suretiyle esnafılık yapmıştır. 1915 yılında Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği seferberlik kararı üzerine Rize'ye dönmek zorunda kalmıştır. Daha sonra ise Soçi şehrinde bırakmak zorunda kaldığı malların Ruslar tarafından müsadere edilmesi üzerine R. 2 Teşrinisani 1331/M. 15 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁶²². Yusuf dilekçesinde 387 lira tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin yetkili kurumları aracılığıyla Rusya'dan tahsil edilmesini talep etmiştir. Yusuf tarafından ileri sürülen iddialar belediyece oluşturulan bir komisyon aracılığıyla araştırılmış ve doğru olduğu tasdik edilmiştir⁶²³. Yusuf'un dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 14 Mayıs 1332/M. 27 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 67. sayfasına kaydedilmiştir⁶²⁴.

619 BOA. HR. SYS. 2394/46-2.

620 BOA. HR. SYS. 2394/46-3.

621 Kaşkavel: Koyun sütünden üretilen bir çeşit sarı renkli özel peynir.

622 BOA. HR. SYS. 2394/23-3.

623 BOA. HR. SYS. 2394/23-1.

624 BOA. HR. SYS. 2394/23-4.

Tablo 152: Yusuf'un Rusya'nın Soçi Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶²⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	İçinde Bakkal Olan 1 Bab Dükkân İçinde 300 Kıyye (384 Kilo) Şeker	15
2	1000 Kıyye (1282 Kilo) Gazyağı	20
3	300 (384 Kilo) Tuz	40
4	300 Kıyye (385 Kilo) Pirinç	10
5	200 Kıyye (257 Kilo) Bulgur	7
6	200 Kıyye (257 Kilo) Peynir	10
7	200 Kıyye (257 Kilo) İyçağı	15
8	50 Kıyye (64 Kilo) Çay	25
9	Paket Tütün	60
10	Kâğıt Sigara	20
11	Kibrit	10
12	200 Kıyye (256 Kilo) Zeytin	15
13	100 Kıyye (128 Kilo) Zeytin Yağı	10
14	200 Kıyye (256 Kilo) Sarı Yağ	25
15	200 Kıyye (256 Kilo) Muh	10
16	200 Kıyye (256 Kilo) İbilat	20
17	Çarık Çorap	25
18	Yorgan	50
TOPLAM		387 Lira⁶²⁶ 46.440 Kuruş 3.715 Manat 3.715 Ruble

2.4.6. Hacı Mehmetalioğlu Mehmet Ali

Mehmet Ali Rize'nin Salarha/Çaykent köyü sakinlerindedir. Osmanlı Devleti tarafından seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketine dönmüştür. Batum'da bırakmak zorunda kaldığı ve daha sonra Ruslar tarafından zapt ve müsadere edilen 1.200 lira tutarındaki zararının karşılanması için R. 18 Teşrinisani 1331/M. 1 Aralık 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır. Mehmet Ali tarafından kaleme alınan dilekçede Ruslar tarafından zapt ve müsadere edilen malların karşılığındaki tüm zarar ve zararların Osmanlı hükümeti yetkilileri aracılığıyla Rusya'dan tahsil edilmesi talep edilmiştir⁶²⁷. Mehmet Ali'nin dilekçede ileri sürdüğü iddialar oluşturulan komisyonca da doğrulanmıştır. Mehmet Ali'nin dilekçesi daha sonra Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere

625 BOA. HR. SYS. 2394/23-1.

626 Belgede toplam zararın 497 Lira olduğu yazılmıştır. Ancak bakkalın içinde bulunan malzemelerinin toplamı 387 lira etmektedir. Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/23-1. Aynı mağdurun bir diğer dilekçesinde ise Soçi İskelesi'nde 497 liralık kayık ve takımlarının zararından bahsetmektedir. Ancak burada bakkalın kayıpları hakkında ayrıntı verilmemiştir. Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/23-3. Kuvvetle muhtemeldir ki toplam 497 liralık zararın 100 liralık kısmı kayık ve takımlarına aittir. Hesaplamanın doğru sonucu tablo ve içeriğe yansıtılmıştır.

627 BOA. HR. SYS. 2394/49-1.

Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 4 Mayıs 1332/M. 17 Mayıs 1916 tarihinde 51. kalemde bulunan hususi defterin 54. sayfasına kaydedilmiştir⁶²⁸.

Tablo 153: Mehmet Ali'nin Rusya'nın Batum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶²⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1500 Adet Kestane Tahtası	300
2	160 Adet İşlenmiş Direk	40
3	Batum'daki Dükkânda Bulunan 25 Çuval İç Yağı	125
4	10 Çuval Pirinç	50
5	25 Adet Sabun	75
6	30 Çuval Buğday Unu	40
7	Bakır Takımları İle Aşhane Bedeli	50
8	Ufak Takım	60
9	Dükkânın Değeri	200
10	Ziraate Verilen Mahsulat Bedeli	60
11	Biraderim Soruşunda Giderken Kalan (Tufan, Haluk ve Ali'ye)	200
TOPLAM		1.200 Lira⁶³⁰ 144.000 Kuruş 11.520 Manat 11.520 Ruble

2.4.7. Çakıroğlu Hasan

Çakıroğlu Hasan Rize'nin Filandoz/Derepazarı köyü sakinlerinden Yusuf'un oğludur. Rusya'nın Ardılar şehrinde bakkal işleten esnaflardan biridir. Esnafılık yaparken 1915 yılında Ruslar tarafından müsadere ve zapt edilmek suretiyle mallarına el konmuştur. Bunun üzerine memleketine dönmüş ve 355 lira tutarındaki zararının Ruslardan tahsil edilmesi amacıyla R. 21 Teşrinisani 1331/M. 4 Aralık 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermiştir. Mutasarrıflığa verilen dilekçedeki ifade edilen iddia, oluşturulan bir komisyon aracılığıyla araştırılmış ve iddianın doğruluğu tespit edilmiştir⁶³¹. Hasan'ın dilekçesi ardından ilgili birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 2 Mayıs 1332/M. 15 Mayıs 1916 tarihinde 51. kalemde bulunan hususi defterin 47. sayfasına kaydedilmiştir⁶³².

628 BOA. HR. SYS. 2394/49-2.

629 BOA. HR. SYS. 2394/49-3.

630 Belgede hesap hatası yapılarak toplam zarar 1.150 lira olarak gösterilmiştir. Oysa ki toplam zarar 1.200 liradır. Tabloya gerçek zarar sonucu olan 1.200 lira yansıtılarak hesaplama yapılmıştır. Hesap hatası yapılan belgeyi incelemek için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/49-3.

631 BOA. HR. SYS. 2394/52-3.

632 BOA. HR. SYS. 2394/52-2.

Tablo 154: Hasan'ın Rusya'nın Ardılar Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶³³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet Dükkân	100
2	Kereste	85
3	Hane Eşyası	30
4	Sepet	15
5	Veresiyede Kalanlar	125
TOPLAM		355 Lira⁶³⁴ 42.600 Kuruş 3.408 Manat 3.408 Ruble

2.4.8. Karacaoğlu Hüseyin, Ali ve Ömer

Karacaoğlu Hüseyin, Ali ve Ömer'le birlikte Rusya'nın Batum şehrinde bakkal işletmişler ve bakkaldaki malları toptan ve perakende olarak satmak suretiyle ticaret yapmışlardır. Yaklaşık olarak yirmi beş yıldır bu sektörde faaliyet gösteren Hüseyin ve Ali kardeşlerdir. Ömer ise o dönemde oldukça bilinen bir şahıstır. Adı geçen şahıslar Rize'nin Hamaloz/Balıkçılar köyünden olup hiçbirinin baba isimleri tespit edilememiştir. Osmanlı Devleti tarafından alınan seferberlik kararı üzerine 1915 yılında memleketlerine dönmek zorunda kalmışlardır. Rusya'da bıraktıkları tüm eşyalar Ruslar tarafından zapt ve müsadere edilince toplam 20.000 manat tutarındaki zararlarının Ruslardan tazmin edilmesi maksadıyla R. 2 Teşrinisani 1331/M. 15 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmışlardır⁶³⁵. Dilekçede ileri sürülen iddiaların araştırılması için dilekçe belediyeye havale edilmiştir. Rize Belediyesi yetkili mercileri tarafından oluşturulan araştırma komisyonu aracılığıyla bu iddia araştırılmış ve bu iddianın doğruluğu teyit edilmiştir. Bu doğrultuda rapor hazırlandıktan sonra üyelerce de onaylanmıştır. Bununla birlikte dilekçe daha sonra nezarete gönderilmiştir⁶³⁶. Hüseyin, Ali ve Ömer'in dilekçeleri Dâhiliye Nezaretine gönderildikten sonra burada görüşülmüş ve ardından Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 23 Mayıs 1332/M. 5 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 91. sayfasına kaydedilmiştir⁶³⁷.

633 BOA. HR. SYS. 2394/52-1.

634 Bu belgede de bir hesap hatası yapılmıştır. Toplam zarar belgede belirtildiği gibi 300 lira değil 355 lira'dır. Gerçek zarar olan 355 lira tabloya ve içeriğe yansıtılarak hesaplamalar yapılmıştır. Hesap hatası yapılan belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/52-1.

635 BOA. HR. SYS. 2394/27-1-1.

636 BOA. HR. SYS. 2394/27-1-1.

637 BOA. HR. SYS. 2394/27-2-2.

Tablo 155: Hüseyin, Ali ve Ömer'in Rusya'nın Batum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶³⁸.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Hububat ve Veresiyede Kalan Alacaklar	20.000 Manat
TOPLAM		20.000 Manat 20.000 Ruble 250.000 Kuruş 2.083 Lira

2.4.9. Saboğlu Hüseyin

Saboğlu Hüseyin Rusya'nın Kutayis şehrine bağlı bir sahil kasabasında bakkal işletmeciliği yapmak suretiyle ticaretle meşgul olmuştur. Kendisi Hopa'nın Sundere köyünden Reşit'in oğludur. Seferberlik ilan edilmeden önce işlettiği bakkal ve eşyalarının 1915 yılında Ruslar tarafından müsadere edilmesi üzerine dilekçe yazmıştır. Dilekçesini R. 21 Teşrinievvel 1331/M. 3 Kasım 1915 tarihinde Hopa Hudut Taburu Komutanlığına vermiştir. Bunun sebebi askerde olmasıdır. Dilekçede iki mağaza ve buna bağlı dükkânlarda toplam 7.016 ruble tutarındaki zararının olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple zararlarının karşılığı olan meblağın Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya'dan tazmin edilmesini talep etmiştir⁶³⁹. Hüseyin'in dilekçesi daha sonra ilgili idarî birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 1443/4449 numarayla istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 21 Mayıs 1332/M. 3 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 32. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁴⁰.

Tablo 156: Hüseyin'in Rusya'nın Kutayis Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁴¹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Ruble)
1	2 Adet Mağaza ve Ona Bağlı Dükkân Eşyası	2721
2	3 Ayaklı Kantar	280
3	Küçük Terazî	25
4	1500 Pota Mısır	1280
5	Koza İçin Şirket	500
6	Odun İçin Şirket	260
7	5 Adet Küçükbaş Hayvan	150
8	Diğer 2 Mağaza ve Dükkân İçindeki Eşyalar	1800
TOPLAM		7.016 Ruble 7.016 Manat 87.700 Kuruş 730 Lira

638 BOA. HR. SYS. 2394/27-2-1.

639 BOA. HR. SYS. 2394/35-2-1.

640 BOA. HR. SYS. 2394/35-2-2.

641 BOA. HR. SYS. 2394/35-2-1.

Tablo 157: Rusya'da Bakkal, Dükân ve Mağaza İşletmeciliğiyle Meşgulken Mallarına El Konulan Rizeliler.

No	Lakabı	Dilekçe Sahibinin Adı	Baba Adı	Dilekçe Tarihi	Ticaret Yaptığı Vilayet-Şehir	Toplam Zararı	Köyün Eski-Yeni Adı ve Bağlı Bulunduğu İl-İlçe
1	Temurcuoğlu	Haşim	Yusuf	14 Ekim 1915	Batum	75.500 Kuruş 629 Lira 6.040 Manat 6.040 Ruble	Uma Tohli/Uçkaya Rize
	Temurcuoğlu	Durali	Yusuf				
	Temurcuoğlu	Hakan	Hüseyin				
2	Dursunoğlu	Musa Efendi	Yakup	22 Kasım 1915	Batum	50.400 Kuruş 420 Lira 4.032 Manat 4.032 Ruble	Uma Tohli/Uçkaya Rize
3	Mollahasa-noğlu	İsmail	-----	29 Kasım 1915	Batum	139.200 Kuruş 1.160 Lira 11.136 Manat 11.136 Ruble	Salarha/Kapnes Güneşli/Rize
4	Kondukoğlu	Hüseyin	Salih	29 Kasım 1915	Batum	119.000 Kuruş 991 Lira 9.520 Manat 9.520 Ruble	Uma Tohli/Uçkaya Rize
5	Vanlıoğlu	Yusuf	Mansur	15 Kasım 1915	Soçi	387 Lira 46.440 Kuruş 3.715 Manat 3.715 Ruble	Malpet/Eriklimanı Rize
6	Mehmetali-oğlu	Mehmet Ali	-----	1 Aralık 1915	Batum	1.200 Lira 144.000 Kuruş 11.520 Manat 11.520 Ruble	Salarha/Çaykent Rize
7	Çakıroğlu	Hasan	Yusuf	4 Aralık 1915	Ardılar	355 Lira 42.600 Kuruş 3.408 Manat 3.408 Ruble	Filandoz Derepazarı/Rize
8	Karacaoğlu	Hüseyin	-----	15 Kasım 1915	Batum	20.000 Manat 250.000 Kuruş 20.000 Ruble 2.083 Lira	Hamalyoz Balıkçılar/Rize
	Karacaoğlu	Ali	-----				
	-----	Ömer	-----				
9	Saboğlu	Hüseyin	Reşit	3 Kasım 1915	Kutayis	7.016 Ruble 7.016 Manat 87.700 Kuruş 730 Lira	Sundure/Hopa Hudut Taburu

2.5. Rizeli Otel ve Kahvehane İşletmecileri

2.5.1. Alizâde Macit Efendi

Alizâde Macit Efendi Atina/Pazar kazasının Zuğa Viçe/Fındıklı köyündendir. Baba adı tespit edilememiştir. Rusya'nın Akmesic şehrinde otel ve kahvehane işletmeciliği ile meşgul olmak suretiyle ticarî faaliyetlerde bulunmuştur. Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği seferberlik üzerine askerlik görevini ifa etmek üzere memleketine dönmüştür. Askerlik görevinden muaf olmak üzere ödenmesi gereken bedeli ilgili birimlere ödemiştir. Rusya cihetinde bırakmak zorunda kaldığı ve Ruslar tarafından müsadere edilen 128.200 kuruş tutarındaki zararının

Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya Devleti'nden tazmin edilmesi amacıyla R. 20 Teşrinievvel 1331/M. 2 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe yazmıştır⁶⁴². Alizade Macit Efendi'nin Trabzon vilayetinden gönderilen 561 numaralı dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşülmüş ve ardından Hariciye Nezaretine R. 13 Kanunievvel 1331/M. 26 Ekim 1915 tarih ve 4495/1410 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 21 Haziran 1331/M. 4 Temmuz 1915 tarihinde 37248 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 9 Mart 1332/M. 22 Mart 1916 tarihinde ihtiyaten kaydedilmiştir⁶⁴³.

Tablo 158: Macit Efendi'nin Rusya'nın Akmescit Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁴⁴.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	1 Adedi 214 Kuruştan 200 Adet Demir Karyola	42800 ⁶⁴⁵
2	1 Adedi 108 Kuruştan 200 Adet Yatak	21600
3	1 Adedi 54 Kuruştan 200 Adet Kuş Tüyü Yastık	10800
4	1 Adedi 27 Kuruştan 200 Sandalye	5400
5	1 Adedi 108 Kuruştan 100 Adet Masa	10800
6	1 Adedi 108 Kuruştan 30 Adet Büyük Ayna	3240
7	1 Adedi 3 Kuruştan 200 Adet Fincan ve Tabak	600
8	1 Adedi 1000 Kuruştan 2 Adet Fayton Araba	20000
9	1 Adedi 3240 Kuruştan 4 Adet At	12960
TOPLAM		128.200 Kuruş⁶⁴⁶ 1.068 Lira 10.256 Manat 10.256 Ruble

2.5.2. Piriszâde Osman

Piriszâde Osman Hemşin'in Mikron/Kavak köyü sakinlerinden Cevahir'in oğludur. Rusya'nın Yalta şehrinde Elisevirinski Sokağı'nda kırk dört numaralı Dom Halil Ahmet adlı mülkü almış ve dört kattan oluşan binada otel ve kahvehane işletmek suretiyle ticarî faaliyetlerde bulunmuştur. Binanın iki tarafı açıktır ve sokak bulunmaktadır. Diğer tarafları ise Rumların çeşitli mülkleriyle çevrilmiştir. 1915 yılında bahsi geçen bina ve içindeki eşyalar Rusya hükümetinin aldığı bir karar üzerine zapt edilmiştir. Piriszâde Osman, 127.000 manat tutarındaki zararının Rusya'dan tazmin edilmesi için R. 22 Teşrinievvel 1331/M. 4 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe yazmıştır. Dilekçede iddia edilen hususlar belediye birimleri tarafından oluşturulan araştırma komisyon tarafından da R. 24 Teşrinievvel 1331/M. 6 Kasım 1915 tarihinde doğrulanmış

642 BOA. HR. SYS. 2394/8-7.

643 BOA. HR. SYS. 2394/8-8.

644 BOA. HR. SYS. 2394/8-7.

645 Belgede hesap hatası yapılmıştır. Birinci kalemdede gösterilen zarar 43.600 kuruş olarak belirtilmiştir. Ancak adedi 214 kuruş olan 200 demir karyolanın fiyatı 43.600 kuruş değil, 42.800 kuruş etmektedir. Bu sebeple tabloya doğru sonuç olan 42.800 kuruş yansıtılıp diğer para birimlerine göre karşılığı belirlenmiştir. Hesap hatası yapılan belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/8-7.

646 Birinci kalemdede hata giderildikten sonra ilgili şahsın toplam zararı 128.200 kuruş olarak belirlenmiştir. Diğer para birimlerine dönüştürülürken bu sonuç dikkate alınmıştır. İlgili belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/8-7.

ve ardından ilgili birimler kanalıyla nezarete gönderilmiştir⁶⁴⁷. Osman'ın dilekçesi Dâhiliye Nezaretinde görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 9 Haziran 1332/M. 22 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 122. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁴⁸.

Tablo 159: Osman'ın Rusya'nın Yalta Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁴⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Yalta Şehrinde 44 Numaralı Mülk Bedeli	120.000
2	Senelik Kira Geliri	7.000
TOPLAM		127.000 Manat 127.000 Ruble 1.587.500 Kuruş 13.229 Lira

2.5.3. Seferzâde Ziya

Seferzâde Ziya Viçe/Fındıklı köyü sakinlerinden Yusuf adındaki şahısın oğludur. Uzun yıllar Rusya'nın Sohum şehrinde kahvehane ve otel işletmeciliğiyle meşgul olmuştur. 1915 yılında Birinci Dünya Savaşı kapsamında Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya karşı seferberlik ilan etmesi üzerine askerlik vazifesini yerine getirmek için memleketine dönmüş ve asker alım birimine ismini kaydettirmiştir. Bu işlemleri yaptırdıktan sonra Sohum'da bıraktığı ticarethanesine dönmüş ve Rusya'da bırakmak zorunda kaldığı mallarını muhafaza etmeye çalışmıştır. Ancak fizikî bina hariç otelin ve kahvehanenin içindeki tüm eşyaların gasp edilmiş olduğunu görmüştür. Bunun üzerine tekrar memleketine dönmek zorunda kalmıştır. Daha sonra R. 28 Teşrinievvel 1331/M. 10 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe yazmıştır. Dilekçesinde 112.800 kuruş tutarındaki zararının Osmanlı Devleti yetkili mercilerince Rusya hükümetinden tazmin edilmesini talep etmiştir⁶⁵⁰. Ziya'nın dilekçesinde iddia ettiği hususlar, oluşturulan bir komisyon aracılığıyla doğrulandıktan sonra dilekçesi Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 2 Haziran 1332/M. 15 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 114. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁵¹.

647 BOA. HR. SYS. 2394/9-11.

648 BOA. HR. SYS. 2394/9-12.

649 BOA. HR. SYS. 2394/9-11.

650 BOA. HR. SYS. 2394/14-17.

651 BOA. HR. SYS. 2394/14-18.

Tablo 160: Ziya'nın Rusya'nın Sohum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁵².

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	40 Adet Mermer İskemlesi	18500
2	30 Adet Ceviz İskemlesi	9500
3	48 Adet Birinci Kalite Çeşitli İskemleler	5500
4	36 Adet Ceviz İskemlesi	4000
5	36 Adet Normal İskemle	2500
6	34 Takım Yeni Karyola	23000
7	34 Adet Karyola	10000
8	48 Adet 384 Parça Pamuktan Yapılmış Çeşitli Eşyalar	3800
9	30 Adet 90 Parça Basma Yorganları	3500
10	30 Adet 90 Parça İlave Yorgan	4500
11	100 Adet Yastık	5000
12	50 Metre Duvar	1000
13	Tempur Kasa	3500
14	Camekân Vesair Dolap	3000
15	3 Adet Çay Semaverleri	1500
16	Çay ve Kahve İşleriyle Alakalı Malzemeler	4000
17	Otele Ait Çeşitli Eşyalar	10000
TOPLAM		112.800 Kuruş 940 Lira 9.024 Manat 9.024 Ruble

2.5.4. Hacıfani Ali, Hafız Hasan ve Mustafa

Ali, Hafız Hasan ve Mustafa kardeşler aslen Rizelidirler. Babalarının isimleri Hacı Emin Ağa'dır. Rusya'nın Batum şehrinde otel ve kahvehane işletmeciliğiyle uğraşan esnaftandırlar. Osmanlı Devleti tarafından ilan edilen seferberlik kararı üzerine memleketleri olan Rize'ye dönerek vatan savunması için askerî birliğe teslim olmuşlardır⁶⁵³. Batum'da bırakmak zorunda kaldıkları ve Ruslar tarafından el konulan eşyalarının toplam karşılığına tekabül eden 10.620 manat tutarındaki zararlarının Rusya'dan tahsil edilmesini talep eden dilekçelerini R. 9 Kanunievvel 1331/M. 22 Ekim 1915 tarihinde yazarak Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına teslim etmişlerdir. Kendileri daha sonra aile fertleriyle birlikte Sivas vilayeti dâhilinde Ladik kazasına göç ederek burada yaşamaya başlamıştır⁶⁵⁴. Ali, Hüseyin ve Mustafa'nın dilekçeleri daha sonra ilgili idarî birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 1 Mart 1332/M. 14 Mart 1916 tarih ve 27011 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Daha sonra tezkere R. 29 Mart 1332/M. 11 Nisan 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 18. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁵⁵.

652 BOA. HR. SYS. 2394/14-17.

653 BOA. HR. SYS. 2394/57-5.

654 BOA. HR. SYS. 2394/57-3.

655 BOA. HR. SYS. 2394/57-4.

Tablo 161: Ali, Hafız Hasan ve Mustafa'nın Rusya'nın Batum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁵⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	90 Parça Batum'da Otelde Kullanıla Tabak	2250
2	50 Adet Karyola	1000
3	Tahminen 50 Adet Kahve Eşyası	470
4	Aşhane Takımları	420
5	Otelin Altındaki Fırın, Alet ve Edevat	480
6	Otelde Kullanılan Çeşitli Kumaşlar	6000
TOPLAM		10.620 Manat⁶⁵⁷ 10.620 Ruble 132.750 Kuruş 1.106 Lira

2.5.5. Karamustafaoğlu Dursun Ali

Rusya'nın Nevarusya/Novorossiya⁶⁵⁸ şehrinde kahvehane, otel, dükkân işletmeciliğiyle uğraşan esnaf Karamustafaoğlu Dursun Ali Rize'nin Aron Mağloz/Camıdağı köyü sakinlerinden Ahmet'in oğludur. Seferberlik dolayısıyla memleketi olan Rize'ye dönmüştür. Rusya cihetlerinde kalan 2.600 lira karşılığında zararlarının Rusya'dan tahsil edilmesi için R. 16 Teşrinisani 1331/M. 29 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına Dursun Ali'nin adına Dursun Ali'nin babası Ahmet tarafından yazılan bir dilekçe verilmiştir. Bunun pek çok sebebi olabilir. Örneğin Dursun Ali'nin silahlı altına alınmış, vefat etmiş ya da başka bir yerde olmuş olabilir. Dursun Ali adına dilekçeyi babasının vermesinin sebebine dair arşiv belgelerinde herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır⁶⁵⁹. Dilekçede iddia edilenlerin doğru olup olmadığının araştırılması için belediye birimlerinden görüş istenmiştir. Belediye birimleri tarafından oluşturulan bir komisyon aracılığıyla konu araştırılmış ve komisyonca iddiaların doğru olduğuna kanaat getirilmiştir⁶⁶⁰. Dursun Ali adına babası Ahmet'in dilekçesi daha sonra ilgili birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 15 Kanunievvel 1331/M. 28 Aralık 1915 tarih ve 4449/14443 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 6 Mart 1332/M. 19 Mart 1916 tarihinde 37014 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 1 Mayıs 1332/M. 14 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 43. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁶¹.

656 BOA. HR. SYS. 2394/57-3. Ayrıca Bkz. BOA. HR. SYS. 2394/57-5.

657 İlgili belgede hesap hatası yapıldığı anlaşılmıştır. Aynı kişilere ait iki farklı belgede toplam zarar 64.620 manat olarak gösterilmiştir. Ancak belirtilen rakamların toplamı 64.620 değil, 10.620 manat etmektedir. Tablo ve metin içeriğine doğru sonuç olan 10.620 manat yansıtılmıştır. İlgili belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/57-3. ve BOA. HR. SYS. 2394/57-5.

658 Nevarusya: Yeni Rusya anlamına gelmektedir. Karadenizin kuzeyindeki bir bölge için kullanılan tabirdir. Günümüzde Ukrayna'nın bir bölümüdür. Novorossiya olarak da bilinir. Bkz. Orhan Uravelli, *İstanbul'dan Geçen Ruslar*, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005, s. 189.

659 BOA. HR. SYS. 2394/45-3.

660 BOA. HR. SYS. 2394/45-1.

661 BOA. HR. SYS. 2394/45-4.

Tablo 162: Dursun Ali'nin Rusya'nın Nevarusya Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁶².

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	1 Adet Kahvehane	700
2	Kahvehanenin İçinde Bulunan Çeşitli Eşyalar	100
3	1 Adet Dükkân	500
4	11 Adet Oda	800
5	Arsa	500
TOPLAM		2.600 Lira 312.000 Kuruş 24.960 Manat 24.960 Ruble

2.5.6. Satunoğlu Recep

Satunoğlu Recep Rize'nin Varotlar köyü sakinlerinden Kamil'in oğludur. Uzun yıllar Rusya'nın Ardılar şehrinde kahvecilik işiyle meşgul olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı-Rus Harbi başlayınca Ruslar tarafından mallarına el konulmuş ve kendisi sınır dışına çıkarılmıştır. Bu gelişmelerin üzerine memleketine dönmek zorunda kalan Recep, Rusya cihetlerinde kalan 1.655 Osmanlı lirası tutarındaki zararının Ruslardan tazmin edilmesi için merkezi Rize olan Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermiştir. Kendisi seferberlik kapsamında askere alınmış ve Lazistan hudut takım taburunda görevlendirilmiştir⁶⁶³. Recep'in dilekçesi daha sonra ilgili birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 16 Mayıs 1332/M. 29 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 75. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁶⁴.

Tablo 163: Recep'in Rusya'nın Ardılar Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁶⁵.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Lira)
1	Peşin Olarak Verilen Üç Yıllık Kahvehane Kira Bedeli	250
2	25 Adet Istaka	30
3	80 Adet Sandalye	40
4	20 Adet Karyola	60
5	20 Adet Tabak Takımı	40
6	300 Adet Fincan ve Çanak	20
7	2 Adet Kahve Kazanı	5
8	40 Paket Kahve	10

662 BOA. HR. SYS. 2394/45-1.

663 BOA. HR. SYS. 2394/32-5-1.

664 BOA. HR. SYS. 2394/32-5-2.

665 BOA. HR. SYS. 2394/32-5-1.

9	2 Adet Mağaza ve Bir Fırının Levazematı	900
10	Peşin Olarak Ödenen Kira Bedeli	300
TOPLAM		1.655 Lira⁶⁶⁶ 198.600 Kuruş 15.888 Manat 15.888 Ruble

Tablo 164: Rusya'da Otel ve Kahvehane İşletmeciliğiyle Meşgulken Mallarına El Konulan Rizeliler.

No	Lakabı	Dilekçe Sahibinin Adı	Baba Adı	Dilekçe Tarihi	Ticaret Yaptığı Vilayet-Şehir	Toplam Zararı	Köyün Eski-Yeni Adı ve Bağlı Bulunduğu İl-İlçe
1	Alizâde	Macit Efendi	----	2 Kasım 1915	Akmescit	128.200 Kuruş 1.068 Lira 10.256 Manat 10.256 Ruble	Noğa Viçe Fındıklı
2	Pirizâde	Osman	Cevahir	4 Kasım 1915	Yalta	127.000 Manat 1.587.500 Kuruş 127.000 Ruble 13.229 Lira	Mikron/ Kavak Hemşin
3	Seferzâde	Ziya	Yusuf	10 Kasım 1915	Sohum	112.800 Kuruş 940 Lira 9.024 Manat 9.024 Ruble	Noğa Viçe Fındıklı
4	Hacıfani	Ali	Emin	22 Ekim 1915	Batum	10.620 Manat	Ladik/Samsun Aslen Rizeli
	Hacıfani	Hasan	Emin			10.620 Ruble	
	Hacıfani	Mustafa	Emin			132.750 Kuruş 1.106 Lira	
5	Karamustafa-oğlu	Dursun Ali	Ahmet	28 Aralık 1915	Nevarusya	2.600 Lira 312.000 Kuruş 24.960 Manat 24.960 Ruble	Aron Mağloz Camıdağı Rize
6	Satunoğlu	Recep	Kamil	27 Aralık 1915	Ardılar	1.655 Lira 198.600 Kuruş 15.888 Manat 15.888 Ruble	Varotlar/ Köşklü- İyidere Rize

2.6. Rizeli Emlakçılar

2.6.1. Ricanzâde Şevki Hurşit Ağa, KeskinalemDarzâde Emin ve Şişmanhasanoğlu Memiş

Müteveffa Ricanzâde Şevki Hurşit Ağa Hemşin'in Makrevis/Konaklar köyü sakinlerinden Hasan'ın oğludur. Keskin Alemdarzâde Emin ve Şişmanhasanoğlu Memiş Hurşit Ağa'nın ortaklarından olup aynı köyde dirler. Emin'in baba adı Ali, Memiş'in baba adı ise Emin'dir. Üç ortak uzun yıllardan beri Rusya'nın Toribskiy vilayeti dâhilindeki Yalta şehrinde emlakçılık işiyle meşgul olmuşlardır. Birinci Dünya Savaşı kapsamında Osmanlı Devleti ile Rusya Devleti birbirlerine savaş ilan edince ve bu süreç içinde Rusya hükümetinin aldığı karar gereğince Hurşit Ağa

⁶⁶⁶ Bu belgede de bir hesap hatası yapılarak toplam zarar 1.325 lira olarak gösterilmiştir. Ancak yapılan inceleme sonunda toplam zararın 1.655 lira olduğu anlaşılmıştır. Hesap hatası giderilerek doğru sonuç tabloya ve içeriğe yansıtılmıştır. İlgili arşiv belgesi için bkz. BOA. HR. S.YS. 2394/32-5-1.

ve ortaklarının 133.333 manat değerindeki mal varlıklarına el konulması sebebiyle memleketleri olan Hemşin'e dönmek zorunda kalmışlardır. Memleketlerine döndükten sonra Atina Kazası Kaymakamlığına R. 27 Teşrinievvel 1331/M. 9 Kasım 1915 tarihinde dilekçe vermek suretiyle emlakları arasında olan arsanın üç hisseli, diğerleri ise sadece kendi hissesi olan zararının Osmanlı Devleti'nin aracılığıyla Rusya Devleti'nden talep edilmesini istemişlerdir. Bu dönemlerde Şişmanhasanoğlu Memiş'in vefat etmesi sebebiyle dilekçeyi Memiş'in kızı Hanife vermiştir. Dilekçede Hanife'nin ismi geçmektedir. Dilekçede belirtilen iddialar soruşturma komisyonu tarafından da doğrulanmıştır⁶⁶⁷. Hanife'nin dilekçesi daha sonra ilgili birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 31 Temmuz 1332/M. 13 Ağustos 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 175. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁶⁸.

Tablo 165: Şevki Hürşit, Emin ve Memiş'in Rusya'nın Yalta Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁶⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Mülkle Birlikte Arsanın Kıymeti	100000
2	Mülkün Bir Hisselik Kıymeti	16000
3	Arsanın Üçte Bir Hissesi	17333
TOPLAM		66.666 Manat⁶⁷⁰ 66.666 Ruble 833.325 Kuruş 6.944 Lira

2.6.2. Yenioğlu Hacı İbrahim

Yenioğlu Hacı İbrahim Hemşin nahiyesi sakinlerindedir. Baba adı tespit edilememiştir. Uzun yıllar boyunca Rusya'da Kasusnaki Koberini Korote Aleksandriya'da Geluslike Sokağı'nda 60.000 manat kıymetindeki binaların sahibidir. Kardeşi Hüseyin'le ticari faaliyetlerde bulunurken Hüseyin vefat etmiş, 1915 yılında da Rusya hükümetinin aldığı karar üzerine tüm emlak ve akaratları müsadere yoluyla el konulmuş, ardından Hacı İbrahim sınır dışına çıkarılmıştır. Bu gelişmeler üzerine memleketine dönmek zorunda kalan Hacı İbrahim, Atina Kazası Kaymakamlığına R. 8 Kanunievvel 1331/M. 21 Ekim 1915 tarihinde dilekçe vermiştir. Hacı İbrahim dilekçesinde Ruslar tarafından zapt edilen 60.000 manat tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin ilgili birimleri tarafından Rusya

667 BOA. HR. SYS. 2394/13-17.

668 BOA. HR. SYS. 2394/13-18.

669 BOA. HR. SYS. 2394/13-17.

670 Şevki Hürşit Ağa'nın dilekçesinde üç kalemde zarar belirtmiştir. 100.000 manat değerindeki arsanın kendi hissesiyle beraber toplam 3 hissesi bulunmaktadır. Bu arsadan Şevki Hürşit Ağa'ya düşen hak 33.333 manattır. Diğer 2 kalem olan 17.333 ve 16.000 manatı da eklediğimizde Şevki Hürşit Ağa'nın toplam zararı 66.666 manat olmaktadır. Bu sebeple tabloya sadece şevki Hürşit Ağa'nın hissesine düşen zarar yansıtılmış ve hesaplamalar buna göre yapılmıştır.

Devleti'nden tazmin edilmesini talep etmiştir⁶⁷¹. İbrahim'in dilekçesi daha sonra ilgili birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 1 Mart 1332/M. 14 Mart 1916 tarih ve 37007 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek R. 22 Mart 1332/M. 4 Nisan 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 14. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁷².

Tablo 166: Hacı İbrahim'in Rusya'nın Aleksandriya Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁷³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Birkaç Bina ve İçerisinde Bulunan Çeşitli Eşyalar	60.000
TOPLAM		60.000 Manat 60.000 Ruble 750.000 Kuruş 6.250 Lira

2.6.3. Ricanzâde Hüseyin Hüsnü

Ricanzâde Hüseyin Hüsnü Efendi Hemşin nahiyесinin Viçe-i Ulya/Yukarı Çamlıca köyü sakinlerinden Hurşit'in oğludur. Rusya'nın Yalta şehrinde emlak ve yatırım işleriyle uğraşmıştır. Bu doğrultuda 5 katlı bir mülk satın almış, mülkün her katını farklı iş kollarındaki esnafa kiralayarak akar elde etmiştir. Dört tarafı caddelerle çevrili olan ve önemli bir mevkide yer alan emlakının Rusya hükümetince müsadere edilmesinden dolayı 105.500 manat tutarında zararı olmuştur. Kendisi de Ruslar tarafından sınır dışına çıkarılmıştır. Memleketine döndükten sonra Rusya cihetinde kalan mal ve mülklerinin zararının Osmanlı Devleti'nin yetkili birimleri tarafından Rusya Devleti'nden karşılanması için R. 23 Teşrinievvel 1331/M. 5 Kasım 1915 tarihinde kaymakamlık merkezi olan Atina/Pazar Kaymakamlığına dilekçe vermiştir⁶⁷⁴. Hüseyin Hüsnü'nün dilekçesi daha sonra ilgili idarî birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 14 Haziran 1332/M. 27 Haziran 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 134. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁷⁵.

671 BOA. HR. SYS. 2394/57-1.

672 BOA. HR. SYS. 2394/57-2.

673 BOA. HR. SYS. 2394/57-1.

674 BOA. HR. SYS. 2394/10-1-1.

675 BOA. HR. SYS. 2394/10-1-2.

Tablo 167: Hüseyin Hüsni'nün Rusya'nın Yalta Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁷⁶.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	Yalta Şehrinde 10 Numarada Bulunan Mülkün Değeri	100000
2	Zarar Ettiği Bir Yıllık Kira Geliri	5500
TOPLAM		105.500 Manat 105.500 Ruble 1.318.750 Kuruş 10.989 Lira

2.6.4. Buzcuzâde Rüştü

Buzcuzâde Esnaf Rüştü Hemşin'in Makron Kavak köyü sakinlerinden Mehmet Ağa'nın oğludur. Rusya'nın Paltavski vilayetinin Germencik şehrinde emlakçılık ve ticaretle meşgul iken 1915 yılında Rusya hükümeti tarafından alınan karar üzerine mallarına el konulmuş ve kendisi de sınır dışı edilmiştir. 231.800 manat tutarında zararının Osmanlı Devleti tarafından Rusya'dan tahsil edilmesi için R. 22 Teşrinievvel 1331/M. 4 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kaymakamlığına dilekçe vermiştir. Rüştü'nün belirtilen şehirdeki emlak ve çeşitli alanlarda gelirlerinin bulunduğu belediyede kayıtlı bilgilerden teyit edildiği Atina/Pazar Belediyesi'nin R. 25 Teşrinievvel 1331/M. 7 Kasım 1915 tarihli evrakının derkenarından anlaşılmaktadır⁶⁷⁷. Rüştü'nün dilekçesi daha sonra ilgili birimler üzerine Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 20 Haziran 1332/M. 3 Temmuz 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 142. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁷⁸.

Tablo 168: Rüştü'nün Rusya'nın Paltavski Vilayetinin Germencik Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁷⁹.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat)
1	Germencik'te 45 Numaralı Mülkünün Bedeli	130000
2	1 Senelik Kira Bedeli	9500
3	Yine Germencik'te 47 Numaralı Mülkün Bedeli	85000
4	1 Senelik İcar Bedelinin Geliri	7300
TOPLAM		231.800 Manat 231.800 Ruble 2.897.500 Kuruş 24.145 Lira

676 BOA. HR. SYS. 2394/10-1-1.

677 BOA. HR. SYS. 2394/9-9.

678 BOA. HR. SYS. 2394/9-10.

679 BOA. HR. SYS. 2394/9-9.

Tablo 169: Rusya'da Emlakçılıkla Meşgulken Mallarına El Konulan Rizeliler.

No	Lakabı	Dilekçe Sahibinin Adı	Baba Adı	Dilekçe Tarihi	Ticaret Yaptığı Vilayet-Şehir	Toplam Zararı	Köyün Eski-Yeni Adı ve Bağlı Bulunduğu İl-İlçe
1	Ricanzâde	Hurşit Ağa	Hasan	9 Kasım 1915	Toribskiy Yalta	66.666 Manat 66.666 Ruble 833.325 Kuruş 6.944 Lira	Makrevis/ Konaklar Hemşin
	Alemdarzâde	Emin	Ali				
	Şişmanhasanoğlu	Memiş	Emin				
2	Yenioğlu	Hacı İbrahim	-----	21 Ekim 1915	Kasusnaki	60.000 Manat 60.000 Ruble 750.000 Kuruş 6.250 Lira	Hemşin
3	Ricanzâde	Hüseyin Hüsnü	Hurşit	5 Kasım 1915	Yalta	105.500 Manat 1.318.750 Kuruş 105.500 Ruble 10.989 Lira	Viçe-i Ulya Yukarı Çamlıca Hemşin
4	Buzcuzâde	Rüştü	Mehmet Ağa	4 Kasım 1915	Paltavski Germencik	231.800 Manat 2.897.500 Kuruş 231.800 Ruble 24.145 Lira	Makron Kavak Hemşin

2.7. Rizeli Lokantacılar

2.7.1. Paşaoğlu Mustafa Ahmet

Paşaoğlu Mustafa Ahmet Hemşin'in Makrevis/Konaklar köyü sakinlerinden Ali'nin oğludur. Rusya'nın Harkov vilayeti Neğsi şehrinde Bakatirensi İslavski Caddesi'nde Terabski Çorbacısı olarak bilinen ve kontrat ederek kiraladığı 31 numaralı mülkte lokantacılık işiyle meşgul olmuştur. 1915 yılında Rusya hükümetinin aldığı karar üzerine Mustafa Ahmet'in mallarına el konulmuş ve kendisi de sınır dışına çıkarılmıştır. Bu gelişmelerin üzerine memleketine dönmek zorunda kalan Mustafa Ahmet, Rusya cihetinde bırakmak zorunda kaldığı birikimlerinin karşılığı olan 20.857 manat tutarındaki zararının Osmanlı Devleti'nin ilgili birimleri aracılığıyla tahsil edilmesi için R. 28 Teşrinievvel 1331/M. 10 Kasım 1915 tarihinde Atina/Pazar Kazası Kaymakamlığına dilekçe yazmıştır⁶⁸⁰. Mustafa'nın dilekçesi daha sonra kaymakamlıktan ilgili idarî birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile gönderilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 31 Temmuz 1332/M. 13 Ağustos 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 172. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁸¹.

680 BOA. HR. SYS. 2394/14-15.

681 BOA. HR. SYS. 2394/14-16.

Tablo 170: Mustafa Ahmet'in Rusya'nın Harkov Vilayetinin Neği Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁸².

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Adet Lokanta İşletme Bedeli	12000
2	Lokantanın İçerisinde Bulunan Şeker, Çay Vesaire	5357
3	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkânı İşletme Ruhsat Bedeli	3500
TOPLAM		20.857 Manat 20.857 Ruble 260.712 Kuruş ⁶⁸³ 2.172 Lira

2.7.2. Odabaşzâde Ali

Odabaşzâde Ali, 1877-1878 yılında yapılan ve 93 Harbi de denen Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Rusya'nın işgali altında kalan Batum'da esnafılık yapan Osmanlı vatandaşlarından biridir. Odabaşzâde Ali'nin köyü ve baba adı gibi bilgileri tespit edilememiştir. 1915 yılında Osmanlı Devleti tarafından ilan edilen seferberliğin ardından memleketi olan Rize'ye⁶⁸⁴ dönmek zorunda kalmıştır. Batum'da lokanta işletmeciliğiyle uğraştığı ve zaman içinde hane, dükkân, oda, aşhane ve çeşitli arazilerin sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Rize'ye döndükten sonra Batum'da bırakmak zorunda kaldığı 1.140.500 kuruş değerindeki mal varlığının Ruslardan tazmin edilmesi için R. 1 Teşrinisani 1331/M. 14 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe vermiştir⁶⁸⁵. Ali'nin dilekçesi daha sonra vilayet makamları üzerinden Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Ekim 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere hususi defterin 90. sayfasına derkenar olarak kaydedilmiştir. Kaydedilme tarihi yoktur⁶⁸⁶.

682 BOA. HR. SYS. 2394/14-15.

683 Belgede hesap hatası yapılmıştır. Toplam zarar manat cinsinden hesaplanmış ve doğru sonuç elde edilmiştir. Ancak manat cinsinden hesaplanan toplam zarar kuruş karşılığına dönüştürülürken hata yapılmıştır. 20.857 manatın kuruş cinsinden karşılığı 259.912 kuruş değil, 260.712 kuruştur. Tabloya doğru sonuç yansıtılmış ve paraların karşılıkları buna göre hesaplanmıştır. İlgili belge için bkz. BOA. HR. SYS. 2394/14-15.

684 Ayrıca burada bir hususu belirtmekte yarar vardır. O da şudur: Ali'nin dilekçesini diğer mağdurların dilekçelerinden ayıran bir takım hususlar olduğu görülmüştür. Bunlardan biri köyünün ve baba isminin dilekçede belirtilmemesidir. Bu durumu önemli kılan yanı mahal bilgilerin yazılmaması sebebiyle şahsın Rizeli olup-olmadığı konusunda tam bir kanaate varılamamasıdır. Bir diğer husus ise dilekçelere yapıştırılan pulların üzerlerinde diğer mağdur olan vatandaşların nereli ve kim olduklarına dair bilgiler yer alırken Ali'nin dilekçesinde pulların üzerinde bu bilgilere rastlanılmaması, diğer bir deyişle lakabı ve isminin başka herhangi bir bilgiye yer verilmemesidir. Bir diğer konu da lakabı ve isminin diğer dilekçelerden farklı olarak pulların yan tarafına kırmızı renkli bir kalemle yazılmış olmasıdır.

685 BOA. HR. SYS. 2394/4-17.

686 BOA. HR. SYS. 2394/4-18.

Tablo 171: Ali'nin Rusya'nın Batum Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁸⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	Batum'da Osmanlı Pazarında Orta Cami Karşısında 1 Hane, 5 Oda ve Bunların Altında 7 Dükân	150000
2	Bahçe Karşısında On Oda, Salon, 1 Adet Yemekhane	144000
3	11 Oda, 4 Salon ve 3 Yemekhane	102000
4	Hane Eşyası, Karyu Bin Kuruş	13000
5	2 Sandık Bakır	2500
6	Tabak ve Oda Takımları	9000
7	200 Dönüm Arazi (Kacer'de)	180000
8	900 Dönüm Arazi (Kacer'de)	240000
9	900 Dönüm Arazi (Gayb Karyesinde)	160000
10	Hane, 3 Odalı 1 Salonlu Hane, 1 Çayhane Kaya Karyesinde	140000
TOPLAM		1.140.500 Kuruş 9.504 Lira 91.240 Manat 91.240 Ruble

2.7.3. Mehmet Efendi

Yaklaşık on beş yıldır Rusya'nın Herson vilayetinde aşçılık işiyle meşgul olan Mehmet Efendi Rize'nin Kamenit/Kavaklı köyünden Bayram Efendi'nin oğludur. 1915 yılında Osmanlı Devleti tarafından seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketi olan Rize'ye dönmek zorunda kalmıştır. Rusya cihetinde bırakmak zorunda kaldığı 41.000 kuruş değerindeki mal ve eşyalarına Ruslar tarafından el konulması üzerine bu birikimlerinin karşılığı olan zarar ve ziyanların Osmanlı Devleti'nin yetkili birimlerince Ruslardan tazmin edilmesi isteğiyle R. 27 Teşrinievvel 1331/M. 9 Kasım 1915 tarihinde Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe yazmıştır⁶⁸⁸. Mehmet Efendi'in Trabzon Vilayeti üzerinden Dâhiliye Nezaretine gönderilen dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 8 Teşrinisani 1331/M. 21 Kasım 1915 tarih ve 560 numarayla ekli halde ve ayrıca R. 13 Kanunievvel 1331/M. 26 Ekim 1915 tarih 4495/1410 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 21 Haziran 1331/M. 4 Temmuz 1915 tarihinde 37248 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere deftere ihtiyaten kaydedilmiştir. Kayıt tarihi belirtilmemiştir⁶⁸⁹.

687 BOA. HR. SYS. 2394/4-17.

688 BOA. HR. SYS. 2394/8-11.

689 BOA. HR. SYS. 2394/8-12.

Tablo 172: Mehmet Efendi'nin Rusya'nın Herson Vilayetinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁹⁰.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	Aşçılık/Lokanta İşletmecilik Yaparak Elde Ettiği Birikimlerinin Zarar ve Ziyanı	41.000
TOPLAM		41.000 Kuruş 3341 Lira 3.280 Manat 3.280 Ruble

2.7.4. Hacıalioğlu Abidin

Hacıalioğlu Abidin, Hemşin nahiyesinin Mollaveys/Ülkü köyü sakinlerinden Mehmet adındaki şahsın oğludur. Rusya'nın Torskiy vilayetinde Sanirli Caddesi'nde bulunan ve kontrat ederek kiraladığı bir mülkte lokanta ve kebaphane işletmeciliği ile meşgul olmuştur. 1915 yılında Osmanlı Devleti tarafından seferberlik ilan edilmesi üzerine memleketine dönmek zorunda kalmıştır. Rusya cihetlerinde kalan dükkân ve akaratına Ruslar tarafından el konulması üzerine 20.690 manat tutarındaki zararının Osmanlı Devleti aracılığıyla Ruslardan tazmin edilmesi amacıyla Atina/Pazar Kaymakamlığına dilekçe yazmıştır. Atina/Pazar Belediyesi'nin ilgili birimlerince oluşturulan araştırma komisyonu aracılığıyla iddialar araştırılmış ve iddiaların doğruluğu teyit edilmiştir⁶⁹¹. Abidin'in dilekçesi daha sonra ilgili birimler aracılığıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 2418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 27 Temmuz 1332/M. 9 Ağustos 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 165. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁹².

Tablo 173: Abidin'in Rusya'nın Torskiy Vilayetinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁹³.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Manat/Kuruş)
1	1 Adet Lokanta ve 1 Adet Kebaphane İşletme Bedeli	18000
2	Peşin Olarak Ödenen Fırın Dükkâmı İşletme Ruhsat Bedeli	1500
3	20 Sacit Odun	800
4	Yağ ve Şeker	390
TOPLAM		20.690 Manat 20.690 Ruble 258.625 Kuruş 2.155 Lira

690 BOA. HR. SYS. 2394/8-11.

691 BOA. HR. SYS. 2394/13-3.

692 BOA. HR. SYS. 2394/13-4.

693 BOA. HR. SYS. 2394/13-3.

2.7.5. Bektaşoğlu İbrahim

Bektaşoğlu İbrahim Rize'nin Kura-i Seba/İkizdere nahiyesinin Petran/Meşeköy sakinlerinden Yusuf adındaki şahsın oğludur. İbrahim Rusya'nın Sivastopol şehrinde lokantacılık işiyle meşgulken Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı-Rus Savaşı başlayınca ve seferberlik ilan edilince memleketine dönmüş ve doğu cephesinde Erzurum dolaylarında Ruslara karşı savaşan Osmanlı birliklerinde görevlendirilmiştir. Ancak savaşta şehit düşmüştür. Bu tarihlerde Rusya Devleti'nin aldığı bir karar üzerine Rusya cihetlerinde ticaretle meşgul olanların ticaretgâhlarına cebren el konduğu haberinin duyulması üzerine İbrahim'in eşi⁶⁹⁴ tarafından Lazistan Sancağı Mutasarrıflığına dilekçe verilmiştir. R. 2 Teşrinisani 1331/M. 15 Kasım 1915 tarihinde verilen dilekçede İbrahim'in Rusya'nın Sivastopol şehrinde kalan mallarının toplam değeri olan 5.400 kuruş tutarındaki zararının Osmanlı Devleti aracılığıyla Rusya Devletinden tahsil edilmesini talep edilmiştir⁶⁹⁵. Belediyece kurulan bir komisyon aracılığıyla bu iddiaların doğru olduğu anlaşılmıştır. Dilekçe daha sonra çeşitli idarî birimler kanalıyla Dâhiliye Nezaretine gönderilmiştir. Dilekçe burada görüşüldükten sonra Hariciye Nezaretine R. 14 Kanunievvel 1331/M. 27 Aralık 1915 tarih ve 4418/2429 numarayla bir tezkere ile iletilmiştir. Tezkere Hariciye Nezaretinde istişare edilerek üzerine R. 10 Şubat 1331/M. 23 Şubat 1916 tarihinde 36993 numaralı derkenar yazılmıştır. Daha sonra tezkere R. 15 Mayıs 1332/M. 28 Mayıs 1916 tarihinde 1. kalemde bulunan hususi defterin 62. sayfasına kaydedilmiştir⁶⁹⁶.

Tablo 174: İbrahim'in Rusya'nın Sivastopol Şehrinde Rusya Devleti Tarafından El Konulan Eşyaları ve Değerleri⁶⁹⁷.

No	Malın Cinsi	Malın Değeri (Kuruş)
1	200 Parça Bakır Takımı	4000
2	10 Adet Masa	600
3	20 Adet Çinko Çanak	100
4	3 Adet Tabak	300
5	Çeşitli Eşyalar	400
TOPLAM		5.400 Kuruş 45 Lira 432 Manat 432 Ruble

694 İbrahim'in dilekçesini eşi Hacı vermiştir. Bunun sebebi İbrahim'in seferberlik sebebiyle Erzurum civarına sevk edilmesi ve vatan uğruna orada şehit düşmesinden kaynaklanmıştır.

695 BOA. HR. SYS. 2394/19-2-1.

696 BOA. HR. SYS. 2394/19-2-2.

697 BOA. HR. SYS. 2394/19-1-1.

Tablo 175: Rusya'da Lokanta İşletmeciliğiyle Meşgulken Mallarına El Konulan Rizeliler.

No	Lakabı	Dilekçe Sahibinin Adı	Baba Adı	Dilekçe Tarihi	Ticaret Yaptığı Vilayet-Şehir	Toplam Zararı	Köyün Eski-Yeni Adı ve Bağlı Bulunduğu İl-İlçe
1	Paşaoğlu	Mustafa Ahmet	Ali	10 Kasım 1915	Harkov Neğsi	20.857 Manat 260.712 Kuruş 20.857 Manat 2.172 Lira	Makrevis/Konaklar Hemşin
2	Odabaşzâde	Ali	-----	14 Kasım 1915	Batum	1.140.500 Kuruş 9.504 Lira 91.240 Manat 91.240 Ruble	-----
3	Köhlizâde	Mehmet Efendi	Bayram Efendi	9 Kasım 1915	Herson	41.000 Kuruş 341 Lira 3.280 Manat 3.280 Ruble	Kamenit/Kavaklı Rize
4	Hacıalioğlu	Abidin	Mehmet	27 Aralık 1915	Torskiy	20.690 Manat 258.625 Kuruş 20.690 Ruble 2.155 Lira	Mollaveys/Ülkü Hemşin
5	Bektaşoğlu	İbrahim	Yusuf	15 Kasım 1915	Sivastopol	5.400 Kuruş 45 Lira 432 Manat 432 Ruble	Petran/Meşeköy Kura-i Seba

SONUÇ

Sonuç olarak, Osmanlı ve Rusya ilişkileri 15. yüzyıla kadar uzanan köklü bir geçmişe sahiptir. 16. yüzyılda Rusların Astrahan Hanlığı'nı ilhak edip Osmanlı Devleti'nin egemenliği altındaki bölgelere yönelmesinin ardından bu iki devletin arası açılmaya başlamıştır. 17. yüzyıldan 20. yüzyıl başlarına kadar olan süreyi bu iki devlet Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna değin çeşitli savaşlar, ittifaklar, yardımlar ve dostlukların yaşandığı bir dizi antlaşmalar ile geçirmişlerdir. Osmanlı Devleti 1914 yılında başlayan Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'nın dâhil olduğu ittifakın içerisinde yer almak istemiş ve bu doğrultuda girişimlerde bulunmuş ancak taraflar arasında anlaşma sağlanamaması üzerine rakip iki farklı ittifak grubunun içerisinde yer almışlardır. 1917 yılında ise Rusya'da savaş ortamından kaynaklanan çeşitli sebeplerle ülke genelinde yaşanan hoşnutsuzluğun artması ve bu durumun isyana dönüşmesi neticesinde Rus Çarı II. Nikola tahttan çekilmek zorunda kalmış liberal ve sosyalistlerden oluşan geçici bir hükümet kurulmuştur. Rusya'da bu gelişmelerin yaşanmasında Osmanlı Devleti'nin etkisi büyük olmuştur. Osmanlı Devleti, Rusya'ya yardım götürmek isteyen Fransız ve İngiliz gemilerini Çanakkale Boğazı'ndan geçirmeyerek Çarlık Rusyasının sonunun gelmesinde önemli ölçüde rol oynamıştır.

Osmanlılar ve Ruslar tarih boyunca kendilerini derinden sarsacak derecede şiddetli çarpışmaların içine girmişlerse de günümüzde olduğu gibi Osmanlı vatandaşları Rusya'da Ruslar da Osmanlı ülkesinde daima ticarî faaliyetlerini sürdürebilmişlerdir. Bu duruma en büyük kanıt da 1915 yılına kadar Rusya'nın farklı şehirlerinde çeşitli iş kolları üzerinde mesleklerini icra eden Rizeli Osmanlı vatandaşlarıdır. Bu kişiler Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı ve Rus kuvvetleri karşı karşıya gelene kadar uzun yıllar Rusya'nın değişik şehirlerinde faaliyetlerini sürdürmüşler, kendilerinin ve ailelerinin geçimlerini idame ettirmişlerdir. Fakat Birinci Dünya Savaşı ile iki devletin karşı karşıya gelmesi yapılan ticaretin bozulmasına ve yüzlerce ailenin mağdur olmasına yol açmıştır. Ruslar, bu kapsamda kendi ülkelerinde ticarî faaliyetlerde bulunan Osmanlı uyruklu Rizeli esnafa karşı zor kullanmış, mal varlıklarına el koymuş, birikimlerini gasp etmiş ve ardından da tümünü ülke dışına çıkartmak suretiyle büyük mağduriyetlerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir.

Birinci Dünya Savaşı'na kadar Rusya'nın farklı şehirlerinde çeşitli iş kolları üzerinde ticarî faaliyetlerde bulunan Rizeli Osmanlı vatandaşlarının sayısı toplam 168'dir. Bunların 95'i firincılık, 33'ü balıkçılık, 16'sı çiftçilik, 9'u bakkal, dükkân ve mağaza işletmeciliği, 6'sı otel ve kahvehane işletmeciliği, 4'ü emlakçılık ve 5'i de lokanta işletmeciliğinde çalışmışlardır. Bahsi geçen kişilerin tamamı Rusya'nın çeşitli şehirlerinde kendi işletmelerini kurarak onlarca eleman çalıştırmışlardır.

Birinci Dünya Savaşı'nda iki ülke arasında yaşanan olayların da etkisiyle Rus hükümet yetkilileri tarafından alınan karar gereğince Rusya'da esnafılık yapan

Rizeli Osmanlı vatandaşlarının tüm birikimlerine el konulmasıyla esnaflar yirmi dört saat içinde Rusya dışına çıkartılmıştır. Memleketlerine dönmek zorunda kalan bu kişiler yerleşim birimlerinin bağlı bulunduğu idarî birimlerine arzuhal denilen dilekçeler yazmak suretiyle Rusya’da kalan tüm birikimlerinin karşılığına denk gelen zararlarının Osmanlı Devleti’nin yetkili kurum ve kişileri aracılığıyla Çarlık Rusya’sından tazmin edilmesini istemişlerdir.

Çeşitli idarî birimlere verilen bu dilekçelerin büyük çoğunluğu mağdur vatandaşların bizzat kendileri tarafından yazılmıştır. Memleketlerine döndükten sonra Osmanlı ordusuna katılıp vatanın mukaddesatları uğruna şehit düşen veya herhangi bir sebeple vefat edenlerin yerine yakınları tarafından da dilekçe verenler olmuştur. Bunların içinde şehit olanların sayısı 3’tür. Herhangi bir sebepten dolayı vefat edip yerine dilekçe verilen kişi sayısı da 3’tür. Ölen kişilerin yerine dilekçe verenlerin yakınlık derecelerine bakıldığında bu kişilerin ölen kişinin eşi, kardeşi veya babası olduğu görülmektedir.

Dilekçelerin içeriğinde Rizeli mağdur vatandaşların memleketleri hakkında bilgiler de bulunmaktadır. Fırıncılık zanaatıyla uğraşanların büyük çoğunluğu Hemşin bölgesindedir. Aralarında Rize, Atina (Pazar), Mapavri (Çayeli)’nden olanlar da mevcuttur. Balıkçılık sektöründe çalışanların geneli Rize’ye bağlı sahil ve sahil şeridine yakın yerleşim birimlerinde yer alan köylerindedir. Diğer iş kollarında çalışanların durumu ise bu yoğunluğun dışındadır.

Bahsi geçen vatandaşların zararlarına bakıldığında fırıncılıkla uğraşan 95 ailenin toplam zararı 43.977.075 kuruşa, 3.518.166 manat ve rubleye, 366.475 liraya; balıkçılıkla uğraşan 33 ailenin zararı 2.007.450 kuruşa, 160.596 manat ve rubleye, 16.728 liraya; çiftçilik/ziraat işleriyle uğraşan 16 ailenin zararı 3.644.725 kuruşa, 291.578 manat ve rubleye, 30.372 liraya; bakkal/dükân/mağaza işleten 9 ailenin zararı 954.837 kuruşa, 76.387 manat ve rubleye, 7.956 liraya; Otel ve kahvehane işleten 6 ailenin zararı 2.471.850 kuruşa, 194.748 manat ve rubleye, 20.598 liraya; emlakçılık yapan 4 ailenin zararı 5.799.950 kuruşa, 463.996 manat ve rubleye, 48.332 liraya; lokanta işleten 5 ailenin zararı da 1.700.837 kuruşa, 136.067 manat ve rubleye, 14.173 liraya tekabül etmiştir. Yukarıda bahsi geçen yedi değişik sektörde çalışanların toplam zararı ise 60.556.724 kuruşa, 4.844.639 manat-rubleye ve 504.639 liraya denk gelmektedir.

Yedi farklı meslek grubu dikkate alınıp mağdur olan Rizeli vatandaşların çalıştıkları şehir bilgilerine bakıldığında 1915 Rusyası’nın Sivastopol, Simferopol, Yekaterinoslav, Kutayis, Varşova, Novador, Yeşikpol, Elsevier, Garutsa, Lublin, Akmescit, Melitopol, Kune, Kobanski, Haturmanski, Rasuf, Şavil, Kiev, Stavropol, Riga, Mitava, Paltavski, Guberna, Noviskolaski, Yalta, Herson, Vosnosenski, Kahfuka, Grodno, Brestlitovsk, Tiraspol, Tider, Eskiyor, Boloski, Molave, Customer, Torskiy, Koranski, Biyalisvid, Toribskiy, Rostov, Besarabya, Bender, Belsi, Kırım, Mogilyov, Cibnober, Naviliski, Seriski, Minsk, Bodoski,

Karistopol, Riga, Kaypodol, Vinabca, Luç, Vamipodol, Veniyabçe, Kopuf, Teşbov, Alusna, Panva, Migruru, Kefe, Gamipodoski, Setanof, Vilinski, Tanbuv, Kazlov, Lomca, Avustorolanka, Gobel, Kalis, Taygan, Rovna, Bellostuk, Katerslav, Noperkask, Harkov, Kamyebedol, Hayan, Bahçesaray, Garasnigorski, İşbola, Tiganderof, Sohum, Ruzufka, İznanka, Kafkasya, Kamenskiy, Batum, Nevarusya, Ardilar, Soçi, Kota, Çamçere, Godoftaya, Nomirhorod, Anapa, Ardeplar, Aroplar, Kasusnaki, Germencik, Harkov ve Neğşi gibi toplam 105 farklı şehirde 168 kişinin esnaflık yapmak suretiyle ticarî getirisi olan işlerde uğraştıkları anlaşılmıştır. Belirtilen şehirler mağdurların ya çalıştıkları yerleşim birimleridirler ya da bu yerleşim birimlerinin bağlı buldukları vilayet merkezleri olması hasebiyle arşiv belgelerinde bir şekilde zikredilmişlerdir. Bu şehirlerin büyük çoğunluğu günümüzde Ukrayna ve bu devlete bağlı Kırım Özerk Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan yerleşim birimlerindedir.

Rizeli vatandaşların memleketlerine döndükten sonra kaza ve sancak düzeyindeki idarî birimlere verdikleri dilekçeler değerlendirildiğinde 1 dilekçenin 1914'te, 4 dilekçenin 1916'da, diğer tüm dilekçelerin 1915 yılında ve büyük çoğunluğunun ekim, kasım ve aralık aylarında yazılıp teslim edildiği anlaşılmıştır. Büyük çoğunluğu 1915 yılında yazılan dilekçelerin Dâhiliye Nezaretinde tasnif edildikten sonra Hariciye Nezaretine gönderilip burada işleme alınması ise 1916 yılında gerçekleştirilebilmiştir. Hariciye Nezaretinde daha önce belirtildiği üzere aynı içerikli iki ayrı defter düzenlenmiş, defterlerden biri Osmanlı Devleti'nde kalırken diğer nüshası Rusya Çarlığı'na gönderilmiştir. Buradaki amaç mağdur olan Rizeli Osmanlı vatandaşlarının haklarını Çarlık Rusya'sından talep etmektir. Ancak dilekçelerin işleme alındığı 1916 yılından bir yıl sonra yani 1917 yılında Rusya'da meydana gelen iç karışıklıkların ardından Çarlık Rusya'nın yıkılması ve akabinde yönetimin el değiştirmesi, bunun yanı sıra 1918 yılında neticelenen Birinci Dünya Savaşı'ndan Osmanlı Devleti'nin yenik ayrılması gibi sebeplerden dolayı mağdur vatandaşların zararları Rusya Çarlığı'ndan tazmin edilememiştir. Ancak şunu ifade etmek gerekirse uluslararası hukukta devletlerin devamı esası bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nin dış borçlarının büyük çoğunluğunu Osmanlı Devleti'nin devamı olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti ödemiştir. Bu örnekten hareketle 20. yüzyıl başlarında Rusya'nın farklı şehirlerinde ticarî faaliyetlerini sürdürürken Rusya Çarlığı veya diğer bir ifade ile Rusya İmparatorluğu tarafından tüm birikimlerine el konulan Rizeli vatandaşların akrabalarının günümüzde bu zararları Rusya Federasyonu'ndan tazmin etme haklarının bulunduğu söylenebilir.

BİBLİYOGRAFYA

1. Arşiv Belgeleri

1.1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Hariciye Nezareti

Siyasî Kısım Defterleri (BOA. HR. SYS.)

Rusya'da Ticarî Faaliyetlerde Bulunan Rizelilerle İlgili Bilgi Veren Arşiv Belgelerinin Numaraları:

BOA. HR. SYS. 2394/12-9.; HR. SYS. 2394/12-10.; HR. SYS. 2394/12-9.; HR. SYS. 2394/12-1.; HR. SYS. 2394/12-2.; HR. SYS. 2394/12-11.; HR. SYS. 2394/12-12.; HR. SYS. 2394/12-3.; HR. SYS. 2394/12-4.; HR. SYS. 2394/12-5.; HR. SYS. 2394/12-6.; HR. SYS. 2394/12-13.; HR. SYS. 2394/12-14.; HR. SYS. 2394/12-7.; HR. SYS. 2394/12-8.; HR. SYS. 2394/12-15.; HR. SYS. 2394/3-1.; HR. SYS. 2394/3-2.; HR. SYS. 2394/3-3.; HR. SYS. 2394/3-4.; HR. SYS. 2394/4-17.; HR. SYS. 2394/4-18.; HR. SYS. 2394/6-1.; HR. SYS. 2394/6-2.; HR. SYS. 2394/8-3.; HR. SYS. 2394/8-4.; HR. SYS. 2394/8-5.; HR. SYS. 2394/8-6.; HR. SYS. 2394/8-11.; HR. SYS. 2394/8-12.; HR. SYS. 2394/8-13.; HR. SYS. 2394/8-14.; HR. SYS. 2394/8-15.; HR. SYS. 2394/8-16.; HR. SYS. 2394/8-17.; HR. SYS. 2394/8-18.; HR. SYS. 2394/8-19.; HR. SYS. 2394/8-20.; HR. SYS. 2394/8-21.; HR. SYS. 2394/8-22.; HR. SYS. 2394/8-23.; HR. SYS. 2394/8-24.; HR. SYS. 2394/8-25.; HR. SYS. 2394/8-26.; HR. SYS. 2394/8-29.; HR. SYS. 2394/8-31.; HR. SYS. 2394/9-1.; HR. SYS. 2394/9-2.; HR. SYS. 2394/9-3.; HR. SYS. 2394/9-4.; HR. SYS. 2394/9-5.; HR. SYS. 2394/9-6.; HR. SYS. 2394/9-7.; HR. SYS. 2394/9-8.; HR. SYS. 2394/9-9.; HR. SYS. 2394/9-10.; HR. SYS. 2394/9-13.; HR. SYS. 2394/9-14.; HR. SYS. 2394/9-15.; HR. SYS. 2394/9-16.; HR. SYS. 2394/9-17.; HR. SYS. 2394/9-18.; HR. SYS. 2394/9-20.; HR. SYS. 2394/9-19.; HR. SYS. 2394/11-1.; HR. SYS. 2394/11-2.; HR. SYS. 2394/11-3.; HR. SYS. 2394/11-4.; HR. SYS. 2394/11-5.; HR. SYS. 2394/11-6.; HR. SYS. 2394/11-7.; HR. SYS. 2394/11-8.; HR. SYS. 2394/11-9.; HR. SYS. 2394/11-10.; HR. SYS. 2394/11-11.; HR. SYS. 2394/11-12.; HR. SYS. 2394/11-13.; HR. SYS. 2394/11-14.; HR. SYS. 2394/11-16.; HR. SYS. 2394/11-15.; HR. SYS. 2394/11-17.; HR. SYS. 2394/11-18.; HR. SYS. 2394/11-19.; HR. SYS. 2394/11-20.; HR. SYS. 2394/13-2.; HR. SYS. 2394/13-1.; HR. SYS. 2394/13-3.; HR. SYS. 2394/13-4.; HR. SYS. 2394/13-5.; HR. SYS. 2394/13-6.; HR. SYS. 2394/13-7.; HR. SYS. 2394/13-8.; HR. SYS. 2394/13-10.; HR. SYS. 2394/13-9.; HR. SYS. 2394/13-11.; HR. SYS. 2394/13-13.; HR. SYS. 2394/13-14.; HR. SYS. 2394/13-16.; HR. SYS. 2394/13-15.; HR. SYS. 2394/13-19.; HR. SYS. 2394/13-20.; HR. SYS. 2394/14-1.; HR. SYS. 2394/14-2.; HR. SYS. 2394/14-5.; HR. SYS. 2394/14-6.; HR. SYS. 2394/14-7.; HR. SYS. 2394/14-8.; HR. SYS. 2394/14-9.; HR. SYS. 2394/14-10.; HR. SYS. 2394/14-12.; HR. SYS. 2394/14-11.; HR. SYS. 2394/14-13.; HR. SYS. 2394/14-14.; HR. SYS. 2394/14-19.; HR. SYS. 2394/14-20.; HR. SYS. 2394/18-2.; HR. SYS. 2394/18-1.; HR. SYS. 2394/18-3.; HR. SYS. 2394/18-4.; HR. SYS. 2394/18-5.; HR. SYS. 2394/18-6.; HR. SYS. 2394/18-7.; HR. SYS. 2394/18-8.; HR. SYS. 2394/18-9.; HR. SYS. 2394/18-10.; HR. SYS. 2394/18-11.; HR. SYS. 2394/18-12.; HR. SYS. 2394/18-13.; HR. SYS. 2394/18-14.; HR. SYS. 2394/18-16.; HR. SYS. 2394/18-15.; HR. SYS. 2394/18-17.; HR. SYS. 2394/18-18.; HR. SYS. 2394/18-19.; HR. SYS. 2394/18-20.; HR. SYS. 2394/21-5.; HR. SYS. 2394/21-6.; HR. SYS. 2394/21-7.; HR. SYS. 2394/21-9.; HR. SYS. 2394/21-10.; HR. SYS. 2394/21-11.; HR. SYS. 2394/43-1.; HR. SYS. 2394/43-2.; HR. SYS. 2394/43-3.; HR. SYS. 2394/47-1.; HR. SYS. 2394/47-2.; HR. SYS. 2394/48-3.; HR. SYS. 2394/48-4.; HR. SYS. 2394/48-1.; HR. SYS. 2394/57-8.; HR. SYS. 2394/57-7.; HR. SYS. 2394/57-11.; HR. SYS. 2394/57-12.; HR. SYS. 2394/57-13.; HR. SYS. 2394/57-14.; HR. SYS. 2394/57-15.; HR. SYS. 2394/57-16.; HR. SYS. 2394/57-17.; HR. SYS. 2394/57-18.; HR. SYS. 2394/10-2-1.; HR. SYS. 2394/10-2-2.; HR. SYS. 2394/10-3-1.; HR. SYS. 2394/10-3-2.; HR. SYS. 2394/10-5-1.; HR. SYS. 2394/10-5-2.; HR. SYS. 2394/10-6-1.; HR. SYS. 2394/10-6-2.; HR. SYS. 2394/10-7-1.; HR. SYS. 2394/10-7-2.; HR. SYS. 2394/10-8-1.; HR. SYS. 2394/10-8-2.; HR. SYS. 2394/10-9-2.; HR. SYS. 2394/10-9-1.; HR. SYS. 2394/10-10-2.; HR. SYS. 2394/10-10-1.; HR. SYS. 2394/19-2-1.; HR. SYS. 2394/19-2-2.; HR. SYS.

2394/19-1-1.; HR. SYS. 2394/27-9-1.; HR. SYS. 2394/27-8-1.; HR. SYS. 2394/27-9-2.; HR. SYS. 2394/27-10-1.; HR. SYS. 2394/27-10-2.; HR. SYS. 2394/28-1-1.; HR. SYS. 2394/27-1-2.; HR. SYS. 2394/27-1-1.; HR. SYS. 2394/32-1-1.; HR. SYS. 2394/32-1-2.; HR. SYS. 2394/35-1-1.; HR. SYS. 2394/35-1-2.; HR. SYS. 2394/36-1-1.; HR. SYS. 2394/36-1-2.; HR. SYS. 2394/40-2-1.; HR. SYS. 2394/40-2-2.; HR. SYS. 2394/41-1-1.; HR. SYS. 2394/41-1-2.; HR. SYS. 2394/41-3-1.; HR. SYS. 2394/41-3-2.; HR. SYS. 2394/41-4-1.; HR. SYS. 2394/41-4-2.; HR. SYS. 2394/41-5-1.; HR. SYS. 2394/41-5-2.; HR. SYS. 2394/41-7-1.; HR. SYS. 2394/41-7-2.; HR. SYS. 2394/41-8-1.; HR. SYS. 2394/41-8-2.; HR. SYS. 2394/41-9-1.; HR. SYS. 2394/41-9-2.; HR. SYS. 2394/41-10-1.; HR. SYS. 2394/41-10-2.; HR. SYS. 2394/43-1-1.; HR. SYS. 2394/43-1-2.; HR. SYS. 2394/43-2-1.; HR. SYS. 2394/44-1-1.; HR. SYS. 2394/44-2-2.; HR. SYS. 2394/44-3-1.; HR. SYS. 2394/44-3-2.; HR. SYS. 2394/44-8-1.; HR. SYS. 2394/44-3-2.; HR. SYS. 2394/44-5-1.; HR. SYS. 2394/44-5-2.; HR. SYS. 2394/44-4-1.; HR. SYS. 2394/44-7-1.; HR. SYS. 2394/44-6-1.; HR. SYS. 2394/44-7-2.; HR. SYS. 2394/58-1-1.; HR. SYS. 2394/58-1-2.; HR. SYS. 2394/58-3-1.; HR. SYS. 2394/59-1-1.; HR. SYS. 2394/59-1-2.; HR. SYS. 2394/8-10.; HR. SYS. 2394/8-9.; HR. SYS. 2394/12-9.; HR. SYS. 2394/8-16.; HR. SYS. 2394/3-1.; HR. SYS. 2394/3-2.; HR. SYS. 2394/3-3.; HR. SYS. 2394/3-4.; HR. SYS. 2394/3-5.; HR. SYS. 2394/3-35.; HR. SYS. 2394/3-36.; HR. SYS. 2394/3-7.; HR. SYS. 2394/3-13.; HR. SYS. 2394/3-14.; HR. SYS. 2394/3-9.; HR. SYS. 2394/3-29.; HR. SYS. 2394/3-30.; HR. SYS. 2394/3-11.; HR. SYS. 2394/3-31.; HR. SYS. 2394/3-32.; HR. SYS. 2394/3-15.; HR. SYS. 2394/3-33.; HR. SYS. 2394/3-34.; HR. SYS. 2394/3-17.; HR. SYS. 2394/3-19.; HR. SYS. 2394/3-25.; HR. SYS. 2394/3-26.; HR. SYS. 2394/3-27.; HR. SYS. 2394/3-28.; HR. SYS. 2394/3-37.; HR. SYS. 2394/3-39.; HR. SYS. 2394/3-38.; HR. SYS. 2394/4-1.; HR. SYS. 2394/4-2.; HR. SYS. 2394/4-3.; HR. SYS. 2394/4-7.; HR. SYS. 2394/4-5.; HR. SYS. 2394/4-6.; HR. SYS. 2394/4-9.; HR. SYS. 2394/4-11.; HR. SYS. 2394/4-12.; HR. SYS. 2394/4-15.; HR. SYS. 2394/4-13.; HR. SYS. 2394/4-14.; HR. SYS. 2394/4-21.; HR. SYS. 2394/4-19.; HR. SYS. 2394/4-22.; HR. SYS. 2394/5-3.; HR. SYS. 2394/5-1.; HR. SYS. 2394/5-4.; HR. SYS. 2394/15-1.; HR. SYS. 2394/15-2.; HR. SYS. 2394/17-3.; HR. SYS. 2394/17-1.; HR. SYS. 2394/17-4.; HR. SYS. 2394/21-13.; HR. SYS. 2394/21-15.; HR. SYS. 2394/21-14.; HR. SYS. 2394/21-18.; HR. SYS. 2394/21-19.; HR. SYS. 2394/21-17.; HR. SYS. 2394/22-1.; HR. SYS. 2394/22-3.; HR. SYS. 2394/22-4.; HR. SYS. 2394/24-3.; HR. SYS. 2394/24-4.; HR. SYS. 2394/24-1.; HR. SYS. 2394/25-3.; HR. SYS. 2394/25-1.; HR. SYS. 2394/25-2.; HR. SYS. 2394/26-3.; HR. SYS. 2394/26-1.; HR. SYS. 2394/26-4.; HR. SYS. 2394/29-1.; HR. SYS. 2394/29-3.; HR. SYS. 2394/29-2.; HR. SYS. 2394/30-1.; HR. SYS. 2394/30-4.; HR. SYS. 2394/31-3.; HR. SYS. 2394/31-4.; HR. SYS. 2394/31-1.; HR. SYS. 2394/33-3.; HR. SYS. 2394/33-1.; HR. SYS. 2394/33-2.; HR. SYS. 2394/42-3.; HR. SYS. 2394/42-1.; HR. SYS. 2394/42-4.; HR. SYS. 2394/7-2-1.; HR. SYS. 2394/7-1-1.; HR. SYS. 2394/7-2-2.; HR. SYS. 2394/27-4-1.; HR. SYS. 2394/27-3-1.; HR. SYS. 2394/27-4-2.; HR. SYS. 2394/27-7-1.; HR. SYS. 2394/27-6-1.; HR. SYS. 2394/27-7-2.; HR. SYS. 2394/32-2-1.; HR. SYS. 2394/32-2-2.; HR. SYS. 2394/32-2-1.; HR. SYS. 2394/32-3-1.; HR. SYS. 2394/32-4-1.; HR. SYS. 2394/55-2-1.; HR. SYS. 2394/55-1-1.; HR. SYS. 2394/55-2-2.; HR. SYS. 2394/58-1-1.; HR. SYS. 2394/58-1-2.; HR. SYS. 2394/58-2-1.; HR. SYS. 2394/58-3-1.; HR. SYS. 2394/59-1-2.; HR. SYS. 2394/21-13.; HR. SYS. 2394/21-15.; HR. SYS. 2394/21-14.; HR. SYS. 2394/21-17.; HR. SYS. 2394/21-18.; HR. SYS. 2394/21-19.; HR. SYS. 2394/42-3.; HR. SYS. 2394/42-1.; HR. SYS. 2394/42-4.; HR. SYS. 2394/7-2-1.; HR. SYS. 2394/7-1-1.; HR. SYS. 2394/7-2-2.; HR. SYS. 2394/27-6-1.; HR. SYS. 2394/27-7-2.; HR. SYS. 2394/32-2-1.; HR. SYS. 2394/32-2-2.; HR. SYS. 2394/32-3-1.; HR. SYS. 2394/32-4-1.; HR. SYS. 2394/12-9.; HR. SYS. 2394/14-3.; HR. SYS. 2394/14-4.; HR. SYS. 2394/50-3.; HR. SYS. 2394/50-2.; HR. SYS. 2394/50-1.; HR. SYS. 2394/51-3.; HR. SYS. 2394/51-4.; HR. SYS. 2394/51-1.; HR. SYS. 2394/10-4-1.; HR. SYS. 2394/10-4-2.; HR. SYS. 2394/27-5-1.; HR. SYS. 2394/27-5-2.; HR. SYS. 2394/35-3-1.; HR. SYS. 2394/35-3-2.; HR. SYS. 2394/35-5-1.; HR. SYS. 2394/37-1-1.; HR. SYS. 2394/37-2-1.; HR. SYS. 2394/37-2-2.; HR. SYS. 2394/40-1-2.; HR. SYS. 2394/40-1-1.; HR. SYS. 2394/41-2-1.; HR. SYS. 2394/41-2-2.; HR. SYS. 2394/41-6-1.; HR. SYS. 2394/41-6-2.; HR. SYS. 2394/12-9.; HR. SYS. 2394/16-1.; HR. SYS. 2394/16-2.; HR. SYS.

2394/16-3.; HR. SYS. 2394/34-1.; HR. SYS. 2394/34-3.; HR. SYS. 2394/34-2.; HR. SYS. 2394/38-3.; HR. SYS. 2394/38-4.; HR. SYS. 2394/38-1.; HR. SYS. 2394/46-1.; HR. SYS. 2394/46-2.; HR. SYS. 2394/46-3.; HR. SYS. 2394/23-3.; HR. SYS. 2394/23-1.; HR. SYS. 2394/23-4.; HR. SYS. 2394/23-5.; HR. SYS. 2394/49-1.; HR. SYS. 2394/49-2.; HR. SYS. 2394/49-3.; HR. SYS. 2394/52-3.; HR. SYS. 2394/52-2.; HR. SYS. 2394/52-1.; HR. SYS. 2394/27-2-1.; HR. SYS. 2394/27-1-1.; HR. SYS. 2394/27-2-2.; HR. SYS. 2394/35-2-1.; HR. SYS. 2394/35-2-2.; HR. SYS. 2394/35-4-2.; HR. SYS. 2394/12-9.; HR. SYS. 2394/8-7.; HR. SYS. 2394/8-8.; HR. SYS. 2394/23-1.; HR. SYS. 2394/23-3.; HR. SYS. 2394/9-11.; HR. SYS. 2394/9-12.; HR. SYS. 2394/14-17.; HR. SYS. 2394/14-18.; HR. SYS. 2394/57-3.; HR. SYS. 2394/57-4.; HR. SYS. 2394/57-5.; HR. SYS. 2394/45-3.; HR. SYS. 2394/45-1.; HR. SYS. 2394/45-4.; HR. SYS. 2394/32-5-1.; HR. SYS. 2394/32-5-2.; HR. SYS. 2394/12-9.; HR. SYS. 2394/13-17.; HR. SYS. 2394/13-18.; HR. SYS. 2394/57-1.; HR. SYS. 2394/57-2.; HR. SYS. 2394/10-1-1.; HR. SYS. 2394/10-1-2.; HR. SYS. 2394/12-9.; HR. SYS. 2394/14-15.; HR. SYS. 2394/14-16.;

2. Tetkik Eserler

2.1. Kitaplar

ARAS Osman Nuri, “Azerbaycan Para Reformu”, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, C. 42, 2005.

ARMAOĞLU Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınları, İstanbul 2010.

BECERMEN Cengiz, *Klasik Dönem Osmanlı Vergi Sistemi ve Vergi Türleri*, Epamat Basım Yayın, Ankara 2012.

ÇAPRAZ Hayri, *Rusya Dış Ticaret Politikasında Güney Kafkasya*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2012.

GÜRSEL Haluk F., *Tarih Boyunca Türk-Rus İlişkileri Bir Siyasi Tarih İncelemesi*, Pia Kitabevi, 1968.

SAMİ Şemseddin, *Kamus-i Türki*, Dersaadet 1317.

UÇAROL Rifat, *Siyasi Tarih (1789-2010)*, Der Yayınları, İstanbul 2010.

URAVELLİ, Orhan, *İstanbul'dan Geçen Ruslar*, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005.

YURDAKUL Eray Serdar, *1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı (93 Harbi)*, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Yayınları, Ankara 2020.

2.2. Makale ve Tebliğ/Bildiriler

ASLAN Yavuz, “Çarlık Rusyası Yönetiminde Kars'ta Eğitim ve Eğitim Kurumları”, *TAED*, C. 59, 2017, s. 548-575.

BEYDİLLİ Kemal, “Küçük Kaynarca Antlaşması”, *TDV İslam Araştırma Merkezi Yayınları*, C. 26, İstanbul 2002, s. 524-526.

BİRBUDAK Togay Seçkin, “1853-1856 Kırım Harbi'nde Osmanlı Avusturya İlişkileri”, *Belleten*, C. LXXXII (82), S. 293, Ankara 2018, s. 241-268.

DÖRDÜNCÜ Muharrem, “1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan 1841 Londra Sözleşmesine Kadar Boğazlar Meselesi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 3, S. 1, 2001, s. 73-89.

EFE Haydar, “Osmanlı'nın Kuzey ve Doğu Politikası ve Rusya'nın “Sıcak Denizlere İnme Politikası” Kapsamında Şekillenen Doğu Sınırları”, *KAÜİBFD*, C. 9, S. 17, 2018, s. 297-334.

ERKAN Ümmet, “Rusya'da Modernleşme Hareketleri, Rusya Müslümanları ve İsmail Gaspiralı”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, C. 12, S. 27, s. 758-776.

KAL'A Ahmet, “Esnaf”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, C. 11, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, s. 423-430.

KILIÇ Musa, “Birinci Dünya Savaşı Sürecinde İtilaf Devletleri Vatandaşlarının Zorunlu İkamet Merkezlerinden Biri Olarak Urfa Mutasarrıflığı”, *AMS*, 7/1, 2019, s. 72-80.

- KÖSE Osman, “Rusya Ahidname Defterine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı Rus Ticarî İlişkilerinin Seyri”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 15, S. 28, Aralık 2012, s. 199-220.
- KURTARAN Uğur, “XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Avusturya Antlaşmalarında Belgrad İle İlgili Hükümler”, *Yeni Türkiye*, S. 67, 2015, s. 1638-1651.
- KUZUCU Serhat, “II. Katerina Dönemi Osmanlı-Rus İlişkilerinde Kırım”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 185, 2010, s. 107-119.
- KUZUCU Serhat, “Rusya Ahidname Defterine Göre XVIII. Yüzyılda Osmanlı Rus Ticarî İlişkilerinin Seyri”, *TAD*, C. 35/S. 59, 2016, s. 63-83.
- SARAÇ Hüseyin, “Nevşehirli Damat İbrahim Paşa’nın Sadrazamlığı Döneminde Rus Başvekili Kont Gavriil İvanoviç Golovkin’e Yazdığı Mektup”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 5, S. 14, 2018, s. 131-147.
- SAVRUN Ergenekon, “Birinci Dünya Savaşı’nda İtilaf ve İttifak Devletlerinin Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Çıkar Çatışmaları: Türk Bağımsızlığına Giden Yol” II. Uluslararası Tarih Sempozyumu Birinci Dünya Savaşı 100. Yıl Bildirileri Kitabı, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 2015, s. 759-778.
- ŞAKAR Uğur, “Açıklamalı Bir Kaynakça Denemesi: 93 Harbi (1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı) Üzerine Bazı Çalışmalar”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, C. 4, S. 4, 2018, s. 1-24.
- TAŞKESENİĞİL Muhammed, “16. Yüzyılda Korkunç İvan’ın Rus Tarihindeki Rolü Üzerine”, *KARADENİZ*, S. 36, 2017, s. 143-151.
- TOPAL Coşkun, “Türk Rus İlişkileri ve Moskova Anlaşması”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, C. 4, S. 6, 2018, s. 313-130.
- TURAN Şerafeddin, “1829 Edirne Antlaşması”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 1-2, 1951, s. 111-151.

2.3. Tezler

- YÜKSEL Sinan, Rusya’nın Karadeniz Devleti Olma Süreci ve Bu Süreçte Rus-Osmanlı İlişkileri, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2011.

2.4. İnternet Kaynağı

- <https://hemsinturk.wordpress.com/2013/02/08/hemsinli-aileler-sulaleler-k/> (08.04.2022).

DİZİN

93. Harbi, 20

A

Ahmet'in Oğlu Zekerya, 42
 Akbucak, 32, 56, 57, 63, 97
 Akkerman, 19
 Akmescit, 34, 36, 37, 42, 48, 55, 62, 88, 155, 162, 166, 179, 196
 Akrotil, 35, 132
 Aktepe, 33, 51
 Alabzâde, 33
 Alabzâde Mahmut Usta, 87
 Alçılı, 33, 49
 Alemdaroğlu, 33
 Alemdaroğlu Mehmet, 93, 102
 Alemdarzâde, 38, 185, 189
 Alibarzâde, 33
 Alibarzâde Ali, 60
 Alizâde, 37, 38, 179, 180
 Alizâde Macit Efendi, 179, 185
 Almanya, 20
 Altın Ordu Devleti, 15
 Alusna, 34, 87
 Amasra, 15
 Anapa, 35, 131, 132, 133
 Apiloğlu, 33
 Apiloğlu Halil, 78
 Apsu, 33, 77
 Aranaş, 36, 157, 169
 Ardeplar, 35, 133-135, 197
 Ardılar, 35, 37, 130, 139, 140, 148, 151, 153, 176, 184, 197
 Arhavi, 36, 160, 165
 Aron, 36, 37
 Aronmağloz, 33, 90
 Aroplar, 35
 Aşağı Çamlıca, 32, 46
 Aşağı Şimşirli, 33, 70, 78, 122
 Aşoğlu Ahmet ve Ali, 116
 Atina kazası, 28, 42, 59, 60, 65, 66, 68, 112, 186
 Atina/Pazar Kazası, 24, 36, 41, 49, 51, 69, 73-75, 81-87, 95-101, 105, 107-111, 118, 155, 157, 161-163, 167, 179-181, 189
 Atyanoz, 35, 138, 149

Avustorolanka, 34, 94, 197
 Avusturya, 17, 18, 94
 Aydınoğlu, 33
 Aydınoğlu Mehmet Ali, 45
 Aydınoğlu Mustafa ve Hatıroğlu Şakir, 67

Aydinzâde, 33
 Aydınzâde Hasan, 47
 Aynalıkavak Kasrı, 18
 Azak, 16, 17

B

Badara, 32, 50, 118
 Badoğlu, 33
 Badoğlu Osman, 65
 Bahçesaray, 17, 26, 34, 36, 107, 155, 162, 163, 166, 167, 197
 Balboşoğlu, 33
 Balıkçılar, 34, 35, 37, 132, 177
 Balkan Savaşları, 20
 Balkanlar, 19, 20
 Başköy, 33, 100
 Batum, 26, 35-37, 39, 143, 147-149, 155-157, 160, 164, 170, 172-179, 182, 183, 185, 190
 Bazimizâde, 33
 Bazimizâde Hüseyin, 98
 Bedrosoğlu, 36
 Bedrosoğlu Şaban, 163
 Bektaşoğlu, 39
 Bektaşoğlu İbrahim, 139, 193
 Belgrat, 17
 Bellostuk, 34, 100, 197
 Bender, 19, 34, 72, 196
 Besarabski, 34, 77
 Besarabya, 34, 72, 119, 196
 Beyazıtıoğlu, 35
 Beyazıtıoğlu İzzet, 152
 Bilenköy, 32, 33, 107, 108
 Birinci Dünya Savaşı, 20, 21, 24, 26, 29, 32, 34, 38, 51, 60, 62, 68, 73, 81, 85, 86, 98, 101, 103, 105, 111, 119, 131, 157, 160, 181, 184, 193, 195, 197
 Biyalisvid, 34, 70, 196
 Bodoski, 34, 81, 196
 Boğdan, 19
 Boloski, 34, 67, 196

Boşnakoğlu Hamit, Mehmet ve Osman, 114
 Bozacızâde, 33
 Bozacızâde Kasım, 66
 Bozkale, 35, 138, 149
 Brestlitovsk, 34, 63, 196
 Burakoğlu Osman, 94, 123
 Buzcuzâde, 38
 Buzcuzâde Rüştü, 38, 188, 189

C

Camıdağı, 33, 36, 90, 155, 156, 164, 169, 170, 183, 185
 Canottobra, 33, 70, 122
 Canudobra, 33, 61, 121
 Cedlikoğlu, 33, 50, 120
 Celiloğlu, 33, 103, 124
 Celilzâde, 33
 Celilzâde İsmail Hakkı, 76, 122
 Ceneviz, 15
 Cibnover, 34, 80
 Cihanzâde, 33
 Cihanzâde Mehmet, 54, 121
 Customer, 34, 68, 69, 122, 198

Ç

Çakıroğlu, 33, 35, 37,
 Çakıroğlu Hacı Mehmet, 92, 123
 Çakıroğlu Hasan, 176, 179
 Çakıroğlu Rauf, 129, 153
 Çalıkıranoğlu İsmail, 49, 120
 Çamçare, 36, 169,
 Çamkertenioğlu, 33
 Çamkertenioğlu Ahmet, 74, 122
 Çamkertenioğlu Mustafa, 75, 122
 Çamlıtepe, 32, 36, 83, 85, 86, 123, 155
 Çapazâde, 33
 Çapazâde Hasan, 63, 121
 Çat, 33, 44, 71, 92, 120, 123
 Çayeli, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 88, 89, 93, 94, 101-104, 113-117, 123-125, 131, 132, 153, 162, 167, 170, 196, 201
 Çençeva, 33, 104, 124
 Çesikzâde, 33
 Çesikzâde Mesut, 56
 Çeşmeköy, 35, 153

Çıracıoğlu, 33
 Çıracıoğlu Hacı Emin, 77, 122
 Çikora, 35, 138, 149, 153, 154
 Çinkit, 32, 54, 84, 112, 121, 123, 125
 Çitat, 33, 51, 121
 Çolakzade, 33
 Çolakzâde Mehmet, 100, 101, 124

D

Dağınksu, 35, 141, 154
 Darılı, 36, 157, 169
 Davioğlu Mustafa, 84, 123
 Derbent, 36, 159, 169
 Derecizâde, 33
 Derecizâde Hüseyin, 92, 123
 Derecizâde Şevki Usta, 71, 122
 Derepazarı, 35, 37, 125, 129, 130, 152, 153, 154, 176, 179
 Dernilor, 36, 159, 169
 Dervişoğlu, 33, 36
 Dervişoğlu Mehmet ve Toyasoğlu Mesut, 117
 Dervişoğlu Mustafa, 88, 123
 Dervişoğlu Şevki, 160, 170
 Dogüzoğlu, 33
 Dolgüzoğlu Ahmet, 70, 122
 Dursunoğlu, 36, 37
 Dursunoğlu Maksut, 159, 169
 Dursunoğlu Musa Efendi, 37, 172, 179

E

Eflak, 19
 Elsevier, 34, 46, 120, 196
 Eminioğlu, 35
 Eminioğlu Emin, 138, 153
 Eriklimanı, 35, 125-128, 133, 135, 136
 Esgarköy, 32, 51, 121
 Eskiyo, 34, 65, 66, 121, 196
 Evdecioğlu, 33
 Evdecioğlu Mesut, 61, 121
 Ezhamaroglu, 33
 Ezhamaroglu Abdulkadir, 101, 102, 124

F

Fener, 35, 143, 154
 Ferahzâde, 33
 Feruhzâde, 33
 Feruhzâde Hasan, 112, 125
 Fındıklı, 36, 37, 38, 159, 169, 179, 181, 185
 Filandoz, 37, 176, 179
 Fransa, 18, 20

G

Gamipodoski, 34, 91, 123, 197
 Garasnigorski, 34, 109, 125, 197
 Garutsa, 34, 120, 196
 Gega, 34
 Germencek, 34, 66, 122
 Germencik, 38, 188, 189, 197
 Gezmişoğlu, 36
 Gezmişoğlu Tufan, 164, 170
 Gobel, 34, 94, 95, 123, 197
 Godoftaya, 36, 170, 197
 Grodno, 34, 63, 64, 100, 101, 121, 124, 196
 Guberna, 34, 57, 121, 196
 Gumno, 32, 53, 76, 109, 122, 125
 Güneşli, 37, 172, 179
 Güneşzâde, 33
 Güneşzâde Tevfik, 111, 125
 Gürhanoğlu, 33, 83
 Güroluk, 32, 95, 100, 124
 Ğodri, 35, 141, 154

H

Hacı Mehmetalioğlu Mehmet Ali, 175
 Hacıalioğlu, 33, 39
 Hacıalioğlu Abidin, 192, 194
 Hacıalioğlu Halil, 69, 122
 Hacıbekiroğlu, 33
 Hacıbekiroğlu Hüseyin Usta ve Ortakları, 103
 Hacıfani, 33, 37, 43
 Hacıfani Ali, Hasan ve Mustafa, 182
 Hacıfanoğlu Halit, 72, 122
 Hacıfanoğlu Şaban, 64, 121
 Hacıhalimzâde, 33

Hacıhalimzâde Hüseyin ve Ortakları, 96
 Hacıhasanzâde, 33, 96
 Hacıkamiloğlu, 33
 Hacıkamiloğlu Ahmet, 83, 123
 Hacıkamiloğlu Muhayyer, 85, 123
 Hacıkamiloğlu Recep, 86, 123
 Hacıoğlu, 35
 Hacıoğlu Emin, 148, 154
 Hacıoğlu Ömer, 133, 153
 Hacıoğlu Ömer İlyas, 139, 153
 Hacıoğlu Reşit, 162, 170
 Hacıoğlu Rıfat, 135, 153
 Hacıosmanzâde, 33
 Hacıosmanzâde Yusuf, 56, 121
 Hacısüleymanzâde Ali Ağa, 118
 Hacıalioğlu, 33, 39
 Hacıfanoğlu, 33, 43
 Hafizoğlu, 36
 Hafizoğlu İsmail, Hasan ve Ali, 157
 Hahoncu, 33
 Hala, 33, 70, 122
 Halidağazâde, 33, 50
 Halisoğlu, 35
 Halisoğlu Muhsin Reis, 143, 154
 Hamalyoz, 37, 132, 179
 Hançkun, 33, 49, 120
 Harkov, 34, 39, 105, 109, 110, 124, 125, 189, 190, 194, 197
 Hassaddıklar, 33, 104, 124
 Hatroğlu, 33
 Haturmanski, 34, 50, 120, 196
 Havva Tesmiye ve Yusuf, 43
 Hayan, 34, 106, 124, 197
 Hemşin nahiyesi, 28, 32, 36, 50, 53, 54, 55, 66, 72, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 95, 96, 97, 99, 100, 106-109, 111, 112, 118, 119, 163, 166, 186, 187, 192
 Herson, 34, 36, 39, 61, 64, 65, 70, 88, 89, 106, 107, 111, 121-125, 163, 164, 170, 191, 192, 194, 196
 Hipaldere, 33, 101, 124
 Hopa, 36, 159, 160, 165, 168, 170, 178, 179
 Hortoloşoğlu, 33
 Hortoloşoğlu Süleyman ve Kardeşi Halil, 79
 Hotoğlu, 36
 Hotoğlu Raşit Ağa, 160, 161, 170
 Hurtoz, 35, 143, 147, 154

I

- I. Petro, 17
 II. Bayezit, 15
 II. Katerina, 17, 18, 206
 III. Ahmet, 17
 III. İvan, 15
 III. Selim, 18
 IV. İvan, 16

İ

- İbadoğlu, 35
 İbadoğlu Mehmet Reis, 35, 141, 154
 İbişoğlu, 33
 İbişoğlu Mustafa, 95, 124
 İkatirinslav, 34, 58
 İkizdere, 39, 94, 123, 152, 193
 İmamzâde, 33
 İmamzâde Süleyman, 109, 125
 İmamzâde Zekerya ve Mehmet, 53, 121
 İngiltere, 18, 20
 İpsizli, 33
 İpsizoğlu, 33
 İpsizoğlu Ali Hasan, 104
 İşbola, 34, 125, 197
 İtalya, 20
 İznanka, 34, 116, 117, 125, 197

K

- Kabartay, 16
 Kabzoğlu, 35
 Kabzoğlu Yusuf, 35, 130, 153
 Kadioğlu, 35
 Kadioğlu Robil Reis, 131
 Kafkasya, 16, 34, 35, 63, 117, 118, 125, 153, 197, 205
 Kahfuka, 34, 62, 121, 196
 Kahofka, 34, 88, 89, 123
 Kalandoz, 35, 129, 130, 153
 Kalis, 34, 95, 124, 197
 Kalmık Ayyuka Han, 17
 Kalyoncuoğlu, 33
 Kamenit, 39, 191, 194

- Kamenskiy, 34, 118, 119, 125, 197
 Kamyebedol, 34, 107, 124, 197
 Kapnes, 37, 172, 179
 Karacaoğlu, 37
 Karacaoğlu Hüseyin, Ali ve Ömer, 177
 Karadeniz, 15-19, 35, 161, 206
 Karamustafaoğlu, 37
 Karamustafaoğlu Dursun Ali, 183, 185
 Karazâde, 33
 Karistopol, 34, 81, 82, 123, 197
 Karvanoğlu, 35
 Karvanoğlu Faik Reis, 142, 154
 Karvanoğlu İlyas Reis, 137, 153
 Kasusnaki, 38, 186, 189, 197
 Kataroğlu Osman, 140
 Katerslav, 34, 101, 102, 110, 124, 125, 197
 Kavak, 18, 19, 28, 33, 37, 38, 39, 47, 59, 66, 96, 121, 122, 124, 160, 170, 180, 185, 188, 189, 191, 194
 Kavaklı, 39, 191, 194
 Kavasâde Halil Emin Efendi, 63, 121
 Kaypodol, 34, 83, 84, 123, 197
 Kazancıoğlu Ali, Osman, Cevahir ve Ortakları, 113
 Kazancıoğlu Mehmet ve Ahmet, 30, 115
 Kazasâde, 33
 Kazlov, 34, 92, 93, 123, 197
 Kefe, 15, 34, 35, 59, 60, 65, 66, 89, 90, 93, 112, 113, 121, 123, 125, 141, 142, 149, 154, 197
 Kestioğlu, 33
 Kestioğlu Halil, 119, 195
 Kırım, 15, 16, 17, 18, 19, 34, 62, 69, 77, 78, 122, 123, 125, 196, 197
 Kırım Hanı Mengli Giray, 15
 Kısmanmaliver, 33, 99, 100, 124
 Kiev, 15, 34, 52, 53, 111, 112, 121, 125, 196
 Kiev Knezliği, 15
 Kili, 19
 Kobanski, 34, 50, 120, 196
 Kocahiroğlu, 33
 Kocahiroğlu Mustafa, 105, 124
 Konaklar, 33, 36, 38, 39, 69, 71, 73, 77, 87, 96, 106, 122, 123, 124, 163, 170, 185, 189, 194
 Kondukoğlu, 37
 Kondukoğlu Hüseyin, 173, 179
 Kopuf, 34, 86, 123, 197
 Koranski, 34, 69, 70, 122, 196

Korkazzâde, 33
 Korkozzâde Miktat Efendi, 68, 122
 Kota, 36, 169, 197
 Kotiloğlu, 35
 Kotiloğlu Ali, 149, 154
 Kotoroğlu, 35, 154
 Köhlizâde, 39, 194
 Köroğlu Yakup, 32, 108, 125
 Köseoğlu, 35
 Köseoğlu Ali, 146, 154
 Köseoğlu İlyas, 126, 127, 144, 152, 154
 Köseoğlu Muhsin, 137, 153
 Köseoğlu Rıdvan, 137, 153
 Kösezâde, 33
 Kösezâde Ali, 59, 121
 Kösezâde Osman, 59, 121
 Köşklü, 35, 154, 185
 Kudulhasanoğlu, 33
 Kudulhasanoğlu Ali, 100, 124
 Kudulhasanoğlu Şaban, 57, 121
 Kune, 34, 49, 120, 196
 Kura-i Seba, 39, 94, 152, 193, 194
 Kurzelioğlu, 35
 Kurzelioğlu Hüseyin, 128, 153
 Kurzelioğlu Ömer, 127, 152
 Kuşiva, 32, 42, 120
 Kutayis, 34, 43, 44, 45, 120, 159, 178, 179, 196
 Kutsal İttifak, 16
 Kuvaroz, 35, 36, 37, 88, 123, 149, 154, 167, 170
 Küçük Kaynarca Antlaşması, 18
 Küçükoğlu, 35
 Küçükoğlu Şakir, 132, 153
 Kürdosmanoğlu, 36
 Kürdosmanoğlu Recep, 161, 170

L

Latum, 30, 31, 33, 89, 113,-117, 123, 125
 Lazistan Sancağı, 24, 28, 88, 89, 92, 93, 94, 102, 103, 104, 113-115, 118, 126, 130-136, 138-152, 156, 158, 161, 164, 168, 171-177, 183, 184, 190, 191, 193
 Lehistan, 16, 17
 Limanköy, 35, 131, 132, 153
 Livikçakışlı, 32, 95, 100, 124
 Lomca, 34, 94, 123, 197

Lublin, 34, 47, 48, 74, 75, 120, 122, 196
 Luç, 34, 84, 85, 123, 197

M

Madenli, 31, 33, 89, 113-115, 117, 123
 Mağloz, 36, 37, 123, 155, 156, 164, 169, 170, 183, 185
 Makrevis, 33, 36, 38, 39, 69, 71, 73, 77, 87, 96, 106, 122, 124, 163, 170, 185, 189, 194
 Makron, 28, 33, 38, 47, 59, 66, 96, 121, 122, 188, 189
 Malmenat, 32, 56, 57, 63, 97, 121, 124
 Malpet, 35, 125-128, 133, 135-137, 139, 140, 144, 145, 146, 148, 151-154, 174, 179
 Mamakoğlu, 33
 Mamakoğlu Mehmet Ali, 55, 121
 Mapavri, 32, 33, 35, 36, 88, 89, 93, 94, 101-104, 113-117, 123-125, 131, 154, 167
 Mapavri/Çayeli, 32, 33, 35, 36, 88, 89, 93, 94, 101-104, 113-117, 123-125, 131, 153, 167
 Marangozoğlu, 36, 37
 Marangozoğlu Ahmet ve Torosoğlu Ömer, 167
 Mazlumoğlu, 36
 Mazlumoğlu Hasan Cavit, 165, 170
 Mecit Efendi, 38
 Mehmet Efendi, 106, 191, 192, 194
 Mehmet'in Oğlu Halil, 41, 42
 Mehmetalioğlu, 37
 Meleskür, 33, 52, 81, 82, 121, 123
 Melikzâde, 33
 Melikzâde Yusuf, 58, 121
 Melitopol, 34, 48, 149, 104, 120, 124, 196
 Meşeköyü, 39
 Migruru, 34, 88, 123, 197
 Mikron, 37, 38, 180, 185
 Minsk, 34, 81, 92, 123, 196
 Mirakaloz, 36, 153
 Mirakloz, 35, 132, 137, 142, 153, 154
 Mogilyov, 34, 78, 79, 122, 196
 Moğol, 15
 Mollaalizâde, 33
 Mollaalizâde İsmail, 81, 123
 Mollahasanoğlu, 37
 Mollahasanoğlu İsmail, 172, 179
 Mollahüseynoğlu, 33

Mollahüseyinoğlu Hasan, 50, 120
 Mollaibrahimioğlu, 31, 33
 Mollaibrahimioğlu İbrahim ve Ortakları, 89
 Mollaveys, 39, 192, 194
 Moskova, 15, 16
 Moskova Knezliği, 15, 16
 Muhtaroğlu, 33
 Muhtaroğlu Şakir, 88, 123
 Muratoğlu, 33, 36
 Muratoğlu Tevfik, 48, 120, 166, 170
 Musaömeroğlu, 33
 Muskas, 35, 134, 153
 Mustafa'nın Oğlu Ali, 46
 Mustafa'nın Oğlu Osman, 43, 44
 Müftüzâde Ahmet Resmi Efendi, 18

N

Naviliski, 34, 79, 80, 122, 196
 Nebaoğlu, 33
 Nebaoğlu Yakup, 107
 Nevarusya, 37, 183-185, 197
 Nevşehirli Damat İbrahim Paşa, 17
 Noperkask, 34, 104, 105, 124, 197
 Noranzâde, 33
 Noranzâde Ali, 82, 123
 Novador, 34, 120, 196

O-Ö

Odabaşzâde, 33, 39
 Odabaşzâde Ali, 39, 190, 194
 Ortayol, 33, 52, 81, 82, 121, 123
 Osmanlı Devleti, 13, 15-21, 23, 24, 26, 27, 29, 31, 46, 52, 54, 58, 59, 64, 65, 68, 69, 74, 76-78, 80, 82, 86-89, 93, 94, 97, 101-103, 105, 107, 110, 113-117, 119, 125-140, 143, 145, 147, 149, 151, 152, 155-157, 160-164, 168, 170, 172, 174, 175, 177-182, 186-193, 195-197
 Ostorok, 34, 98, 99, 124
 Özi Kalesi, 19

P

Paltavski, 34, 38, 57, 58, 121, 122, 188, 189, 196
 Panva, 34, 88, 123, 197
 Pasalioğlu, 33

Pasalioğlu İsmail ve Ustaoglu Ali, 62
 Paşaoğlu, 39
 Paşaoğlu Mustafa Ahmet, 189, 194
 Pedresioğlu, 33
 Pedresioğlu Şaban, 106, 124
 Petran, 39, 193, 194
 Pirimzâde, 33
 Pirimzâde Ali Efendi, 52, 121
 Piriszâde, 37
 Piriszâde Osman, 38, 180, 185
 Prut Antlaşması, 17

R

Rasuf, 34, 51, 121, 196
 Ricanzâde, 38
 Ricanzâde Hüseyin Hüsni, 187, 189
 Ricanzâde Şevki Hürşit Ağa, Keskinalemdarzâde Emin ve Şişmanhasanoğlu Memiş, 185
 Riga, 34, 56, 82, 83, 121, 123, 196, 197
 Rize, 24, 25, 32, 36, 103, 123, 126, 147, 149, 152, 153, 154, 156, 161, 162, 164, 169-171, 177, 179, 184, 185, 194, 196
 Rizeli Bakkal, Dükkân ve Mağaza İşletmecileri, 170
 Rizeli Balıkçılar, 35, 125
 Rizeli Çiftçiler/Ziraatçılar, 155
 Rizeli Emlakçılar, 185
 Rizeli Fırıncılar, 34, 41
 Rizeli Lokantacılar, 189
 Rizeli Otel ve Kahvehane İşletmecileri, 179
 Romanov Hanedanı, 20
 Rostov, 34, 71, 72, 122, 196
 Rovna, 24, 100, 124, 197
 Rus Başvekili Kont Gavril İvanoviç Golovkin, 17
 Rus Çarlığı, 16, 21
 Ruzufka, 34, 114, 125, 197

S

Saboğlu, 36, 37
 Saboğlu Hüseyin, 178, 179
 Saboğlu Mehmet, 37, 168, 170
 Sabuncular, 35, 36, 37, 88, 123, 149, 154, 167, 170
 Safoğlu, 33, 36

Safoğlu İbrahim ve Âdem, 155
 Safoğlu Recep Çavuş ve Akif, 90
 Safoğlu Recep Çavuş ve Hüseyin, 156
 Samsun, 37, 123, 185
 Sanu, 28, 32, 43, 45, 47, 63, 65, 67, 74, 75, 88, 110, 119, 120-123, 125
 Sarıalioğlu ve Alemdaroğlu Mehmet Usta, 102
 Sarıhasanoğlu, 35
 Sarıhasanoğlu Osman Reis, 149, 154
 Sarımahmutoğlu, 35
 Sarımahmutoğlu Timur Ali, 140, 153
 Sarioğlu, 33
 Sarioğlu Ali, 67, 122, 124
 Sarioğlu Ali, İsmail ve Başyoşoğlu Salih, 104
 Satiroğlu, 35
 Satiroğlu Harun, 130, 153
 Satukoğlu, 35
 Satukoğlu Doğan, 150, 154
 Satunoğlu, 37
 Satunoğlu Recep, 184, 185
 Saudoğlu, 35
 Saudoğlu Muharrem, 145, 154
 Saudoğlu Süleyman, 145, 154
 Seferzâde, 37
 Seferzâde Ziya, 181, 185
 Senoz, 33, 102-104, 124
 Seriski, 34, 80, 122, 196
 Sertalioğlu, 33
 Sertalioğlu Mehmet, 81, 123
 Setanof, 34, 91, 123, 197
 Simferopol, 34, 42, 55, 102, 103, 120, 121, 124, 196
 Sinop, 15
 Sirbistan, 19
 Sivastopol, 32, 34, 39, 41, 42, 59-61, 76, 96, 97, 108, 109, 120-122, 124, 125, 193, 194, 196
 Soçi, 35, 127-129, 137-139, 149, 150, 152, 153, 174, 175, 179, 197
 Sohum, 27, 34-37, 61, 114, 115, 125-127, 129, 130, 144-146, 197
 Stavropol, 34, 53, 54, 121, 196
 Suçatı, 33, 77, 122
 Sundura, 37, 168, 170
 Sunealioğlu, 36
 Sunealioğlu Aziz, 158, 169
 Süleymanoğlu, 35

Süleymanoğlu Ali Rıza Kaptan, 134
 Sütlüce, 36, 164, 170

Ş

Şahin Giray, 18
 Şavil, 34, 51, 52, 121, 196
 Şişmanhasanoğlu, 38

T

Tanbuv, 34, 92, 93, 123, 197
 Tarakçioğlu, 33
 Tarakçioğlu İsmail, 96, 124
 Tarakçioğlu Macit, 73, 122
 Taşlıdere, 35, 36, 132, 137, 142, 153, 154, 160, 170
 Taygan, 34, 97, 98, 124, 197
 Telatorzâde, 33
 Telatorzâde Halim Ağa, 51, 121
 Temurcuoğlu, 37
 Temurcuoğlu Haşim, Durali ve Hakan, 170
 Tepan, 32, 33, 107, 108, 124, 125
 Teşbov, 34, 86, 123, 197
 Tider, 34, 65, 121, 196
 Tiganderof, 34, 113, 114, 125, 197
 Tiraspol, 34, 64, 65, 121, 196
 Tolnis, 33
 Tomaszâde, 33
 Tomaszâde İbrahim, 111, 125
 Topaloğlu, 33
 Topaloğlu Hurşit, 77, 122
 Topluca, 23, 28, 32, 43, 45, 47, 63, 65, 67, 74, 75, 88, 110, 119-123
 Torbiciski, 34, 38, 71, 73, 74, 122
 Torosoğlu, 36, 37, 167, 170
 Torskiy, 34, 39, 69, 70, 122, 192, 194, 196
 Toyasoğlu, 33
 Trablusgarp, 20
 Trabzon, 15, 28, 49, 50, 53, 126, 162, 172, 180, 191
 Türk tüccar Dimitri Kazakov, 17
 Türkiye, 20, 21, 24, 27, 125, 126, 128-130, 132, 133, 135-137, 143-145, 148, 149-151, 197
 Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 20, 21, 197

U-Ü

Uçkaya, 37, 173, 179
Uğrak, 32, 54, 84, 112, 121, 123, 125
Ukrayna, 197
Uma Tohli, 37, 170, 172, 173, 179
Ustamehmetoğlu, 33
Ustamehmetoğlu Macit, 71, 122
Ustaoglu, 33, 36
Ustaoglu Kasım, 155, 169
Uyuzoglu Yusuf, 51, 121
Uzunozmanzâde Mehmet Ali, 47, 120
Ülkü, 39, 120, 192, 194

V

Valinski, 34, 98, 99, 100, 124
Vamipodol, 34, 85, 86, 123, 197
Vanlıoğlu, 35, 37
Vanlıoğlu Yusuf, 174, 179
Varatlar, 35, 150, 154
Varotlar, 37, 184, 185
Varşova, 34, 45, 76, 99, 103, 104, 120, 122, 124, 196
Velioglu, 35
Velioglu Mustafa, 147, 154
Venedik, 15, 17
Veniabçe, 34, 85, 86, 123, 197
Viçe, 32, 36-38, 46, 58-60, 111, 120, 121, 125, 169, 179, 181, 185, 187, 189
Viçe-i Süfla, 32, 120, 121
Viçe-i Ulya, 32, 38, 58, 59, 60, 111, 121, 125, 187, 189
Vilene, 34, 63, 121
Vinabca, 34, 83, 84, 123, 197
Viyana, 16, 17
Vosnosenski, 34, 121, 196

Y

Yağcızâde, 33
Yağcızâde Abdülhamit, 44, 45, 120
Yalta, 34, 35, 37, 38, 58, 71, 73, 74, 77, 78, 96, 121, 122, 124, 152, 154, 180, 181, 185-189, 196
Yaltkaya, 32, 53, 55, 76, 109, 121, 122, 125
Yazıcızâde, 33
Yazıcızâde Mehmet ve Ortağı Hüseyin, 80
Yekaterinoslav, 34, 43, 54, 58, 120, 121, 196
Yenioğlu, 38
Yenioğlu Hacı İbrahim, 38, 186, 189
Yeşikpol, 34, 43, 120, 196
Yeşiltepe, 33, 102-104, 124
Yolkıy, 32, 42, 120,
Yukarı Çamlıca, 33, 38, 58, 60, 111, 121, 125, 187, 189
Yukarı Şimşirli, 33, 99, 100, 124

Z

Zuğa Ortaköy, 32, 36, 43, 62, 64, 72, 80, 83, 85, 86, 121-123, 155, 166, 169, 170

Osmanlılar ve Ruslar tarih boyunca kendilerini derinden sarsacak derecede şiddetli çarpışmaların içine girmişlerse de günümüzde olduğu gibi Osmanlı vatandaşları Rusya'da Ruslar da Osmanlı ülkesinde daima ticarî faaliyetlerini sürdürebilmişlerdir. Bu duruma en büyük kanıt da 1915 yılına kadar Rusya'nın farklı şehirlerinde çeşitli iş kolları üzerinde mesleklerini icra eden Rizeli Osmanlı vatandaşlarıdır. Bu kişiler Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı ve Rus kuvvetleri karşı karşıya gelene kadar uzun yıllar Rusya'nın değişik şehirlerinde faaliyetlerini sürdürmüşler, kendilerinin ve ailelerinin geçimlerini idame ettirmişlerdir. Fakat Birinci Dünya Savaşı ile iki devletin karşı karşıya gelmesi yapılan ticaretin bozulmasına ve yüzlerce ailenin mağdur olmasına yol açmıştır. Ruslar, bu kapsamda kendi ülkelerinde ticarî faaliyetlerde bulunan Osmanlı uyruklu Rizeli esnafa karşı zor kullanmış, mal varlıklarına el koymuş, birikimlerini gasp etmiş ve ardından da tümünü ülke dışına çıkartmak suretiyle büyük mağduriyetlerin yaşanmasına sebebiyet vermiştir.

Birinci Dünya Savaşı'na kadar Rusya'nın farklı şehirlerinde çeşitli iş kolları üzerinde ticarî faaliyetlerde bulunan Rizeli Osmanlı vatandaşlarının sayısı toplam 168'dir. Bunların 95'i fırıncılık, 33'ü balıkçılık, 16'sı çiftçilik, 9'u bakkal, dükkân ve mağaza işletmeciliği, 6'sı otel ve kahvehane işletmeciliği, 5'i lokanta işletmeciliği ve 4'ü de emlakçılık sektöründe çalışmışlardır. Bahsi geçen kişilerin tamamı Rusya'nın çeşitli şehirlerinde kendi işletmelerini kurarak onlarca eleman çalıştırmışlardır.

Birinci Dünya Savaşı'nda iki ülke arasında yaşanan olayların da etkisiyle Rus hükümet yetkilileri tarafından alınan karar gereğince Rusya'da esnafılık yapan Rizeli Osmanlı vatandaşlarının tüm birikimlerine el konulmasıyla esnafılar yirmi dört saat içinde Rusya dışına çıkartılmıştır. Memleketlerine dönmek zorunda kalan bu kişiler yerleşim birimlerinin bağlı bulunduğu idarî birimlerine arzuhal denilen dilekçeler yazmak suretiyle Rusya'da kalan tüm birikimlerinin karşılığına denk gelen zararlarının Osmanlı Devleti'nin yetkili kurum ve kişileri aracılığıyla Çarlık Rusya'sından tazmin edilmesini istemişlerdir. Bu kişilerin kimler ve hangi köyden oldukları, sülale lakapları, Rusya'nın hangi şehirlerinde esnafılık yaptıkları, hangi iş kollarında çalıştıkları, ne kadar zarar ettikleri, hangi yöntem ve gerekçelerle Rusya'dan çıkartılıp memleketlerine dönmek zorunda bırakıldıkları gibi hususlar çalışmamızın içeriğini oluşturmuştur.

ISBN: 978-625-8223-62-0

EĞİTİM
yayınevi

f /egitimyayinevi
i /egitimyayinevi
t /egitimyayinevi
www.egitimyayinevi.com
siparişleriniz için: www.kitapmatik.com.tr

